

รายงานวิจัย

เรื่อง

มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

The Concept of Mother in Buddhism : Case Study of the Process of Birth in the Carrier Pregnancy

โดย

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู), ดร.
พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ), รศ.ดร.
นายสุรัตน์ คำโสภา

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 617059015

รายงานวิจัย

เรื่อง

มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

The Concept of Mother in Buddhism : Case Study of the Process of Birth in the Carrier Pregnancy

โดย

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู), ดร.
พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ), รศ.ดร.
นายสุรัตน์ คำโสภา

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 617059015
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Concept of Mother in Buddhism : Case Study of the Process of Birth in the Carrier Pregnancy

by

Phramaha Chirawat Kantavaṭṭho (Kanjoo), Dr.

Phra Rajapariyatimuni, Assoc Proff., Dr.

Mr.Surat Khamsopha

Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2016

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759015

(Copyright Mahachulalongkornrajvidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน
ผู้วิจัย : พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ดร., พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ) รศ. ,ดร.
นายสุรัตน์ คำโสภา
ส่วนงาน : คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ : ๒๕๕๙
ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา แนวคิดและความเป็นมาของปัญหาของกระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทนนั้น ผลการวิจัย พบว่า

พระพุทธศาสนามีทางออกของปัญหาเรื่องการตั้งครรภ์แทนนั้น เป็นปัญหาสังคมที่เริ่มมีผลกระทบมากยิ่งขึ้น ทุกภาคส่วนควรมีนโยบายในการป้องกันและจากการศึกษา ทำให้ทราบถึงผลกระทบที่มีต่อผู้มาขอตั้งครรภ์แทน และผู้รับตั้งครรภ์แทน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านแม่ผู้ตั้งครรภ์แทน ไม่ยอมมอบเด็กให้ ปัญหาเรื่องสิทธิ และปัญหาด้านการซื้อขายเด็ก ล้วนนำไปสู่ผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรตระหนักและหามาตรการในการแก้ปัญหาด้วยการออกนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไข ซึ่งพอจะแนะนำได้ ดังนี้

ศาสนาพุทธไม่ได้คัดค้าน หรือเห็นว่า ขัดต่อหลักคำสอนของการรับตั้งครรภ์แทน พบว่าการกระทำนั้นประกอบด้วยเจตนาบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายที่ต้องการมีบุตรและผู้ที่ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน เพราะถือว่า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้สมปรารถนา แสดงออกถึงความมีเมตตากรุณา ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางจริยธรรมนั้นแม้ว่า ศาสนาพุทธอาจจะไม่ได้คัดค้าน หากว่าช่วยผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่อาจจะมีผู้ที่เห็นว่า การรับตั้งครรภ์แทนนั้น เป็นการกระทำที่ผิดหลักจริยธรรม เพราะอาจนำไปสู่การค้าเชิงพาณิชย์ (การขายเด็ก) หรือปัญหาเรื่องชาติกำเนิดและความรู้สึกของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ส่วนปัญหาทางกฎหมาย ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายข้อบัญญัติทางอาญาใดที่บังคับหรือลงโทษ ห้ามมิให้รับการตั้งครรภ์แทน แม้ว่าการกระทำนั้น จะเป็นไปในเชิงการค้าก็ตาม มีเพียงการร่างพระราชบัญญัติการรับตั้งครรภ์แทน เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดขึ้นมาเท่านั้น จึงนับได้ว่าเป็นช่องว่างที่สามารถฉวยโอกาสหาผลประโยชน์จากการรับตั้งครรภ์แทนได้โดยง่าย

ส่วนปัญหาพุทธจริยศาสตร์กับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัญหาเชิงจริยธรรมที่พบในทุกกรณีคือการทำลายตัวอ่อน ปัญหาสถานะของพ่อแม่ที่แท้จริง การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๒) ปัญหาเชิงจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ มี ๓ ประเด็น คือ การระบุสถานะความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยี ช่วยการเจริญพันธุ์ การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการค้ามนุษย์ ซึ่งจำเป็นต้องวินิจฉัย ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ๓) การตัดสินปัญหาจริยธรรมมี ๒ ประเด็นคือ (๑)

พิจารณาจากเกณฑ์หลัก คือ เจตนา ถ้ามีการทำลายตัวอ่อนถือเป็นการฆ่า การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เพื่อหวังช่วยผู้อื่นสามารถยอมรับได้ในเชิงจริยธรรม (๒) พิจารณาจากเกณฑ์ร่วม พบว่า การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ที่ก่อให้เกิดการตำหนิตัวเอง วิญญูชนและสังคมไม่ยอมรับ มีโทษต่อสังคม ถือว่าผิดศีลธรรม ส่วนเรื่องสถานะความเป็นพ่อแม่ หญิงชาย ผู้เป็นเจ้าของเชื้อกำเนิดคือพ่อแม่ของเด็ก ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ถ้าทำเพื่อการค้าหรือใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือถือเป็นการค้ามนุษย์และทำลายศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ในพุทธจริยศาสตร์

สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญของ “การตั้งครรภ์แทน” คือ “ความพร้อม” และ “ความไม่พร้อม” ทางด้านเศรษฐกิจ ถ้าเราศึกษาที่มาของปัญหา จะพบว่าเป็นประเด็นท้าทายระหว่าง “คุณค่า” ทางด้านจิตใจ และ “มูลค่า” ทางด้านเศรษฐกิจ สมดุลและความลงตัวของ “ปัญหาการอุ้มบุญ” ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านจริยธรรม หรือปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประเด็นข้อกฎหมาย จึงอยู่ที่การออกกฎหมายที่สอดคล้องตรงกับ “เทคโนโลยี” ซึ่งเปลี่ยนแปลงนี้ประเทศไทยเองต้องปรับเปลี่ยนกฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องตรงกับ “กระแสโลกาภิวัตน์” ซึ่งเทคโนโลยีต่างๆ กำลังเข้ามามีบทบาท “ทำลายล้าง” หรือ disrupt ธุรกิจต่างๆ ซึ่งธุรกิจตั้งครรภ์แทนเอง ก็ตกอยู่ใต้กระแสการทำลายล้างของเทคโนโลยีเชิงนวัตกรรมทันสมัยต่างๆ เช่นกัน ไม่แตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ ดังนั้น สมดุลระหว่าง “คุณค่า” ทางจิตใจ กับ “มูลค่า” ที่เป็นตัวเงิน สร้างงาน จ้างงาน และทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับเงินค่าตอบแทนอย่างมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ต้องสมดุล โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ของพระพุทธศาสนาและหลัก “สุข ๔ ประการ” ไปปรับใช้ในการตั้งครรภ์แทนให้ถูกต้องชอบธรรมต่อไป

คำสำคัญ : มโนทัศน์เรื่องแม่, กระบวนการกำเนิด, การตั้งครรภ์แทน

Research Title: The Concept of Mother in Buddhism: A Case Study of the Process of Birth by the Surrogacy

Researcher: Phramaha Chiravat Kantawaṇṇo, Ph.D.
Phra Rajapariyattimuni (Thiab Siriñāṇo), Assoc. Prof., Ph.D.
Mr. Surat Khamsopa

Department: Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Budget Year: 2016

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research is to study the concept of mother in Buddhism, the concept and the background of the process of birth by the surrogacy. The result of research found that:-

Buddhism has the solution of problem of the surrogacy which is the problem more increasing in the society, and all sectors should have the policy for solution of this problem. From the study, it makes us know the impact to people requesting for surrogacy and the surrogated one in both direct and indirect way. Especially the problem of surrogated mother refused giving a child, the problem of right, and the problem of children trafficking, these problems lead to the impact to Thai society inescapably. Therefore, all relevant sectors should realize and find out by issuing the policy for protection and solution of problems.

Buddhism agree or disagree with the surrogacy, but the action is consisted of the purified volition in both one who want to have children and one who is a surrogated. Because it is to help other fulfil their wishing, it is to express the loving-kindness and compassion. So, it can be seen that Buddhism although may not object the ethical problem if it is to help other with sincerity. But some people may see that the surrogacy is the ethical misconduct, because it may lead to the commercial trade (children trafficking) or the problem of birth and feeling of children born from surrogacy. Then, there is no any criminal law or regulations in Thailand to receive the surrogacy. Although the action is commercial surrogacy, it just has only the draft of the Born Children Right Protection Surrogacy Act. It can be said that it is the chance for benefit from the surrogacy easily.

The Buddhist ethics and the assisted reproductive technology found that; 1) the ethical problem found all cases, they are: the destruction of the embryo, the problem of the genetic mother status, the destruction of the human dignity. 2) Ethical the assisted reproductive technology according to Buddhist ethics, they are three aspects: the identification of parental status of children born under reproductive technology, the destruction of human dignity, and human trafficking, these should be diagnosed by Buddhist ethics. 3) The judgement of ethical issues, there are two aspects: (1) the main ethical judgment is an intention, the destruction of the embryo is a killing, and the assisted reproductive technology to help other is ethically acceptable. (2) The secondary ethical judgment found that the assisted reproductive technology that caused the self-criticism, unaccepted by the reasonable person and social member, it harmed to the society, it is immoral. The parental status of children born under assisted reproductive technology: the donor of sperm and ovum are the parent of children born under the reproductive technology. The commercial assisted reproductive technology treating human as the object or tool is recognized as the human trafficking and human dignity destruction in Buddhist ethics.

It is concluded that the main problem of “surrogacy”” is “readiness” and “unreadiness” on the economics. If we studied the statement of the problem, it found that the challenge issue on mental and economic value is balance of the surrogacy problem, it is no matter the problem of ethic or the human right which are the issues of the law. It depended on laid down the law concerning with the technology that changed, and Thailand also must change the laws and regulations to respond the globalization. The technology has the role for destruction or disrupt all businesses, the “surrogacy business” also is under the destruction of innovative technology. So, the balance between the value of mind and cost of money to create the job, employment, and to do the person who get payment happily. It is the balance by holding the Middle Way of Buddhism and the four happiness to improve on the surrogacy correctly.

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **ก**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... **ค**
กิตติกรรมประกาศ ..... **จ**
สารบัญ ..... **ฉ**
สารบัญตาราง ..... **ฌ**
สารบัญภาพ ..... **ญ**
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ..... **ฎ**

บทที่ ๑ บทนำ **๑**
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑๐
๑.๓ ปัญหาของการวิจัย..... ๑๐
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย..... ๑๐
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย..... ๑๑
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๑๑
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย..... ๑๕
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย..... ๑๘
๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย ๑๘

บทที่ ๒ มโนทัศน์เรื่องแม่ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา..... **๑๙**
๒.๑ ความหมายของแม่ ๑๙
๒.๑.๑ ผู้หญิงในฐานะมารดา..... ๒๐
๒.๑.๒ ความหมายของแม่ทางพระพุทธศาสนา ๒๖
๒.๑.๓ หน้าที่ของมารดา ๒๗
๒.๑.๔ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านร่างกาย ๒๙
๒.๑.๕ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านจิตใจ ๓๓
๒.๑.๖ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านสัมมาทิฏฐิสติปัญญา ๓๔
๒.๑.๗ หน้าที่ของมารดาที่ปรากฏในสิงคาลกสูตร ๓๖
๒.๑.๘ หน้าที่ของมารดาที่ปรากฏในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี ๓๖
๒.๒ ความสำคัญของมารดา ๓๙
๒.๒.๑ ความสำคัญของมารดาบิดาต้นแบบ ๓๙
๒.๒.๒ ความสำคัญของมารดาในฐานะเป็นพระพรหมของบุตรธิดา ๔๐
๒.๒.๓ ความสำคัญของมารดาในฐานะเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา ๔๒

๒.๒.๔ คุณสมบัติของการเป็นมารดาต้นแบบในมงคลสูตร ๔๓
๒.๓ คุณสมบัติของการเป็นมารดา ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ๔๗
๒.๔ แม่กับสถานภาพและสิทธิ..... ๔๒
๒.๕ แม่กับสิทธิด้านสังคม-ครอบครัว..... ๕๓
๒.๖ ตัวอย่างเรื่องการบำรุงมารดาในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ๕๖
๒.๗ สรุป ๖๓

บทที่ ๓ กระบวนการเกิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน ปัญหาและผลกระทบ ๖๕
๓.๑ กระบวนการเกิดวิธีการตั้งครรภ์ทางด้านพระพุทธศาสนา ๖๕
๓.๒ วิเคราะห์กระบวนการเกิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๘๓
๓.๓ วิเคราะห์เป้าหมายของการเกิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา..... ๘๗
๓.๓.๑ เกิดมาเพื่อใช้กรรมและสร้างกรรมใหม่ ๘๗
๓.๓.๒ เกิดมาเพื่อสร้างความดี ๘๘
๓.๓.๓ เกิดมาเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การกำจัดทุกข์ ๙๐
๓.๔ วิเคราะห์คุณค่าของการเกิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๙๓
๓.๕ กระบวนการเกิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์ทางด้านวิทยาศาสตร์ ๙๕
๓.๕.๑ กระบวนการเกิดตามแนววิทยาศาสตร์ ๙๕
๓.๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามหลักชีววิทยา ๑๐๖
๓.๖ เปรียบเทียบกระบวนการเกิดในทางวิทยาศาสตร์กับพระพุทธศาสนา..... ๑๑๔
๓.๗ ปัญหาการตั้งครรภ์แทน ๑๑๖
๓.๘ ผลกระทบการตั้งครรภ์แทน..... ๑๑๙

บทที่ ๔ วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาทกับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญ ในสังคมไทย..... ๑๓๑
๔.๑ วิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดในสังคมไทย ๑๓๑
๔.๒ การแก้ปัญหาและทางออกการให้กำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน ๑๕๓
๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย ๑๖๗
๔.๓.๑ พระพุทธศาสนามีทางออกหรือไม่อย่างไรกับการตั้งครรภ์แทน ๑๖๗
๔.๓.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหาการอุ้มบุญที่มีต่อสังคมไทย ๑๖๘
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย ๑๗๔

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ๑๗๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย..... ๑๗๘
๕.๑.๑ สรุปการตั้งครรภ์แทน และความเป็นมา ๑๘๗
๕.๑.๒ การตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญในสังคมไทย ๑๗๙
๕.๑.๓ ปัญหาจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย ๑๘๓
๕.๒ ข้อเสนอแนะ ๑๘๔

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย..... ๑๘๔
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ ๑๘๔
๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ๑๘๕

บรรณานุกรม ๑๘๖

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก : บทความวิจัย ๑๙๓
ภาคผนวก ข : กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ๒๑๑
ภาคผนวก ค : ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ และผลที่ได้รับจากโครงการ ๒๑๓
ภาคผนวก ง : ตัวอย่างแบบบันทึกเก็บข้อมูลจากเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ ๒๑๖
ภาคผนวก จ : รายนามผู้ทรงคุณวุฒิขอสัมภาษณ์ และแบบบันทึกเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยการขอเข้าสัมภาษณ์ ๒๒๐
ภาคผนวก ฉ : รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๒๒๙
ภาคผนวก ช : สรุปแบบโครงการวิจัย ๒๓๕

ประวัติผู้วิจัย ๒๔๕

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

ตารางที่ ๔.๑ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยตามหลักพุทธจริยธรรม ๑๖๖

สารบัญภาพ

แผนภาพที่ **หน้า**

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย ๑๘
แผนภาพที่ ๓.๑ เชื้ออสุจิของฝ่ายชายจะเจาะเข้าในไข่เพื่อการผสมพันธุ์ ๙๖
แผนภาพที่ ๓.๒ อายุครรภ์ ๒ สัปดาห์..... ๙๗
แผนภาพที่ ๓.๓ อายุครรภ์ ๔ สัปดาห์ ๙๘
แผนภาพที่ ๓.๔ ตัวอ่อน (Embryo) จะมีขนาด ๑/๔ นิ้ว อายุครรภ์ ๖ สัปดาห์ ๙๙
แผนภาพที่ ๓.๕ ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑/๒ นิ้ว อายุครรภ์ ๘ สัปดาห์ ๑๐๐
แผนภาพที่ ๓.๖ ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑- ๑.๒ นิ้ว..... ๑๐๑
แผนภาพที่ ๓.๗ ความยาวประมาณ ๓.๕ นิ้ว ๑๐๑
แผนภาพที่ ๓.๘ ทารกยาวประมาณ ๕.๕ นิ้ว..... ๑๐๒
แผนภาพที่ ๓.๙ อายุครรภ์ ๒๑ - ๒๙ สัปดาห์ สามารถเห็นลายมือ ลายเท้า ผม
และขนบางๆ ตามตัว..... ๑๐๓
แผนภาพที่ ๓.๑๐ ทารกยาวประมาณ ๑๒ นิ้ว ๑๐๔
แผนภาพที่ ๓.๑๑ เด็กเจริญเต็มที่ ความยาวโดยเฉลี่ย ๓๖ เซนติเมตร ๑๐๕
แผนภาพที่ ๓.๑๒ วิวัฒนาการ การเกิดของมนุษย์..... ๑๐๖
แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ๑๗๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในการอ้างอิงเอกสารชั้นปฐมภูมิของงานวิจัยเล่มนี้ ได้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เล่มที่ ๔, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๕, ๒๐, ๒๒, ๒๕ โดยใช้สัญลักษณ์และคำย่อตามระเบียบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ ชื่อย่อคัมภีร์/เล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่าง เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๓/๓๗๓. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๓๕๓ หน้า ๓๗๓. เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
สํ.ส.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
องฺ.ติก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.ปญฺจก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.ฉกฺก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	อังคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามหลักธรรมคำสอนของทุกศาสนานั้นล้วนมีเรื่องของการสอนให้ยกย่องและดูแลบิดามารดาเป็นเสมือนบุคคลกลุ่มพิเศษที่แตกต่างจากบุคคลอื่น โดยทั่วไปที่เรามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยในชีวิตของแต่ละคน โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ซึ่งมีหลักคิดและหลักปฏิบัติหลายประการที่กล่าวถึงบิดามารดา เช่น ในคำสอนเรื่องทิศหก ซึ่งกลุ่มคนที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดามารดานั้น ได้ถูกจัดในทิศเบื้องหน้าแยกจากกลุ่มคนอื่นๆ พร้อมทั้งให้หลักปฏิบัติในการปรนนิบัติบำรุงพวกท่านไว้อย่างชัดเจน หรือแม้กระทั่งในหลักธรรมที่ซับซ้อนดังเช่นหลักกรรมที่แบ่งประเภทของกรรมตามความหนักเบาของการกระทำบาปไว้เป็นหลายระดับ และการฆ่าบิดามารดา ได้ถูกจัดไว้ในหมวดของกรรมที่หนักที่สุดอันเรียกว่า อนันตริยกรรม ซึ่งจัดอยู่ในหมวดเดียวกันกับการฆ่าพระอรหันต์หรือทำร้ายพระพุทธเจ้าจนห้อพระโลหิต หรือทำให้คณะสงฆ์แตกแยกกัน อันจะได้รับผลกรรมถึงขั้นตกนรกขั้นที่ต่ำที่สุด คืออเวจี ดังนั้น กลุ่มคนที่เราเรียกว่าแม่ หรือบิดามารดานั้นจึงถือเป็นกลุ่มคนที่เราควรเคารพยกย่องและปฏิบัติต่อท่านอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ ในสังคมไทยได้ยกย่องบิดามารดาเสมือนเป็นพระอรหันต์ของลูก หรือพระอรหันต์ในบ้าน เพราะนอกจากท่านจะเป็นผู้ให้กำเนิดแล้ว ท่านยังอบรมเลี้ยงดู และสั่งสอนสิ่งดีงามให้กับเราจนได้อีกสมญาหนึ่งว่า พ่อแม่เป็นเสมือนครูคนแรกของลูก จึงจะเห็นได้ว่าท่านมิได้ทำหน้าที่ของทิศเบื้องหน้าเท่านั้น หากแต่ท่านยังเป็นทั้งครู และนักบวชสำหรับลูกๆ อีกด้วย ในขณะที่บุญคุณลักษณะพิเศษที่บุคคลกลุ่มอื่นทำแทนไม่ได้เลย แต่มีเพียงพ่อแม่ที่ทำให้กับเราทุกคนได้ คือการกำเนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เรามีโอกาสได้ทำความดีและพัฒนาตนเองไปสู่ความหลุดพ้นได้ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ดังนั้นการให้กำเนิด หรือการให้ชีวิตแก่ลูกจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดที่บุคคลกลุ่มอื่นจะให้แก่เราได้ โดยเฉพาะมารดาหรือแม่ ที่เป็นคนที่ต้องเผชิญกับการตั้งครรภ์และการคลอดซึ่งเป็นบทบาทที่หนักมากและมีความเสี่ยงถึงชีวิต ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ตามปกติผู้ที่เป็นแม่จะมีบทบาทตั้งแต่การมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การคลอดและการเลี้ยงดู แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันคนที่เป็นหมันโดยกำเนิด หรือไม่สามารถมีบุตรได้ด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม สามารถที่จะมีบุตรที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนได้ โดยใช้วิทยาการสมัยใหม่ทางการแพทย์ที่เรียกว่า การให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญโดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์แบบต่างๆ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การตั้งครรภ์แทนจะถือเป็นการช่วยเหลือให้ครอบครัวที่มีปัญหาในการมีบุตรได้มีบุตรไว้สืบสกุล แต่ในอีกด้านหนึ่งได้มีข้อเท็จจริงจากข่าวสารบ้านเมือง และการศึกษาวิจัยหลายสาขาวิชาที่พบว่า การอุ้มบุญนำมาสู่ปัญหาทางสังคมตามมามากมาย เช่น การลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมือนเป็นเพียงสินค้า ความขัดแย้งเรื่องสิทธิในการเลี้ยงดูบุตร การทำแท้งเมื่อเด็กพิการ ตลอดจนการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ยังนำมาซึ่งข้อถกเถียง ซึ่งเป็นพื้นฐานและยังหาข้อยุติไม่ได้ เช่น ใครเป็นแม่ของทารก ระหว่างผู้ที่ตั้งครรภ์หรือเจ้าของเชื้ออสุจิและไข่ หรือผู้ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์

แทน ซึ่งคณะผู้วิจัยเชื่อว่าถ้าสามารถสร้างความชัดเจนในเรื่องนี้ได้น่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ตามมา อีกทั้งจะเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนต่อกันระหว่างเด็กที่เกิดมากับผู้ที่ทำให้เกิดแต่ละฝ่ายต่อไป ก่อนอื่นเราควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์โดยสังเขปเพื่อให้เข้าใจกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ วิพากษ์ และตีความทางปรัชญาต่อไป

วงการแพทย์ได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเหลือคู่สมรสที่ประสบปัญหาการมียากกันอย่างแพร่หลายและมีหลากหลายวิธี ซึ่งเรียกว่า เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted reproductive technology) เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์[1] คือ กระบวนการทางการแพทย์เพื่อที่จะทำให้เกิดการตั้งครรภ์ โดยจะต้องมีการเคลื่อนย้ายเซลล์สืบพันธุ์ของฝ่ายหญิง (เซลล์ไข่) ออกมาจากร่างกาย จากนั้นอาจจะนำกลับเข้าสู่ร่างกายและเกิดการปฏิสนธิในร่างกาย เช่น GIFT; gametes intrafallopian transfer หรือทำให้เกิดการปฏิสนธินอกร่างกายแล้วจึงทำการย้ายไข่ที่ได้รับการผสมแล้ว (zygote) หรือตัวอ่อนกลับเข้าสู่ร่างกาย เช่น การทำเด็กหลอดแก้ว (IVF-ET; in vitro fertilization and embryo transfer), ZIFT; zygote intrafallopian transfer เป็นต้น[2] โดยความสำเร็จครั้งแรกของเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์นั้นเริ่มต้นจากเด็กหลอดแก้ว ซึ่งเป็นการปฏิสนธิภายนอกร่างกาย (In vitro fertilization; IVF) โดยเด็กหลอดแก้วรายแรกที่ถือกำเนิดขึ้นในโลก คือ Louise Joy Brown เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๑ ที่ประเทศอังกฤษ เป็นผลงานของนายแพทย์แพททริค สเต็ปโต (Dr. Patrick Steptoe) และ นายแพทย์โรเบิร์ต เอ็ดวาร์ด (Dr. Robert Edward) โดยการเก็บไข่จากรอบเดือนธรรมชาติที่ไม่ได้มีการกระตุ้นไข่ นำมาทำการปฏิสนธินอกร่างกาย แล้วย้ายตัวอ่อนที่ได้กลับคืนเข้าสู่โพรงมดลูก[3] หลังจากนั้นเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ก็มีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้มีทารกที่เกิดจากเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์นี้ในโลกนี้มากกว่า ๑ ล้านคน และในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกามีทารกที่เกิดกระบวนการนี้คลอด ๑ รายในทุก ๒๐๐ รายของทารกที่คลอด

ส่วนในประเทศไทยเด็กหลอดแก้วรายแรกรายงานเป็นครั้งแรกที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ประมวล วีรุตมเสน และคณะ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๐[4] สำหรับเด็กหลอดแก้วรายแรกของภาคเหนือ ซึ่งเป็นผลงานของภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ถือกำเนิดที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นทารกเพศชาย น้ำหนัก ๓,๖๘๐ กรัม

นอกจากเด็กหลอดแก้วแล้วเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ยังมีเทคโนโลยีอื่นๆ อีก เช่น การใส่เซลล์สืบพันธุ์เข้าไปในท่อนำไข่ (GIFT: gamete intrafallopian transfer), การนำตัวอ่อนที่ได้รับ

---

[1] น.พ.โอภาส เศรษฐบุตร, เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted reproductive technology), **ออนไลน์,** แหล่งที่มา , http://www.med.cmu.ac.th/dept/obgyn/2011/index.php?option=com content &view, (๓ มกราคม ๒๕๖๒).

[2] Speroff L, Fritz MA. Assisted reproductive technologies. In: Clinical gynecologic endocrinology and infertility. 7th ed. Philadelphia: Lippincott Willoams & Wilkins, 2005: 1215-74.

[3] Steptoe PC, Edwards RG. Birth after the reimplantation of a human embryo. Lancet. 1978 Aug 12; 2(8085): 366.

[4] อ้างแล้ว, น.พ.โอภาส เศรษฐบุตร**, เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์** (Assisted reproductive technology)

การผสมแล้วเข้าไปในท่อนำไข่ (ZIFT: zygote intrafallopian transfer), การฉีดอสุจิเข้าไปในไข่ (ICSI: intracytoplasmic sperm injection) การย้ายตัวอ่อนในระยะต่างๆ เช่น ระยะการแบ่งตัวในวันที่ ๒-๓ หลังการปฏิสนธินอกร่างกาย (cleavage stage) หรือระยะบลาสโตซิสต์ในวันที่ ๕ ของการปฏิสนธินอกร่างกาย นอกจากนี้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ยังรวมไปถึงกระบวนการตัดแยกเซลล์ของตัวอ่อน (blastomere biopsy) เพื่อทำการตรวจวินิจฉัยตัวอ่อนก่อนการฝังตัว (preimplantation genetics diagnosis) ด้วย ในประเทศไทยแสดงให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์มากกว่าสามสิบปี โดยมีวิวัฒนาการของวิธีการเพื่อทำให้เกิดการตั้งครรภ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งนายแพทย์โอภาส เศรษฐบุตร ได้รวบรวมวิธีการทางเทคโนโลยีดังกล่าวไว้ ๔ วิธี ดังนี้

วิธีการต่างๆ ของเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์[5]

๑. การทำกิ๊ฟท์ (GIFT : gamete intrafallopian transfer) เป็นวิธีการที่ใช้การย้ายเซลล์ไข่และเซลล์อสุจิเข้าสู่ท่อนำไข่ ซึ่งในระยะแรกจะทำโดยผ่านการผ่าตัดเปิดหน้าท้อง แต่เมื่อเทคโนโลยีทางการแพทย์พัฒนามากขึ้นจึงเปลี่ยนมาทำผ่านการศัลยกรรมช่องท้องด้วยวิธีส่องกล้อง (laparoscopy) ส่วนข้อบ่งชี้ในการทำ GIFT ได้แก่ ภาวะมีบุตรยากที่ไม่ทราบสาเหตุ (unexplained infertility), เยื่อบุโพรงมดลูกเจริญผิดที่ระยะที่ ๑-๒ ภาวะมีบุตรยากที่มีปัจจัยจากปากมดลูก ความผิดปกติของฝ่ายชายที่มีความรุนแรงไม่มาก (oligozoospermia) และเหตุผลทางความเชื่อหรือศาสนาที่ไม่อนุญาตให้ทำให้เกิดการปฏิสนธินอกร่างกาย ในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีของการเลี้ยงตัวอ่อนได้รับการพัฒนาไปมาก ทำให้การเพาะเลี้ยงตัวอ่อนนอกร่างกายก่อนที่จะย้ายกลับเข้าสู่โพรงมดลูก (เช่นการทำเด็กหลอดแก้ว) ประสบความสำเร็จสูง การรักษาด้วยการทำ GIFT ซึ่งต้องอาศัยท่อนำไข่ที่ปกติ ไม่สามารถยืนยันการปฏิสนธิได้ และยังต้องอาศัยการทำ laparoscopy ซึ่งมีค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงสูง จึงได้รับความนิยมลดลง

๒. การทำซิปท์ *(ZIFT; zygote intrafallopian transfer)* เป็นเทคนิคที่มีความคล้ายคลึงกับการทำ GIFT แต่จะทำการปฏิสนธินอกร่างกายจนได้เป็นไซโกต (zygote) ที่อยู่ในระยะ ๒ pronuclei ก่อน ช่วงเวลา ๑๖-๑๘ ชั่วโมงหลังปฏิสนธิ (insemination) แล้วจึงย้ายกลับเข้าสู่ท่อนำไข่ผ่านการศัลยกรรมช่องท้องด้วยวิธีส่องกล้อง (laparoscopy) วิธีการนี้สามารถยืนยันถึงการปฏิสนธิปกติได้ แต่ก็ยังต้องอาศัยหัตถการที่สิ้นเปลือง คือการทำการศัลยกรรมช่องท้องด้วยวิธีส่องกล้องอยู่ ในปัจจุบันจึงไม่ได้รับความนิยม

๓. เด็กหลอดแก้ว (IVF-ET :in vitro fertilization and embryo transfer) เป็นเทคนิคที่มีการใช้กันแพร่หลายมากที่สุดซึ่งมีขั้นตอนคือหลังจากที่ทำการเก็บไข่ และเตรียมอสุจิแล้ว จะนำมาไข่และอสุจิมาเลี้ยงรวมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสนธิ (insemination) โดยเลี้ยงไข่กับอสุจิในอัตราส่วนไข่ @ ใบต่ออสุจิ ๕๐,๐๐๐ – ๑๐๐,๐๐๐ ตัว เป็นเวลา ๑๒ – ๑๘ ชั่วโมง แล้วจึงนำมาตรวจหาการปฏิสนธิ ส่วนที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่จะทำการปฏิสนธิไข่ที่เก็บได้กับอสุจิ ๓๐๐,๐๐๐ ถึง ๕๐๐,๐๐๐ ตัว โดยเลี้ยงไว้ด้วยกันเพียง ๓ ชั่วโมงแล้วจึงแยกไข่ออกมาเพื่อลดการสัมผัสกับสาร free oxygen radical ที่เกิดจากตัวอสุจิที่ตายใน dish ที่ทำการ insemination ส่วนการตรวจการปฏิสนธินั้นจะทำหลังจาก insemination ๑๖ – ๑๘ ชั่วโมง โดยจะต้องแยกเอาเซลล์พี่เลี้ยง (cumulus cell) ออกจากเซลล์ไข่ก่อน แล้วจึงนำไปส่องกล้องที่มีกำลังขยายสูงเพื่อดูว่ามี ๒ pronuclei และ ๒ polar

---

[5] นายแพทย์โอภาส เศรษฐบุตร, **การทำกิ๊ฟ**, ใน ธีระพร วุฒยวนิช, บรรณาธิการ, ๒๐๐๓, หน้า ๑๐๓-๑๐๙.

bodies หรือไม่ ซึ่งอัตราการปฏิสนธิจะอยู่ระหว่างร้อยละ ๕๐ – ๗๐ จากนั้นจึงทำการเพาะเลี้ยงไข่ที่ได้รับการปฏิสนธิปกติต่อไปจนถึงการย้ายตัวอ่อน ส่วนการย้ายตัวอ่อนนั้นสามารถย้ายได้ทั้งตัวอ่อนที่อยู่ในระยะ cleavage (ประมาณ ๔-๘ เซลล์) คือ ๒ – ๓ วัน หลังจากการปฏิสนธิ (insemination) หรือย้ายระยะ blastocyst คือ ๕ วันหลังจากปฏิสนธิก็ได้ ซึ่งการย้ายตัวอ่อนจะทำผ่านปากมดลูกซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยการระงับการเจ็บปวดหรือการผ่าตัดเหมือนการทำ GIFT นอกจากนี้เทคนิคนี้ยังไม่ต้องอาศัยท่อนำไข่ที่ปกติเหมือนในการทำ GIFT อีกด้วย ทำให้ในปัจจุบันการทำเด็กหลอดแก้วเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเมื่อเทียบกับวิธีอื่นๆ

๔. การทำอิกซี่[6] (ICSI : (intracytoplasmic sperm injection*)* การทำ ICSI นั้นมีขั้นตอนต่างๆ เหมือนการทำเด็กหลอดแก้วทุกประการ มีเพียงแค่ในส่วนของการปฏิสนธิเท่านั้นที่จะใช้วิธีฉีดตัวอสุจิเข้าไปในเซลล์ไข่โดยตรง โดยทำการดูดตัวอสุจิที่ถูก immobilized แล้วเข้าสู่เข็มแก้ว (injection pipette) แล้วนำไปฉีดเข้าไปในไข่ที่อยู่ในระยะ metaphase II ส่วนการเพาะเลี้ยงตัวอ่อนและการย้ายตัวอ่อนก็เป็นเช่นเดียวกับการทำเด็กหลอดแก้ว ข้อบ่งชี้ในการทำ ICSI นั้น ส่วนใหญ่จะทำในรายที่มีความผิดปกติของอสุจิที่รุนแรง คือ มีจำนวนน้อยกว่า ๕ ล้านตัวต่อมิลลิลิตร หรือมีตัวที่เคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้น้อยกว่าร้อยละ ๕ หรือมีตัวอสุจิที่มีรูปร่างปกติน้อยกว่าร้อยละ ๔ ตาม strict criteria ส่วนข้อบ่งชี้อื่นๆ คือ ในรายที่มีประวัติมีไม่มีการปฏิสนธิน้อยหรือไม่มีเลยจากการทำเด็กหลอดแก้วในรอบก่อนหน้า หรือเป็นอสุจิที่ถูกเก็บมาจากวิธีการทางศัลยกรรม (surgical sperm recovery) จากอัณฑะหรือ epididymis ซึ่งอสุจิเหล่านี้ยังไม่สามารถปฏิสนธิกับเองได้ ส่วนอีกข้อบ่งชี้หนึ่งคือในกรณีที่จะทำการตรวจวินิจฉัยตัวอ่อนด้วยวิธี PCR (polymerase chain reaction) ซึ่งการทำ ICSI จะลดการปนเปื้อนจากเซลล์อสุจิตัวอื่นซึ่งจะทำให้ผลการตรวจผิดพลาดได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทั้ง ๔ วิธีนั้น มีสิ่งที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง คือ ผู้หญิงที่ต้องการมีบุตรนั้นสามารถตั้งครรภ์ได้เอง ภายหลังการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ดังกล่าว ในขณะที่ยังมีผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องการมีบุตรเช่นเดียวกัน แต่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้เพราะความไม่พร้อมทางด้านร่างกายบางประการ อาทิเช่น ผู้หญิงที่ไม่มีมดลูกหรือถูกตัดมดลูกทิ้ง ผู้หญิงที่มีโรคประจำตัว ซึ่งไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ ผู้หญิงที่มีประวัติแท้งซ้ำซากหรือล้มเหลวในการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ข้างต้น[7] แพทย์อาจพิจารณาช่วยให้มีบุตรได้โดยวิธีการพิเศษที่เรียกว่า “การอุ้มบุญ” หรือ “การให้ผู้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน” (Surrogacy or Carrier pregnancy) โดยประยุกต์วิธีการดังกล่าวข้างต้นในการทำปฏิสนธินอกร่างกาย แต่ย้ายตัวอ่อนไปฝังตัวและเจริญเติบโตในมดลูกของผู้หญิงที่ยอมเป็นแม่อุ้มบุญแทน ซึ่งการอุ้มบุญแบ่งเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. การอุ้มบุญเทียม[8] (Gestational Surrogacy or Partial Surrogacy) หมายถึง การที่แม่ที่ต้องการมีบุตร (Intended mother) ให้ผู้หญิงอื่นตั้งครรภ์โดยแม่ที่ต้องการมีบุตรจะเป็นผู้ให้ไข่

---

[6] น.พ.โอภาส เศรษฐบุตร, เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted reproductive technology), **ออนไลน์,** แหล่งที่มา: , http://www.med.cmu.ac.th/dept/obgyn/2011/index.php?option= com, (๓ มกราคม ๒๕๖๒).

[7] อภิวัฒน์ เออังกูร, **Gestational carrier pregnancy and Oocyte donation**,

[8] Utian, W.H., Sheean, L.A.Golddfarb, J.M.,Kiwi, R., Succesful pregnancy after in vitro fertilization and embryo transfer from an infertile woman to a surrogate, (New Englang Journal Medicine. 1985), pp. 1351.

Egg) และสามีของแม่ที่ต้องการมีบุตรจะให้เชื้ออสุจิ (Sperm) ในบางครั้งใช้ไข่หรืออสุจิจากผู้บริจาคมาทำการปฏิสนธินอกร่างกาย (IVF: In vitro Fertilization) ทำให้เกิดตัวอ่อนแล้วย้ายไปยังมดลูกของแม่อุ้มบุญ (Gestation carrier) ดังนั้น แม้อุ้มบุญจะได้มีพันธุกรรมเกี่ยวข้องกับตัวอ่อน

๒. การอุ้มบุญแท้ (Traditional Surrogacy of Full Surrogacy) หมายถึง การที่แม่อุ้มบุญใช้ไข่ของตนเอง เพื่อผสมกับอสุจิของพ่อที่ต้องการมีบุตร (Intended father) หรือของผู้บริจาคเชื้ออสุจิ (Sperm donor) ซึ่งอาจทำให้การฉีดอสุจิฝังที่มดลูกของแม่อุ้มบุญ เพื่อให้เกิดการปฏิสนธิภายในหรือใช้วิธีการปฏิสนธินอกร่างกายจนทำให้เกิดตัวอ่อนแล้วจึงย้ายไปยังมดลูกของแม่อุ้มบุญ ดังนั้น แม้อุ้มบุญจะมีพันธุกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวอ่อน

การอุ้มบุญทั้งสองประเภทข้างต้นนี้ ซึ่งแบ่งตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตั้งครรภ์กับเจ้าของเซลล์ไข่ที่นำมาปฏิสนธิ จึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า การอุ้มบุญแท้ คือ ผู้ตั้งครรภ์เป็นคนเดียวกับเจ้าของเซลล์ไข่ จึงเป็นเสมือนการอุ้มท้องลูกของตัวเอง ซึ่งถือว่าเป็นที่แท้จริงในเชิงชีววิทยา ในขณะที่การอุ้มบุญเทียม คือ ผู้ตั้งครรภ์ไม่ใช่เจ้าของเซลล์ไข่ เพียงแต่ยอมตั้งครรภ์และคลอดแทนแม่ที่เป็นเจ้าของเซลล์ไข่เท่านั้น ดังนั้น ในกรณีอาจกล่าวได้ว่า ทารกที่เกิดมามีแม่สองคน คือ คนหนึ่งเป็นแม่ทางพันธุกรรมและอีกคนหนึ่งเป็นแม่ที่ตั้งครรภ์และคลอดเขาออกมา

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า กรณีที่ต้องใช้ไข่บริจาค ทารกที่เกิดมาอาจมีแม่สามคน กล่าวคือ แม่ทางพันธุกรรม (ผู้บริจาคไข่) แม่ที่ตั้งครรภ์และคลอด และแม่ที่เลี้ยงดูหลังจากคลอดแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งประเภทของแม่ในทางวิทยาศาสตร์ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) แม่ทางพันธุกรรม (The genetic mother) ๒) แม่อุ้มบุญหรือ แม่ทางการตั้งครรภ์ (The gestational mother) และ ๓) แม่ทางสังคม (The social mother)[9]

ในขณะเดียวกันความเป็นพ่อจะมีเพียง ๒ กลุ่ม คือ พ่อทางพันธุกรรม และพ่อทางสังคมผู้เลี้ยงดูหลังคลอด ยิ่งไปกว่านั้น ในอนาคตของประเทศไทยรวมถึงสังคมโลก “ความเป็นแม่พ่อ” อาจเป็นมโนทัศน์ที่ซับซ้อนขึ้น เมื่อมีกฎหมายรองรับการแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกันและการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ซึ่งการอุ้มบุญอาจเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งสำหรับคู่สมรสเพศเดียวกันที่ต้องการมีบุตร ซึ่งเด็กที่เกิดมาอาจมีทั้งพ่อและแม่ที่เป็นเพศเดียวกัน หรือ อาจมีพ่อหรือแม่ตามแต่สมาชิกในครอบครัวจะตกลงกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทของการอุ้มบุญตามแรงจูงใจในการตั้งครรภ์แทนของแม่อุ้มบุญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) การอุ้มบุญเชิงพาณิชย์ (Commercial Surrogacy) หมายถึง การตั้งครรภ์ที่หญิงอุ้มบุญได้รับค่าตอบแทน ๒) การอุ้มบุญการกุศล (Altruistic Surrogacy) หมายถึง การตั้งครรภ์ที่ผู้หญิงอุ้มบุญทำให้โดยไม่ได้ค่าตอบแทน[10] ซึ่งแต่ละประเทศก็มีกฎหมายเกี่ยวกับการอุ้มบุญต่างๆ กันไป ตัวอย่างเช่นประเทศฝรั่งเศส ห้ามไม่ให้ทำการอุ้มบุญทุกประเภท[11] ส่วนประเทศออสเตรเลีย อนุญาตให้มีการอุ้มบุญการกุศลได้ โดยคู่สมรสต้องเป็นชายและหญิงเท่านั้น

---

[9] Ber, Rosalie, **Ethical Issues in Gestational Surrogacy**, Theoretical Medicine and Bioethics. April 2000, Vol.21), pp. 153-169.

[10] Altruistic Surrogacy, Surrogacy, http//www.fertilityconnectionsaustrlia. com/ surrogacy.

[11] Contract law 1, “The surrogate mother : France”, http//:www.casebooks.eu /contractLaw,1991).

หากเป็นคนโสดหรือคู่สมรสเพศเดียวกันไม่สามารถทำได้ ส่วนการอุ้มบุญเชิงพาณิชย์ถือว่าผิดกฎหมาย แต่สำหรับประเทศอินเดียอนุญาตให้ทำการอุ้มบุญเชิงพาณิชย์ได้ แต่เด็กที่เกิดออกมาจะต้องมีสัญชาติเดียวกันกับแม่อุ้มบุญ ดังนั้น การใช้บริการแม่อุ้มบุญที่อินเดียจึงเป็นที่นิยมมากที่สุด และเสียค่าใช้จ่ายน้อย[12]

ในประกาศของแพทยสภานั้น สรุปได้ว่าการอุ้มบุญในประเทศไทยสามารถกระทำได้เฉพาะการอุ้มบุญเทียม ซึ่งภายใต้เงื่อนไข ๓ ประการ คือ ๑) ต้องใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากเซลล์สืบพันธุ์ของคู่สมรสเท่านั้น ๒) ต้องเป็นการอุ้มบุญการกูสลไม่มีการว่าจ้าง และ ๓) แม่อุ้มบุญจะต้องเป็นญาติโดยสายเลือดของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ประกาศดังกล่าวมีความยืดหยุ่นสำหรับแพทย์ผู้ที่ต้องการให้บริการนอกเหนือไปจากนี้ โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์ประเทศไทยก่อนทุกครั้งเป็นรายกรณี เช่น กรณีที่ต้องการใช้เซลล์สืบพันธุ์บริจาค หรือกรณีที่คู่สมรสที่ต้องการมีบุตรไม่มีญาติที่สามารถจะตั้งครรภ์แทนได้ เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ที่เกิดจากเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ให้เหมาะสม ตลอดจนควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เกี่ยวกับตัวอ่อนมิให้นำไปใช้ในทางไม่ถูกต้อง จึงจำต้องออกกฎหมายเกี่ยวกับการรับตั้งครรภ์แทน โดยเป็นมาตรการทางอาญาเพื่อป้องกันการแสวงหาประโยชน์ โดยมิชอบจากหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน รัฐต้องสร้างกลไกให้ทั้งสองฝ่ายทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน เพื่อกำหนดหน้าที่ สิทธิ และความรับผิดชอบ ของทั้งสองฝ่ายด้วยการรับตั้งครรภ์แทนอาจก่อให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน การสร้างความพอใจให้ทุกฝ่ายขึ้นอยู่กับกฎหมายฉบับนั้นเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบัญญัติมากน้อยเพียงใด

จากกฎหมายเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ถือว่าแม่อุ้มบุญหรือหญิงที่คลอดเป็นมารดาของเด็กโดยถูกต้องตามกฎหมาย ในขณะที่พ่อแม่ที่เป็นเจ้าของอสุจิและไข่เป็นได้แค่พ่อแม่บุญธรรม เพราะการเป็นพ่อแม่ในทางกฎหมายต้องอาศัยบทบัญญัติเกี่ยวกับการเป็นสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายก่อน ดังนี้ ศาสตราจารย์ประสพสุข บุญเดช ได้กล่าวไว้ว่า ในส่วนของมรดานั้น ไม่ว่ามารดาจะเป็นเจ้าของไข่หรือไม่ใช่เจ้าของไข่ แต่รับจ้างตั้งครรภ์ก็ตาม ย่อมต้องถือหลักที่ว่า “หญิงใดที่ให้กำเนิดบุตร หญิงนั้นต้องเป็นมารดาของบุตร” ดังนั้น มารดาที่ตั้งครรภ์จึงเป็นมารดาของเด็กเสมอ ซึ่งเป็นหลักการที่ยอมรับกันทั่วโลก[13] ซึ่งต่างจากการพิจารณาความเป็นพ่อแม่ทางการแพทย์ที่พิจารราจากพันธุกรรมหรือการตรวจ ดีเอ็นเอ (DNA) เป็นสำคัญ

นอกจากความเห็นที่ต่างกันของฝ่ายแพทย์และฝ่ายกฎหมาย ในเรื่องความเป็นมารดาและบุตรแล้วในวงการจริยศาสตร์ยังมีข้อถกเถียง ที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้เกี่ยวกับการอุ้มบุญอีกอย่างน้อย ๔ ประการใหญ่ๆ ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ วรพจน์ ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

๑) การรับตั้งครรภ์แทนเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่

๒) การรับตั้งครรภ์แทนถือว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนหรือไม่

---

[12] The Associated press, Indias surrogate mother business raises questions of global ethics.

[13] ศาสตราจารย์ประสพสุข บุญเดช, ๒๕๕๔, หน้า ๕๗๖.

๓) การรับตั้งครรภ์แทนเปรียบเสมือนเป็นการซื้อขายเด็กหรือไม่ และ

๔) การรับตั้งครรภ์แทนจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจของเด็กหรือไม่

ฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านการอุ้มบุญต่างก็พยายามหยิบยกเหตุผลต่างๆ มาอ้างเพื่อสนับสนุนความคิดของฝ่ายตน แต่ทั้งนี้ยังมีอีกมุมมองหนึ่งในสังคมที่เห็นไม่ตรงกันในประเด็นการอุ้มบุญ นั่นคือ มุมมองจากนักวิชาการและนักการศาสนาของศาสนาต่างๆ อาทิเช่น ศาสนาคริสต์คัดค้านการตั้งครรภ์แทนทุกรณี เพราะถือว่าบุตร คือ ของขวัญจากพระเจ้า ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์มีสิทธิเลือกได้ และการมีบุคคลที่สาม (หญิงอุ้มบุญ) ในชีวิตคู่ถือเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมอย่างยิ่ง เพราะทำลายหลักความเป็นหนึ่งเดียวกันของสามีภรรยา อีกทั้งยังมีแนวโน้นว่าอาจเกิดคำถามว่าใคร คือ พ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก และเด็กที่เกิดมาอาจมีปัญหาทางจิตใจหลายประการตามมาด้วย สำหรับศาสนาอิสลามมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและคัดค้าน

โดยฝ่ายที่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า การอุ้มบุญเป็นการแสดงความรับผิดชอบของมนุษย์ในการดำรงเผ่าพันธุ์ของตน ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่าการอุ้มบุญถือเป็นการคบชู้ เพราะเด็กไม่ได้เกิดจากพ่อแม่ที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ซึ่งจะทำให้เด็กกลายเป็นลูกนอกสมรส[14] ทั้งนี้ตัวแทนผู้นำจากศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามยังให้แนวทางในการแก้ปัญหา สำหรับศาสนิกชนของตนไว้ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ เจ้าคณคามิลเลียน ผู้แทนจากศาสนาคริสต์ เห็นว่า เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักศาสนาคู่สมรสสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิสนธิในครรภ์ได้ แต่ไม่สามารถให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน และอีกวิธีที่แนะนำ คือ การรับเด็กกำพร้ามาเป็นบุตรบุญธรรม ฝ่ายศาสนาอิสลาม นายวิศรุต เลาะวิถี ที่ปรึกษาจุฬาราชมนตรี เห็นว่า ในมุมมองของศาสนาอิสลาม การอุ้มบุญถือเป็นบาป เพราะตามหลักการของคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว การมีบุตร คู่สามีภรรยาต้องผ่านการแต่งงานอย่างถูกต้องตามหลักศาสนา หากภรรยาไม่พร้อมอุ้มท้อง แก้ปัญหาได้ด้วยการแต่งงานภรรยาคนที่ ๒ อย่างถูกต้องตามที่ศาสนาอนุญาต

ในกรณีเด็กหลอดแก้วก็จะพบปัญหาที่เป็นผลพวงอีกประการหนึ่ง คือ ในกระบวนการดังกล่าว แม้แพทย์จะนำตัวอ่อนย้ายเข้าไปในโพรงมดลูกครั้งละไม่เกิน ๒ ตัว แต่ก็มักจะมีตัวอ่อนเหลืออยู่อีกซึ่งแพทย์จะเก็บแช่แข็งไว้ใช้ในโอกาสต่อไป ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือจะทำอย่างไรกับตัวอ่อนแช่แข็ง หากคู่สมรสไม่ต้องการได้บุตรจากตัวอ่อนเหล่านี้อีกแล้ว ปัจจุบันมีตัวอ่อนหลายหมื่นตัวทั่วโลกที่โรงพยาบาลต้องรับผิดชอบในการดูแลรักษา ในอนาคตจะเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว เพราะคนที่อยากฝากตัวอ่อนเอาไว้เพื่อมีลูกตอนแก่หรือเมื่อตั้งเนื้อตั้งตัวได้ แล้วมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น การมีตัวอ่อนเหลือมาก ๆ นี้เป็นภาระแก่โรงพยาบาลทุกแห่งเพราะสิ้นเปลืองค่าเก็บรักษา

ทางออกที่เห็นอยู่ก็คือทำลายตัวอ่อนเสียหากคู่สมรสไม่ต้องการแล้ว วิธีนี้ถือว่า ขัดหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยตรงในทางกฎหมาย เราสามารถโต้แย้งกันได้ว่าใครมีสิทธิทำลายตัวอ่อน พ่อ แม่ หรือโรงพยาบาล แต่ในทางพระพุทธศาสนา ไม่มีใครที่มีสิทธิทำลายตัวอ่อน เพราะเจ้าของชีวิตตัวอ่อนก็คือตัวอ่อนเอง สิ่งที่ต้องตระหนัก โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธก็คือตัวอ่อนไม่ใช่แค่ชีวิตธรรมดา ๆ อย่างเซลล์ทั่วไปในร่างกายหรือเซลล์ต้นไม้ หากเป็นชีวิตมนุษย์ ทั้งนี้เพราะพุทธ

---

[14] McKenzie, Eleanor, “Religious Views on Surrogacy”, http://people.Opposing views.com /religion. ๓ มกราคม ๒๕๖๒.

ศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์เริ่มขึ้นตั้งแต่เป็นจิตแรกในท้องมารดา หรือพูดอีกนัยหนึ่งตั้งแต่เป็น "กลลรูป"[15] เพราะเป็นขั้นที่จิตแรกหรือปฐมจิตเกิดขึ้นร่วมกับอรูปขันธ์อีกสาม คือ เวทนา สัญญา และสังขาร กลลรูปนั้นท่านว่าเป็นหยาดน้ำใส ที่เล็กเหลือเกิน ดังนั้นตัวอ่อนจึงน่าจะเลยจากขั้นที่เป็นกลลรูปไปแล้ว การทำลายตัวอ่อนโดยเจตนาจึงเท่ากับเป็นการทำลายชีวิตมนุษย์ จัดว่าเป็นปาณาติบาต โดยสมบูรณ์[16]

ในเป็นประเด็นปัญหาสำคัญทางศาสนานั้นเกี่ยวโยงกับเทคโนโลยีเจริญพันธุ์ที่กล่าวมา ถึงแม้จะก่อปัญหาจริยธรรมไม่ประเภทใดก็ประเภทหนึ่ง แต่ก็ไม่อาจสกัดกั้นหรือห้ามได้ ทางแก้จึงอยู่ที่การหามาตรการควบคุม ไม่ให้ก่อผลเสียทางจริยธรรมเกินขอบเขต ขอบเขตนั้นอยู่ที่ไหน และมาตรการใดที่จะควบคุมให้อยู่ในขอบเขตได้ เป็นเรื่องที่สังคมจะต้องร่วมกันหาคำตอบ มิใช่ปล่อยให้เป็นเรื่องของรัฐหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในที่สุดมักจะหนีไม่พ้นการแทรกแซงครอบงำของธุรกิจเอกชน ที่มีผลประโยชน์ผูกพักกับเทคโนโลยีดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นผู้นำศาสนา นักวิชาการ นักกฎหมาย ชาวบ้าน รวมทั้งผู้หญิง สมควรที่จะมีส่วนร่วมในการหามาตรการหรือกฎเกณฑ์ดังกล่าว เพราะเทคโนโลยีใด ๆ ก็ตามมักส่งผลกระทบที่หลากหลายและกว้างไกล ครอบคลุมทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนโยงถึงปัญหาจริยธรรมทั้งสิ้น ลำพังคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมไม่สามารถมองเห็นหรือคาดการณ์ได้อย่างครบถ้วน การมีส่วนร่วมจากผู้คนทั้งสังคมเป็นสิ่งสำคัญ จากปัญหาการอุ้มบุญที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจที่จะค้นคว้าหาความจริงของแหล่งที่มาของปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทย ตลอดจนถึงผลกระทบที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงและผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยอ้อมซึ่งเกิดจากการนำเทคโนโลยีเจริญพันธ์ไปใช้ในทางที่ผิด เทคโนโลยีก็เหมือนกับดาบสองคม ถ้าใช้ในทางที่ถูกก็มีคุณอนันต์ แต่ถ้าใช้ในทางที่ผิดก็มีโทษมหันต์ เทคโนโลยีที่ถูกใช้อย่างถูกทางก็จะเป็นประโยชน์ต่อการอุ้มบุญ เกื้อกูลต่อพุทธจริยธรรม แต่ถ้าถูกนำมาใช้อย่างผิดวิธีก็จะเป็นบ่อนทำลายสังคม ทำลายจริยธรรมอันดีงามของมนุษย์ ในการอุ้มบุญนั้นมีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นว่าชาวคริสต์ที่มีปัญหาการมีบุตรยากสามารถใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ได้ระดับหนึ่ง แต่ภรรยาต้องเป็นผู้ตั้งครรภ์เอง ดังนั้น การอุ้มบุญไม่สามารถทำได้อย่างแน่นอน ในขณะที่ชาวมุสลิมจะแก้ปัญหาโดยการมีภรรยาเพิ่มได้ ถ้าปัญหาการมีบุตรยากเกิดจากความผิดปกติของภรรยา แต่ถ้าฝ่ายสามีเป็นหมันหรือมีความผิดปกติอันทำให้ไม่สามารถมีบุตรได้ ชาวมุสลิมสามารถใช้เทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ได้อย่างชาวคริสต์หรือไม่ อย่างไร

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดตามหลักศาสนาฝ่ายเทวนิยม เช่น ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามดังกล่าวทำให้เห็นว่า ประเด็นปัญหาที่คล้ายคลึงกันที่แต่ละศาสนากล่าวถึงนั่นคือ ใครคือพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญ และกระบวนการอุ้มบุญถือเป็นการคบชู้หรือนอกใจคู่ของตนหรือไม่ ซึ่งทุกศาสนาล้วนมีคำสอนในเรื่องความซื่อสัตย์ต่อคู่ของตน แต่อาจอาจมีเหตุผลและรายละเอียดแตกต่างกันไป เช่น ตามหลักศาสนาคริสต์ถ้าสามีภรรยาคู่ใดรับศีลสมรสแล้วถ้าฝ่ายใดมีคนอื่นจะถือว่านอกใจทันที แต่สำหรับชาวมุสลิม ซึ่งถ้าผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน แต่ถ้าสามี

---

[15] **สำ.ส.** (บาลี) ๑๕/๒๓๕/๒๔๖, **สำ. ส.** (ไทย) ๑๕/๒๓๕/ ๓๓๗.

[16] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ก.

ไปมีหญิงอื่นโดยภรรยาที่มีอยู่แล้วไม่ยินยอม หรือโดยที่ยังไม่ได้ผ่านขั้นตอนการสมรสทางศาสนาอย่างถูกต้องก็จะถือว่าคบชู้เช่นกัน

ทั้งนี้จากการตีความเรื่องการอุ้มบุญข้างต้นทำให้เห็นว่า ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามนั้น การมีไข่หรืออสุจิของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ของตนมาอยู่ในร่างกายของภรรยาตน หรือการที่ไข่หรืออสุจิของตนไปอยู่ในร่างกายของหญิงอื่นที่มิใช่ภรรยาของตนก็ถือว่าเป็นการนอกใจคู่ของตนแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่มีมิติที่เกี่ยวข้องกับการมีเพศสัมพันธ์เลยก็ตาม ดังนั้น จึงอาจตีความได้ว่าการมีเพศสัมพันธ์กับการปฏิสนธิของเซลล์สืบพันธุ์ (ไข่กับอสุจิ) ถือเป็นเป็นเรื่องเดียวกัน สำหรับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาฝ่ายอเทวนิยมนั้น การสมรสหรือการมีบุตรถือเป็นเรื่องของคฤหัสถ์ ซึ่งมีเบญจศีลหรือศีล ๕ เป็นมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติตน

ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า ศีล ๕ จึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างต่ำที่สุดของความประพฤติมนุษย์ สำหรับรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในสภาวะเกื้อกูล และเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และให้ความหมายศีลไว้ว่า ศีล (บาลี:สีล) คือ ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติ ทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐาน ๕ ปัญหาหลัก ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข และไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม ศีล ในขั้นพื้นฐานคือทำให้กาย วาจา ใจ สงบไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถที่จะทำให้จิตสงบได้ง่ายในการทำสมาธิในระดับของบรรพชิต ศีลจะมีจำนวนมาก เพื่อกำกับให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรสามารถครองตนในสมณภาวะได้อย่างสมบูรณ์และเอื้อต่อการประพฤติพรหมจรรย์ ในขั้นสูงต่อไปได้ศีล ๕ เป็นคุณธรรมพื้นฐานเป็น เครื่องช่วยควบคุมกายวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อยเพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข พอสมควรหากมีผู้ใดทำผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งหรือหลาย ข้อแล้วก็จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมาซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสน วุ่นวายเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองหมู่คณะและสังคมส่วนรวม[17]

จากปัจจัยและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า เมื่อพิจารณาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นแล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดแล้ว สามารถระบุได้หรือไม่ว่าใครคือแม่ที่แท้จริงของเด็กและเพราเหตุใด

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมา ปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทน

๑.๒.๓ เพื่อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

๑.๓ ปัญหาของการวิจัย

๑.๓.๑ มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

---

[17] พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หนา ๒๔๕.

๑.๓.๒ แนวคิดและความเป็นมา ปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทนเป็นอย่างไร
๑.๓.๓ กระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทนเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับอุ้มบุญ (การตั้งครรภ์แทน) และใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลักในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความเป็นแม่จากแนวคิดการอุ้มบุญใน ๓ รูปแบบ ซึ่งใช้วิธีการปฏิสนธินอกร่างกายกล่าวคือ ๑) การอุ้มบุญแท้ ๒) การอุ้มบุญเทียม โดยใช้ไข่ของหญิงที่ต้องการมีบุตร และ ๓) การอุ้มบุญเทียมโดยใช้ไข่ที่ได้จากการบริจาค

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

การวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ เอกสาร หนังสือพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่อิงเกณฑ์เชิงบรรทัดฐาน Normative) ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านพระพุทธศาสนา ๒) ด้านกฎหมายอย่างน้อย ๓) ด้านสูตินรีแพทย์(นักวิชาการการแพทย์)

โดยใช้วิธีการคัดเลือก*แบบเจาะจง (Purposive sampling)* เพื่อให้ทราบถึงมุมมองต่อการตัดสินใจว่า ใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การตั้งครรภ์แทนในประเทศมีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การตั้งครรภ์แทน (การอุ้มบุญ) หมายถึง การที่ผู้หญิงคนอื่นที่มิใช่ภรรยายอมรับการตั้งครรภ์ที่มีทารกในครรภ์ซึ่งเป็นของคู่สามีภรรยาที่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้

การอุ้มบุญเทียม หมายถึง การที่แม่ที่ต้องการมีบุตร (Intended mother) ให้ผู้หญิงอื่นตั้งครรภ์โดยแม่ที่ต้องการมีบุตรจะเป็นผู้ให้ไข่ (Egg) และสามีของแม่ที่ต้องการมีบุตรจะให้เชื้ออสุจิ (Sperm) ในบางครั้งใช้ไข่หรืออสุจิจากผู้บริจาคมาทำการปฏิสนธินอกร่างกาย (IVF: In vitro Fertilization) ทำให้เกิดตัวอ่อนแล้วย้ายไปยังมดลูกของแม่อุ้มบุญ (Gestation carrier) ดังนั้น แม้อุ้มบุญจะได้มีพันธุกรรมเกี่ยวข้องกับตัวอ่อน

การอุ้มบุญแท้ หมายถึง การที่แม่อุ้มบุญใช้ไข่ของตนเอง เพื่อผสมกับอสุจิของพ่อที่ต้องการมีบุตร หรือผู้บริจาคเชื่ออสุจิ ซึ่งอาจทำให้ทั้งการฉีดอสุจิฝังที่มดลูกของแม่อุ้มบุญเพื่อให้เกิดการปฏิสนธิภายใน

การอุ้มบุญเชิงพาณิชย์ หมายถึง การตั้งครรภ์ที่หญิงอุ้มบุญได้รับค่าตอบแทน

การอุ้มบุญการกุศล หมายถึง การตั้งครรภ์ที่หญิงอุ้มบุญทำให้โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน

มารดา(แม่) หมายถึง หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดู

แม่บุญธรรม หมายถึง หญิงที่รับลูกผู้อื่นมาเลี้ยงดู แต่มิได้เป็นภรรยาของพ่อ

แม่เลี้ยง หมายถึง เมียของพ่อที่ไม่ใช่แม่ตัว แต่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร

ลูกบุญธรรม หมายถึง ลูกของคนอื่นที่เอามาเลี้ยงเป็นลูกของตัวเอง

ลูกเลี้ยง หมายถึง **ลูกที่ติดพ่อมาหรือติดแม่มา หรือลูกคนอื่นที่เอามาเลี้ยงต่างลูก**

เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ หมายถึง กระบวนการทางการแพทย์เพื่อที่จะทำให้เกิดการตั้งครรภ์ โดยจะต้องมีการเคลื่อนย้ายเซลล์สืบพันธุ์ของฝ่ายหญิง (เซลล์ไข่) ออกมาจากร่างกาย จากนั้นอาจจะนำกลับเข้าสู่ร่างกายและเกิดการปฏิสนธิในร่างกาย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง “จริยธรรมทางการแพทย์” ไว้ในหนังสือเรื่อง “การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์” ว่า การมีจริยธรรมนั้นก็เพื่อป้องกันมิให้มีการนำเอาวิชาชีพไปใช้เป็นเครื่องมือ หรือใช้ไปในทางที่จะก่อให้เกิดโทษภัยแก่สังคมมนุษย์ วิชาชีพแพทย์นั้น เป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ ถ้าแพทย์ไม่มีจริยธรรมแล้ว ก็จะก่อให้เกิดโทษภัยแก่ชีวิตของมนุษย์ได้มาก เช่น การมุ่งแต่วัฒนธรรมธุรกิจ มองหาแต่ผลประโยชน์ของตนเอง อาจทำให้ทำอะไรได้ทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินทองมา โดยไม่คำนึงถึงมนุษยธรรม ยิ่งในสมัยปัจจุบันนี้เทคโนโลยีทางด้านชีววิทยา (Biotechnology) โดยเฉพาะวิชาวิศวพันธุกรรมศาสตร์เจริญมากแล้วและแพทย์ส่วนมากก็เป็นคนสมองดีด้วย แพทย์จึงอาจจะทำอะไรๆ กับชีวิตได้มากมาย จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ให้แพทย์จะต้องมีจริยธรรม มิฉะนั้นแล้วแพทย์อาจจะก่อโทษก่อภัยแก่สังคมอย่างร้ายแรงก็ได้[18]

นายแพทย์สมชัย โกวิทเจริญกุล ได้ให้นิยามการตั้งครรภ์แทนว่า “การอุ้มบุญ หมายถึง การนำลูกหรือตัวอ่อนไปฝากไว้ในมดลูกของผู้หญิงอีกคนหนึ่ง โดยนำไข่ของแม่และอสุจิของพ่อผสมกันเก็บไว้ในหลอดแก้ว หรือเรียกว่าจานเพาะเลี้ยง ฟักในตู้อบ (Incubator) ในอุณหภูมิพอเหมาะเหมือนอยู่ในร่างกายมนุษย์ คือ มีอากาศ สภาพแวดล้อมเลียนแบบในท้องแม่ หลังจากนั้น ๔๘ ชั่วโมง จึงเลือกตัวอ่อนที่สมบูรณ์ที่สุด ๒-๓ ตัวส่งกลับไปยังผู้หญิงอีกคนหนึ่งให้ตั้งครรภ์แทน[19]

เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการตั้งครรภ์” พบว่า การตั้งครรภ์แทนเป็นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ที่มีการ

---

[18] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด), ๒๕๕๑.

[19] สมชัย โกวิทเจริญกุลให้สัมภาษณ์ในคอลัมน์ จุดประกาย เรื่อง “อุ้มบุญให้เกิดหนทางของผู้มีลูกยาก” , กรุงเทพธุรกิจ (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗) : ๑.

ทดลองวิจัยและพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ถกเถียงกันระหว่าง หญิงที่ให้เซลล์ไข่กับหญิงที่มารับการตั้งครรภ์แทนว่าใครคือมารดาที่แท้จริง แนวความคิดพุทธจริยศาสตร์ พบว่า การกำเนิดชีวิตต้องอาศัยปัจจัยสามประการคือ ชายหญิงต้องมีความสัมพันธ์ทางเพศกัน หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศต้องมีไข่สุกพอเหมาะและต้องมีปฏิสนธิ วิญญาณ ฉะนั้นหญิงที่ให้เซลล์ไข่คือมารดาที่แท้จริง[20]

สุชาดา ทวีสิทธิ์ ได้กล่าวถึง “การอุ้มบุญ” ไว้ในนิตยสารของสถาบันวิจัยและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลว่า การอุ้มบุญมาจากภาษาอังกฤษว่า Surrogacy หากจะแปลให้ถูกต้องสอดคล้องตามข้อเท็จจริงควรจะแปลว่า การตั้งครรภ์แทน หรือ การอุ้มท้องแทน การตั้งครรภ์แทน หมายถึง การที่ผู้หญิงคนหนึ่งสมัครใจรับท้องแทนหรือรับอุ้มท้องแทนให้กับบุคคลอื่น โดยให้พันธะสัญญาว่าทารกที่คลอดออกมาต้องเป็นบุตรของผู้ที่ขอให้ตั้งครรภ์แทนการตั้งครรภ์ต้องไม่ใช้ไข่ของผู้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมาผสมกับอสุจิบริจาคหรือของผู้ชายที่ต้องการมีลูก ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์แทนให้เพียงมดลูกของเธอเป็นที่ฝังตัวและเป็นที่ที่ตัวอ่อนที่ผสมเสร็จจากข้างนอกสามารถเติบโตจนกระทั่งถึงคลอด[21]

จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และคณะ ได้สรุปรายงานวิจัยเรื่อง “การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน” เพื่อเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความตอนหนึ่งว่า การรับตั้งครรภ์แทน (Surrogacy) หรือการอุ้มบุญ หมายถึง กระบวนการในการที่หญิงคนหนึ่งตกลงรับที่จะตั้งครรภ์ด้วยวิธีการอย่างหนึ่ง อย่างใดและตกลงว่าจะส่งมอบเด็กที่เกิดมานั้นให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง พร้อมกับสละสิทธิใดๆ ในความเป็นมารดาของเด็กนั้นทันทีที่กำเนิดมา[22]

Peter Harvey ได้กล่าวถึง “หลักการทางจริยธรรม” ไว้ในหนังสือเรื่อง “An Introduction to Buddhist Ethics” หนังสือนี้มีบทที่น่าสนใจคือ การเสนอข้ออภิปรายว่าด้วยรากฐานของพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นการให้ความรู้ในเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์ เช่น กรรมและผลของกรรม การเกิดใหม่ อริยมรรคมีองค์ ๘ หลักจริยศาสตร์ เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่ว การเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์กับระบบจริยศาสตร์ตะวันตก เรื่องเจตนา เป็นต้น ส่วนในบทที่ ๒ นั้นพูดถึงคุณค่าหลักของพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ จริยศาสตร์ทางสังคม สิทธิมนุษยชนกับพุทธศาสนา เป็นต้น[23]

Hammalawa Saddhatissa ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “Buddhist Ethics” หนังสือนี้มี ๘ บท ได้กล่าวถึงกรอบพุทธจริยศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับอุดมคติของศีลธรรมบนฐานบริบทของความผูกพันธ์ทางด้านสังคม ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยระบบจริยธรรม โดยเฉพาะเรื่องทิศ ๖ ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ เช่น บุตรกับบิดามารดา สามีกับภรรยา เป็นต้น โดยหากระบบจริยธรรมระหว่างพ่อแม่ลูกนั้นถูกนำเสนอผ่านเกณฑ์ทางความเชื่อหรือสายสัมพันธ์ในลักษณะหน้าที่ที่ขาดระบบจริยธรรมก็ไม่ถือว่าชีวิตนั้นสมบูรณ์หรือดำเนินชีวิตอย่างมีอุดมคติแบบที่ควรจะเป็น[24]

---

[20] เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์, “พุทธจริยศาสตร์กับการตั้งครรภ์”, **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,** ฉบับที่ ๖ (๑), (สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๗), หน้า ๑๘๕-๑๙๘.

[21] สุชาดา ทวีสิทธิ์, “ข้อถกเถียงของนักสตรีนิยมต่อกรณี การอุ้มบุญ”, **ประชากรและการพัฒนา**, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (ธันวาคม ๒๕๕๗): หน้า ๔.

[22] จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และคณะ , เรื่อง “การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน”**, รายงานการวิจัย** (ฉบับสมบูรณ์), ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, หน้า ๒๒.

[23] Peter, Harvey, **An Introduction to Buddhist Ethics**, (United Kingdom: Cambridge University Press, 2000), pp. 8-122.

[24] Hammalawa, Saddhatissa, **Buddhist Ethics**, (Boston: Wisdom Publications, 2003), pp. 1-149.

๑.๖.๒ งานวิจัย

ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ได้วิจัยเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย”[25] งานวิจัยนี้ได้นำเสนอการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยโดยอาศัยหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาผ่านหลักศีล ๕ ในฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา โดยการทำผิดศีลนั้นเป็นการพิจารณาว่าการกระทำเช่นไรผิดศีล ๕ ให้พิจารณาจากการนำองค์ประกอบของการทำผิดศีล ๕ แต่ละข้อมาพิจารณา และวินิจฉัยตัดสิน นอกจากดูว่าเข้าเกณฑ์องค์ประกอบของศีล ๕ และยังมีการพิจารณาเจตนาที่เป็นกุศล อกุศล และเกณฑ์ในแง่มโนกรรม คือการยอมรับของวิญญูชน ลักษณะ หรือผลของการกระทำนั้น เป็นต้น

พระศรีคัมภีรญาณ, รศ. ดร. ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”[26] ได้เสนอกรอบจริยศาสตร์ในคัมภีร์พุทธจริยศาสตร์ เริ่มจากแนวคิดพื้นฐานตั้งแต่เรื่องชีวทัศน์ ไปจนถึงพุทธจริยศาสตร์ที่เป็นทั้งคุณธรรมและจริยธรรม เช่น เรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ ทศบารมี เป็นต้น และเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมจากมุมมองปรัชญาตะวันตกและแนวทางประนีประนอม กรอบหลักในการวิเคราะห์สำคัญที่ใช้ เช่น ภิกขุปาติโมกข์ เบญจศีล อุโบสถศีล ศีล ๑๐ นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการทฤษฎีจริยศาสตร์ด้วย

จุฑามาศ น้ำเงิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดทางอาญากรณีรับตั้งครรภ์แทน” จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า บทกำหนดความรับผิดทางอาญากรณีรับตั้งครรภ์แทนตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิด โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ยังไม่ครอบคลุมการดำเนินการรับตั้งครรภ์แทนในบางกรณี เช่น ไม่มีบทกำหนดโทษทางอาญากรณีมี การดำเนินการรับตั้งครรภ์นอกเหนือจากวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว กรณี ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิชอบ และในบาง บทบัญญัติยังมีปัญหาการกำหนดบทนิยาม การใช้และการตีความ และการไม่มีบทยกเว้นความรับผิด และโทษสำหรับคู่สามีภริยาที่ชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย และหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนรวมถึงแพทย์ หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ดังนั้นผู้เขียนจึงได้เสนอแนะแนวทางในการบัญญัติความรับผิด เพิ่มเติม และแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติที่มีปัญหาการใช้และการตีความ[27]

รัตนะ ปัญญาภา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัญหาเชิงจริยธรรมที่พบในทุกกรณีคือการ ทำลายตัวอ่อนปัญหาสถานะของพ่อแม่ที่แท้จริง การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๒) ปัญหาเชิงจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ มี ๓ ประเด็น คือ การระบุสถานะความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการค้ามนุษย์ ซึ่งจำเป็นต้องวินิจฉัยตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ๓) การตัดสินปัญหาจริยธรรมมี ๒

---

[25] ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย”, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๕๘, หน้า ๑-๙๑.

[26] พระศรีคัมภีรญาณ, รศ. ดร. “การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๑-๓๐๕.

[27] จุฑามาศ น้ำเงิน, “ความรับผิดทางอาญากรณีรับตั้งครรภ์แทน”, **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต,** คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้าบทคัดย่อ.

ประเด็นคือ (๑) พิจารณาจากเกณฑ์หลัก คือ เจตนา ถ้ามีการทำลายตัวอ่อนถือเป็นการฆ่า การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เพื่อหวังช่วยผู้อื่นสามารถยอมรับได้ในเชิงจริยธรรม (๒) พิจารณาจากเกณฑ์ร่วม พบว่า การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ที่ก่อให้เกิดการตำหนิตัวเอง วิญญูชนและสังคมไม่ยอมรับ มีโทษต่อสังคม ถือว่าผิดศีลธรรม ส่วนเรื่องสถานะความเป็นพ่อแม่ หญิงชาย ผู้เป็นเจ้าของเชื้อกำเนิดคือพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ถ้าทำเพื่อการค้าหรือใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือ ถือเป็นการค้ามนุษย์และทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์[28]

ธัญรดี ไตรวัฒนวงษ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาจริยธรรมและปัญหากฎหมาย : การรับตั้งครรภ์แทน” สรุปไว้ว่า ศาสนาพุทธไม่ได้คัดค้านหรือเห็นว่าขัดต่อหลักคำสอนของการรับตั้งครรภ์แทน ทว่าการกระทำนั้นประกอบด้วยเจตนาบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายที่ต้องการมีบุตรและผู้ที่ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน เพราะถือว่าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้สมปรารถนา แสดงออกถึงความมีเมตตากรุณา ศาสนาคริสต์คัดค้านกับการรับตั้งครรภ์แทนทุกกรณี เพราะถือว่าเป็นการให้กำเนิดมนุษย์ที่ผิดธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการลดศักดิ์ศรีคุณค่าของหญิงที่ตั้งครรภ์แทน หญิงที่ขอให้ตั้งครรภ์แทน รวมทั้งเด็กที่เกิดขึ้นมาด้วย ทางด้านศาสนาอิสลาม มีทั้งฝ่ายที่ไม่คัดค้านกับฝ่ายที่คัดค้านในการรับตั้งครรภ์แทน โดยฝ่ายที่ไม่คัดค้านต่างให้เหตุผลว่าเป็นการช่วยเพิ่มจำนวนประชากรและยังเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอีกด้วย ส่วนฝ่ายที่คัดค้านให้เหตุผลคล้ายกับศาสนาคริสต์ที่ว่าเป็นการเกิดที่ฝืนธรรมชาติ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความสับสนขึ้นในวงศ์ตระกูลและลดค่าของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาทางจริยธรรมนั้นแม้ว่าบางศาสนาจะไม่ได้คัดค้าน หากว่าช่วยผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่อาจจะมีผู้ที่เห็นว่าการรับตั้งครรภ์แทนนั้นเป็นการกระทำที่ผิดหลักจริยธรรม เพราะอาจนำไปสู่การค้าเชิงพาณิชย์ (การขายเด็ก) หรือปัญหาเรื่องชาติกำเนิดและความรู้สึกของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ส่วนปัญหาทางกฎหมาย ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายข้อบัญญัติทางอาญาใดที่บังคับหรือลงโทษห้ามมิให้รับการตั้งครรภ์แทน แม้ว่าการระทำนั้นจะเป็นไปในเชิงการค้าก็ตาม มีเพียงการร่างพระราชบัญญัติการรับตั้งครรภ์แทน เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดขึ้นมาเท่านั้น จึงนับได้ว่าเป็นช่องว่างที่สามารถฉวยโอกาสหาผลประโยชน์จากการรับตั้งครรภ์แทนได้โดยง่าย[29]

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์ เช่น Peter Harvey และ Hammalawa Saddhatissa นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ได้ทำเกี่ยวกับการอุ้มบุญ เช่น งานวิจัยของทวีศักดิ์ ทองทิพย์ จากการวิเคราะห์โครงสร้างพบว่างานวิจัยดังกล่าวได้พยายามวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาว่า การอุ้มบุญผิดศีล ๕ หรือไม่ งานวิจัยนี้จะไม่พยายามตอบปัญหาการอุ้มบุญว่าผิดศีล ๕ หรือไม่ แต่งานวิจัยนี้จะเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยตามหลักพุทธจริยธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมไทยซึ่งมีรากฐานมาจากพุทธศาสนาได้แนวทางไปกำหนดนโยบายใช้แก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนต่อไป

---

[28] รัตนะ ปัญญาภา, “พุทธจริยศาสตร์กับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์”, **รายงานวิจัย**, ทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ.๒๕๕๘ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, (สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

[29] ธัญรดี ไตรวัฒนวงษ์,“ปัญหาจริยธรรมและปัญหากฎหมาย : การรับตั้งครรภ์แทน”, **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต,** (วิทยาลัยศาสนา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า สรุป.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในปัญหาการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) โดยวิธีเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์วิเสส และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ งานนิพนธ์ของนักวิชาการร่วมสมัย และเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์ และพระพุทธศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยและแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านกฎหมาย การแพทย์ และศีลธรรมในสังคมไทย

๑.๗.๒ ประชากรผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญใน ๓ ด้านด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) พระสงฆ์ นักวิชาการทางด้านศาสนา และนายแพทย์ นักกฎหมาย ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ด้วยการออกสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) รวมทั้งหมด ๙ รูป/คน ได้แก่

๑) พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ศาสตราจารย์พิเศษ ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาเอกทวิปริญญา สาขาบริหารธุรกิจ, Apollo University, Charisma University.

๔) ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์ อาจารย์คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล

๕) ดร.นพ. บรรพต ต้นธีรวงศ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖) ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗) ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘) ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูน อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๙) นางสาวทองพูล บัวศรี นักพัฒนาเด็กและเยาวชน นักวิจัยอิสระประเด็นเด็กและสตรี มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (แทน) คุณวัลลภ ตังคานุรักษ์ กรรมการและเลขาธิการ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เน้นการสืบค้นเก็บรวมรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ ในด้านที่เกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทย โดยมีการจัดทำแบบบันทึกข้อมูลดังนี้

(๑) แบบบันทึกเอกสาร ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้บันทึกรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทย

(๒) แบบสัมภาษณ์ ที่พัฒนาขึ้นจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทย

(๓) การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลนี้ได้ทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีการตรวจสอบทันทีว่า ข้อมูลที่เก็บด้วยการบันทึก และสัมภาษณ์ มีความสอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใดหรือไม่ อย่างไร

๑.๗.๓ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะทำการตามขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(๑) เก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์วิเสส และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ งานนิพนธ์ของนักวิชาการร่วมสมัย และเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยและแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านกฎหมาย การแพทย์ และศีลธรรมในสังคมไทย

(๒) นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปติดต่อยังหน่วยงาน เพื่อทำการติดต่อขอเก็บข้อมูลและด้วยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

(๓) ทำการเก็บข้อมูลตามวันเวลาที่กำหนดแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลต่อไป

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร เมื่อได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ก็ทำการรวบรวม เรียบเรียง และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ดังมีขั้นตอนต่อไปนี้

(๑) นำข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

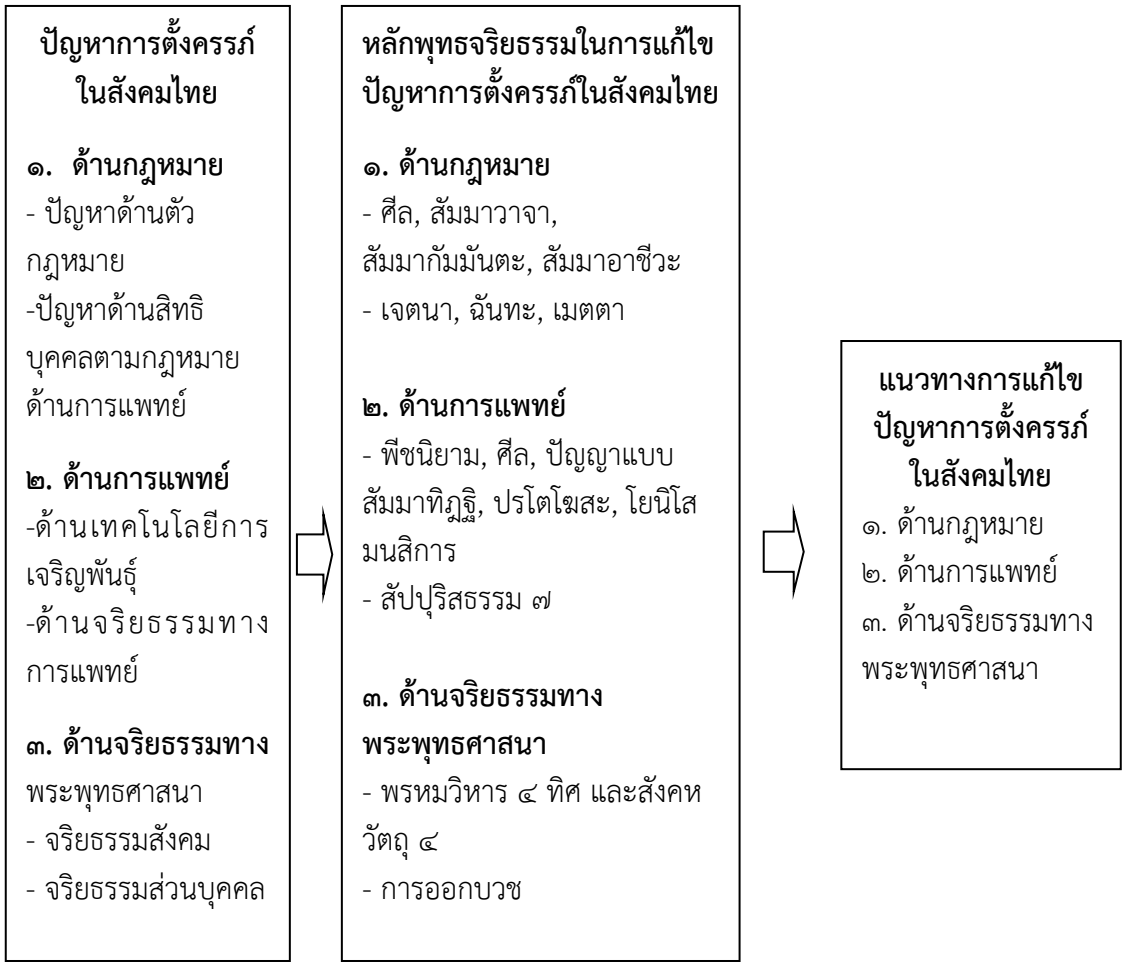
(๒) การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดก่อนที่สรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) การสรุปผลการวิจัยเป็นการตรวจสอบให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ และครบถ้วน นำผลการวิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะและนำเสนอต่อที่คณะกรรมการสถาบันวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

(๔) จัดทำเป็นรูปเล่มที่ฉบับสมบูรณ์นำส่งผลการวิจัยที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๘ กรอบแนวความคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ เรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในปัญหาการวิจัย มีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ทราบถึงความหมาย ลักษณะ ปัญหา สาเหตุของปัญหาการตั้งครรภ์และผลกระทบของการตั้งครรภ์ในสังคมไทย

๑.๙.๒ ทราบถึงหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ในสังคมไทยมากขึ้น

๑.๙.๓ ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยตามหลักพุทธจริยธรรม

๑.๙.๔ นำองค์ความรู้ที่ได้ไปประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ในฐานะเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ให้เท่าทันประเด็นปัญหาและการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์

บทที่ ๒

มโนทัศน์เรื่องแม่ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในบทนี้ งานวิจัยจะกล่าวถึงมโนทัศน์เรื่องแม่ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักแต่ก่อนจะถึงการอภิปรายในปริบทของสังคมไทย งานวิจัยนี้จำเป็นต้องยกคัมภีร์ในพระพุทธศาสนามาเป็นพื้นฐานประกอบการอภิปราย โดยจะเริ่มอภิปรายให้เห็นความเป็นมาของคำว่าแม่ ตั้งแต่ความหมาย ลักษณะและปัญหาที่เกิดจากการตั้งครรภ์ไปตามลำดับ

๒.๑ ความหมายของคำว่า “แม่”

ในทัศนะของพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสถึงมารดา คือ พรหม ผู้ให้ชีวิต เป็นพระอรหันต์ ผู้มีความรักบริสุทธิ์เป็นครูคนแรกที่สอน ให้ความรู้ คำแนะนำและคำตักเตือนที่มีคุณประโยชน์ เป็นเทวดาผู้ให้ความคุ้มครองปกปักรักษาในทุกเมื่อ และเป็นผู้ที่เมื่อเคารพบูชาแล้วได้บุญกุศลเป็นอย่างยิ่ง ในเมื่อแม่เป็นพระอรหันต์ในครัวเรือนอยู่ใกล้เรา จึงไม่จำเป็นที่เราจะต้องไปแสวงหาพระอรหันต์ที่อยู่ห่างไกลสำหรับกราบไหว้บูชาให้ได้กุศลผลบุญ สำหรับความรักของแม่นั้น พระพุทธเจ้าทรงถือว่า ความรักของแม่สูงส่งเหนือความรักใดเพราะเป็นความรักที่มีคุณธรรมของพรหมวิหาร ๔ ครบถ้วน คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา[30]

แม่เป็นพรหมของลูก พรหมก็คือ มี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ประการต่อมา แม่เป็นบุรพาจารย์ สอนให้ลูกได้พูด รับประทาน เป็นครูคนแรก พรหมวิหาร คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เป็นธรรมประจำใจและปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์โดยชอบ

เมตตา ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดรับชอบของตน[31]

มารดาเป็นพรหมของบุตร หมายความว่า มารดาย่อมประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมหรือธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในบุตร คือ ท่านปรารถนาให้บุตรธิดามีความสุข จึงอุตส่าห์ทะนุถนอมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ตั้งใจคอยสอดส่องหาอุบายที่จะให้บุตรธิดา ประสบสุขทุกเมื่อ

---

[30] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒.

[31] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒.

เมื่อได้ทราบว่า กิจการใดจักเป็นไปเพื่อประโยชน์และสุขแก่บุตรธิดา แม้จะต้องพร่าประโยชน์และสุขส่วนตนลงก็ยอม มุ่งความสุขสำราญแก่บุตรธิดา เป็นเบื้องหน้านี้ คือ ท่านมีความเมตตาความรัก

มารดาเป็นพระพรหมของบุตรธิดา เพราะมีความประพฤติเช่นเดียวกับพระพรหม คือ มีพรหมวิหาร ๔ ในบุตรธิดามารดา เป็นพระพรหมของบุตรธิดา เพราะมีความประพฤติเช่นพระพรหม มารดา แปลความหมายได้มากมาย เช่น มารดาเป็นบุคคลสำคัญในครอบครัว ผู้มีฐานะเป็นมารดาได้จะต้องมีบุตรที่เกิดจากเลือดเนื้อของตน ดังนั้น มารดาเป็นบุคลที่มีคุณสมบัติมากมาย มีคุณูปการต่อบุตรธิดาเหลือคณานับ[32]

๒.๑.๑ ผู้หญิงในฐานะมารดา[33]

ผู้คนในภูมิภาคตะวันออกนี้ มีความเชื่ออย่างหนักแน่นในเรื่องความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาเป็นพื้นฐาน ผู้หญิงในฐานะมารดา จึงได้รับการยกย่องนับถือในวัฒนธรรมอินเดีย ทั้งในสมัยก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาล ถึงกระนั้น ฐานะของผู้หญิงอินเดียผู้เป็นแม่ยังมีความเลื่อมล้ำอยู่ ถ้าเทียบเคียงกับผู้ชายในฐานะบิดา คนอินเดียสมัยนั้น ต้องการลูกชาย ดังนั้น ถ้าผู้หญิงคนใดสามารถให้กำเนิดลูกชายจะได้รับการยกย่องนับถือ ด้วยลูกชายสามารถช่วยบิดาประกอบพิธีทางศาสนาเพื่อไปสวรรค์ได้ เมื่อพิจารณาจากทรรศนะของสังคมในยุคสมัยใกล้เคียงกับพุทธกาลหรือก่อนพุทธกาล จากวรรคดีสันสกฤตนั้น ผู้หญิงจะได้รับเกียรติและการยกย่องอย่างสูงอยู่เพียงฐานะเดียวเท่านั้น คือในฐานะที่เป็นแม่ของลูกชาย ในคัมภีร์พระเวทมีข้อความว่า แม่ของลูกชายควรได้รับการยกย่อง และในคัมภีร์ยุคต่อมาอธิบายว่า เนื่องจากแม่เป็นผู้ทำสิ่งต่างๆ มากมายหลายประการให้แก่ลูก จึงเป็นหน้าที่ของลูกชายที่จะต้องทดแทนพระคุณของแม่ ด้วยการปรนนิบัติเลี้ยงดู ถึงแม้ว่าแม่จะถูกขับออกจากวรรณะก็ตาม[34]

ในสมัยพุทธกาล มีเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงตามที่ปรากฏในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นตัวอย่างของผู้หญิงในฐานะมารดา ที่ให้กำเนิดลูกชายแล้วได้รับการยอมรับ คือนางกีสาโคตรมี ประวัติของนางปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาเถรีคาถาเล่าว่า นางมีชื่อว่า โคตรมี แต่คนทั่วไปเรียกว่า กีสาโคตรมี เพราะนางเป็นคนผอม (กิส แปลว่า ผอม, บาง, ซูบ, น้อย)[35] เป็นคนยากจนเข็ญใจ อยู่ในกรุงสาวัตถี เมื่อเจริญวัย ได้ออกเรือนแต่งงานไปอยู่บ้านสามี พวกคนในสกุลสามีนั้นดูหมิ่นนางว่าเป็นคนยากจนเข็ญใจ ต่อเมื่อนางได้คลอดบุตรชายคนหนึ่ง ผู้คนทั้งหลายจึงได้ทำความยกย่องนาง[36] (ทรรศนะเปลี่ยนไปเพราะได้กำเนิดลูกชาย ตามความมุ่งหวังของคนอินเดียสมัยนั้น) ในอรรถกถาของอังคุตตรนิกาย (มโนรถปูรณี) ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับประวัติของนางที่คล้ายกันว่า นางกีสาโคตรมีเป็นคนยากจน ใครๆ ก็ดูหมิ่นว่าเป็นลูกสาวของคนยากจน เมื่อแต่งงานไปได้กำเนิดบุตรชายผู้คนทั่วไปจึงยอมรับและให้เกียรตินาง[37] ส่วนในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เรื่องราวของนางต่างออกไปมีลักษณะปาฏิหาริย์ประกอบด้วย ในอรรถกถาธรรมบทนั้นเล่าว่า นางกีสาโคตรมี เป็นลูกสาวของตระกูลเก่าแก่

---

[32] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒.

[33] มนตรี สิระโรจนานันท์, **สตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๔๔-๕๒.

[34] สุวิมล ประกอบไวทยกิจ, “สตรีในวรรณคดีสันสกฤต” , **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๘.

[35] ป.หลง สมบุญ, **พจนานุกรมบาลี-ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๙), หน้า ๑๕๘.

[36] ขุ.เถรี.อ. (บาลี) ๒๑๒/๒๒๒.

[37] องฺ.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๒๔๖/๓๓๒.

ในเมืองสาวัตถี วันหนึ่งนางไปตลาดพบกับชายแก่คนหนึ่งนั่งขายถ่านอยู่ นางจึงเข้าไปทักว่า ทำไมจึงมานั่งขายทองคำอยู่ ชายแก่จึงให้นางหยิบทองมาให้ นางกีสาโคตรมีจึงได้หยิบถ่านที่กองอยู่มาให้ เมื่อนางหยิบขึ้นมาถ่านนั้นก็กลายเป็นทองคำ ชายแก่ดีใจมากจึงสู่ขอนางให้มาแต่งงานกับลูกชายของตนและต่อมานางได้กำเนิดบุตรชาย บุตรชายอายุได้ประมาณขวบกว่า (กำลังหัดเดิน) ก็เสียชีวิตลง[38] ในอรรถกถาธรรมบทนี้ จะไม่มีข้อความที่แสดงว่า นางถูกดูหมิ่น เพราะเป็นคนยากจนและได้รับการยกย่องเพราะให้กำเนิดลูกชาย

ฮอนเนอร์ (ไอ.บี.) อธิบายว่า นางกีสาโคตรมี เมื่อแต่งงานไปก็ถูกใครต่อใครเรียกว่า เป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ เพื่อนบ้านปฏิบัติต่อนางอย่างดูถูกเหยียดหยาม แต่เมื่อนางให้กำเนิดบุตรชายผู้คนทั่วไปจึงยอมรับและให้เกียรตินางนักวิชาการตะวันตกน่าจะได้ข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาเถรีคาถาของอังคุตตรนิกาย (มโนรถปูรณี) ซึ่งมีข้อความที่คล้ายคลึงกัน แต่ในคัมภีร์อรรถกถาทั้งสองเล่มนั้นไม่มีข้อความว่า เป็นลูกที่ไม่มีพ่อ ไม่มีแม่[39]

ในอรรถกถาโคตรมีสูตรในสังยุตตนิกาย มีข้อความที่อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า นางกีสาโคตมมี มีพ่อแม่ เพราะเศรษฐีได้ไปสู่ขอนางจากพ่อแม่ ดังข้อความที่ว่า

> กุฎุมพีคิดว่า หญิงคนนี้ น่าจะเป็นผู้มีบุญ จึงถามถึงที่อยู่ของนาง เก็บสิ่งของไว้ที่ตลาดแล้วจึงเข้าไปหามารดาบิดาของนาง กล่าวอย่างนี้ว่า ที่บ้านของเรามีลูกชาย ท่านจงให้หญิงสาวคนนี้แก่ข้าเถิด มารดาบิดากล่าวว่า ท่านจะล้อเล่นคนจนทำไม กุฎุมพีกล่าวว่า ธรรมดาว่า ความสนิทสนมโดยฐานมิตร ย่อมมีกับคนยากจน ท่านทั้งหลายจงให้เถิด นางจักได้เป็นเจ้าของทรัพย์แล้วพานางมาครองเรือน นางอยู่ร่วมกัน (กับสามี) จึงคลอดบุตรชาย บุตรได้ตายลงในวัยกำลังหัดเดิน[40]

ผู้วิจัยไม่เข้าใจในการอ่านข้อมูลว่า นักวิชาการตะวันตกเอาข้อมูลที่ว่ากีสาโคตรมี เป็นเด็กกำพร้านี้มาจากไหน หรือข้อมูลนี้ในภาษาอังกฤษแปลไปอย่างนั้น นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ข้อความที่แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาอังกฤษอาจคลาดเคลื่อนได้ ซึ่งคำว่า คนยากจน กับ คนไม่มีพ่อไม่มีแม่ น่าจะแตกต่างกันพอสมควร เมื่อนักวิชาการตะวันตกใช้ข้อมูลว่า นางกีสาโคตรมีเป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ นั่นแสดงว่า นักวิชาการจะวิพากษ์นางว่าเป็นเด็กกำพร้าไม่มีที่พึ่ง ต้องพเนจรไปเรื่อย ไม่มีหลักแหล่ง ต่อมาเมื่อได้แต่งงานและมีลูกชาย นางกลับได้รับการยกย่องเชิดชู ซึ่งในความเป็นจริงคัมภีร์บาลีนั้นไม่มีข้อความลักษณะนี้ แสดงให้เห็นว่า ข้อความต่างกันแม้เพียงเล็กน้อย นักวิชาการย่อมจะตีความต่างกันไปได้บ้าง สำหรับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสตรีในฐานะมารดานี้ มีข้อมูลตรงกันว่า นางกีสาโคตรมีได้รับการยกย่องนับถือเพราะนางได้กำเนิดลูกชาย ซึ่งก่อนหน้านั้น นางถูกดูถูกดูหมิ่น สำหรับเรื่องนี้พระพุทธศาสนามิได้มีทรรศนะเห็นด้วยหรือคัดค้านแต่ประการใด พระพุทธเจ้าจะให้โอกาสทุกคน ดังนั้น เมื่อนางกีสาโคตรมีได้รับความทุกข์ใจเพราะสูญเสียบุตรไป (ซึ่งหมายรวมไปถึงได้สูญเสียการได้รับการยกย่องในฐานะมารดาของลูกชายด้วย) จึงทำให้นางทุกข์ระทมมากถึงขั้นเกือบหมดสติ พยายามอุ้มลูกที่ตายแล้วไปหาหมอเพื่อรักษา แต่เมื่อได้มาพบพระพุทธเจ้า นางได้รับข้อคิดใหม่พร้อมทั้งได้รับโอกาสให้บวชเป็นภิกษุณี ท้ายที่สุดนางก็ได้บรรลุธรรมถึงขั้นสูงสุด

---

[38] ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๔/๑๔๓.

[39] Horner,I,B., Women Under Primitive Buddhism, p.4 อ้างใน ลักษณ์ ปาละรัตน์, **สตรีในมุมมองของพุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘.

[40] สำ.ส.อ. (บาลี) ๑/๑๖๔/๑๘๐ (สารัตถปกาสินี ๑).

ในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาจะไม่มีลักษณะของการปรับเปลี่ยนทรรศนะเกี่ยวกับสตรีในฐานะมารดาให้ดีขึ้นกว่าเดิมชัดนัก แต่ถึงกระนั้น พุทธศาสนาก็มีทรรศนะในลักษณะให้ความสำคัญแก่มารดาและบิดาเสมอกัน โดยยกย่องบุคคลทั้งสองไว้ว่าเป็นผู้มีอุปการคุณต่อบุตรธิดา ดังปรากฏในสพรหมสูตร ที่แสดงถึงลักษณะของบิดามารดาผู้มีอุปการะคุณต่อบุตรธิดาไว้ว่า

> ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบูชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีพรหม บุตรของสกุลใดบูชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีบุรพาจารย์ บุตรของสกุลใดบูชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีบุรพเทพ บุตรของสกุลใดบูชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีอาหุไนยบุคคล
>
> คำว่า “พรหม” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า “บุรพาจารย์” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า “บุรพเทพ” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า “อาหุไนยบุคคล” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตร[41]

พระอรรถกถาจารย์อธิบายความหมายและเหตุผลที่มารดาบิดาเป็นพรหม เป็นบุรพาจารย์ และเป็นคนที่ควรเคารพบูชาไว้ว่า มารดาบิดาชื่อว่า พรหม เพราะมีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ชื่อว่า บุรพาจารย์ เพราะเป็นอาจารย์คนแรกที่สอนลูกให้เรียนรู้การนั่ง การยืน กานเดิน การนอน การเคี้ยว การกิน รวมทั้งสอนให้รู้จักพูด และรู้จักอะไรควร อะไรมิควร และชื่อว่าอาหุไนยบุคคล เพราะเป็นผู้ควรแก่ปฏิการคุณที่บุตรพึงทำตอบแทน เช่นการปรนนิบัติท่านด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม[42]

ในอรรถกถามโนรถปูรณี[43] เล่ม ๒ พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า บทบาทและหน้าที่ของบิดามารดาที่มีอุปการคุณต่อบุตรธิดาก่อน ทั้งในคุณลักษณะประจำตัวที่บิดามารดามีอยู่อันประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจที่คล้ายพรหม คือ มีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เริ่มตั้งแต่ลูกยังอยู่ในครรภ์ มีเมตตาจิตคิดอยู่เสมอว่า เมื่อไหร่หนอ จะได้เห็นหน้าลูกที่มีอวัยวะครบสมบูรณ์ ไม่เจ็บไม่ป่วย คลอดออกมาอย่างปลอดภัย (มีเมตตา) เมื่อลูกน้อยยังเล็กเป็นเด็กอ่อนนอนแบเบาะอยู่ถูกยุงและริ้นกัดที่นอนไม่สบายหรือเจ็บป่วย ร้องไห้ พ่อแม่ได้ยินแล้ว เกิดความกรุณา สงสารรีบเข้าช่วยเหลือ (มีกรุณา) เวลาที่ลูกโตขึ้นวิ่งเล่นได้หน้าตาน่ารัก จิตใจพ่อแม่ย่อมบันเทิงเบิกบาน ชื่นชมยินดี (มีมุทิตา) เมื่อลูกเติบใหญ่ มีหน้าที่การงานสามารถเลี้ยงดูตัวเองและบุตรภรรยาของตนได้ ประสบความสำเร็จตามอัตภาพ พ่อแม่ก็วางใจเป็นกลาง (มีอุเบกขา) ทั้งหมดนี้ทำให้บิดามารดาได้ชื่อว่า เป็นพรหมของลูก

ด้วยบทบาทและหน้าที่ที่บิดามารดากระทำการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่เกิดมา สอนให้หัดพูด สอนให้หัดเดิน สอนให้รู้จักสิ่งต่างๆ ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ที่ใดควรเข้าไป ที่ใดไม่ควรเข้าไป ต่อมาเมื่อลูกโตขึ้นได้เข้าไปเรียนศิลปวิทยากับอาจารย์คนอื่นๆ ในถานศึกษาต่างๆ รวมทั้งได้มีโอกาสไปศึกษาหลักธรรมคำสอน บวชเป็นภิกษุสามเณร หรือภิกษุณี สามเณรี จนกระทั่งได้บรรลุธรรม ครูบาอาจารย์ต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นครูรองจากบิดามารดา ฉะนั้น บิดามารดา จึงได้ชื่อว่าเป็นบุรพาจารย์ (ครูคนแรก) ของลูก

---

[41] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๖๓/๑๐๗-๑๐๘.

[42] องฺ.ติก.อ. (บาลี) ๒/๓๑/๑๑๑-๑๑๒.

[43] องฺงปญฺจก.อ. (บาลี) ๒/๑๕๔/๑๑๑.

ประการสุดท้าย คือบิดามารดา เป็นผู้สมควรได้รับการเคารพบูชาจากบุตรธิดา การบูชาสักการะบิดามารดาทำให้บุตรธิดาได้รับผลมาก เป็นเช่นกับพระอรหันต์ของลูก บิดามารดาจึงได้ชื่อว่าเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา

คำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์นี้และในที่อื่นๆ ที่กล่าวถึงเรื่องมารดาบิดาว่ามีลักษณะเหมือนพรหมนั้น จะอธิบายด้วยคุณลักษณะเพียง ๓ อย่างเท่านั้น คือ มารดาบิดาชื่อว่า พรหม มารดาบิดา ชื่อว่า บุรพาจารย์ และมารดาบิดาชื่อ อาหุไนยบุคคล จะไม่มีคำอธิบายเรื่องมารดาบิดา ชื่อว่าบุรพเทพแต่อย่างใด

ในอรรถกถาขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ปรมัตถทีปนี) มีคำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นบุรพเทพของบิดามารดาด้วย โดยพระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า เทพหรือเทวดานั้นมี ๓ จำพวก คือ สมมติเทพ หมายถึงเทวดาโดยสมมติ ได้แก่ พระราชาและพระราชินี อุปัตติเทพ หมายถึงเทวดาโดยกำเนิด ได้แก่ เทวดาในชั้นจาตุมมหาราช เป็นต้น และวิสุทธิเทพ หมายถึง เทวดาที่บริสุทธิ์จากกิเลส ได้แก่ พระอรหันตขีณาสพ ในที่นี้ พระอรรถกถาจารย์อธิบายถึงได้แก่ พระราชาและพระราชินี อุปัตติเทพ หมายถึงเทวดาโดยกำเนิด ได้แก่ เทวดาในชั้นจาตุมมหาราช เป็นต้น และวิสุทธิเทพ หมายถึง เป็นบุรพเทพ เพราะว่ามีคุณธรรมประดุจวิสุทธิเทพ ที่ไม่ถือโทษโกรธเคืองความผิดที่ผู้อื่นกระทำแก่ตน มุ่งหวังให้ผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญบิดามารดาก็เหมือนกัน ท่านปฏิบัติตนต่อลูกเสมอเหมือนพระอรหันต์ ฉันนั้น คุณธรรมนี้ ทำให้บิดามารดา ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระอรหันต์ของลูก บิดามารดาคอยปกป้องคุ้มครองบุตรธิดาจากภยันตรายต่างๆ ให้การอุปการะช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตรธิดามาก่อนเทวดาอื่นๆ ลูกๆ ได้สร้างกุศลกรรมความดีต่อบิดามารดาก่อนสร้างความดีต่อเทพองค์อื่นๆ จึงทำให้บิดามารดาได้ชื่อว่าเป็น บุรพเทพ[44]

อรรถกถามัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ (ปปญจสูทนี) พระอรรถกถาจารย์แสดงการยกย่องบิดามารดาไว้เสมอกับพระพุทธเจ้า เสมอกับพราหมณ์ (ผู้มีคุณธรรม เช่น ลอยบาปได้) เสมอกับสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ด้วยคำว่า “พรหม” เหมือนกัน[45]

ด้วยลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ บิดามารดาจึงได้ชื่อว่า เป็นบุพการีบุคคลที่ได้กระทำอุปการคุณแก่บุตรธิดาก่อนที่หาได้ยาก ซึ่งคุณลักษณะของบิดามารดาดังกล่าวนั้น จะปรากฏเป็นรูปธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบิดามารดาตามนัยในสิงคาลกสูตรที่ว่า บิดามารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ[46] คือ

๑. ปาปา นิวาเรนติ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. กลฺยาเณ นิเวเสนฺติ ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. สิปฺปํ สิกฺขาเปนฺติ ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. ปฏิรูเปน ทาเรน สญฺโญเชนฺติ หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้
๕. สมเย ทายชฺชํ นิยฺยาเตนฺติ มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

---

[44] ขุ.อิติ.อ. (บาลี) ๑๐๖/๓๘๐.

[45] ม.มู.อ. (บาลี) ๑/๓/๓๗.

[46] ที. ปาฏิ. (ไทย) ๑๑/๑๙๙/๒๐๓.

พุทธพจน์ในปุตตสูตรมีปรากฏว่า บิดามารดามุ่งหวังถึงการกระทำตอบแทนจากบุตร ธิดา จึงปรารถนาที่จะมีบุตร ดังข้อความว่า มารดาบิดาปรารถนาที่จะมีบุตร (ธิดา) ด้วยฐานะ (เหตุ) ๕ ประการนี้[47] คือ

๑. ภโต เนสํ ภริสฺสามิ ท่านเลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

๒. กิจฺจํ เนสํ กริสฺสามิ ช่วยทำกิจของท่าน

๓. กุลวํสํ ฐเปสฺสามิ ดำรงวงศ์สกุลไว้ให้มั่นคง

๔. ทายชฺชํ ปฏิปชฺชามิ ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก

๕. เปตานํ กาลกตานํ ทกฺขิณํ อนุปฺปทสฺสามิ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

บิดามารดาจึงเป็นผู้อุปการคุณต่อบุตรธิดาก่อน เป็นบุพการีบุคคลที่หาได้ยาก ดังนั้นบุตรธิดาจึงควรกตัญญูกตเวทีต่อท่าน ในเรื่องการปฏิบัติตอบแทนบิดามารดานั้น พระอรรถกถาจารย์อธิบายไว้ในอรรถกถาสังยุตตนิกาย (สารัตถปกาสินี เล่ม ๑) ว่า ในคราวแก่เฒ่า ลูกถือว่าเป็นที่พึ่งของพ่อแม่ ที่สามารถช่วยปรนนิบัติดูแลได้[48]

ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงตรัสตอบปัญหาเทวดาที่ทูลถามเกี่ยวกับมิตรสำหรับบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าเป็นคนเดินทาง คนที่อยู่ในบ้าน มิตรที่ช่วยทำประโยชน์ และมิตรที่จะเป็นอุปการะติดตามตัวไปถึงชาติภพต่อไปว่า

สตฺโถ ปวสโต มิตฺตํ พวกหมู่เกวียนเป็นมิตรของคนเดินทาง

มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน

สหาโย อตฺถชาตสฺส โหติ มิตฺตํ ปุนปฺปุนํ สหายเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์เกิดขึ้นเนื่องๆ

สยํ กตานิ ปุญญานิ, ตํ มิตฺตํ สมฺปรายิกํ บุญที่ตนทำไว้แล้วเป็นมิตรติดตามตนไปถึงภพหน้า[49]

สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมารดานั้น พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน พระอรรถกถาจารย์อธิบายคำว่า มารดาเป็นมิตรในเรือนของตนไว้แล้ว เป็นเพราะว่าเมื่อลูกชายเจ็บป่วยเป็นโรค ถ้าลูกๆ และภรรยารังเกียจไม่ดูแลรักษา มารดานั้นแหละจะเป็นผู้ดูแลรักษา โดยไม่รังเกียจเลยแม้ร่างกายของลูกจะสกปรกปานใด ก็ยังดูแลเสมือนสิ่งที่มีกลิ่นหอมเหมือนอย่างไม้จันทน์ทีเดียว นั่นแสดงให้เห็นว่าท้ายที่สุดแล้ว ก็เป็นแม่ของเราเองที่คอยดูแลในยามที่ลูกตกทุกข์ได้ยาก เจ็บป่วยไข้ ถ้าแม่นั้นยังมีกำลังกายพอที่จะดูแลได้ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงทรรศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อมารดา หรือสตรีในฐานะมารดาที่ปรากฏในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา

การตอบแทนอุปการคุณของบิดามารดาด้วยวัตถุสิ่งของหรือปัจจัย ๔ และด้วยการเอาใจใส่อย่างดีในระดับชาวโลกทุกอย่าง ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการตอบแทนที่แท้จริง ถ้ายังมิได้ช่วยเหลือหรือตอบแทนด้วยให้ยกบิดามารดาให้มีคุณธรรมสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจากไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้ศรัทธา หรือศรัทธาอยู่แล้วให้มีศรัทธามากขึ้น ให้มีจาคะการเสียสละบริจาคให้มากขึ้น ให้มีปัญญาเข้าใจในหลักการที่ถูกที่ต้องของธรรมชาติและชีวิต ไม่เป็นมิจฉาทิฐิ เหล่านี้ถ้าลูกๆ คนไหนกระทำได้ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการกตัญญูกตเวทีที่แท้จริง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในอังคุตตรนิกายทุกนิบาตที่ว่า

---

[47] ที. ปาฏิ. (ไทย) ๑๑/๑๙๙/๒๐๓., องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๑/๓๙/๖๐-๖๑.

[48] สํ.ส.อ. (บาลี) ๑/๕๔/๙๐.

[49] สํ.ส. (ไทย) ๑๕/๕๓/๖๘.

การทำตอบแทนแก่ท่านทั้งสอง เราไม่กล่าวว่าเป็นการทำได้โดยง่าย ท่านทั้งสองคือใคร คือ มารดาและบิดาถึงบุตรจะมีอายุ ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี ประคับประคองมารดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง ประคับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง ปฏิบัติท่านทั้งสองนั้นด้วยการอบกลิ่น การนวด การให้อาบน้ำ และการบีบนวด และแม้ท่านทั้งสองนั้นจะถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงบนบ่าของเขานั่นแล การกระทำ อย่างนั้นยังไม่ชื่อว่าอันบุตรได้ทำ หรือทำตอบแทนแก่มารดาและบิดาเลย ถึงบุตรจะสถาปนามารดาและบิดาไว้ ในราชสมบัติ ซึ่งเป็นเจ้าเหนือหัวแห่งแผ่นดินใหญ่ที่มี รัตนะ ๗ ประการมากมายนี้ การกระทำอย่างนั้นยังไม่ชื่อว่าอันบุตรได้ทำ หรือทำตอบแทนแก่มารดาบิดาเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาและบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้ แก่บุตรทั้งหลาย

ส่วนบุตรคนใด ให้มารดาและบิดาผู้ไม่ศรัทธา สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในศรัทธาสัมปทา (ความถึง พร้อมด้วยศรัทธา) ให้มารดาและบิดาผู้ทุศีล สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ให้มารดาและบิดาผู้ตระหนี่ สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในจาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ) ให้มารดาบิดาผู้ไม่มีปัญญา สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล การกระทำอย่างนั้นอันบุตรได้ทำและทำตอบแทนแก่มารดาบิดา[50]

เมื่อพิจารณาจากพุทธพจน์ทั้ง ๒ แห่งนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า การตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่อยู่ที่การให้วัตถุสิ่งของหรือการตอบแทนด้วยการเลี้ยงดูอย่างดี ทั้งทางร่างกายและจิตใจตามประสาชาวโลกเท่านั้น ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ บุตรต้องตอบแทนด้วยการสร้างคุณธรรมให้แก่บิดามารดาให้มีคุณธรรมมากขึ้น บุตรธิดาที่จะมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาได้อย่างดีนั้น นับว่าหาได้ยาก ดังในพุทธพจน์ที่ได้ยกมาอธิบายไว้ตอนต้นนั้น

นอกจากนี้ ยังมีพุทธพจน์อีกแห่งหนึ่ง ที่เน้นย้ำให้เห็นถึงความที่บุคคล ที่มีความกตัญญูกตเวทีนั้นหาได้ยาก ดังปรากฏในมัตเตยยสูตรที่ว่า สัตว์ที่เกื้อกูลแก่มารดามีจำนวนน้อย ส่วนสัตว์ที่ไม่เกื้อกูลแก่มารดามีจำนวนมากกว่า[51] และพุทธพจน์ที่ปรากฏในเปตตยยสูตรที่ว่า สัตว์ที่เกื้อกูลแก่บิดามารดั้นมีน้อย ส่วนสัตว์ที่ไม่เกื้อกูลแก่บิดามีจำนวนมากกว่า[52] ดังนั้น บุตรธิดาที่เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในกรณีที่สามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจบิดามารดาให้หันมานับถือพระพุทธศาสนายิ่งเป็นเรื่องที่ยากมาก

ถ้าบิดามารดาหรือทั้งสองท่าน มิได้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยู่ก่อน เป็นเรื่องยากที่บุตรธิดาจะโน้มน้าวจิตใจให้ท่านหันมาสนใจพระพุทธศาสนา แม้พระสารีบุตรอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า เป็นพระเถระที่ได้ชื่อว่า พระสาวกตัวอย่างในด้านความกตัญญูกตเวที ยังต้องใช้ความพยายามมาก ในการที่จะเทศนาให้โยมมารดาหันมาศรัทธาพระพุทธศาสนา พระสารีบุตรเถระพิจารณาในคราวก่อนจะนิพพานว่า ควรที่จะไปโปรดโยมมารดาก่อน ดังข้อความว่า มารดาของเรา แม้เป็นมารดาของพระอรหันต์ ๗ รูป แต่ก็ไม่เลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ...ถ้าหากว่าเราพึงเป็นผู้ขวนขวายน้อยเสียแล้ว คนทั้งหลายก็จักว่ากล่าวเราได้ว่า พระสารีบุตรเป็นที่พึ่งให้แก่ชน

---

[50] องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๗-๗๘.

[51] สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๓๖/๖๔๒.

[52] สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๓๖/๖๔๒.

อื่นๆ ได้เป็นจำนวนมาก แต่พระเถระไม่อาจเพื่อกำจัดแม้เพียงความเห็นผิดของมารดาได้ เพราะฉะนั้น จึงตกลงใจว่า เราจักเปลื้องมารดาออกจากมิจฉาทิฐิ แล้วจักปรินิพพานในห้องน้อยที่เกิด[53]

พระสารีบุตรได้แสดงธรรมโปรดโยมแม่ในขณะที่อาพาธหนักใกล้จะนิพพาน ในอรรถกถาอธิบายว่าขณะที่พระเถระอาพาธหนักนั้นมีเทวดา พระอินทร์ พระพรหมมาเยี่ยมเพื่อถวายอุปัฏฐากพระเถระ ทำให้โยมมารดาเกิดอัศจรรย์ใจ จึงยอมฟังเทศน์จากำพระลูกชาย การมาของเทวดานั้นอาจพิจารณาได้ว่า โยมมารดายังไม่ประสงค์ที่จะฟังธรรม เพราะยังเป็นมิจฉาทิฏฐิอยู่ แต่เมื่อได้เห็นเทพเจ้าที่ตนนับถือได้ถวายสักการะลูกชายจึงเกิดปีติพร้อมจะฟังธรรม พระสารีบุตรได้พิจารณาเห็นเหตุนี้แล้วจึงแสดงธรรมโปรด เมื่อแสดงธรรมจบได้ไม่นาน พระเถระเกิดความเบาใจว่าได้ช่วยโยมมารดาแล้วจึงนิพพาน การช่วยบิดามารดาที่มีความเห็นผิดจากพระพุทธศาสนาให้มีความเห็นที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิฏฐินั้น ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณที่แท้จริง

๒.๑.๒ ความหมายของแม่ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาได้ยกย่องให้แม่ ว่าเป็นผู้ที่มีคุณค่าที่สูงส่งเป็นบุพการีที่สร้างทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่ลูก โดยไม่คิดมูลค่าสิ่งใดๆ ตอบแทน เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า ผู้ทำอุปการะต่อบุคคลอื่นมาก่อน สถานะที่กำหนดเอาไว้เป็นรูปแบบก็คือ มารดา บิดา เป็นบุพการีของบุตร ธิดา อุปัชฌาย์ อาจารย์ ครูเป็นบุพการีของศิษย์ พระราชามหากษัตริย์ เป็นบุพการีของอาณาประชาราษฎร์ พระพุทธเจ้าเป็นบุพการีของพุทธบริษัท ดังนั้นผู้วิจัยจะทำการศึกษานิยามและความหมายของคำว่า มารดา ต่อไปดังนี้

คำว่า มารดา หมายถึง มารดาผู้อุ้มท้อง ๙ เดือนให้กำเนิดเกิดลูกๆ และเลี้ยงดูให้เจริญเติบโต ผู้นับถือบุตร คือนับถือว่าเป็นลูกของตน ผู้รักษาบุตร คือรักษาลูกของตนให้มีความสุขกายสุขใจ, ผู้ยังลูกให้ดื่ม คือ ดื่มน้ำนม ดื่มเครื่องดื่มและดื่มรสอื่นๆ ผู้อันบุตรพึงนับถือ คือ ลูกๆ ทุกคนต้องนับถือมารดาของตนยิ่งกว่าผู้อื่น[54]

คำว่า มารดา, มารดร, แม่ ตรงกับภาษาบาลีว่า มาตุ แปลว่า แม่[55]

โทหฬินี แปลว่า มีใจสอง คือ เมื่อแม่มีครรภ์ย่อมมีอาการแพ้ท้องย่อมแบ่งหัวใจคือความรักออกไปรักลูกที่ถือปฏิสนธิในครรภ์

สุหทา แปลว่า มีใจดี คือ มีจิตใจจดจำอยู่กับลูก ดีใจจะได้ลูก

ชนยนฺตี แปลว่า ผู้ให้กำเนิดลูก ซึ่งนิยมเรียกว่า ชนนี คือ แม่บังเกิดเกล้า

โตเสนฺตี แปลว่า ผู้ปลอบโยน คือ ให้ลูกมีความร่าเริง เมื่อลูกร้องไห้ก็ให้ดื่มนม ร้องเพลงกล่อมลูก ให้ลูกได้นอนระหว่างถัน กกกอดลูกให้ได้รับความอบอุ่น

โปเสนฺตี แปลว่า ผู้เลี้ยงดู คอยดูแลด้วยใจห่วง คอยรับขวัญด้วยหทัยอันรัก สนิท คอยชะเง้อดูว่า “โอ้ลมจะโกรกแดดจะส่อง มดจะไต่ไรจะตอม” สมญานามของพ่อแม่ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องผู้เป็นพ่อแม่ ไว้ว่า

พฺรหฺมฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยจ ปุตฺตานำ ปชาย อนุกมฺปกา ฯ

---

[53] ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑๖๖/๑๕๒-๑๕๔.

[54] พุทธทาสภิกขุ, **เตือนใจวัยรุ่น,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป), หน้า ๒๒.

[55] ป. หลงสมบุญ, **พจนานุกรม มคธ – ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗๓.

แปลใจความได้ว่า มารดาเป็นพระพรหมของบุตร มีพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

มารดา เป็นครู – อาจารย์คนแรกของบุตร สั่งสอนอบรมกิริยามารยาทให้ลูกก่อนคนอื่น
มารดา เป็นบุคคลที่สมควรแก่วัตถุที่ลูกนำไปบูชา เป็นพระอรหันต์ของลูก
มารดา เป็นผู้อนุเคราะห์เลี้ยงดูบุตรจนโตใหญ่สามารถเลี้ยงตนเองได้
มารดา เป็นเทวดาของบุตร
มารดา เป็นบุพการีของบุตร
มารดา เป็นมิตรในเรือนของบุตร “มาตา มิตตๆ สเก ฆเร”[56]

๒.๑.๓ หน้าที่ของมารดา

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้อธิบายความหมายของหน้าที่ไว้ว่า “หน้าที่หมายถึง กิจที่ควรทำ หรือกิจที่ต้องทำ วงแห่งกิจการ”[57] พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบการเจริญรุ่งเรืองของชีวิตเหมือนกับต้นไม้ เพราะต้นไม้ที่จะเจริญเติบโตสมบูรณ์ได้ดี เจ้าของจะต้องดูแลด้วยการกำจัดวัชพืชและไม้อื่นที่เป็นตัวแย่งอาหาร และบำรุงด้วยปุ๋ยและน้ำอย่างถูกวิธีจึงจะเจริญงอกงาม ชีวิตจะเจริญงอกงามได้ ก็ต้องกำจัดวัชพืชคืออกุศลให้ออกไป แล้วสั่งสมพัฒนากุศลให้เกิดขึ้นในอายตนะ[58]

ขั้นตอนในการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้องละทิ้งสิ่งที่เป็นบาปอกุศลและในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างให้กุศลเกิดขึ้นอีก ดังพระพุทธโอวาทในโอวาทปาติโมกข์ที่ทรงแสดงหลักการของพระพุทธศาสนา ๓ ประการ[59] ได้แก่

(๑) สพฺพปาปสฺส อกรณๆสพฺพปาปสส การเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งปวง
(๒) กุสลสฺสูปสมฺปทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ
(๓) สจิตฺตปริโยทปนๆ การทำจิตของตนให้ผ่องใส

หลักการของพระพุทธศาสนานี้ มีความสอดคล้องกับการทำหน้าที่ในการอบรม สั่งสอนบุตรของมารดาที่จะต้องสอนให้ละทิ้งความชั่ว และสร้างคุณงามความดีประกอบกัน

พระมหาภูเนตุ จันทร์ชิต กล่าวถึงหน้าที่มารดา ในพุทธจริยศาสตร์ว่า มารดาที่เป็นสัมมาทิฏฐิ มีสติมีปัญญาอยู่แล้วให้มีโอกาสในการประพฤติธรรมให้ยิ่งขึ้นไป ให้มารดามีศรัทธา ศีล จาคะและปัญญา เพราะเมื่อมารดาถึงธรรมด้วยปัญญามีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่สร้างกรรมชั่วด้วยตนเอง ย่อมเป็นการปิดทางแห่งอบายภูมิ คือ แม้สิ้นชีวิตก็ไม่ไปเกิดในอบายภูมิ ๔ มีนรก สัตว์เดรัจฉาน เปรต และอสุรกาย แต่จะเลื่อนชั้นตนเองเป็นอริยชน เป็นพระอริยบุคคลพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ด้วยการพยายามให้มารดาดำรงอยู่ในฐานะอย่างนี้ บุตรจึงเชื่อว่า เป็นการตอบแทนที่แท้จริง ความสมบูรณ์ของครอบครัว นอกจากประกอบด้วยส่วนที่เป็นกายภาพ คือ มารดาและบุตรธิดาครบถ้วนแล้ว จะขาดไม่ได้อีกส่วนที่เป็นจินตภาพ คือ การมีจริยธรรมเป็นครรลองของครอบครัว เพราะว่า จริยธรรม คือ สายใยที่เชื่อมโยงให้มั่นคง เป็นเสมือนพันธะที่นำไปสู่การสร้างจิตสำนึกให้แก่บุคคลในครอบครัว

---

[56] พุทธทาสภิกขุ, **เตือนใจวัยรุ่น,** หน้า ๕.

[57] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒,** หน้า ๓.

[58] ม.มู.(ไทย) ๑๒/๒๖๕/๑๗๓.

[59] ที.ม.(ไทย)๑๐/๕๔/๔๘.

ได้รู้และปฏิบัติหน้าที่ของตน กล่าวคือ มารดารู้ หน้าที่ในฐานะที่เป็นบุพการีของบุตร ทำหน้าที่สร้างความสุขให้กับครอบครัวได้ เพราะหน้าที่มีศีลธรรมเป็นรากฐาน[60] เพราะฉะนั้น หน้าที่ของมารดามีความเกี่ยวข้องกับบุตร ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิและเจริญเติบโตในครรภ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุตรมากที่สุด เมื่ออยู่ในครรภ์คือมารดา เพราะบุตรได้อาศัยครรภ์ของมารดา สำหรับการเจริญเติบโตจนครบกำหนดคลอดออกมา ส่วนผู้เป็นบิดาในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดบุตรร่วมกับมารดา เมื่อตอนที่มารดาตั้งครรภ์ฝ่ายบิดาก็เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการดูแล

มารดาที่ขณะตั้งครรภ์ตลอดจนรับภาระในด้านต่างๆ แทนมารดาด้วย จึงนับว่า ทั้งมารดาได้ทำหน้าที่สำคัญต่อบุตรตั้งแต่ยังไม่ได้คลอด ต่อมาเมื่อบุตรคลอดออกมา และดำรงชีวิตอยู่เช่นกับบุคคลทั่วไป หน้าที่ของมารดาที่มีต่อบุตรเพิ่มขยายขอบเขตมากขึ้นตามลำดับ

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของมารดา ที่พึงปฏิบัติมี ดังนี้[61]

มารดาเป็นผู้ใกล้ชิดบุตรธิดาที่สุด มีอิทธิพลในการหล่อหลอมบุตรธิดาให้เป็นพลเมืองดีหรือเป็นพลเมืองร้ายมากกว่าใครๆ แต่มารดาทุกคน ย่อมปรารถนาให้บุตรธิดาของตนเป็นพลเมืองดี เป็นคนดีของครอบครัวและของสังคมทั้งสิ้น เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์อันนี้

มารดาจำต้องมีจรรยาบรรณ คือ มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อบุตรธิดาของตน เมื่อมารดาปฏิบัติหน้าที่อันนี้แล้ว นอกจากจะทำให้บุตรธิดาเป็นคนดีดังประสงค์ได้แล้ว ยังเป็นเหตุให้บุตรธิดาเกิดความสำนึก และซาบซึ้งในตัวมารดาว่า เป็นผู้มีพระคุณแก่ตนอย่างแท้จริง และเป็นเหตุจูงใจให้บุตรธิดาสนองตอบพระคุณในโอกาสต่อไป ด้วยมารดาที่จะได้ชื่อว่าเป็น “พ่อแก้วแม่แก้วของลูก” นั้นก็เพราะได้ทำหน้าที่ทั้ง ๕ ประการดังจะกล่าวต่อไปนี้ ให้ครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว หน้าที่ดังกล่าวนั้นมีแนวปฏิบัติ ดังนี้คือ

๑. ห้ามมิให้ลูกทำความชั่ว หมายความว่า ผู้เป็นมารดานั้น จะต้องเป็นคนขยันในการดูแลลูก เอาใจใส่ในการชี้โทษถูกผิดให้แก่บุตรธิดาทราบตลอดเวลา ไม่เฉยเมยหรือปล่อยปละละเลย เมื่อเห็นบุตรธิดาทำความผิดแม้เพียงเล็กๆ น้อยๆ เพราะจะทำให้เกิดความเคยชินจนติดเป็นนิสัย เช่น นิสัยเล่นการพนัน ติดสิ่งเสพติด การเที่ยวเตร่ การนอนตื่นสาย เป็นต้น การลงโทษบุตรธิดาผู้ทำผิด การแนะนำให้เห็นถึงผลเสียของความประพฤติไม่ดีต่างๆ ก่อนที่บุตรธิดาจะทำและการห้ามปรามการคาดโทษไว้ล่วงหน้าจัดเป็นหน้าที่ของมารดาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒. ให้ลูกตั้งอยู่ในความดี หมายความว่า ผู้เป็นมารดานั้น นอกจากคอยห้ามปรามคอยตักเตือนมิให้บุตรธิดาของตนทำความชั่ว ความผิดแล้ว ยังมีภาระต้องแนะนำ ต้องอบรมสั่งสอน ต้องพร่ำบอกให้บุตรธิดาทราบถึงว่าอะไรดีควรทำ ทำแล้วจะได้รับผลดีอย่างไร รวมทั้งว่าจะทำอย่างไรจึงจะเรียกว่า "ดี" ด้วย แม้การที่มารดาทำความดีให้ดูเป็นตัวอย่าง ก็เป็นหน้าที่

๓. ให้ลูกศึกษาศิลปวิทยา หมายความว่า ผู้เป็นมารดา ต้องมีความกระตือรือร้น มีความสนใจสนับสนุนให้บุตรธิดาได้มีความรู้ ความสามารถในวิชาการ ด้วยการอบรมสั่งสอนเองบ้าง ให้ศึกษาเล่าเรียนตามความสามารถบ้าง แม้ว่าจะต้องลำบาก ในการส่งเสียก็จำต้องยอมสละ เพราะเป็นหน้าที่ การปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนของบุตรธิดาก็ดี การกีดกันมิให้บุตรธิดา

---

[60] พระมหาภูเนตุ จันทร์ชิต, “หน้าที่ของมารดา บิดาในพุทธจริยศาสตร์”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยามหิดล, ๒๕๔๑).

[61] ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๙๘/๒๐๖/๑๗๐-๑๗๓ .

ได้ศึกษาเล่าเรียน ตามสติปัญญาเพียงเพื่อเอาไว้ใช้งานก็ดี ถือว่ามารดาบกพร่องในหน้าที่ อันจะเป็นผลเสียทั้งแก่ตัวบุตรธิดาตลอดไป และเป็นผลร้ายต่อมารดาเองโดยทางอ้อมในอนาคตด้วย

๔. หาคู่ครองที่สมควรให้ลูก หมายความว่า ผู้เป็นมารดาต้องรับภาระในเรื่องคู่ครองของบุตรธิดา แม้ว่ากาลสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปในการเลือกคู่ โดยให้สิทธิบุตรธิดาเลือกเอง ถึงกระนั้นก็ตาม มารดาก็ยังต้องคอยสอดส่องการคบเพื่อนต่างเพศของบุตรธิดาด้วย คอยเป็นพี่เลี้ยงให้ คอยแนะนำให้รู้ว่า การคอยสอดส่องแนะนำ และป้องกันมิให้บุตรธิดาเลือกคู่ครองตามอำเภอใจ เพื่อป้องกันความผิดพลาดเช่นนี้จัดว่า เป็นหน้าที่ของมารดาประการหนึ่ง

๕. มอบทรัพย์ให้แก่ลูกในเวลาอันสมควร หมายความว่า ผู้เป็นมารดา ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลประคับประคองบุตรธิดาด้วยเงินทอง จนกว่าเขาจะรักษาตัวเองได้ คือ ในสมัยที่บุตรธิดายังมิได้แยกครอบครัว ก็ต้องหาทรัพย์ให้จับจ่ายใช้สอย เพื่อหาความรู้หาวิชาใส่ตน ทั้งเพื่อความสนุกบันเทิงเป็นครั้งคราว ในสมัยที่บุตรธิดาแต่งงานแยกครอบครัว ก็ต้องมอบทรัพย์สมบัติอันเป็นทุนรอนให้บ้าง เพื่อให้ตั้งตัวได้ ในสมัยที่ตัวเองจะสิ้นชีวิต ก็ต้องมอบทรัพย์มรดกที่มีอยู่แก่บุตรธิดาตามความเหมาะสม เพื่อเป็นตัวแทนของตนให้บุตรธิดานึกถึงตนอยู่เสมอ การหาทรัพย์แล้วมอบให้บุตรธิดาของตนเช่นนี้ จัดเป็นหน้าที่ของมารดาประการหนึ่ง[62]

๒.๑.๔ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านร่างกาย

พระพุทธเจ้าทรงถือว่า ความรักของแม่สูงส่งเหนือความรักใด เพราะเป็นความรักที่มีคุณธรรมของพรหมวิหาร ๔ ครบถ้วน คือมีเมตตา ความปรารถนาดีต่อลูกตั้งแต่ตอนอยู่ในครรภ์กรุณาช่วยเหลือให้ลูกให้พ้นทุกข์ มุทิตายินดีเมื่อลูกได้ดี และอุเบกขารู้จักวางเฉยในเรื่อง และในเวลาที่สมควร มารดาต้องบำรุงเลี้ยงดูบุตรธิดาตั้งแต่ในครรภ์ กระทั่งคลอดออกมาแล้วหน้าที่โดยตรงกับบุตร เพราะทันทีที่ชีวิตใหม่กำเนิดขึ้นมาในครอบครัว มารดาและสมาชิกทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันทำหน้าที่ดูแลสมาชิกคนใหม่ ให้ความรักบำรุงเลี้ยง และประสบการณ์ต่าง ๆ เด็กต้องใช้เวลาอยู่ในครอบครัวนานนับสิบปี กว่าจะก้าวไปเป็นผู้ใหญ่ส่วนหนึ่งของสังคม มารดาทำหน้าที่ของตนเองด้วยอนุเคราะห์บุตร โดยเหตุ ๕ ประการนี้แล้ว ย่อมเป็นคนที่มีคุณภาพ มีความสุขความเจริญด้วยชาติวุฒิ คุณวุฒิ และวัยวุฒิ การทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดีมี ดังนี้

๑) ห้ามปราบมิให้ประพฤติชั่ว (ปาปา นิวาเรนฺติ) การประพฤติชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจเป็นอกุศลธรรมที่บุคคลพึงเว้นเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย[63] ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น มารดาจะต้องแนะนำสั่งสอนบุตรของตนให้รู้จักอกุศล (ความชั่ว) ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านกาย วาจาและใจ ตลอดจนเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการประพฤติชั่วได้ เช่นการคบคนไม่ดี การอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีโทษการดำรงชีวิตด้วยความประมาท[64] ความเกียจคร้าน[65] ที่เป็นเหตุให้เกิดอกุศลเกิดขึ้นแนวทางแห่งความชั่ว ที่มารดาพึงห้ามปรามมิให้บุตรก็ตาม ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ[66] คือ การฆ่าและเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น การละเมิดช่วงชิงทรัพย์สินของผู้อื่นประพฤติผิดในกาม

---

[62] กรมการศาสนา, **คู่มือการศึกษานักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี**, ฉบับพิมพ์ ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๔๓.

[63] ม.อุ.อ. (ไทย) ๑๔/๔๗๑/๒๖๙.

[64] องฺเอกก. (ไทย) ๒๐/๕๗/๑๐

[65] อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๕๗/๑๐.

[66] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๔๗๐/๓๓๐.

การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ มีความโลภต้องการอยากได้สิ่งของของผู้อื่น การอาฆาตพยายาบาทปองร้ายผู้อื่น และการมีความเห็นผิด เนื่องจากมารดามีประสบการณ์มากกว่า และย่อมรู้สิ่งที่ควรไม่ควร สิ่งที่พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติ จึงจะสามารถแนะนำบุตรให้ละเว้นจากความชั่วต่างๆ ได้ อีกทั้งการละอกุศลเป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์และความสุขแก่ชีวิต จึงเป็นสิ่งที่มารดา ต้องบอกกล่าวชี้แจง ให้บุตรได้ทราบ และห้ามปรามมิให้กระทำในสิ่งที่เป็นอกุศล[67]

๒) อบรมสั่งสอนให้ประพฤติดี (กลฺยาเณ นิเวเสนฺติ) การอบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดีทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สัตบุรุษ[68] บุตรที่เป็นสัตบุรุษ ย่อมประพฤติในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่บุคคลในครอบครัว และสังคมอย่างมากมาย การสั่งสอนบุตรให้ดำรงอยู่ในความดีได้แก่ให้ดำรงอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ[69] อันเป็นความดีที่ต้องปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การเว้นจากการฆ่าและเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น การเว้นจากการละเมิดช่วงชิงทรัพย์สินของผู้อื่น เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความโลภต้องการอยากได้สิ่งของผู้อื่น เว้นจากการอาฆาตพยาบาทปองร้ายผู้อื่น และการมีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฏฐิ มารดาจะต้องปลูกฝังให้บุตรมี จิตสำนึกทางด้านคุณธรรม และมีฉันทะในการทำความดี และพัฒนาให้มีความดียิ่งๆ ขึ้นไป มิให้หยุดอยู่กับระดับของความดีเดิม เพราะความดีเป็นสิ่งที่ไม่ควรสันโดษ (ไม่สันโดษในกุศลธรรม)[70]

๓) ส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน (สิปฺปํ สิกฺขาเปนฺติ) มารดาชื่อว่า เป็นครูคนแรกของบุตร เพราะสอนให้บุตรเรียนรู้จักสิ่งต่างๆ มากมายก่อนใครอื่น อีกคำหนึ่งท่านเรียกว่า “ผู้แสดงโลกนี้แก่บุตร” เพราะบุตรได้พบกับมารดามาก่อนใครอื่น มารดาจึงเป็นตัวแทนชายหญิงทั้งโลกที่บุตรได้เรียนรู้ อีกทั้งพฤติกรรมของมารดาที่แสดงให้บุตรเห็น เป็นการปลูกฝังพฤติกรรมดังกล่าวแก่บุตร ทั้งทางตรงและทางอ้อม[71]

นอกจากมารดาจะสอนให้บุตรได้ศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตด้วยตนเองแล้ว ยังต้องส่งเสริมให้บุตรของตน ได้ศึกษาเรียนรู้ศิลปะวิชาต่างๆ ที่จำเป็นภายนอกบ้าน อันได้แก่ โรงเรียน หรือการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้เขามีความรู้ มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ ซึ่งศิลปะวิทยาการมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่และความมั่นคงของชีวิต หากผู้ใดไม่มีความรู้หรือทักษะความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับดำรงชีวิตก็จะกลายเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถไม่อาจจะดำรงอยู่ได้อย่างผาสุก ด้วยเหตุนี้มารดาจะต้องให้การศึกษาแก่บุตรธิดาของตน เพื่อให้เขาเติบโตมาด้วยความรู้ความสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้

๔) เป็นธุระให้บุตรเมื่อจะมีคู่ครอง (ปฏิรูเปน ทาเรน สญฺโญเชติ) เมื่อบุตรเติบโตเป็นผู้ใหญ่สมควรมีครอบครัว มารดาต้องรับภาระเอาใจใส่ดูแลด้านการมีครอบครัวของบุตร เริ่มจากการให้คำแนะนำในการเลือกคู่ครองของบุตร โดยให้คำปรึกษาในฐานะที่มารดาฝ่ายประสบการณ์มาก่อน ย่อมให้คำแนะนำที่ดีแก่บุตรได้ ตลอดจนการขวนขวายภาระตามประเพณี เช่น การสู่ขอ การหมายมั่น การสมรส ฯลฯ ซึ่งมารดาจะต้องช่วยเหลือด้านทรัพย์สินเงินทอง อันเป็นค่าธรรมเนียม ได้แก่ค่าสินสอด ค่าใช้จ่ายในการแต่งงานเป็นต้น ในสังคมที่ผู้ใหญ่เป็นผู้จัดหาคู่สมรสให้กับบุตร มารดายิ่งต้อง

---

[67] องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๖๕/๖๗.

[68] องฺ.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๑๒๘/๒๑๙.

[69] องฺ.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๑๓๙/๒๓๙.

[70] องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๕๑/๕๘.

[71] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ความสุขของครอบครัว คือสันติสุขของสังคม,** หน้า๑๔-๑๕

มีบทบาทอย่างมาก เพราะต้องมีการเลือกสรรคนที่ดี เพื่อที่จะมาเป็นบุตรเขย หรือสะใภ้ของตนโดยต้องคำนึงถึงความผาสุกในครอบครัวของบุตรเป็นสำคัญ หรือในสังคมที่ชายหญิงมีอิสระในการเลือกคู่ครองเอง มารดาก็ต้องคอยให้คำแนะนำบุตรให้รู้จักเลือกคนที่ดี เพื่อมาเป็นสามีหรือภรรยา

๕) มอบทรัพย์ให้ตามโอกาสอันควร (สมเย ทายชชำ นิยยาเทนติ) มารดาเป็นผู้ให้การสงเคราะห์บุตรด้วยทรัพย์สินเงินทองตามที่จำเป็น เพื่อให้เขาได้นำไปใช้จ่ายส่วนตัว และเมื่อบุตรอยู่ในวัยอันสมควรที่จะต้องได้รับมรดกจากตระกูล ผู้เป็นมารดาจะต้องแบ่งปันมรดกของตระกูลให้แก่บุตรแต่ละคนเพื่อนำไปเป็นฐานสำหรับการสร้างเนื้อสร้างตัวต่อไปในอนาคต การมอบทรัพย์สินให้กับบุตรนั้นจะต้องดูความเหมาะสม และให้ในเวลาที่ควรให้ (สมเย) ไม่ควรให้ตามใจบุตร หรือเอาวัตถุเงินทองเป็นสิ่งสำคัญในการเลี้ยงดู เช่น ปัจจุบันมารดาบางคน มีวิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยให้เงินทองแทนการเลี้ยงดูจนมีคำกล่าวว่าเป็น “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยเงิน” ซึ่งเป็นคำเรียกมารดายุคปัจจุบัน การให้วัตถุสิ่งของเงินทองแก่บุตรอย่างไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม จะเป็นการปลูกฝังค่านิยมทางวัตถุ (วัตถุนิยม)ให้กับบุตร ทำให้ไม่รู้จักคุณค่าของเงินทองมารดา เมื่อเห็นบุตรชายบุตรหญิงเติบโตเป็นผู้ใหญ่สมควรมีครอบครัวแล้ว

ดังนั้น มารดาจะต้องมีบทบาทในการเลือกสรรคนที่จะมาเป็นบุตรเขย หรือบุตรสะใภ้ โดยต้องคำนึงความสุขของครอบครัวบุตรเป็นสำคัญ หรือตามใจให้บุตรชายและบุตรหญิง มีอิสระในการหาคู่ครองเอง มารดาต้องคอยให้คำแนะนำบุตรให้รู้จักเลือกคนดี เพื่อมาเป็นสามีหรือภรรยา เพราะคู่สมรสทุกคนย่อมต้องการความเป็นรักแท้ ต้องการความจริงใจจากคู่ครองของตน หากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนอกใจ ก็จะเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวอย่างแน่นอน หรืออาจก่อให้เกิดความแตกร้าวในครอบครัวทั้งสองฝ่าย เพราะการนอกใจของคู่ครอง และได้แต่งงานอยู่กินกันเป็นสามีภรรยา สามีจะต้องมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อภรรยา ไม่คบหาหญิงอื่นในเชิงชู้สาว ภรรยาก็ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อสามี ไม่นอกใจไปมีชายอื่น หากทั้งสองฝ่ายไม่มีความจริงใจต่อกัน ก็จะเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนตามมามากมาย พระพุทธองค์ตรัสว่า “ทุกของหญิงสำคัญสองประการ”[72] ได้แก่

(๑) ทุกข์เพราะการคลอดบุตร และ (๒) ทุกข์เพราะการอยู่ร่วมกับหญิงร่วมสามี (ภรรยาน้อย) หรือสามีมีหญิงอื่น” อันเป็นความทุกข์ของหญิงและโดยปกติทั่วไปของสตรี ย่อมไม่ปรารถนาที่จะให้มีหญิงอื่น ดังปรากฏในฐานสูตร[73] ที่กล่าวถึงความปรารถนาของสตรี ๕ ประการ ได้แก่

(๑) ขอให้เกิดในตระกูลที่เหมาะสม

(๒) ขอให้ได้แต่งงานกับสามีที่มีตระกูลที่เหมาะสม

(๓) ขอให้อยู่กับสามีที่ไม่มีหญิงอื่น

(๔) ขอให้มีอำนาจควบคุมสามีได้

ฉะนั้น การที่สามีมีหญิงอื่น จึงเป็นความผิดต่อภรรยาของตนอย่างสูงสุด และเป็นสาเหตุของปัญหาของครอบครัวนานับปการ ภรรยาต้องมีความจริงใจต่อสามี ถ้าหญิงใดประพฤติผิดนอกใจสามี ก็จะถูกประณามจากสังคมว่า เป็นหญิงหลายใจ มักมากในกามารมณ์

ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวยกย่องหญิงที่ซื่อสัตย์ต่อสามีของตน ไม่ประพฤตินอกใจสามีแม้จะมีโอกาสก็ตาม ว่าเป็นผู้สร้างประโยชน์สุขให้กับตนเองทั้งในปัจจุบันและปรโลก

---

[72] ขุ.เถรี.อ. ไทย) ๒๖/๔๖๔/๔๑๒.

[73] สำ.สฬา. (ไทย) ๑๘/๔๙๒/๒๘๔.

“ในขุททกนิกาย วิมานวัตถุ”[74] ได้กล่าวถึงสาเหตุนางเทพธิดาองหนึ่ง มีรัศมีกายเปล่งปลั่ง มีอานุภาพมาก เป็นเพราะตอนเป็นมนุษย์ นางเป็นผู้มีสัจจะต่อสามี ไม่นอกใจ จึงได้รับอานิสงส์ของบุญกรรมนั้น ส่วนผู้ที่ประพฤตินอกใจสามี เป็นชู้กับชายอื่น ก็ถูกติเตียนอย่าง และเป็นสาเหตุของความแตกแยกในครอบครัว จนก่อให้เกิดปัญหาตามมาในที่สุด แม้ละจากโลกนี้ไปแล้วก็พบกับทุคติ

ใน “ไอุคคหสูตร”[75] ได้อธิบายหน้าที่ของภรรยา เพิ่มดังนี้

๑) จงปรนนิบัติเลี้ยงดูมารดาของสามี ด้วยการตื่นก่อนท่านนอนที่หลังท่านคอยรับใช้ดูแลท่าน ประพฤติตนเป็นที่พอใจ พูดคำสุภาพอ่อนโยน

๒) จงให้เกียรติและนับถือบุคคลที่สามีเคารพ เช่น มารดา สมณพราหมณ์ พึงอุปัฏฐากดูแลท่านเหล่านั้นด้วย

๓) จงเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงาน ทำงานอย่างรอบคอบ

๔) ดูแลงานบ้านว่า มีสิ่งใดที่ทำแล้ว สิ่งใดที่ยังไม่ทำ ดูแลผู้ป่วยในบ้านและพึงช่วยเหลืองานที่เขาทำไม่ได้ รู้จักแบ่งสิ่งของให้แก่ผู้อื่น

๕) รักษาทรัพย์สินที่สามีหามาได้ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และไม่นำเงินทองไปใช้ในทางเสียหาย

ในคัมภีร์มโนรถปูรณี[76] และ คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา[77] ได้กล่าวถึงข้อพึงปฏิบัติสำหรับหญิงที่ไปอยู่กับตระกูลสามี ในฐานะเป็นภรรยา และเป็นลูกสะใภ้ ซึ่งเป็นโอวาทของธนัญชัยเศรษฐีผู้เป็นบิดา ที่กล่าวสอนนางวิสาขา ผู้เป็นบุตรสาว ก่อนที่นางจะแต่งงานอยู่กับสามี โอวาทที่ท่านเศรษฐีให้แก่นางวิสาขานั้นมี ๑๐ ประการ ได้แก่

๑. ไฟในอย่านำออก (อนฺโตอคฺคิ พหิ น นีหริตพฺโพ) ได้แก่ การไม่นำเอาเรื่องราวเฉพาะไปบอกกล่าวแก่บุคคลภายนอก

๒. ไฟนอกอย่านำเข้า (พหิอคฺคิ อนฺโต น ปเวเสตพฺโพ) ได้แก่ การไม่นำเอาเรื่องราวหรือปัญหาภายนอกเข้ามาภายในครอบครัว เพราะอาจจะทำให้เกิดความแตกแยกภายในครอบครัวได้

๓. ควรให้แก่ผู้ควรให้ (ททนฺตสฺเสว ทาตพฺพํ) ได้แก่ ควรให้วัตถุสิ่งของและการช่วยเหลือแก่ ผู้ที่ให้ตอบ หรือให้แก่ผู้ที่ควรให้ เช่นผู้ที่มีอุปการคุณตอบต่อตนเองและครอบครัว

๔. ไม่ควรให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ (อททนฺตสฺส น ทาตพฺพํ) ได้แก่ ไม่ควรให้แก่บุคคลที่ไม่มีน้ำใจตอบแทนหรือให้ไปแล้วไม่ประกอบประโยชน์ใดๆ

๕. ควรให้ทั้งแก่ผู้ให้และผู้ที่ไม่ให้ (ททนฺตสฺสาปิ อททนฺตสฺสาปิ ทาตพฺพํ) ได้แก่ การให้เพื่อสงเคราะห์ญาติมิตรที่ขัดสน โดยไม่หวังผลตอบแทน

๖. ควรนั่งให้เป็นสุข (สุขํ นิสีทิตพฺพํ) ได้แก่ การรู้จักกิริยามารยาทที่เหมาะสมกับตน แม้จะนั่งจะเดินต้องมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ในตระกูล รู้จักที่ต่ำที่สูง ที่ควรนั่ง มีไม่ควรนั่ง

๗. ควรบริโภคให้เป็นสุข (สุขํ ภุญฺชิตพฺพํ) ได้แก่ รู้จักมารยาทในการรับประทานอาหาร ไม่รับประทานอาหารก่อนผู้ใหญ่ รู้จักการตระเตียมอาหารตามเวลา และรู้จักประมาณในการบริโภค

---

[74] ขุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๑๑/๑๒.

[75] อง.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๓๓/๓๕.

[76] องฺ.เอกก.อ. (ไทย) ๑/๕๗/๓๖๐.

[77] องฺ.เอกก.อ. (ไทย) ๑/๕๗/๓๖๐.

๘. พึงนอนให้เป็นสุข (สุขं นิปชชิตพฺพं) ได้แก่ การรู้จักจัดเวลาในการสำหรับนอนหลับพักผ่อน ให้เป็นเวลาและเหมาะสมกับตน โดยการตื่นก่อนนอนทีหลัง ไม่เกียจคร้านนอนกลางวัน

๙. พึงบูชาไฟ (อคฺคิ ปริจริตพฺพं) ได้แก่ การปรนนิบัติบุคคลฝ่ายสามี ๓ ประเภท ที่เปรียบเหมือนไฟ เพราะถ้าปฏิบัติถูกต้องย่อมเกิดคุณมาก แต่ถ้าปฏิบัติผิดอาจเกิดโทษร้ายแรง เหมือนไฟเผาผลาญตัวเอง[78] ได้แก่ (๑) มารดา (๒) สามีบุตร และคนในปกครอง และ (๓) บรรพชิตนักบวชที่เคารพนับถือของตระกูล[79]

๑๐. พึงนอบน้อมต่อเทวดา (อนฺโตเทวตา นมสฺสิตพฺพา) ได้แก่ การให้ความเคารพมีความนอบน้อมต่อสามีและมารดาของสามี เพราะเป็นดุจเทวดาประจำตระกูล หน้าที่ของสามีและภรรยาดังกล่าว มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัว เพราะสามีภรรยาเป็นเสาหลักของครอบครัว และเป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ครอบครัวที่ขาดสามีภรรยาซึ่งเป็นมารดาของบุตรด้วย ก็จะทำให้ครอบครัวไม่มั่นคง[80] ดังคำสุภาษิตไทยว่า “ขาดพ่อเหมือนถ่อหัก ขาดแม่เหมือนแพแตก”

๒.๑.๕ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านจิตใจ

การเลี้ยงดูด้านจิตใจ ได้แก่ การประพฤติตนเป็นคนดี ด้วยการกระทำความดีทางกาย วาจาและทางใจ ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่เจริญใจของ มารดาย่อมทำให้บุตรมีความสุขใจ เพราะบุตรเป็นคนดี หากบุตรประพฤติไม่ดี ทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ครอบครัวและวงศ์ตระกูล ก็จะทำให้มารดาเป็นทุกข์ใจไม่สบายใจ การเลี้ยงดูทางใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญของการตอบแทนคุณท่านได้ เพราะเพียงแต่การเลี้ยงกายอย่างเดียวไม่เพียงพอ ที่จะให้มารดาเป็นสุขได้ ฉะนั้นบุตรจึงต้องให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูทางใจแก่ท่านด้วย

มารดาเป็นผู้นำของสมาชิกในครอบครัว เปรียบเสมือนผู้เป็นใหญ่ ฉะนั้น จึงจำเป็นจะต้องอาศัยหลักธรรม คือ พรหมวิหาร ๔ และการเว้นจากอคติ ๔ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำให้บุตรธิดาภูมิใจ เพราะว่า บุตรธิดาคือสุดที่รักในดวงใจที่ประเสริฐที่สุด บางครั้ง บุตรธิดามีความเห็นไม่ถูกต้องอาจจะแสดงอาการดื้อรั้นอย่างสุภาพ ก็ควรแสดงความเห็นด้วยเหตุ และผลให้ถูกต้อง บุตรก็เชื่อฟังในโอวาทมารดา อย่าได้แสดงความไม่สุภาพออกมาเป็นอันขาด

ส่วนธรรมพื้นฐานสำหรับบุตรธิดาที่พึงมีต่อมารดาคือ “ความกตัญญูกตเวที” เพราะท่านทั้งสองได้ชื่อว่าเป็นบุพการีคือ ผู้มีอุปการคุณมาก่อน บุตรที่เป็นผู้กตัญญูกตเวที ระลึกถึงอุปการคุณของมารดาย่อมเลี้ยงดูท่านทั้งสอง ทำกิจธุรการงานของท่าน เชื่อฟังในโอวาท ไม่ทำให้วงศ์ตระกูลเสื่อมเสีย เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล จัดว่า เป็นผู้ที่สมควรได้รับการสรรเสริญ และพระพุทธศาสนาเรียกบุตรประพฤติเช่นนี้ว่า “สัตบุรุษ” คือ คนดี มารดา บิดาทำหน้าที่ทางใจ มี ๕ ประการ คือ

๑) พาลูกเข้าวัดศึกษาพระธรรมคำสอน
๒) ชักจูงลูกสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน
๓) ชักนำลูกให้ทำบุญรักษาศีล

---

[78] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนูญชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๕๓.

[79] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๒๒๘/๑๙๗.

[80] ขุ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๗/๕๗๘-๕๑๘/๑๔๐.

๔) ชักนำให้ลูกได้ฝึกจิตให้มีสมาธิ

๕) ชักนำให้ลูกเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์[81]

มารดาเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมาก่อน ย่อมแนะนำพร่ำสอนให้บุตรได้รู้ และปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างได้อีกทั้งความรัก ความปรารถนาดีของ มารดาที่มีต่อบุตรย่อมจะแนะนำในทางที่ดี บุตรที่เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำของมารดา ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต แต่เมื่อบุตรยังเล็กอยู่ไม่สามารถทำอะไรได้ด้วยตนเองจึงต้องอาศัย มารดาเป็นกัลยาณมิตรคอยแนะนำบุตรจึงมีการพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามลำดับ ส่วนพัฒนาการทางด้านจิตของบุตรนั้น เมื่อตอนแรกเกิดจนเติบโตเป็นมนุษย์ทุกคนมีอนุสัย[82] ติดตามตัวมาตั้งแต่เด็ก แม้จะยังอยู่ในวัยเด็กไร้เดียงสายังไม่รู้จักอะไรเป็นอะไร ก็มีอนุสัยซ่อนอยู่[83] และพร้อมที่จะแสดงออก เมื่อมีวุฒิภาวะสมบูรณ์และถูกกระตุ้นจากสิ่งภายนอก เมื่อเป็นเช่นนี้ บุตรจึงต้องอาศัยมารดา คอยควบคุมห้ามปรามมิให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาตามอำนาจของกิเลสฝ่ายต่ำ

๒.๑.๖ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านสัมมาทิฏฐิสติปัญญา

พระพุทธศาสนายกย่องการตอบแทนพระคุณของมารดา ในชั้นที่สูงที่สุด คือ พยายามเปลี่ยนทัศนคติของมารดาที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ ให้เป็นสัมมาทิฏฐิ คือ จากความเห็นผิดมาสู่ความเห็นถูกต้องดังปรากฏในอังคุตตรนิกายทุกนิบาต ดังนี้

๑) การเลี้ยงดูด้านปัญญา มารดาต้องปลูกฝังให้มีทัศนะความเห็นที่ถูกต้อง ได้แก่ ความเห็นที่ตรงกับความเป็นจริง เช่น เห็นในสิ่งที่เป็นคุณว่าเป็นคุณ เห็นในสิ่งที่เป็นโทษว่าเป็นโทษ รู้จักแยกแยะถูกผิด กุศล อกุศลประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ ของสิ่งต่างๆอย่างรู้เท่าทัน การมีทัศนะที่ถูกเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ การพูด และการคิดอย่างถูกต้องในลักษณะตรงกันข้ามหากมีทัศนะที่ผิดก็จะนำไปสู่การกระทำ การพูด และการคิดที่ผิดเช่นเดียวกัน

๒) ปลูกฝังให้มีวิธีคิดด้วยปัญญา ได้แก่ วิธีคิดตามแนวโยนิโสมนสิการกล่าวคือการคิดพิจารณาอย่างแยบคายตามหลักของเหตุและผล สามารถคิดแก้ปัญหาได้ และตัดสินใจอย่างถูกต้องบนฐานของปัญญา มารดาควรปลูกฝังให้บุตรคิดเป็น ด้วยการคิดตามหลักของเหตุและผล อันเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ไม่คิดตามอำนาจของกิเลสฝ่ายต่ำมี โลภะ โทสะโมหะ ตลอดจนการดำริตริตองในทางเป็นกุศล ได้แก่ ดำริในการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ไม่ดำริในทางอกุศล เช่น ดำริในการอาฆาตพยาบาท

๓) การปลูกฝังให้บุตร มีปัญญาจะต้องกระทำด้วยเหตุผล มารดาต้องอธิบายแนะนำบุตรด้วยเหตุและผลไม่ใช้อารมณ์ หรือความรู้สึกส่วนตัวมากำกับพยายามให้บุตรสามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจด้วยตัวเอง สามารถมีวิธีคิดและตัดสินใจอย่างถูกต้องว่าสิ่งนั้นเป็นคุณหรือเป็นโทษ ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ เป็นต้น ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กสามารถพึ่งพาตัวเองได้ระยะยาว ในการสร้างสรรค์ปัญญาด้วยวิธีการทั้ง ๓ นี้ คือ[84]

ก) ส่งเสริมให้บุตรได้ฟัง อ่าน เขียน สนทนา ได้เรียนรู้ (สุตมยปัญญา) ในสิ่งที่เป็นสารประโยชน์ ซึ่งเป็นสาระประเทืองปัญญา และศึกษาเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ จากบุคคลรอบข้างจาก

---

[81] ลัดดา ประสาร, “บทบาทของบิดากับการเลี้ยงดูบุตร : กรณีศึกษาจากรายการโทรทัศน์บ้านรักลูก, **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑.

[82] กิเลสที่นอนเนื่องในสันดาน.

[83] ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๕๔/๑๒๔.

[84] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๙๙.

สื่อสารมวลชนเป็นต้น ทั้งนี้ มารดาจะต้องตระหนักให้บุตรได้แยกแยะข้อมูลที่เป็นสาระและไม่เป็นสาระ โดยเลือกเอาสิ่งที่เป็นสาระ และเป็นประโยชน์ต่อชีวิตเท่านั้น

ข) ส่งเสริมให้บุตรได้รู้จักคิดรู้จักพิจารณาไตร่ตรอง (จินตามยปัญญา) ในสิ่งต่างอย่างรู้เท่าทันให้สามารถแยกแยะถูกผิด ดีชั่ว ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ได้ด้วยตัวเอง

ค) ส่งเสริมให้บุตรได้ปฏิบัติด้วยตัวเอง (ภาวนามยปัญญา) ในสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้บุตรได้ประจักษ์ด้วยตัวเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางให้เกิดปัญญาได้ มารดามีส่วนสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุตร ผู้ใดสามารถอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดีได้ จึงควรค่าแก่การยกย่องว่าเป็นมารดาที่สมบูรณ์แบบ การอบรมสั่งสอนทางด้านจิตวิญญาณ เป็นสิ่งมีค่ายิ่งสำหรับชีวิต

ท่านพุทธทาสภิกขุ[85] กล่าวว่า การเป็นมารดา เป็นได้ ๒ ความหมาย กล่าวคือ มารดาทางฝ่ายกาย คือการได้ให้การกำเนิดและเลี้ยงดูด้านร่างกายให้เจริญเติบโต และการเป็นมารดาทางฝ่ายจิตวิญญาณ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้มีศีลธรรมสามารถอยู่ในสังคมเป็นสุข และให้มีโลกุตรธรรมดี ได้แก่ สามารถชักนำให้อยู่เหนือโลก ด้วยการรู้เท่าทันต่อธรรมดาโลก จนจิตไม่เป็นทุกข์

การที่มารดาสอนบุตรของตนให้เป็นคนดี มีสัมมาทิฏฐิในการดำเนินชีวิต ชื่อว่าได้ทำหน้าที่อย่างดีเยี่ยม พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการสอนที่ดีเยี่ยม ได้แก่ สามารถแนะนำบุคคลได้พัฒนาตนเองให้เป็นคนสมบูรณ์ได้ เรียกว่า “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” เป็นปาฏิหาริย์ที่ยิ่งใหญ่กว่าปาฏิหาริย์ใด ๆ มารดาที่เป็นสัมมาทิฏฐิ มีสติมีปัญญาอยู่แล้ว ให้มีโอกาสในการประพฤติธรรมให้ยิ่งขึ้นไป ให้มารดามีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา เพราะเมื่อมารดาถึงธรรมด้วยปัญญามีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่สร้างกรรมชั่วด้วยตนเอง ย่อมเป็นการปิดทางแห่งอบายภูมิ คือ แม้สิ้นชีวิตก็ไม่ไปเกิดในอบายภูมิ ๔ มีนรก สัตว์เดรัจฉาน เปรต และอสุรกาย แต่จะเลื่อนชั้นตนเองเป็นอริยชน เป็นพระอริยบุคคล พ้นจากความทุกข์ทั้งปวงด้วยการพยายามให้มารดาดำรงอยู่ในฐานะอย่างนี้ บุตรจึงเชื่อว่าเป็นการตอบแทนที่แท้จริง

๒.๑.๗ หน้าที่ของมารดาที่ปรากฏในสิงคาลกสูตร

พระพุทธเจ้าทรงแสดงหน้าที่ที่มารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาไว้ในคัมภีร์สิงคาลกสูตร ถือว่าเป็นทิศเบื้องหน้า เพราะเป็นบุคคลที่ลูกได้รู้จักและใกล้ชิดที่สุด ถึงกับพระพุทธองค์ทรงตรัสเรียกว่า "ทิศเบื้องหน้า" เป็นบุคคลที่บุตร-ธิดาควรบำรุง เลี้ยงดู เอาใจใส่ และให้ความสำคัญก่อนกว่าใคร ๆ ทั้งสิ้น เพราะท่านทั้ง ๒ นั้น ได้ทำหน้าที่ของท่านมาเป็นอย่างดี ไม่มีขาดตกบกพร่องไม่กลัวต่อความยากลำบาก และแม้แต่ชีวิตของท่านเอง ท่านก็ยังสละแทนลูกได้โดยสนิทใจ

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ได้ยกย่องมารดาไว้ในสิงคาลกสูตรว่า มารดาเป็นปุรัตถิมทิศ คือ ทิศเบื้องหน้าที่ ย่อมจะอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร[86]

---

[85] พุทธทาสภิกขุ, **พ่อแม่สมบูรณ์แบบ,** (กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า๕-๑๙

[86] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

นอกจากทำหน้าที่รับผิดชอบต่อบุตรธิดาแล้ว การที่จะพาตนเองและครอบครัวดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่นนั้น มารดาต้องมีมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพราะว่า มนุษย์มีความต้องการคือตัณหาหรือความอยากโดยเฉพาะในกามตัณหา ซึ่งมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสธรรมารมณ์ที่มนุษย์สรรหาสิ่งที่ตนต้องการ เพื่อสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว มารดาประกอบอาชีพสัมมาอาชีวะ เป็นความมั่นคงของครอบครัว ความมีมนุษย์สัมพันธ์ดี ไม่เป็นเสน่ห์อย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นความประทับใจของผู้ได้คบค้าสมาคมด้วย เพราะเป็นคนคบง่าย ไม่ถือตัว ร่าเริง คบด้วยแล้วสบายใจ ใครๆ ก็ชอบเข้าหาสามารถหาทรัพย์สินเงินทอง สร้างครอบครัวให้อบอุ่นมีความสุขในหลายๆ ด้าน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ด้วยการวางตัวดีอยู่ในศีลธรรม[87]

๒.๑.๘ หน้าที่ของมารดาที่ปรากฏในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี

ในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี กล่าวถึงหน้าที่ที่มารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาไว้ ดังนี้

๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว หมายถึง มารดากล่าวถึงโทษอันเป็นไปในปัจจุบัน และภพหน้าของปาณาติบาต เป็นต้น แล้วห้ามว่า “ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าทำกรรมเห็นปานนั้นเลย” ดังนี้ ติเตียนบุตรที่ทำแล้ว

๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี หมายถึง มารดาแม้ให้สินจ้างเหมือนอนาถบิณฑิกเศรษฐี ก็ยังให้บุตรตั้งอยู่ในการสมาทานศีลเป็นต้น

๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา หมายถึง มารดารู้ความที่บุตรตั้งอยู่ในโอวาทของตนแล้วยังบุตรให้ศึกษาศิลปะมีการคำนวณชั้นยอดเป็นต้น อันไปตามวงศ์ตระกูล

๔) หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้ คือ สมควรด้วยตระกูล ศีล และรูปร่าง เป็นต้น

๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันควร หมายถึง รู้จักเวลาให้ทรัพย์สินเงินทองไว้ใช้จ่าย ซึ่งมีกำหนดไว้ ๒ เวลา คือ (๑) ให้ทรัพย์ตามปกติ เรียกว่า นิจสมัย คือให้ทรัพย์ไว้ใช้สอยในเวลาปกติ (๒) ให้ทรัพย์ตามกาล เรียกว่า กาลสมัย คือให้ทรัพย์ตามกาลที่เหมาะสม เช่น เมื่อถึงคราวตัดจุกหรือแต่งงาน เป็นต้น หรือในเวลาที่บุตรเจ็บป่วยใกล้สิ้นชีวิต ก็ให้ทรัพย์แก่บุตร เพื่อให้บุตรได้ทำกุศลก็ถือว่า เป็นการให้ในกาลสมัยเช่นกัน[88]

มารดาผู้ปฏิบัติตามหน้าที่ทั้ง ๕ ประการนี้ ถือว่า ได้ประพฤติตามจรรยาบรรณที่ท่านกำหนดไว้เป็นหลัก และจัดว่าได้ประพฤติธรรม ประพฤติเป็นธรรมโดยแท้ ผลที่ได้รับนอกจากจะทำให้มารดาได้รับความรักนับถือจากบุตรธิดาแล้ว ยังเป็นเหตุให้สังคมส่วนรวมพลอยสงบสุข และเรียบร้อยไปด้วย เจตนารมณ์ของธรรมะ คือ หน้าที่หรือจรรยาบรรณของมารดา มีดังนี้

๑. เพื่อให้มารดาสำนึกในหน้าที่ เป็นพ่อแม่ที่ดี

๒. เพื่อรักษาคุณภาพความเป็นมนุษย์ไว้

๓. เพื่อแก้ปัญหาสังคมเรื่องมารดาทอดทิ้งบุตร

๔. เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่สังคมระหว่างมารดากับบุตรธิดา

๕. เพื่อจรรโลงคุณธรรมของมารดาไว้ในสำนึกของบุตรธิดา

๖. เพื่อป้องกันมิให้บุตรธิดาประพฤติเสียหาย เพราะไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่

---

[87] ไชย ณ พล อัครศุภเศรษฐ์, **การสร้างเสน่ห์และความประทับใจ**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่พลัสเพล, ม.ป.ป.), หน้า ๑๒๖.

[88] ที.ม.อ. (ไทย) ๔/๑๐๒/๖๑

๗. เพื่อให้บุตรธิดาได้เห็นแนวทางในการวางตัวดีในสังคม
๘. เพื่อให้มารดาคอยประคับประคอง เป็นพี่เลี้ยงบุตรธิดาจนกว่าจะช่วยตัวเองได้[89]

๒.๒ ความสำคัญของมารดา

ความสำคัญของมารดาสองคำนี้ เป็นคำที่ทรงอานุภาพที่สุดในโลก คนไม่ว่าจะเชื้อชาติไหน ภาษาใด หรือศาสนาใดคงไม่มีใครที่ไม่รู้จักคุณค่าของมารดา แม้หลายคนในโลก รวมทั้งเพื่อนสนิทที่พร่ำบอกว่า รักเรา แต่เอาเข้าจริง ๆ ในที่สุด ก็คงจะเหลือเพียงผู้เดียวที่ไม่ยอมทอดทิ้งเรานั่นคือแม่ คนที่แม้จะลำบากอย่างไร จะหิวโหยเพียงไหนจะขาดแคลนสักปานใด สุดท้าย ก็จะกระทำทุกอย่างเพื่อไม่ให้เราหิว คือ บุคคลมหัศจรรย์ที่สามารถเลี้ยงลูก ๑๐ คนได้ แม้ว่าลูก ๑๐ คนนั้น จะเลี้ยงดูท่านเพียงคนเดียวไม่ได้ก็ตาม ผู้วิจัยศึกษาความสำคัญของมารดาที่เป็นต้นแบบ ดังนี้

๒.๒.๑ ความสำคัญของมารดา บิดาต้นแบบ

มารดาเป็นบุคคลที่มีอุปการคุณต่อบุตรเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ให้ทั้งชีวิตและประสบการณ์ ให้การอบรมพร่ำสอน เพื่อมุ่งหวังให้บุตรธิดาเป็นคนดี รู้จักรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตน และสังคม การจะกระทำหน้าที่เหล่านี้ได้ดี มารดาจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรธิดา “เพราะผู้ที่จะสั่งสอนผู้อื่นได้ดี จะต้องอบรมตนเองให้เป็นแบบอย่างเสียก่อน” ดังหลักการที่ว่า “ยถาวาที” คือ สอนอย่างไร “ตถาการี” คือ ทำอย่างนั้น และ“ยถาการี” คือ ทำอย่างไร “ตถาวาที”[90] คือ สอนอย่างนั้น” จึงจะได้รับการยอมรับและไม่ถูกติเตียน เพราะบุตรธิดาหรือสมาชิกในครอบครัวจะดีมีคุณภาพหรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับต้นแบบคือมารดา “หากมารดาเป็นผู้มีศรัทธา ตั้งมั่นในศีล ไตร่ตรองด้วยปัญญาก่อนลงมือกระทำ พฤติกรรมทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมซึมซับแก่บุตรไปโดยปริยาย เหมือนต้นไม้ใหญ่ที่เจริญเติบโต ด้วยกิ่งใบเปลือกและแก่นเพราะอาศัยขุนเขาใหญ่นั่นเอง”

มารดาเป็นผู้ใกล้ชิดบุตรธิดาที่สุด มีอิทธิพลในการหล่อหลอมบุตรธิดาให้เป็นพลเมืองดีหรือเป็นพลเมืองร้ายมากกว่าใครๆ แต่มารดาทุกคนย่อมปรารถนาให้บุตรธิดาของตนเป็นพลเมืองดีเป็นคนดีของครอบครัวและของสังคมทั้งสิ้น เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์อันนี้ จึงจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณ คือมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อบุตรธิดาของตน เมื่อมารดาปฏิบัติหน้าที่อันนี้แล้ว นอกจากจะทำให้บุตรธิดาเป็นคนดีดังประสงค์ได้แล้ว ยังเป็นเหตุให้บุตรธิดา เกิดความสำนึกและซาบซึ้งในตัวมารดาว่า เป็นผู้มีพระคุณแก่ตนอย่างแท้จริง และเป็นเหตุจูงใจให้บุตรธิดาสนองตอบพระคุณในโอกาสต่อไปด้วย[91]

๒.๒.๒ ความสำคัญของมารดาในฐานะเป็นพระพรหมของบุตรธิดา

คำว่า มารดาเป็นพรหมของบุตร หมายความว่า มารดาย่อมประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมหรือธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในบุตร คือ ท่านปรารถนาให้บุตรธิดามี

---

[89] กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, **นวโกวาทฉบับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐๕.

[90] พจนานุกรม, **พจนานุกรมธรรม ฉบับพุทธทาส**, จัดพิมพ์ฉลอง ๑๐๕ ปีชาตกาลพุทธทาส, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐๖.

[91] หน้าที่บิดามารดา, บทความ, **(ออนไลน์)**, แหล่งที่มา : http://www.songpak16.com/aticle /mother.html [๒๓ มกราคม ๒๕๖๒].

ความสุข จึงอุตส่าห์ทะนุถนอมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ตั้งใจคอยสอดส่องหาอุบายที่จะให้บุตรธิดา ประสบสุขทุกเมื่อ เมื่อได้ทราบว่า กิจการใดจักเป็นไปเพื่อประโยชน์และสุขแก่บุตรธิดา แม้จะต้องพร่าประโยชน์และสุขส่วนตนลงก็ยอม มุ่งความสุขสำราญแก่บุตรธิดาเป็นเบื้องหน้านี้ คือ ท่านมีความเมตตาความรัก

มารดาเป็นพระพรหมของบุตรธิดา เพราะมีความประพฤติเช่นเดียวกับพระพรหม คือ มีพรหมวิหาร ๔ ในบุตรธิดามารดาเป็นพระพรหมของบุตรธิดา เพราะมีความประพฤติเช่นพระพรหม มารดา แปลความหมายได้มากมาย เช่น มารดาเป็นบุคคลสำคัญในครอบครัว ผู้มีฐานะเป็นมารดา ได้จะต้องมีบุตรที่เกิดจากเลือดเนื้อของตน ดังนั้น มารดาเป็นบุคลที่มีคุณสมบัติมากมาย มีคุณูปการต่อบุตรธิดาเหลือคณานับ

ฐานะของมารดา จึงได้รับการยกย่องเป็นฐานะที่สูงสุด ว่าเป็นปูชนียบุคคล ในสพรหมสูตร[92] พระพุทธองค์ตรัสคุณสมบัติของมารดาไว้ ๔ ประการ มีความสำคัญต่อบุตรเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่

๑. เป็นพระพรหมของบุตร
๒. เป็นครูคนแรกของบุตร
๓. เป็นเทวดาของบุตร
๔. เป็นอาหุไนยบุคคล

ในคัมภีร์มังคลัตถทีปนี ได้อธิบายคุณสมบัติของมารดาทั้ง ๔ ประการไว้ดังนี้[93]

๑. เป็นพระพรหมของบุตร เนื่องจากผู้เป็นมารดามีความประพฤติเช่นกับพรหม เพราะมีพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ได้แก่ เมตตา รักและปรารถนาดีต่อบุตร, กรุณาสงสารห่วงใย เมื่อบุตรประสบทุกข์ มุทิตา ชื่นชมยินดีเมื่อบุตรได้ดี และอุเบกขา คอยเพ่งดูอยู่ห่างๆ ไม่ก้าวก่ายชีวิตเมื่อมีครอบครัวแล้ว การที่พระพุทธองค์ทรงเปรียบมารดา เป็นพระพรหมของบุตร (พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร)[94] เพราะคำว่า “พรหม” ในความหมายของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้ประเสริฐ ดังพระพุทธองค์ทรงเปรียบพระองค์เองว่า ดังพรหม[95] ทรงเรียกบุคคลที่ประพฤติดีงาม มีคุณธรรมที่สูงส่งกว่าเป็นผู้มีตนดังพรหม[96] และทรงเรียกการประพฤติพระวินัยว่า เป็นการประพฤติพรหมจรรย์[97]

คำว่า พรหม ในความหมายของพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ประเสริฐ สูงส่ง การที่มารดามีการประพฤติต่อบุตรด้วยจิตใจที่ดีงาม ยากที่บุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่บิดามารดาจะกระทำได้ ด้วยเหตุนี้ฐานะของมารดาจึงเป็นผู้ประเสริฐ เป็นพระพรหมของบุตร ท่านปรารถนาให้บุตรธิดาพ้นทุกข์ คอยสอดส่องถึงเหตุการณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเสีย อันพึงมีแก่บุตรธิดาเสมอ เมื่อทราบว่า มีทุกข์เกิดขึ้นก็รีบขวนขวายแก้ไขป้องกันจนสุดความสามารถ นี้คือท่านมีความกรุณาความสงสาร เมื่อท่านได้ทราบว่าบุตรธิดา มีความสุขความเจริญตามสมควรแก่ฐานะแล้ว ก็ไม่จัดการแก้ไข หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่ง

---

[92] องฺ. จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๖๓/๘๑.
[93] มงฺคล. (ไทย) ๑/๒๖๙/๒๗๑
[94] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๗๐/๑๖๘.
[95] ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๓๙๐/๓๓๑.
[96] ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔/๔.
[97] ที.สี. (ไทย) ๔/๑๐๒/๕๙.

ใด ให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญใจแก่บุตรธิดา แต่คอยเพ่งดูอยู่ว่าจะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างใด ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางไม่ดีจะได้ป้องกันและแก้ไข หาใช่วางเฉยโดยมิได้ทำอะไรก็หาไม่[98]

มารดาเป็นบุรพาจารย์ของบุตรธิดา เพราะเป็นอาจารย์ก่อนอาจารย์ทั้งหมด คือ มารดาและบิดาสั่งสอนบุตรธิดาแต่แรกว่า “จงนั่งอย่างนี้ ยืนอย่างนี้” และว่า “คนนี้ควรเรียกว่าพ่อ” ต่อมาอาจารย์อื่นๆ จึงสั่งสอนศาสตร์ต่างๆ คำว่า เป็นบุรพาจารย์ หมายความว่า ท่านเป็นอาจารย์คนแรกของบุตรก่อนอาจารย์อื่นทุกคน ท่านสอนให้นั่ง ให้เดิน ให้กิน ให้เรียกพ่อเรียกแม่ สอนให้รู้ว่าคนไหนเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นตายาย เป็นลุง ป้า น้า อา สอนให้รู้จักสิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ รู้จักบาปบุญคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ส่วนอาจารย์อื่นๆ เป็นอาจารย์ทีหลัง สอนทีหลังพ่อแม่ทั้งนั้น มารดาบิดาเป็นทั้งครูอาจารย์ก่อนกว่าครูอาจารย์อื่นๆ เป็นผู้แนะนำอบรมสั่งสอนให้ลูกรู้จักกินนอนพูดทำ รู้จักดีชั่ว ควรไม่ควรเป็นทั้งผู้สอน และผู้ฝึกหัดให้ทุกอย่าง ท่านจึงสงเคราะห์มารดาว่า เป็นบุรพทิศในทิศ ๖ คุณความดีข้อนี้ จึงได้นามว่า “บุรพาจารย์ของลูก”[99]

มารดา คือ ครูคนแรกของเรา มารดาของเรานั้น ก็เป็นเหมือนครูคนแรกของเรา คุณแม่นั่นแหละเป็นครูคนแรก พ่อก็ยังต่อมาอีกเพราะอะไร เพราะเราอยู่ใกล้แม่มากกว่าพ่อ เด็กทั่วๆ ไปนั้นมักรักแม่มากกว่าพ่อ น้อยคนนักที่จะรักพ่อมากกว่าแม่ อันนี้ มันมีเหตุผลหลายอย่างที่ทำให้รักแม่มากกว่าพ่อ ก็เหมือนกันในใจนี่รักแม่มากกว่าพ่อ ทำไมจึงได้เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่ความลำเอียงแต่มันเป็นเรื่องของธรรมชาติเพราะเราอยู่ใกล้ชิดแม่มากกว่าพ่อ อยู่กับแม่มาตั้งสิบเดือนในท้องแล้วออกมาเป็นตัวน้อยๆ ผู้ที่คอยประคบประหงม ป้อนข้าว ป้อนน้ำ อาบน้ำอาบท่า ให้ล้างสิ่งสกปรกให้ ก็คือคุณแม่นั่นเองพ่อนานๆ ทำแทนแม่สักทีหนึ่ง แล้วเวลาทำก็เก้งก้างไม่ค่อยจะเรียบร้อย เพราะไม่มีหน้าที่จะต้องทำอย่างนั้น พ่อมีหน้าที่ไปทำงานนอกบ้านนอกเรือน หาเงินหาทองมาเลี้ยงครอบครัว แต่แม่มีหน้าที่อยู่กับลูกตลอด เพราะฉะนั้น แม่จึงสนิทสนมกับลูกมากกว่าพ่อ ความสัมพันธ์ทางจิตใจก็มากกว่า เว้นไว้แต่บางคนที่แม่ตายไปเสีย มีแต่พ่อก็เลี้ยงลูกมาได้มีเหมือนกันในบางครอบครัว เป็นครูคนแรกของบุตร (บุรพาจารย์)[100]

เนื่องจากมารดาเป็นผู้ได้อบรมสั่งสอนบุตรก่อนบุคคลอื่นใด นับตั้งแต่แรกเกิดมารดาอบรมพร่ำสอนบุตรให้รู้จักกินเดิน นั่ง นอน พูด ตลอดจนความรู้และคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ จวบจนเติบใหญ่ จึงเป็นครูอาจารย์คนแรก ต่อมาบุตร จึงได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์ คนอื่นนอกจากมารดาเรียกว่า “ปัจฉาจารย์”

๒.๒.๓ ความสำคัญของมารดาในฐานะเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา

มารดาเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา เพราะเป็นผู้สมควรเครื่องอุปโภคและบริโภคที่บุตรธิดานำมาบูชา ต้อนรับ มารดาบิดา เป็นผู้มีพระคุณหลายประการดังกล่าวมาแล้ว เป็นทั้งผู้ให้กำเนิด เป็นทั้งผู้เลี้ยงดูให้อุปการะและสั่งสอน จนเป็นผู้สมควรอย่างยิ่งที่ลูกผู้กตัญญูรู้คุณ จะพึงนำสักการะ มีอาหารและผ้าผ่อนท่อนสไบ เป็นต้น มาบูชาเป็นการตอบแทนพระคุณท่าน เพราะเมื่อสักการะบูชาท่านแล้ว ย่อมได้ผลานิสงส์มาก เหมือนได้สักการบูชาแด่พระอรหันต์ขีณาสพ ท่านจึงได้

---

[98] ขุ.เถร.(ไทย) ๒๖/๓๙๐/๓๓๑.

[99] ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๑ / ๘๐/ ๘๑.

[100] ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๑/๘๐/๘๑.

นามว่าเป็น “อาหุเนยยบุคคลของลูก” เพราะเป็นที่เคารพบูชาของบุตรธิดาทั้งหลาย เขาต้องนำมาบำรุงบูชา คือผู้หวังผลวิเศษต้องนำมาจากที่ไกลแล้ว จึงถวายในท่านผู้มีคุณทั้งหลาย

คำว่า อาหุนะ นี้เป็นชื่อของข้าว น้ำและผ้าสำหรับปกปิดกายเป็นต้น มารดาย่อมควรซึ่งของควรบูชานั้น เพราะเป็นนาสำหรับปลูกฝังอุปการธรรม เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า อาหุเนยยะ ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย คำว่า อาหุเนยยะ นี้เป็นชื่อของมารดาทั้งหลาย เป็นชื่อที่สมควรการกราบไหว้บำรุงด้วยเสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า

> “ถ้าไม่มีสังคหธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้รับการนับถือ หรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านี้ จึงถึงความเป็นใหญ่และเป็นผู้น่าสรรเสริญ”[101]

มารดาเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตร เนื่องจากมารดาเป็นผู้มีอุปการคุณต่อบุตรทุกด้าน สมควรที่บุตรจะต้องสักการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของและการดูแลตอบแทน เช่นเดียวกับพระอรหันต์ซึ่งเป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรสักการบูชา เพราะท่านเหล่านั้น มีคุณสมบัติคือผู้บริสุทธิ์จากกิเลสและมีอุปการคุณต่อบุคคลด้วยการให้แนวทางแสงสว่างทางปัญญา จึงเป็นผู้ที่ควรบูชาเช่นเดียวกับมารดาที่มีอุปการคุณต่อบุตรอย่างมหาศาล ในนอัคคิสูตร[102] ได้แสดงเหตุผลของอาหุไนยบุคคลว่า เพราะอาศัยกำเนิดมาได้เพราะมารดาเป็นผู้ให้ กำเนิดลักษณะของอาหุไนยบุคคล เป็นคุณสมบัติของพระอริยสงฆ์ ซึ่งพระอริยสงฆ์ประกอบด้วยลักษณะ คือ เป็นผู้รับของบูชา (อาหุเนยฺโย) เป็นผู้รับของต้อนรับเลี้ยงดู (ปาหุเนยโย) เป็นผู้ควรรับของทำบุญ (ทกฺขิเณยโย) เป็นผู้ควรรับการเคารพนอบน้อม (อญฺชลีกรณีโย) และเป็นเนื้อนาบุญของชาวโลก (ปุญฺญกฺเขตฺตํ)[103]

มารดาก็มีฐานะเช่นเดียวกับบุตรพึงกระทำตอบ ได้แก่ เป็นผู้ควรแก่การรับบูชา การต้อนรับ การทำบุญ การเคารพกราบไหว้จากบุตรทั้งหลาย และเป็นนาบุญที่บุตรสามารถทำบุญกับมารดา โดยมีผลคือความสุขความเจริญ[104] หากผู้ใดปฏิบัติต่อมารดาอย่างถูกต้อง ย่อมได้รับความดีงามและการสรรเสริญจากสังคม แม้ตายไปแล้วย่อมประสบสุคติ ส่วนผู้ปฏิบัติผิดในมารดา ก็จะได้รับความเสื่อม ความพินาศ แม้ตายไปแล้วย่อมประสบทุคติ

๒.๒.๔ คุณสมบัติของการเป็นมารดาต้นแบบในมงคลสูตร

คุณสมบัติของมารดาต้นแบบในมงคลสูตรนั้น จะมีลักษณะคล้ายกับคุณสมบัติของมารดาทั่ว ๆ ไปจะแตกต่างก็ไม่มาก เพราะว่าคุณสมบัติของมารดา ที่ดีนั้นต้องประกอบไปด้วยศีลธรรมคุณธรรม ในที่นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณสมบัติในมงคลสูตร ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ดังนี้

๑. มารดา เป็นพรหม[105] ของบุตร เพราะท่านไม่ละทิ้งภาวนา ๔ ประการ คือ มารดามีเมตตาจิตคิดถึงลูกที่อยู่ในครรภ์ว่า เมื่อไหร่หนอเราจะได้เห็นลูกน้อยที่ไร้โรคาพาธ, มีกรุณาจิตในเมื่อ

---

[101] ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๓/๒๑๘.

[102] องฺ. สตฺตก.(ไทย) ๒๓/๔๔/๔๗.

[103] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓/๕.

[104] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๕๔/๔๒.

[105] อ้างแล้ว, เปรม หิมจันทร์, “บทบาทของสตรีในอินเดียในวรรณคดีบาลี”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต,** หน้า ๒๔.

ลูกคลอดออกมาเป็นเด็กอ่อนนอนหงายแบเบาะ ทุรนทุราย มารดาสงสารช่วยเหลือ ทั้งมดมิให้ไต่ ทั้งไรก็มิให้ตอม ตามปกติมารดาไม่เคยใจร้ายต่อเรือด ไร ยุง ริ้นร่านเหล่านี้ แต่พอมารดามีลูก ก็ใจร้ายต่อสัตว์เหล่านี้ เพราะรักลูกสงสารลูก มุทิตาจิตในเมื่อลูกวิ่งเล่นไปมาอยู่วัยที่น่ารัก มารดามองลูกด้วยจิตใจที่อ่อนไหว พลอยยินดีปรีดาในความสุขของลูกและมีอุเบกขาจิต ในเมื่อลูกมีคู่ครองมีเหย้ามีเรือนสามารถดำเนินชีวิตตามครรลองของตนได้ มารดาไม่ต้องพะวักพะวงกับความเป็นอยู่ของลูก เพราะเหตุนี้มารดา จึงมีสมญานามว่า พรหม

๒. มารดา ได้นามว่า บุรพเทพ เพราะมารดาไม่คำนึงถึงความผิดพลาดที่ลูกทำแก่ตน ตามปกติศีรษะมารดาใครจะกล้าแตะต้อง แต่ลูกน้อยชกต่อยตบตีเหมือนของเล่น มารดาหาโกรธไม่กลับยิ่งเพิ่มความรักมากขึ้น เพื่อประโยชน์สุขของลูกโดยส่วนเดียว อำนวยผลอันใหญ่ให้แก่ลูกเหมือนวิสุทธิเทพ คือ พระขีณาสพไม่คำนึงถึงความผิดที่คนพาลทำแก่ตน มุ่งแต่ผลประโยชน์และความปลอดภัยแก่เขาฝ่ายเดียว ลูกจะได้รู้จักเทพอื่นๆ ดังนั้น มารดา จึงมีนามว่า บุรพเทพ

๓. มารดา เป็นบุรพาจารย์ เพราะท่านสอนลูกให้ศึกษาว่า นั่ง นอน ยืนอย่างนี้นะลูก ควรพูดอย่างนี้กับพ่อ พี่ ป้า น้า อา เป็นต้น ครูอาจารย์ท่านอื่นๆ สอนวิชาอย่างอื่นให้ในภายหลัง ทั้งนั้นเพราะเป็นครูคนแรก จึงได้เรียกชื่อว่า บุรพาจารย์

๔. มารดา เป็นโลกทัสเสตา เพราะเป็นผู้แสดงโลกนี้ให้ลูกเห็น ถ้าเมื่อวันที่ลูกเกิดมามารดาจับโยนลูกไปในป่า ในน้ำลำคลอง หรือหุบเหวผา เป็นต้น ลูกก็จะไม่เห็นสิ่งต่างๆ ตลอดถึงความตระการตาของโลกนี้เลย แต่เพราะท่านไม่ทำอย่างนั้น ด้วยความรักความมีเมตตาจิต เพราะอาศัยพฤติกรรมของมารดา ลูกจึงได้เห็นโลกนี้ และได้รับขนานนามว่า โลกทัสเสตา ผู้แสดงให้โลกเห็น

๒.๓ คุณสมบัติของการเป็นมารดา ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา

คุณสมบัติของมารดา ที่ปรากฏในอรรถกถานั้น จะกล่าวถึงการที่ลูกไปปฏิสนธิในครรภ์มารดา ในมหาตัณหาสังขยสูตรว่า องค์ประกอบของมนุษย์ไว้ ดังนี้

ในมหาตัณหาสังขยสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการที่มนุษย์ได้ก่อกำเนิดขึ้นในครรภ์มารดาว่า ต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑. มาตา อุตุนี โหติ มารดามีระดู

๒. มาตาปีตโร สนฺนิปติตา โหนฺติ มารดาอยู่ร่วมกัน

๓. คนฺธพฺโพ ปจฺจุปฏฺฐโต โหติ มีสัตว์มาเกิด[106]

เมื่อมีองค์ประกอบ ๓ อย่างนี้ครบถ้วนแล้ว การตั้งครรภ์ก็ย่อมมีขึ้นได้ แต่ถ้าไม่พร้อมทั้ง ๓ อย่างนี้แล้ว การตั้งครรภ์ก็มีไม่ได้ คำว่า “มารดามีระดู” นั้น หมายถึงมารดามีไข่ และ ในขณะเดียวกันบิดาก็มีสเปอร์ม ทั้งไข่และสเปอร์มนี้ เป็นส่วนของรูป ซึ่งเป็นกรรมพันธุ์ถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ ส่วนข้อที่ว่า “มีสัตว์มากเกิด” นั้น หมายถึง มีจุติจิต หรือ จุติวิญญาณ เคลื่อนมาปฏิสนธิ จึงเกิดเป็นปฏิสนธิวิญญาณนี้เอง เป็นจิตดวงแรกที่เกิดในชาติใหม่ และจัดเป็นส่วนนามที่สืบต่อมาจากภพชาติก่อนๆ โดยนำเอาบุญ บาป กรรม กิเลสติดมาด้วย ฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยย่อแล้ว ผู้ที่เกิดมาก็มีแต่ นามกับรูป ๒ อย่างนี้เท่านั้น

ในอรรถกถา ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ จตุกกนิบาต ได้อธิบายไว้ว่า แม้มารดาทั้งหลายก็เช่นนั้นเหมือนกัน มุ่งแต่ความเสื่อมไปแห่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และการเกิดขึ้นแห่งประโยชน์แก่เขา

---

[106] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๕๒/๔๘๗.

เหล่านั้นโดยส่วนเดียว ไม่คำนึงถึงความผิดของบุตรทั้งหลาย เป็นทักขิไณยบุคคลผู้ยอดเยี่ยม ปฏิบัติอยู่เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข เพราะได้พรหมวิหารทั้ง ๔ อย่างโดยนัยที่ได้กล่าวมาแล้ว นำมาซึ่งความที่อุปการะที่บุตรทำแล้วในตนให้เป็นอุปการะมีผลานิสงส์มากมาย และมารดาเหล่านั้นเป็นเทพมาแต่ต้นทีเดียว เพราะมีอุปการะแก่บุตรเหล่านั้น ก่อนกว่าเทพทั้งมวล เพราะเหตุนี้ บุตรเหล่านั้นรู้จักเทพเหล่าอื่นว่าเป็นเทพ ให้เทพเหล่านั้นพอใจ เข้าไปนั่งใกล้เทพเหล่านั้น ครั้นรู้วิธีให้เทพพอใจแล้ว ปฏิบัติอยู่อย่างนั้น ก็ได้ประสบผลของข้อปฏิบัตินั้น ด้วยอำนาจของมารดาเหล่านั้นก่อน ฉะนั้น เทพเหล่าอื่นนั้น จึงชื่อว่าเป็นปัจฉาเทพ (เทพองค์หลัง) ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คำว่า ปุพฺพเทวา นี้ เป็นชื่อของมารดาทั้งหลาย[107]

๒.๔ แม่กับสถานภาพและสิทธิ

"มาตุ" หรือ "มาตา" เป็นคำที่ใช้สื่อเรียกแม่ตามปกติในคัมภีร์บาลี ผู้หญิงในฐานะเป็น "แม่ของลูก" ได้รับเกียรติและความเคารพนับถืออย่างสูงส่งในชีวิตด้านสังคม-ครอบครัว ตำแหน่งฐานะอันสูงส่งของแม่อย่างนี้เป็นสิ่งที่มิอาจปฏิเสธได้ในจิตใจชาวพุทธผู้ที่เป็นลูกแม่ ในบทนี้ ผู้เขียนจักได้ทำการสำรวจ ตรวจสอบ และอภิปรายสถานภาพ บทบาท และสิทธิของผู้หญิงในฐานะแม่ของลูกในชีวิตด้านสังคม ครอบครัว ภายใต้อิทธิพลของแนวคิดพุทธศาสนาต่อไป

๑. บทบาทและความสำคัญของแม่ในสังคม-ครอบครัว

ความเป็นแม่ลักษณะเด่นอันดับที่ ๓ ของสถานภาพและบทบาทสำคัญของผู้หญิงในชีวิตด้านสังคมครอบครัว คือ ลูกสาว (daughter) ภรรยา (wife) และแม่ (mother) ผู้หญิงในฐานะแม่ของลูก มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของลูก ทั้งลูกชายและลูกสาว บทบาทหลัก ๆ ของแม่ที่คลอดลูกและเลี้ยงดูลูก จะนำไปสู่การชี้ชัดความดีและความชั่วอย่างใกล้ชิดในตัวลูก และ นำไปสู่การสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลิกลักษณะพื้นฐานของลูก เธอเป็นผู้กระทำให้อนุชนรุ่นใหม่ เหมาะควรแก่วิถีชีวิตทางสังคม และเป็นผู้พัฒนาลักษณะทางอารมณ์และจิตวิทยาของลูก แม่เป็น ผู้กระทำอุปการคุณมากแก่ลูกโดยให้การเลี้ยงดูลูก สนับสนุนส่งเสริมลูก และชี้แนะลูกให้รู้จักโลกนี้ เพราะเหตุนั้น พุทธศาสนาจึงนับถือแม่ร่วมกับพ่อในสถานภาพและบทบาทดังต่อไปนี้ :

๑) เป็น "พระพรหม(ของลูก)" (พรหมา) ทั้งนี้ก็เพราะแม่ (และพ่อ) มีเมตตาความรักใคร่ (เมตตา) ความกรุณาคิดสงสาร (กรุณา) ความพลอยยินดี (มุทิตา) และความมีใจเป็นกลาง ยุติธรรม (อุเปกขา) ต่อลูกของตน

๒) เป็น "เทวดาองค์แรก (ของลูก)" (จุปตฺติเทวา) ก่อนกว่าเทวดาองค์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเทวดาโดยสมมุติ (สมมติเทว) เทวดาโดยกำเนิด (อุปคุติเทว) หรือเทวดาโดยความ บริสุทธิ์ (วิสุทธิเทว) ทั้งนี้ก็เพราะแม่ (และพ่อ) เป็นที่พึ่งพิงแก่ลูก ช่วยปกปักรักษาลูก และกระทำการอะไรๆ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสุขแก่ลูก

---

[107] ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๑/๘๐/๘๑.

๓) เป็น “ครูอาจารย์คนแรก (ของลูก)” (ปุพพาจริยา) ทั้งนี้ ก็เพราะแม่ (และพ่อ) สอนสั่งลูกของตนให้รู้ว่า อะไรดีหรืออะไรชั่ว อะไรควรหรืออะไรไม่ควร ก่อนกว่าที่ครู อาจารย์ คนอื่นๆ จะกระทำการสอนสั่งให้รู้สรรพวิชาการต่างๆ เสียอีก

๔) เป็น “อาหุไนยบุคคล หรือ พระอรหันต์ในบ้านเรือน (ของลูก)” (อาหุเนยยา) ทั้งนี้ก็เพราะแม่ (และพ่อ) เป็นบุคคลที่ “ควรแก่สิ่งของที่นำมามอบให้บูชาคุณ” เป็นผู้ที่ลูก ควรให้เกียรติ เคารพนับถือ และบูชาเธอ และให้การสนับสนุนตอบแทนคุณของเธอ โดยการมอบให้สิ่งของต่างๆ เช่น อาหาร น้ำ เสื้อผ้า เงิน และอื่นๆ[108]

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและความเคารพนับถืออย่างมากยิ่งแก่แม่ ในคัมภีร์พุทธศาสนา มีข้อความมากมายที่ยืนยันลัทธิบูชาแม่ โดยกล่าวอ้างถึงบทบาทและความสำคัญของแม่ และยืนยันถึงหน้าที่ที่กำหนดให้ลูกได้ดูแลและเลี้ยงดูแม่ของตน การเคารพนับถือแม่นับเป็นเรื่องธรรมดาในคัมภีร์พุทธศาสนา เมื่อใดก็ตามคำว่า “แม่” พูดถึงร่วมกับคำว่า “พ่อ” ในทุกครั้งคำบาลีสำหรับใช้สื่อถึง **“พ่อ-แม่”** จะเป็นคำผสมรวมกันของคำว่า “พ่อ” และ “แม่” ซึ่งในคำผสมที่ประกอบขึ้นอย่างนี้ คำว่า “แม่” จะนำหน้าคำว่า “พ่อ” ทุกครั้งเสมอไป ยกตัวอย่างก็เช่น คำว่า มาตาปิตโร, มาตา ปิตุ อุปฏฐานำ, มาตาปิตูนำ[109]” และ มาตาปิตาเชฏฐาจริยา

แนวคิดว่าด้วยการให้ความสำคัญและความเคารพนับถือแก่แม่ ที่แสดงออกในภาษาหนึ่งๆ อย่างนี้ หลังปี พ.ศ. ๒๐๐ ลงมา ยังอาจพบเห็นได้จาก “พระบรมราชโองการของพระเจ้าอโศก” ที่บอกว่า : “สาธุ มาตริ จ ปิตริ จ สุสฺสูสา (บุคคลควรปรนนิบัติรับใช้แม่และพ่อของตน)” ข้อความต่อไปนี้ด้วย ก็ยืนยันความสำคัญของแม่ คือ “แม่ก็เหมือนกับพ่อ ควรปกคลุมเอาไว้ด้วยเกียรติ เต็มไปด้วยความเคารพนับถือ” การให้ความสำคัญและความเคารพนับถือแก่แม่ เป็นเครื่องหมายของพลังอำนาจ และแสดงถึงความยังคงไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดเก่าในยุคพระเวทที่เคยมีมาว่า ในบรรดา สิ่งที่บุคคลควรแสดงความเคารพนับถือและทำการนอบน้อม ๔ ประเภท คือ มาตาปิตาคุรุเทวม = มาตา (แม่) ปิตา (พ่อ) คุรุ (ครู-อาจารย์) เทว (เทวดาหรือเทพเจ้า) แม่จะถูกวางไว้เป็นอันดับแรก อย่างที่ได้เห็นจากคำที่ใช้และการเรียงลำดับคำอย่างนั้น

ในสังคมยุคพุทธศาสนา ผู้ชายหลายคนมักรู้จัก รับรู้ และเรียกชื่อกันตามชื่อแม่ ด้วยเหตุนี้ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย พระปุณณะและพระอุปติสสะจึงบอกกันและกันให้รับรู้ว่า พวกท่านได้รับรู้กันในหมู่เพื่อนสหธรรมิกในชีวิตทางศาสนาว่า “มันตานีบุตร” (ลูกชายของพราหมณ์มันตานี) และ “สารีบุตร” (ลูกชายของพราหมณีสารี)[110] พระโกลิตะในชีวิตทางศาสนา ก็เรียกชื่อกันว่า “โมคคัลลานะ” ซึ่งเป็นชื่อที่ได้มาจากชื่อแม่ของท่าน คือ พราหมณีโมคคัลลี เพราะเหตุนั้น การใช้ชื่อเรียกตามชื่อแม่ของลูกชาย จึงอาจนำเอามาเป็นหลักฐานที่ดีในการสนับสนุนแนวคิดว่า แม่มีตำแหน่งฐานะที่ได้รับยกย่องสรรเสริญ และมีความสำคัญอย่างมากยิ่งในสังคมยุคพุทธศาสนา ความสำคัญของแม่ที่ว่านี้อาจเห็นจากชีวประวัติของพระพุทธเจ้าเองด้วย ดังนี้

> โดยส่วนพระองค์ของพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้ามักแสดงพระองค์ให้เห็นได้อยู่เสมอๆ ว่า พระองค์ทรงมีความเคารพนับถือและรักใคร่ต่อความทรงจำในพระมารดาของพระองค์ ถึงแม้ (ในชีวิตของพระองค์ที่เกิดมาแล้วนั้น จะไม่ทรงเคยพบเห็นพระมารดาในชีวิตจริงเลย เนื่องจาก

---

[108] เปรียบเทียบ A. II.70 (BGS. H. p. 79), 1.132 (BGS. I. p. 14-15), DhpA. H.276.

[109] **S. 1.5.10, XI.2.1; Sn. v. 262; DipA. I.46. ดู Horrier. WPB. 19**90, p. 5 ด้วย.

[110] M. 1.150, เปรียบเทียบ Dhni, 88-89

พระนางได้สิ้นพระชนม์ไปก่อน ตั้งแต่พระองค์ประสูติได้เพียง ๗ วัน และตามตำนานเล่าไว้ พระพุทธองค์ ด้วยทรงมีพระประสงค์จะทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพระมารดา คือ พระนางมายาเทวี จึงได้เสด็จขึ้นไปบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แล้วประทับอยู่บนสรวงสวรรค์ชั้นนี้ กับเหล่าเทวดาเป็นเวลา ๓ เดือน และเทศน์สอนธรรมะ จนกระทั่งพระมารดา “มายาเทวี” ทรงบรรลุธรรมตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน ครั้นเมื่อได้จบสิ้นภาระหน้าที่ของการแสดงความเคารพนับถือและกตัญญูรู้คุณต่อพระมารดาแล้ว พระพุทธเจ้าก็ได้เสด็จนิวัติ กลับสู่โลกมนุษย์[111]

๒. แม่กับอุดมคติของความเป็นผู้หญิงในสังคม-ครอบครัว

ชาวพุทธมีแนวคิดเรื่องแม่เหมือนกับแนวคิดของชาวฮินดู ในแง่ว่าแม่เป็นผู้หญิงในอุดมคติ ที่สุดผู้หญิงสามารถเป็น “แม่คน” (human mother) ได้ และ “ก็หาบุคคลคนใดๆ เป็นผู้คู่ควรแก่ความ เคารพนับถือและแสดงความเคารพบูชามากกว่าแม่เป็นไม่มีเลย” นี่เป็นคำที่พระปิยทัสสี กล่าวไว้ ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก[112] ผู้หญิงมักพูดถึงด้วยความเคารพนับถือว่าเป็น “มาตุคาม” (สังคมของแม่ หรือ ผู้เป็นแม่คน) ด้วยเหตุนี้ ความเป็นแม่ของลูกจึงได้รับการมองด้วยความเคารพนับถือและแสดงออก ด้วยความเคารพบูชาในสังคมยุคพุทธศาสนา อันที่จริงแล้วความเป็นแม่เช่นนี้นับเป็นลักษณะเด่น ที่เป็นสารัตถะของผู้หญิงทุกคน ดังที่ รัตนปาละ (Ratnapala) ได้เขียนไว้ว่า

> ศักยภาพของความเป็นแม่มีอยู่ในผู้หญิงทุกคน เด็กสาวจะเป็นแม่คนได้ในอนาคต ผู้ใหญ่เป็นแม่คนเรียบร้อยแล้ว และคนแก่คนเฒ่าได้ให้กำเนิดลูกมาแล้วในอดีต ถึงแม้ผู้หญิงอาจจะยังมิได้ให้กำเนิดลูก แต่กระนั้นเธอก็ยังถือว่าจะเป็นแม่ที่มีศักยภาพ (คนหนึ่ง) ได้ ดังนั้นด้วยเหตุนี้นี่เอง ผู้หญิงจึงต้องการความเคารพนับถือจากสังคม ความเคารพนับถือที่ผู้คนยอมมอบให้แก่ผู้หญิงในสังคมยุคพุทธศาสนา และสถานภาพพิเศษที่ผู้คนยอมมอบให้แก่ผู้หญิงที่มีลูกและผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ จะอธิบายทัศนคติเช่นนี้ได้ (ดี)[113]

ความเป็นแม่คนเป็นเป้าหมายเด่นชัดของผู้หญิง และนับว่าสำคัญที่สุดตามอุดมคติของการแต่งงานแบบอินเดีย ดังข้อความในคัมภีร์มนูสมฤติกล่าวไว้ดังนี้ว่า “ผู้หญิงถูกลิขิตมาเพื่อให้เป็นแม่คน แม้ผู้ชายก็ถูกสร้างมาเพื่อให้เป็นพ่อคน” พุทธศาสนาแม้ว่า จะมิได้มีทัศนคติเช่นนี้โดยตรง แต่กระนั้นก็ยอมรับบทบาทและความสำคัญของความเป็นแม่อยู่เช่นกัน และแนวคิดอย่างนี้ก็เป็นเหตุผลว่า ทำไมภรรยาจึงเรียกชื่อในเรื่องเล่าต่างๆ ของพุทธศาสนาว่า “ปชาบดี” (แม่ของลูก)[114] ผู้หญิงที่พบเห็นในเรื่องเล่าชาดก ไม่ว่าจะยากจนหรือร่ำรวย เกือบจะทุกคนต้องการอยากจะมีลูก และวิงวอนขอให้ตนมีลูก ลูกชายและลูกสาวก็ได้ทั้งนั้น แล้วพากันสวดมนต์อธิษฐานขอและให้เครื่องเซ่นสรอง บูชาแก่สวรรค์ ส่วนในเรื่องเล่าอื่นๆ หญิงสาว (ธรณิตถิโย) ต้องการอยากจะมีลูกให้ได้เร็วไวเท่าที่จะเป็นไปได้ในการแต่งงาน (ปฐมคพฺภ ปุตฺตปฏิลาภตฺถาย)[115] ความเป็นหญิงหมันจัดเป็น

---

[111] DhpA. 111.216ff. Saint-Helaire, **The Buddha and His Religion**, 1996. p. 105; Carus. The Gospel of Buddhismm. 1994, pp. 91-92.

[112] Piyadassi, **The Spectrum of Buddhism**, 1991. p. 282.

[113] Ratnapala, **Buddhist Sociology**, 1993. pp. 63-64.

[114] **Ja. II** (No.66).305; A. IV.210. 19-11.

[115] Ja, VI (No.542).150; และ DhpA. III.59 ตามลำดับ.

“คำสาป” (curse) ต่อผู้หญิง และลดสถานภาพและคุณค่าของความเป็นภรรยาให้ต่ำลง[116] ด้วยว่าภรรยาที่เป็นหมันย่อมได้รับความเคารพนับถือน้อยในครอบครัวสามี และบางครั้งก็ดำเนินไปไกลอย่างมากยิ่ง จนเราได้พบเห็นภรรยาที่เป็นหมันบางคนทำทีหลอกลวงพ่อผัว แม่ผัวและสามีให้เข้าใจโดยแสร้งทำตนว่า ตนตั้งท้องจนมีครรภ์แก่ ด้วยการช่วยเหลือบอกสอนของแม่นมเฒ่าที่แสนดี คอยแนะนำเธออย่างเต็มที่ ในกระบวนการกระทำทั้งหมดเช่นว่านั้น[117]

ผู้หญิงที่มีลูกและผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ โดยทั่วไปแล้วจะได้รับการยินยอมให้มีสถานภาพพิเศษในบ้านเรือน ผู้หญิงในเวลาตั้งครรภ์จะพบเจอว่า เธอได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างเหมาะสมทุกประการ และได้รับการกระทำความจำเป็นทางการปฏิบัติให้เพื่อการรักษาปกป้องตัวอ่อนทารกในครรภ์ (embry และประกอบพิธีกรรมบางอย่างเพื่อการปกป้องตัวอ่อนทารกในครรภ์นั้น (คพฺพบริหาร) มิให้แท้ง[118] ความเป็นแม่จัดเป็นอุดมคติของความเป็นผู้หญิงตามแนวคิดพุทธศาสนา เนื่องจากสัญชาตญาณ ของความเป็นแม่และความเป็นผู้หญิงให้เต็มเปี่ยมในชีวิตครองเรือนของผู้หญิงทุกคน

ไม่เพียงแต่คัมภีร์พุทธศาสนาเท่านั้น แม้แต่ “พระราชเสาวนีย์ของพระราชินีของพระเจ้าอโศก” (Queen's Edict of Asoka) ก็ยืนยันอุดมคติในความเป็นแม่เอาไว้ว่า ความเป็นแม่เป็นอุดมคติ สำหรับผู้หญิงทั้งหลาย หากสิ่งนี้มิได้เป็นดังนั้นแล้วไซร้ เพียงพระนามของพระนางการุวากี (Karuva) ซึ่งเป็นพระชายาองค์ที่ ๒ ของพระเจ้าอโศกเท่านั้น จะเป็นการเพียงพอที่จะบ่งชี้ชัดถึงความสำคัญของ พระนางได้อย่างไรกัน โดยในคำประกาศนั้น พระนางถูกยกย่องว่าเป็น “แม่ของลูก” และด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสิ่งที่เพิ่มเข้ามาให้เข้าใจได้ว่า พระนางเป็น “พระมารดาของตีวระ” คำยกย่องอย่างนี้ เน้นและแสดงให้เห็นถึงแนวคิดว่าด้วยความเป็นแม่เป็นอุดมคติในสมัยนั้น

ความเป็นแม่มีชีวิตยืนยาวกว่าความเป็นภรรยา ในความคิดของผู้คน ความเป็นแม่เป็นอุดมคติที่ยึดถือกันในพวกผู้หญิง อันที่จริงแล้วความเป็นแม่อย่างนี้เป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของแนวคิดแบบอินเดียทั้งหมด รวมทั้งแนวคิดแบบพุทธด้วย การให้กำเนิดลูกชายหรือลูกสาวของผู้หญิงทุกคน โดยเฉพาะให้กำเนิดลูกชาย จะทำให้สถานภาพของเธอสูงส่งขึ้นทันทีในครอบครัวสามี ในฐานะเป็นนายหญิงของครอบครัวและทรัพย์สมบัติในครอบครัว[119] เมื่อแต่งงานเข้ามาใหม่ เด็กสาวบางคนได้รับการเรียกขานว่า “ลูกสาวของคนไม่มีอะไร” (ทุคฺคตกุลสฺส ธีตา) และได้รับการปฏิบัติแบบเป็นที่รังเกียจเหยียดหยามโดยคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านของสามีในช่วงเวลาหนึ่ง จนกระทั่งว่าตัวเธอได้ตั้งครรภ์และคลอดลูกออกมาเป็นผู้ชาย และแล้วสิ่งทั้งหลายที่เคยได้รับการปฏิบัติด้วยความรังเกียจเหยียดหยามในอดีตนั้น ก็กลับกลายเป็นสิ่งดีขึ้น เหตุเพราะว่าพวกเขาพากันให้เกียรติเธออย่างสูงส่งในฐานะ “แม่ของลูก”[120]

ข้อความในคัมภีร์สังยุตตนิกาย อาจอ้างอิงมาสนับสนุนแนวคิดได้ว่า ภรรยาผู้ที่มีพลังอำนาจของการให้กำเนิดบุตร รวมทั้งการมีพลังอำนาจอื่นๆ อีก ๔ อย่างในตน คือ มีรูปร่างสวยงาม มีทรัพย์สมบัติ มีญาติพี่-น้อง และมีศีลธรรมจรรยาดี อาจใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเรือนสามีด้วยความมั่นใจ มีชีวิตอยู่ในบ้านเรือนนั้นแบบมีอำนาจเหนือสามี และได้รับสิ่งดีๆ จากสามีและพ่อผัว-แม่ผัวอย่าง

---

[116] เปรียบเทียบ DipA. 1.45ft, 349-350; Ja. IV (No.465). 148.

[117] Ja. IV (No.445).37-38.

[118] Ja. II (No.151).2, IV (No.461). 124, IV (No.489) 323, V (No.531), 281; DhpA. 1.4. ดู Cowell. (er. The Jataka. Vol.II. 1994, p. 1, footnote 4 และ Vol. IV. 1994. p. 203, footnote 1 ด้วย.

[119] 12 DhpA. 1.46; เปรียบเทียบ Burlingame. BL. 1999, p. 171.

[120] 13 Thig,Com. on LXII. เปรียบเทีย**บ DipA. II**.27 ift ด้วย

ต่อเนื่องไป[121] เพราะเหตุนั้น ความเป็นแม่ของภรรยา จึงได้รับการยินยอมให้มีสถานภาพสูงส่งและสิทธิพิเศษบางอย่างในบ้านเรือนชาวพุทธ

๓. แม่กับลักษณะความเป็นแม่และระดับความเคารพนับถือแม่ในสังคม-ครอบครัว

ในคัมภีร์บาลี แม่ทุกคนที่ให้กำเนิดลูก จะเรียกชื่อว่า “ชนิกา” (ชนนี) แม่เป็นผู้หญิงที่ได้กระทำสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง (ทุกกรการิกา) เพื่อลูก ทั้งในเวลาก่อนและหลังความเป็นแม่[122] คำพูดของโสณบัณฑิตในเรื่องเล่าโสณานันทชาดก ที่แสดงให้เห็นการได้กระทำสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งของแม่ เปิดเผยให้เห็นลักษณะของความเป็นแม่ได้ดี ซึ่งในเรื่องเล่าชาดกนี้ แม่ได้รับการพรรณนาว่าเป็น ผู้หญิงที่มีลักษณะของความเป็นแม่ต่างๆ ดังต่อไปนี้ :

๑) โทหพินี เป็นผู้หญิงที่ตั้งครรภ์และมีอาการแพ้ท้องอยากกินนั่นกินนี่

๒) สุหทา เป็นผู้หญิงที่ “มีใจดี” หรือ “มีใจกรุณา” ต่อลูก แม้ในขณะที่ลูกนั้นยังเป็นทารกในครรภ์ (fetus) ของผู้เป็นแม่อยู่

๓) ชเนตตี เป็นผู้หญิงที่ให้กำเนิดลูก (ชนยนตี) และได้ชื่อเรียกตนว่า “แม่” จากการให้กำเนิดลูกนี้

๔) โตเสนตี เป็นผู้หญิงที่ปลอบโยนลูกที่รู้สึกเสียใจร้องให้จ้า ด้วยการให้ดูดนมจากเต้านม การขับร้องเพลงกล่อม และอ้อมแขนอันอบอุ่นของเธอ

๕) โปเสนตี เป็นผู้หญิงที่เลี้ยงดูและทะนุถนอมดูแลลูกที่ไร้เดียงสาอยู่เป็นอย่างดียิ่ง

๖) โคปิกา เป็นผู้หญิงที่เก็บสะสมและประหยัดมัธยัสถ์ทรัพย์สมบัติอะไรๆ ก็ตาม ที่เธอและสามีมีอยู่และหามาได้นั้นๆ เอาไว้เพื่ออนาคตของลูก

๗) สิกขาปิกา เป็นผู้หญิงที่คอยแนะนำและพร่ำสอนลูกในสิ่งที่สมควรกระทำหรือสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ

๘) วิหัญญตี เป็นผู้หญิงที่รักและมีจิตใจอ่อนโยนต่อลูก และมักเป็นห่วงกังวลและเดือดเนื้อร้อนใจเกี่ยวกับชะตากรรมของลูกเสมอ[123]

ลักษณะเด่นของความเป็นแม่อย่างนี้ เป็นลักษณะและสถานการณ์ที่แม่ช่วยเหลือลูกของตน ถือเป็นพฤติกรรมหรือบทบาททั่วไปของแม่ตามวิถีโลก แม่ของลูกได้รับสิทธิให้มีตำแหน่งฐานะสูงส่งอย่างมากเช่นนี้ ภายใต้แนวคิดพุทธศาสนา ก็เพราะเหตุว่าผู้หญิงที่เป็นแม่มีคุณความดีเหล่านี้อยู่ในตน จึงควรเอาใจใส่เคารพนับถืออย่างสูง และปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อเธอโดยลูกๆ”[124]

คุณความดีอื่นๆ ของแม่ ยังมีกล่าวถึงในคัมภีร์พุทธศาสนาไว้อีกมาก เช่น แม่เป็นผู้มีใจกรุณา ส่งสารต่อลูกของเธอ เลี้ยงดูลูกนั้นด้วยน้ำนมจากเต้านมของเธอ และรักลูกของเธออย่างเป็นที่สุด เธอดูแลทะนุถนอมและเลี้ยงดูลูกด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง เธอเป็นที่พึ่งพิงของลูก เติมเต็มสิ่งที่ดีงาม ให้แก่ลูก และเธอยังถูกมองว่าเป็นมรรควิธีไปสู่สรวงสวรรค์ของลูก[125] แม่เสียสละชีวิตของตนเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตลูกได้ คือ แม่มักเสียสละตนเพื่อผลประโยชน์ของลูกได้เสมอ

---

[121] s. XXXVI1.3.3.25-27 (1-3); เปรียบเทียบ BKS, IV. pp. 165-166.

[122] Mangalatthadipani. 1.292.

[123] Ja, V (No.532).330. ดู Himachandra, **The Rules of Women in India in Pali Literature**, 1977. pp. 23-24.

[124] Ja. V (No.532).330-331, IV (No.546).376-377.

[125] Ja, VI (No.532).329.

ผู้หญิงในฐานะภรรยา เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของสามี แต่ในฐานะแม่ เธอจะถือว่าเป็น “มิตรที่แสนดีในบ้านเรือนของตน”[126] เป็นผู้ที่คอยดูแลปกป้อง ให้การช่วยเหลือ และหวังดีต่อลูกๆ ของเธอเสมอ ดังเช่นที่มิตรสหายกระทำกับเพื่อนๆ ของตน ลักษณะอย่างนี้ดูเหมือนบ่งบอกเป็นนัยๆ ว่า แม่เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับลูกมากกว่าพ่อในบ้านเรือน แนวคิดยืนยันไว้อีกในเรื่องเล่าเวสสันตรชาดกว่า “แม่เป็นเพื่อน (ที่แสนดีของบุคคล) มิใช่พ่อ (สขา มาตา ปิตา น อตฺถิ)[127]

ธรรมชาติของ “จิตใจแม่” มัก “มีธรรมชาติอ่อนโยน” (มทุก) ต่อลูกๆ ของเธอ”[128] เนื่องเพราะธรรมชาตินี้ แม่จึงนับถือว่าเป็นผู้หญิงในอุดมคติแห่งความรัก และเป็นสัญลักษณ์ของความรัก เธอ เป็นผู้ที่ปรารถนาดีต่อลูกและเป็นผู้ที่แสนดีมากๆ ต่อลูก บทบาทของแม่ตามปกติแล้ว มักจะเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจดีงาม และชาญฉลาดที่ถูกชี้นำโดยความรักชอบ และด้วยเหตุนี้ เธอจึงผูกขาดอำนาจควบคุมเหนือความสูงส่งของลูก การเสียสละตนของแม่ ความพร้อมเสมอของแม่ที่จะฟันฝ่าปัญหาอุปสรรคไปสู่จุดหมายที่ดีขึ้นเพื่อชีวิตลูกๆ โดยมิได้คำนึงถึงความปลอดภัยของตัวเธอเองเลย เหล่านี้เป็นลักษณะธรรมดาที่สามารถพบเห็นได้เสมอๆ ในแม่ของลูกทั่วไป ด้วยเหตุนี้ ความรักของแม่ต่อลูกๆ ที่มีจุดเริ่มต้นจากในครรภ์ของตน จึงนับเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ บางครั้งความรักของแม่อย่างนี้ ดำรงคงมีอยู่นาน แม้ว่าเธอจะจากไปอยู่ในปรโลกแล้วก็ตาม[129]

แม่เป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อความเจริญเพิ่มขึ้นของความรักและไมตรีจิต (เมตตา) ในครอบครัว แต่อย่างไรก็ดีในเรื่องความรักและไมตรีจิตนี้ ก็มีข้อจำกัดอยู่ที่เดียว เหตุเพราะว่าแม่ชอบที่จะมีความรักหรือเมตตาเช่นนี้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ครอบครัวของตัวเธอเท่านั้น โดยเฉพาะลูกของตัวเธอเอง แต่ถึงกระนั้นความรักที่ “ถูกจำกัด” ของแม่อย่างนี้ ก็เป็นความรักที่เข้มข้น[130] ความรักของแม่ที่มีต่อลูกๆ ของตน ทั้งลูกชายและลูกสาว มักพบว่าเข้มข้นมากกว่าความรักของพ่อมาก ผู้หญิงเนื่องจากภาวะทางจิตและการกำหนดเงื่อนไขโดยครอบครัวและสังคม จึงมีใจเอนเอียงต่อการมีอุปาทานยึดมั่นต่อลูกๆ มากกว่าผู้ชาย ด้วยเหตุนี้ เธอจึงมักได้รับความทุกข์โศกเสียใจอย่างมาก จากการสูญเสียลูกไป ดังเช่นจะพบเห็นในกรณีของอุพพและกีสาโคตรมี ในคัมภีร์อรรถกถาเถรคาถา แม่เป็นผู้บริสุทธิ์เสมอ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจต่อลูกๆ และให้การช่วยเหลือลูกๆ ด้วยจิตใจบริสุทธิ์ มิได้มีความเห็นแก่ตัว อันที่จริงสำหรับแม่แล้ว การให้การช่วยเหลือและการมีจิตใจที่แสนบริสุทธิ์ต่อลูกๆ อย่างนี้ เป็นสิ่งไม่มีรอยมลทินเปรอะเปื้อนในหัวใจของเธอ

ความรักของแม่นับเป็นสิ่งอัศจรรย์อย่างที่ควรจะเป็น และเป็นสิ่งแข็งแรงยิ่ง โดยการเสียสละตนเพื่อลูกๆ เธอจึงได้รับการยกย่องจากประชาชนในสมัยนั้น ดังที่ ฮอร์เนอร์ (Horner) เขียนไว้ว่า

> โดยการเผชิญอันตรายทั้งหลายเพื่อลูก แม่จึงถือเป็นชนิดแห่งผู้หญิงอินเดียที่เสียสละตนแบบกล้าหาญ โดยทำนองเดียวกัน แม่ที่ปลิดชีพลูกที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนทิ้ง จะถือว่า

---

[126] S. 1.6.3; เปรียบเทียบ BKS. I. pp. 51-52.

[127] Ja, VI (No.547).553. เปรียบเทียบ DipA. 1.240 ซึ่งมีคำกล่าวไว้ว่า “แม่และพ่อเป็นเพื่อนที่แสนดีที่สุดของบุคคล” BL. L. p. 300 ด้วย.

[128] Ja, III (No.354). 165; DhpA. 1.169 : มาตุ หทยํ นาม มุทุกํ โหติ. เปรียบเทียบ DhpA. 11.261; BL. I. p. 251 “แม่และพ่อมักมีดวงจิตที่อ่อนโยนต่อลูกของพวกเขา”.

[129] Ja.I (No.41).234-235, II (No.279). 388-389); DhpA. II.26.

[130] เปรียบเทียบ Sn, V. 148.

เป็น Mulier Dotorosa เพราะเหตุแห่งตำแหน่งฐานะที่ยินยอมมอบให้แก่แม่ในเหตุผลด้านสังคมวิทยา[131]

ว่าตามแนวธรรมะ แม่ได้รับการปฏิบัติด้วยความนับถือและเคารพบูชาเท่าเทียมกับพ่อในครอบครัว ความเคารพนับถือและความรักต่อแม่ของบุคคล เน้นย้ำเป็นอย่างมากภายใต้แนวคิดพุทธศาสนา ความเคารพนับถืออย่างสูงเช่นนี้ มีพื้นฐานตั้งอยู่บนความรู้สึกผิดชอบชั่วดีทางศีลธรรมที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกเอาไว้ การยอมรับสถานภาพอันสำคัญที่สุดที่พ่อแม่ มีอย่างนี้ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในระบบครอบครัวพุทธ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องครอบครัวที่ให้เกียรติและเคารพนับถือพ่อ-แม่เอาไว้ ดังนี้ว่า

> ภิกษุทั้งหลาย ครอบครัวที่แม่ พ่อได้รับการเคารพบูชาอยู่ในบ้านเรือนนั้นๆ ย่อมได้รับการนับถือว่าเป็นเหมือนพระพรหม.ได้รับการจัดชั้นตำแหน่งฐานะว่าเป็นเหมือนครู อาจารย์ คนแรก เทวดาองค์แรก อาหุไนยบุคคล (บุคคลผู้ที่ควรแก่สิ่งของที่นำมามอบให้บูชาคุณ) ภิกษุทั้งหลาย คำว่า “พระพรหม”, “ครู-อาจารย์คนแรก”, “เทวดาองค์แรก” และ “อาห ในย บุคคล” เป็นคำเรียก “แม่และพ่อ” ทำไมจึงเป็นดังนี้? ก็เพราะเหตุว่าแม่-พ่อกระทำ อุปการคุณมากแก่ลูก (พหุการา) พวกเขาเป็นผู้ให้ชีวิตแก่ลูก (อาปาทกา) ผู้เลี้ยงดูลูก (โปสกา) และผู้ชี้แนะลูกให้รู้จักโลกนี้ (โลกทสฺเสตาโร)[132]

ในข้อความนี้ ประเด็นน่าสนใจ ๒ ประเด็นอาจเปิดเผยออกมาให้เห็นบางระดับความเคารพ นับถือที่บุคคลยินยอมมอบให้แก่แม่ของตน คือ ๑) การยกระดับสถานภาพแม่ในครอบครัวให้สูงส่งขึ้นเท่าเทียมกับสถานภาพพ่ออย่างเป็นที่สังเกตได้ และ ๒) การพิสูจน์อำนาจสูงสุดของแม่โดยสิทธิที่ได้รับจากสิ่งดีๆ ที่กระทำแก่ลูกๆ

ในแนวคิดพุทธศาสนา แม่ได้รับการยกระดับให้สูงส่งขึ้นเป็น “พระพรหม” (พรหมา) ของ ลูก ที่มีตัวตนจริงในบ้านเรือน เหตุเพราะแม่มีพรหมวิหารธรรมหรือภาวะจิตใจที่ประเสริฐอย่างพระพรหมด้วยคุณธรรม ๔ ข้อต่อลูกๆ ของตนเสมอ คือ :

๑) มีจิตเมตตารักใคร่ (เมตตาจิตต) ต่อทารกในครรภ์ของตน

๒) มีจิตกรุณาสงสาร (กรุณาจิตต) ต่อลูกตนที่เกิดมาและยังไร้เดียงสาอย่างยิ่งอยู่ โดยการช่วยเหลือลูกๆ นี้ด้วยจิตสงสารและเห็นอกเห็นใจ

๓) มีจิตพลอยยินดี (มุทิตาจิตต) ในลูกของตนที่กำลังอยู่ในวัยน่ารัก และวิ่งมา-วิ่งไปสนุกสนานอย่างเด็ก มองดูด้วยจิตใจอ่อนโยน และมีจิตยินดีพอใจที่พบเห็นว่า เขาหรือเธอมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

๔) มีจิตอุเบกขาวางเฉย (อุเบกขาจิตต) ในลูกของตนที่แต่งงานแล้ว สามารถใช้ชีวิตครอบครัว อยู่ดีมีสุขไปตามความสามารถได้ ไม่ต้องเป็นห่วงกังวลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเขาหรือเธออีกต่อไป

ในโลกเราใบนี้ แม่ได้รับการยกระดับให้สูงส่งขึ้นเป็น “เทวดาองค์แรก” (ปุพฺพเทวา) ของลูก ที่มีตัวตนจริงอยู่ในบ้านเรือน เพราะแม่มิได้คำนึงถึงความผิดใดๆ ที่ลูกได้กระทำผิดอย่างนั้นๆ ขึ้น แม่ปกติแล้วมักกระทำสิ่งที่ดีงามเพื่อสวัสดิการและความสุขของลูก เธอเป็นผู้ควรแก่การเคารพบูชา

---

[131] WPB. p. 14.

[132] **A. 1.132, II.70; Ity. 109f.**

เป็น “บุคคลที่ควรแก่ทักษิณา” (ทกฺขิเณยฺยา) โดยทรงไว้ซึ่งผลานิสงส์มากในการที่ลูกๆ กระทำการเคารพบูชาหรือให้บริการรับใช้ต่อแม่ด้วยดี เธอเป็นเหมือนเทวดาหรือเทพเจ้าของลูก ก่อนกว่าเทวดาองค์อื่นใดในโลกนี้ อันที่จริงลูกๆ รู้จักเทวดาองค์อื่นๆ ได้ ก็เพราะอาศัยแม่ที่เป็นเหมือนเทวดา องค์แรกนี้สอนสั่งให้รู้ จึงจะรู้จักได้

แม่ได้รับการยกระดับให้สูงส่งขึ้นเป็น **“ครู-อาจารย์คนแรก”** (ปุพฺพาจริยา) ในโลกนี้ของลูก เพราะนับตั้งแต่เวลาที่ลูกเกิดลืมตามาดูโลก แม่ก็จะคอยสอนสั่งลูกให้รู้จักวิธีการนั่ง ยืน เดิน พูด และสอนให้รู้จักเรียกชื่อใครๆ คนนั้นคนนี้ได้ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ เป็นต้น ครู-อาจารย์ คนอื่นๆ มีโอกาสเข้ามาสอนเขาหรือเธอ (ลูกแม่) ให้เรียนรู้วิชาการอื่นๆ ได้ ก็ต่อเมื่อเขาหรือเธอนั้น โตพอรู้เรื่องได้แล้วนั่นแล ซึ่งล่าช้ากว่าที่แม่ได้กระทำการสอนสั่งลูกๆ ของแม่มาเสียอีก แม่ยังได้รับการยกระดับให้สูงส่งขึ้นเป็น “อาหุไนยบุคคล บุคคลที่ควรแก่สิ่งของที่นำมามอบให้บูชาคุณ)” (อาหุเนยฺยา) หรือ **“พระอรหันต์ในบ้านเรือน”** ของลูก ทั้งนี้เพราะแม่มีการให้บริการช่วยเหลือที่ยิ่งใหญ่แก่ลูก และด้วยเหตุนี้ เธอจึงถือว่าเป็นเนื้อนาบุญ (การกระทำกุศลกรรมหรือ = ความดีงาม) ของลูก โดยการให้บริการรับใช้หรือเคารพบูชาคุณแม่ด้วยการให้อาหาร น้ำเสื้อผ้า เงิน เป็นต้น เพราะแม่เป็นเสมือนพระอรหันต์ในบ้านเรือนของลูก เธอจึงกระทำให้การเคารพบูชาหรือการให้บริการรับใช้ด้วยสิ่งเหล่านั้นๆ ของลูกมีผลานิสงส์มาก[133] ในภาวะเปรียบกันได้อย่างนี้ แม่ในบ้านเรือนของบุคคลตามแนวคิดพุทธศาสนา จึงเปรียบได้กับ “พระพุทธเจ้า” หรือ “พระอรหันต์” หรือ “สาวกสงฆ์” (คือพระอริยบุคคลตั้งแต่ชั้นโสดาปัตติมรรคขึ้นไปจนถึงชั้นอรหัตตผล) ผู้มีคุณสมบัติ อันเป็นลักษณะเด่นในตนหลายประการ เช่น :

๑) ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ	เป็นเนื้อนาบุญ (การกระทำกุศลกรรมหรือความดีงาม) ของชาวโลก
๒) อาหุเนยยา	เป็นผู้ที่ควรแก่สิ่งของที่นำมามอบให้บูชาคุณ
๓) ทักขิเณยยา	เป็นผู้ที่ควรแก่การรับทักษิณาทาน คือของขวัญหรือของเสียสละบริจาคที่มอบให้เพื่อทำบุญทำทาน

นอกจากนี้ แม่ยังได้รับการพรรณนาว่าเป็น “โลกทัสเสตา” คือผู้ชี้แนะลูกให้รู้จักโลกนี้ทั้งนี้ เพราะแม่เป็นผู้กระทำให้ลูกๆ มีโอกาสดีได้มองเห็นทัศนียภาพหลากหลายของโลกใบนี้

ดังนั้น ในสถาบันครอบครัว แม่จึงได้รับการพิจารณาว่ามีความเท่าเทียมกับพ่อ แต่กระนั้นก็ถือกันว่า แม่ดีเลิศในบทบาทของตนมากกว่าพ่อ แนวคิดพุทธศาสนาเน้นย้ำตำแหน่งฐานะที่สำคัญมากๆ ของแม่ในสถาบันครอบครัว แม่ได้รับเกียรติและยกย่องนับถือว่ายิ่งใหญ่มากกว่าพ่อ[134] และกว่าบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว ดังนั้น จึงจะพบเห็นในคัมภีร์พุทธศาสนาว่า ในบรรดาสิ่งที่บุคคลควรแสดงการเคารพบูชาและให้ความนอบน้อม ให้เกียรติ และเคารพนับถือ ๔ ประเภทเหล่านี้ในสังคมพุทธ คือ มาตาปิตาเชฏฐาจริยา = แม่ (มาตา) พ่อ (ปิตา) พี่ชายคนโต (เชฏฐ) ครู-อาจารย์ (อาจริย) แม่ได้รับการอ้างถึงชื่อก่อนกว่าใครทั้งหมด ดังเช่นที่ได้เห็นแล้วนี้[135]

---

[133] สำหรับเนื้อหาข้างบนนี้, ดู **Mangalatthadipani, 1.2**94-295; Himachandra, op.cit. pp. 24-25. 27 Thomas. **Indian Women Through the A**ges. 1960, p. 91 :

[134] Thomas. **Indian Women Through the A**ges. 1960, p. 91 : “พระราชาชั่วร้ายจำนวน ๑๘,๐๐๐ องค์ได้ปลงพระชนม์พระบิดาของตน (เพื่อราชบัลลังก์?) แต่เราไม่เคยรับรู้ถึงบุคคลใดๆ ผู้ที่ได้ฆ่าแม่ของตนเลย”.

[135] S. VI1.2.5; เปรียบเทียบ BKS. L. p. 226.

ผู้หญิงที่มีลักษณะความเป็นแม่ของลูก ตามแนวทางแห่งวิถีโลกและวิถีธรรม ย่อมถือว่าเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบและเป็นอุดมคติ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “บุตร (ลูกชายและลูกสาว) สิ่งนี้เรียกว่า *“คหปตัคคิ”* (ไฟของผู้ครองเรือน) ของแม่ คหปตัคคินี้ เมื่อได้รับการนับถือ เคารพ บูชา (อย่างดี) แล้ว จักนำความสุขที่ดีที่สุดมาให้”[136] พระพุทธเจ้ามีดำรัสนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่ไม่มีคุณสมบัติที่ดีของความเป็นแม่ของลูก คือ เป็นผู้บกพร่องในหน้าที่ของความเป็นแม่ ย่อมถูกไฟแห่งความเป็นแม่ที่ไม่สมบูรณ์นั้นเผาไหม้ให้ร้อนลุ่มทั้งในโลกนี้และโลกหน้า คือ หมายความว่า ในโลกนี้เธอจะได้รับคำตำหนิประณามโดยเพื่อนบ้านและโดยบัณฑิต นักปราชญ์ และท่านผู้รู้ต่างๆ เนื่องเพราะการปฏิบัติของเธอที่ขาดการเอาใจใส่และไม่มีความกรุณาสงสาร-เห็นอกเห็นใจต่อลูกที่เกิดจากสายเลือดของตัวเธอนั้น และในโลกหน้าหลังเธอสิ้นชีวิตลง ก็จะไปสู่อบาย ทุคติ วินิบาต นรก แล้วประสบทุกข์ยากทรมานอยู่เป็นเวลานานในทุคติภูมิ

การแสดงความพอใจของบุคคลในสังคม ย่อมมอบให้แก่ครอบครัวที่แม่ได้รับการเคารพนับถือ อย่างสูงสุด แม่เป็นเหมือน “พระพรหม” เป็นเหมือน “ครู-อาจารย์คนแรก”, “เทวดาองค์แรก” และเป็น “อาหุไนยบุคคล บุคคลผู้ที่ควรแก่สิ่งของที่นำมามอบให้เพื่อบูชาคุณ)” บัณฑิตย่อมเคารพ บูชาแม่ ให้เกียรติแม่อย่างเหมาะควร และกระทำแม่ให้พอใจยินดีด้วยวัตถุสิ่งของที่นำมามอบให้ แก่ท่าน เพราะเหตุว่าแม่มีใจกรุณาสงสารต่อลูกของตน[137] ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงต้องการให้ลูกๆ กระทำหน้าที่เพื่อพ่อ-แม่ของตนอย่างมั่นคงและจริงใจ เหตุว่าตามทัศนะของพระพุทธองค์ “การอุปัฏฐาก รับใช้พ่อ-แม่เป็นมงคลอันสูงสุด” (มาตาปิตุอุปฏฐานำ เอตมฺมงคลมุตฺตมฺ)[138] ในบรรดาทิศทั้ง ๖ แม่ได้รับการสอนร่วมกับพ่อว่า เป็นเหมือน “ทิศเบื้องหน้า” (บุรพทิศ) ของลูกๆ เพื่อว่า ลูกๆ ที่ได้รับ การอุดหนุนเลี้ยงดูอย่างดีจากพ่อ แม่ โดยวิธีปฏิบัติ คือ

๑) ห้ามลูกมิให้ทำความชั่วร้ายไม่ดี
๒) สนับสนุนส่งเสริมลูกให้ทำความดี
๓) สอนลูกให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญบางอย่าง
๔) คอยหาหรือแนะนำคู่ครองที่เหมาะสมให้แก่ลูก
๕) มอบทรัพย์มรดกให้แก่ลูกในกาลสมัยที่เหมาะสม

ในทางกลับกัน ก็ควรคิดตอบแทนคุณพ่อแม่โดยปฏิบัติตนใน ๕ วิธีต่อไปนี้ด้วย คือ

๑) เลี้ยงดูท่านเป็นการตอบแทน
๒) ช่วยท่านกระทำหน้าที่และกิจการงาน
๓) กระทำตนให้เป็นผู้ควรแก่การรับทรัพย์มรดกของท่าน
๔) สืบดำรงวงศ์สกุลของท่านให้ยืนยาวมั่นคงสืบต่อไป
๕) ทำบุญอุทิศกุศลผลบุญไปให้ท่าน ในเมื่อท่านล่วงลับดับชีพไป[139]

ตามท่าทีของพุทธศาสนาแล้ว ถือว่าจะมีเพียงแนวทางเดียวเท่านั้นที่ลูกๆ จะตอบแทนสิ่งที่ พ่อ-แม่ผู้มีอุปการคุณมากๆ แก่ตนแล้วนั้นๆ อย่างเหมาะสมได้ ก็คือ

---

[136] A. IV.41-45: เปรียบเทียบ BGs. IV. p. *26.*

[137] A. III.70; เปรียบเทียบ BGs. IV. p. *79.*

[138] Sn. v. 261; Moneir-Williams, **Buddhism in Its Connexion with Brahmanism and in Its Contrast with les Christianity**. 1964. p. 129.

[139] D III.189.

๑) การกระตุ้นปลุกเร้าพ่อ-แม่ผู้ที่ไม่มีศรัทธา (อสทฺธา) โดยทำให้พวกท่านตั้งอยู่ในความมีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมใจ (สทฺธาสมฺปทา)

๒) การปลุกเร้ากระตุ้นพ่อ-แม่ที่ไม่มีศีลธรรม (ทีสฺสีลา) โดยทำให้พวกท่านตั้งอยู่ในความมีศีลธรรมอย่างเต็มเปี่ยมในการกระทำและคำพูดจา (สีลสมฺปทา)

๓) การปลุกกระตุ้นพ่อ-แม่ที่มีความตระหนี่ถี่เหนียว (มจฺฉรี) โดยทำให้พวกท่านตั้งอยู่ในความมีจาคะ (การคิดเสียสละบริจาค) อย่างเต็มเปี่ยมในการกระทำเพื่อส่วนรวม (จาคสมฺปทา)

๔) การยกระดับพ่อ-แม่ที่ทรามปัญญา ไม่ค่อยรู้ธรรมะ (ทุปปญฺญา) โดยทำให้พวกท่านตั้งอยู่ในความมีปัญญารอบรู้และเข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้งในความคิดและแสดงออกด้านพฤติกรรมภายนอก (ปญฺญาสมฺปทา)[140]

ปฏิบัติได้ตามที่กล่าว ๔ ประการนี้เท่านั้น จึงจะเป็นแนวทางที่ลูกๆ สามารถตอบแทนคุณหรือใช้หนี้บุญคุณแก่พ่อ-แม่ผู้ได้ให้ชีวิตแก่ลูกๆ อย่างแท้จริงได้ นอกจากการคอยดูแลเอาใจอย่างอ่อนโยนทุกประการของลูกๆ ที่สมควรกระทำให้แก่แม่-พ่อด้วยดีตลอดชีวิตพวกท่าน

การกระทำหน้าที่ของลูกเพื่อแม่ ได้เน้นย้ำมากๆ ในอินเดียมาตั้งแต่ยุคเก่าก่อนว่า “แม่เป็น ผู้มีอุปการคุณมาก จงเอาใจใส่ในการปรนนิบัติรับใช้ท่านให้ดีนะ” นี่เป็นคำที่โสณบัณฑิตแนะนำพร่ำสอนน้องชายชื่ออานันทะ และโสณบัณฑิตยังได้แนะนำไว้เพิ่มเติมว่า “แม่เป็นมรรควิธีไปสู่สวรรค์(ของลูก)"[141] คัมภีร์พุทธศาสนาได้พูดบอกบ่อยๆ ว่า การแสดงความเคารพนับถือและการเลี้ยงดู พ่อ-แม่ เป็นหน้าที่ของลูกๆ แม้ใน **“พระบรมราชโองการของพระเจ้าอโศก”** ก็มีคำกล่าวถึงหน้าที่ของการเชื่อฟังพ่อ-แม่โดยลูกๆ เอาไว้[142] ลูกๆ ที่ดีควรเคารพบูชาแม่ ให้เกียรติท่านอย่างเหมาะสม และปรนนิบัติรับใช้ท่านเป็นอย่างดีด้วยอาหาร เครื่องดื่ม เสื้อผ้า ที่นอน หมอน มุ้ง การใช้น้ำมัน ไล้ทาร่างกายของท่าน และการชำระล้างเท้าของท่าน เป็นต้น ในการให้บริการรับใช้แม่อย่างนี้ ลูกๆ ย่อมได้รับการยกย่องโดยนักปราชญ์ท่านผู้รู้ในชีวิตโลกนี้ว่าเป็นลูกที่ดี มีความกตัญญูรู้คุณต่อท่าน เมื่อเสียชีวิตลง ก็จะได้รับ **“รางวัลเป็นความสุขในสวรรค์”** [143]

ตามทัศนะพุทธศาสนา ลูกๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกชายหรือลูกสาว สามารถกระทำการเลี้ยงดูพ่อ-แม่ได้ ไม่ว่าลูกๆ นั้นจะยังคงอยู่ในโลกแห่งชีวิตครองเรือน หรือได้สละชีวิตครองเรือนไปอยู่ ในโลกแห่งชีวิตเป็นนักบวชแล้ว การเป็นผู้เลี้ยงดูพ่อ-แม่ของบุคคล นานตราบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นข้อวัตรปฏิบัติข้อหนึ่งในบรรดาข้อวัตรที่ปฏิบัติ ๗ ประการที่เรียกว่า “วัตรบท ๗” อันจะสามารถ กระทำให้บุคคลได้เป็นท้าวสักกะหรือพระอินทร์ได้ หลังจากสิ้นชีวิตลง ถ้าหากว่าคนๆ นั้นได้บำเพ็ญ “วัตรบท ๗” เหล่านี้ได้ทุกข้อครบถ้วนบริบูรณ์ตลอดชีวิต”[144] แต่ในการเลี้ยงดูพ่อแม่อย่างนี้ พุทธศาสนาก็ยังถือตามเงื่อนไขทางสังคมของผู้หญิงในสมัยนั้นอยู่ เนื่องจากมีคำกล่าวในคัมภีร์พุทธศาสนาว่า “ผู้หญิงไม่สามารถเป็นท้าวสักกะ (พระอินทร์) ได้ แต่ผู้ชายสามารถเป็นท้าวสักกะได้”[145] เหตุผล

---

[140] A. 11.4.2; foviñu BGS. I. pp. 56-57; Mangalatthadipani. 1.297-298; Winternitz. History of Indian Literature. Vol.II. 1993. pp. 60-61; Saint-Hilaire. op.cit. p. 106; Wayınan. Untying the Knots in Buddhim. 1997, p. 155.

[141] Ja. V (No.532).329.

[142] Rock Edict, Girnar, III, Line 4, XIII, Line 3; Pillar Edict, Delhi Polar, VII, line 29.

[143] A. I.132, 11.70; Ity. 109f; Ja, V (No.532) 331.

[144] S, XL.21 (BKS. 1. pp. 293-294); Ja. I (No.31) 199ft; DhipA, 1.263 ft.,

[145] A. 1.21 (BGS. I p. 26); M, III.65-66

ที่รับผิดชอบต่อการมีแนวคิดเช่นนี้ ก็อาจเป็นเพราะว่า ผู้หญิงในสมัยนั้นไม่สามารถบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติ ๗ ข้อ (วัตรบท ๗) ที่อาจทำให้เป็นท้าวสักกะได้สมบูรณ์บริบูรณ์ตลอดชีวิตเธอได้ โดยเฉพาะข้อวัตรปฏิบัติข้อแรก ก็คือ การเลี้ยงดูพ่อ แม่ของตนตลอดชีวิต

ตามธรรมเนียมนิยมพุทธ แม่จะได้รับความเคารพนับถือร่วมกับพ่อว่าเป็น “อาหุไนยยัคคิ” ของลูก หมายถึง “ไฟของผู้ควรเคารพนับถือ” ในความหมายว่า ลูกที่ดีย่อมให้เกียรติ นับถือ และเคารพบูชาพ่อแม่ของตน เหมือนกับที่พวกพราหมณ์ให้เกียรติ นับถือ และเคารพบูชา “เทพอัคนี” (ไฟ) พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำไว้ว่า อาหุไนยัคคิ (ไฟของผู้ควรเคารพนับถือ) คือ “พ่อแม่” นี้ ลูกๆ จงปรนนิบัติรับใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้มีสุขสบาย โดยการแสดงความเคารพ นับถือ นอบน้อม และบูชาท่านทั้ง ๒ ด้วยดี[146] สังคมในยุคพุทธศาสนาถือว่า ลูกๆ ที่มั่งคั่งร่ำรวย แต่ไม่เลี้ยงดูแม่-พ่อ ตนในวัยแก่ชรา หรือทุบตี ดุด่าแม่พ่อของตน ย่อมรับรู้กันโดยคนสมัยนั้นว่าเป็น “**คนถ่อย**” (คนนอกวรรณะ) และยังถือกันว่า ลูกๆ ที่มั่งคั่งร่ำรวยอย่างนี้ แต่ไม่เลี้ยงดูแม่-พ่อที่แก่ชราลง ย่อมจัดว่าอยู่ในสาเหตุของความเสื่อมทรามของบุคคล[147] นอกจากนี้ ในยุคพุทธศาสนายังมีกฎเกณฑ์ อย่างหนึ่งในสังคมสมัยนั้นว่า “หากลูกคนใดใช้สอยทรัพย์สมบัติของพ่อแม่แล้ว ไม่เลี้ยงดูท่านทั้ง ๒ เขาก็จะต้องถูกฆ่าให้ตายตกไป”[148] ลูกๆ ที่พ่อแม่เลี้ยงดูมาด้วยความทุกข์ยากลำบาก แต่ทว่าทอดทิ้ง แม่พ่อ และกระทำผิดต่อแม่-พ่อของตน เขาหรือเธอก็ไม่สามารถคาดหวังความสุขใดๆ ในชีวิตได้เลย นอกจากชะตากรรมหายนะและตกนรกหลังตายเท่านั้น ในพุทธศาสนา เกียรติอันสูงส่งได้รับการยินยอมมอบให้แก่แม่ของบุคคลด้วยความเคารพนับถืออย่างยิ่ง การทำมาตุฆาตหรือปิตุฆาตถือเป็นกรรมหนัก หรืออนันตริยกรรม ที่มีผลเป็นบาปหนัก ลูกๆ คนใดเข่นฆ่าแม่หรือเข่นฆ่าพ่อของตน ย่อมประสบกับผลแห่งอกุศลกรรมหนักของตน อันมิอาจหลีกหนีพ้นได้ และจะตกนรกหลังตายแน่นอน[149] คนที่เข่นฆ่าแม่หรือพ่อของตนอย่างนี้ ตามที่คัมภีร์มิลินทปัญหากล่าวไว้ จะไม่สามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลได้เลยในชีวิตชาตินี้[150]

คัมภีร์พุทธศาสนาถือว่า **คนที่มีสัมมาทิฏฐิ** (เป็นกัลยาณชนและอริยชน) เป็นไปไม่ได้เลยที่จะเข่นฆ่าแม่หรือพ่อของตน แต่คนที่เป็นปุถุชนทั่วไป (เท่านั้น) เป็นไปได้ว่า จะเข่นฆ่าแม่หรือพ่อของตนได้”[151]

๒.๕ แม่กับสิทธิด้านสังคม-ครอบครัว

ในสิทธิด้านสังคม-ครอบครัวของแม่ มีประเด็นที่ควรพูดถึงในหัวข้อนี้ ๒ ประเด็น คือ สิทธิด้านกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และ สิทธิด้านการเมือง ดังมีรายละเอียดที่กล่าวถึงได้ ดังนี้

๑) แม่กับสิทธิด้านกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

ผู้หญิงในฐานะเป็น “แม่ของลูก” ในสังคมยุคพุทธศาสนา ไม่สามารถสืบทอดทรัพย์สมบัติของสามีในฐานะเป็นทายาทโดยตรงได้ เมื่อสามีของเธอได้เสียชีวิตลง หรือสละชีวิตทางโลกออกไป

---

[146] A. IV.45; เปรียบเทียบ BGS. IV. p. 26.

[147] US. 123-124 และ V. 97 ตามลำดับ

[148] Dhp.A. IV.10; เปรียบเทียบ S. [175-177. A. V.13.9 (129); เปรียบเทียบ BGS, III. p. 112.

[149] Miln. IV.8.53; เปรียบเทียบ D. 1.85.

[150] Miln. IV.8.53; เปรียบเทียบ D. 1.85.

[151] M. III.64 65; A. 1.27 (BGS. I. p. 26).

บวชในศาสนา ถ้าหากสามีนั้นมีลูกชายหรือลูกสาวอยู่ในครอบครัว สิทธิที่ให้แก่ผู้หญิงในฐานะเป็นแม่ของลูกในเรื่องทรัพย์สมบัติของสามีที่อาจเป็นไปได้ มีอยู่ ๒ ประการ คือ

(๑) การบริหารจัดการทรัพย์สมบัติในฐานะ “ผู้จัดการมรดก” แทนลูก

(๒) การดำเนินชีวิตให้เป็นไปด้วยทรัพย์สมบัติที่เป็นของลูกได้ตลอดชีวิต แนวปฏิบัติที่กล่าว มานั้นสามารถเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

ในคราวที่พ่อผู้เป็นพ่อค้าใหญ่ มีทรัพย์สมบัติมูลค่ามากถึง ๘๐ โกฏิ (ประมาณ ๘๐๐ ล้านบาท) เสียชีวิต โดยทิ้งลูกชายคนหนึ่งที่เกิดกับภรรยาไว้ในครอบครัว แม่ในฐานะตัวแทนลูกชายได้กระทำการบริหารจัดการทรัพย์สมบัติในครอบครัวของสามี เพื่อลูกชายผู้เป็นทายาทตามกฎหมายของพ่อ ในฐานะเป็น “ผู้จัดการมรดก” อยู่ในบางช่วงเวลา

พหุปุตติกา แม่ที่มีลูกชาย ๗ คนและลูกสาว ๗ คน เมื่อสามีได้เสียชีวิตลง ก็ได้กระทำหน้าที่ ดูแลทรัพย์สมบัติของสามีที่เสียชีวิตแล้วนั้นในฐานะเป็น **“ผู้จัดการมรดก”** เป็นการชั่วคราวในบาง ช่วงเวลา และในเวลาที่เหมาะสม เธอก็ได้ทำการแบ่งทรัพย์สมบัติออกเป็นส่วนๆ จากนั้นจึงแบ่งสันปันส่วนให้แก่ลูกๆ เหล่านั้นทุกคน โดยมิได้เก็บทรัพย์สมบัติอะไรไว้เพื่อตนเองเลย[152] แม้ว่าแม่ของลูกจะอยู่ในฐานะ **“ผู้จัดการมรดกของครอบครัว”** เป็นการชั่วคราว แต่กระนั้น เธอก็มีอำนาจเต็มในการใช้จ่ายทรัพย์ที่เป็นมรดกของครอบครัวนั้น เพื่อสวัสดิการด้านสังคมและ จิตวิญญาณของลูกเธอได้ ตัวอย่างก็เช่น แม่คนหนึ่งใช้เงินจำนวน ๑,๐๐๐ กหาปณะ (ประมาณ ๔,๐๐๐ บาท) จากทรัพย์มรดกที่ตนดูแลอยู่นั้น โดยการว่าจ้างลูกชายคนเดียวของเธออย่างอิสระเสรีเพื่อให้ทำคุณความดีภายใต้เงื่อนไขว่า เขาต้องไปที่วัดในวันพระ (วันธัมมัสสวนะ) แล้วนอนพักค้างคืนอยู่ที่วัดนั้นคืนหนึ่ง และตลอดทั้งคืนยันรุ่งเช้า เขาจะต้องนั่งฟังพระเทศน์สอนธรรมะในวัดนั้น ตอนเช้า อีกวันกลับมายังบ้านเรือน จึงค่อยมารับเงินค่าจ้างได้[153]

จึงชัดเจนว่า ผู้หญิงในฐานะ “ภรรยา” และ “แม่ของลูก” จะอ้างสิทธิเป็นทายาทตามกฎหมายเพื่อสืบทอดมรดกในครอบครัวของสามี ขัดแย้งกับสิทธิของลูกคนเดียวของครอบครัวมิได้ ยกตัวอย่างอื่นที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ข้อนี้ ก็เช่น

๑) คฤหบดีบ้านนอกที่แก่ชราแล้วคนหนึ่ง มีลูกชายกับภรรยาสาวนางหนึ่ง และเพราะกลัวว่า ภรรยาสาวของตนจะแต่งงานใหม่กับชายอื่นทันทีหลังจากที่เขาเสียชีวิตลง จากนั้นก็ใช้จ่ายทรัพย์สมบัติทั้งหมดในครอบครัวให้หมดสิ้นไป แทนการถ่ายโอนให้แก่ลูกชาย ซึ่งเป็นทายาทตามกฎหมายแท้จริงของเขา เมื่อคิดดังนี้ เขาจึงฝังทรัพย์สมบัติ ทั้งหมดเอาไว้ ณ สถานที่แห่งหนึ่งในป่า แล้วได้สั่งเสียคนรับใช้ในครอบครัวคนหนึ่ง ผู้ที่ไว้ใจได้ว่า ให้เปิดเผยบอกที่ฝังทรัพย์สมบัตินี้แก่ลูกชายเมื่อเขาได้เติบโต (บรรลุนิติภาวะ) แล้ว[154]

๒) เมื่อพ่อของสุนทรีได้สละทรัพย์สมบัติก้อนโตในครอบครัวทั้งหมด เข้าไปบวชเป็นพระภิกษุ ในพุทธศาสนา ก็พบว่า มิใช่แม่ แต่เป็นตัวสุนทรีเอง ผู้เป็นลูกสาวคนเดียวของครอบครัวได้กลายเป็นทายาทคนเดียวของพ่อ แต่ในกรณีนี้สุนทรีปฏิเสธที่จะรับทรัพย์สมบัติก้อนโตของพ่อนั้น

---

[152] DipA. II.276. เปรียบเทียบ Thig.Com. on XLV ซึ่งบอกว่า โสณา เมื่อสามีของตนสละโลกออกไปบวช ทำการบริหารจัดการทรัพย์มรดกของสามีเป็นการชั่วคราว และต่อมาก็แบ่งสันปันส่วนให้แก่ลูกๆ

[153] Ja. IV (No.439) 1-2.

[154] Ja. I (No.39).224-225.

แต่ชอบที่จะเข้าไปบวชในภิกษุณีสงฆ์ของพระพุทธศาสนา และก็ได้กระทำอย่างที่ตนต้องการ แม้ว่าแม่ของสุนทรีจะอ้อนวอนให้อยู่ครอบครองทรัพย์สมบัติก้อนโตนั้นอย่างไรก็ตาม[155]

แต่กระนั้นสังคมในยุคพุทธศาสนา ก็ได้มอบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้หญิงในฐานะ “แม่ของลูก” ได้อ้างสิทธิได้ คือ บุคคลผู้เป็นแม่ของลูก แม้ว่ามิใช่ทายาทตามกฎหมายของสามี ในแบบขัดแย้งกับลูกชายหรือลูกสาวคนเดียวในครอบครัว เมื่อสามีได้สิ้นชีวิตลงหรือสละชีวิตทางโลกเข้าไปบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาก็จริงอยู่ แต่กระนั้นเธอในฐานะ “แม่ของลูก” เช่นนี้ก็ได้รับการให้สิทธิในการบริหารจัดการทรัพย์สมบัติในครอบครัวสามี แทนลูกชายหรือลูกสาวคนเดียวที่ยังเป็นเด็กอยู่นั้น เป็นบางช่วงเวลา เป็นการชั่วคราวได้ และยังเป็นผู้มีส่วนแบ่งในทรัพย์สมบัติของ ครอบครัวสามีนั้นได้ต่อไป เท่าเทียมกับลูกชายหรือลูกสาวเธอนั้น นานตราบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลก

ในความเป็นไปได้ ผู้หญิงที่เป็นแม่ของลูก ยังมีข้อดีอีกอย่างด้านกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน คือ เธอสามารถสืบทอดมรดกของสามีเธอได้ ในฐานะเป็นทายาทคนถัดจากลูกคนเดียว (ลูกชายหรือ ลูกสาว) ที่ใช้ชีวิตครองตนอยู่เป็นโสด และต้องการสละทรัพย์สมบัติของครอบครัวเข้าไปบวชเป็นพระภิกษุหรือพระภิกษุณีในพุทธศาสนา ตัวอย่างแนวคิดนี้ สามารถพบเห็นได้ในกรณีแม่ของสุนทรีที่อ้างถึงแล้วข้างต้นนั้น เป็นต้น[156]

๒) แม่กับสิทธิด้านการเมือง

ในพลังอำนาจทางการเมือง แม่ของลูกภายใต้แนวคิดพุทธศาสนา ได้รับเกียรติอันนี้อยู่บ้าง ถ้าหากว่าลูกชายเธอนั้นเป็นผู้ปกครองแผ่นดินในฐานะเป็นพระราชา ดังเราจะพบเห็นแนวคิดได้ว่า ผู้หญิงที่เป็นแม่ของลูกชาย บางครั้งได้รับความไว้วางใจโดยมอบหมายให้รับเกียรติเป็น “ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทน” (regent) ได้ ยกตัวอย่างก็เช่น

พระเจ้ากุสะ (King Kusa) ในอาณาจักรมัลละ เป็นพระราชาที่ทรงมอบราชอาณาจักรของพระองค์ให้แก่พระมารดาชื่อสีลวที ในฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการ ชั่วคราว เมื่อพระองค์ได้ทรงตัดสินพระทัยแน่วแน่ว่า จะเสด็จไปยังเมืองสาคละเพื่อพยายามจะไปตามพระมเหสีชื่อปัพพาวดี ผู้ที่ทรงทอดทิ้งพระองค์กลับคืนไปสู่พระนครกุสาวทีของพระบิดา และในภารกิจรับผิดชอบหลังจากที่ได้รับความไว้วางใจเช่นนี้ พระมารดาสีลวทีก็ทรงปกครองอาณาจักรแทนพระโอรสอยู่เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๗ เดือน จนกระทั่งพระเจ้ากุสะพร้อมด้วยพระมเหสีปัพพาวตีเสด็จนิวัติกลับสู่พระนครกุสาวตี[157]

พระเจ้าปิลยักขะ (ปิลยักขะ) ผู้ทรงมีอำนาจปกครองในพระนครพาราณสี ด้วยทรงมีพระประสงค์แรงกล้าที่จะเสด็จออกไปล่าสัตว์ จึงได้ทรงมอบราชอาณาจักรให้แก่พระมารดา (มาตุ รชฺชำ นิยฺยาเทตฺวา) ปกครองแทนพระองค์เป็นการชั่วคราว ในฐานะ “ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทน” (regent)

---

[155] Thig, v. 327 : แม่พูดกับลูกสาวว่า “ลูกสุนทรี ตอนนี้พ่อของลูกได้สละบ้านเรือนเข้าไปบวชเป็นพระภิกษุ โดย **ทรัพย์สมบัติก้อนโตเอาไว้** ไม่ว่าจะเป็นวัว ม้า ช้าง เครื่องประดับ และแหวน ลูกเป็นเจ้าของทรัพย์สมบูรณ์ลูกเป็นทายาทของครอบครัวพ่อนี้ ลูกจงใช้สอยทรัพย์สมบัติของลูกให้เป็นสุขเถิด”, Davids**. The Phain** Sisters. 1964. p. 139; Thig.Com. on LXIX.

[156] Thig. vs. 327ff; Thig.Com. on LXIX.

[157] Ja, y (No.531) 289ff.

และด้วยทรงมีพระหัตถ์ถืออาวุธ ๕ ชนิด พระเจ้าปิลยักขะก็ได้เสด็จไปยังดินแดนแถบเทือกเขาหิมาลัย เพื่อล่าสัตว์ยิงเก้งกวาง แล้วเสวยกินเนื้อของมันอย่างสนุกพระทัย[158]

สิทธิเชิงไว้วางใจด้านการเมืองอย่างนี้ เป็นสิทธิที่ผู้หญิงในฐานะเป็นแม่ของลูกชายได้รับในฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระราชา มิใช่เป็นเหตุการณ์ผิดปกติในยุคพุทธศาสนา แต่ค่อนข้างเป็นสิทธิเชิงไว้วางใจที่ได้รับความชอบโดยแท้จริง

ในฐานะผู้หญิงที่เข้ามาบวชเป็นลูกสาวของพระพุทธเจ้า (สามเณรีและพระภิกษุณี) ในพุทธศาสนา เธอจะได้รับการศึกษาทุกรูปตามระบบการศึกษาแบบนิสัยในวัดของพุทธศาสนา ผู้หญิง ที่มาจากเมืองสำคัญๆ ในสมัยนั้น จะปรากฏภาพให้เห็นในคัมภีร์ว่า เธอประสบความสำเร็จด้วยดี ด้านการศึกษา คล้ายกับลูกชายของพระพุทธเจ้า (สามเณรและพระภิกษุ) ในฐานะเป็นพระอรหันต์ พระเถรี นักเทศน์สอนธรรมะ อาจารย์สอนลูกศิษย์ และได้รับแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า เป็นเลิศด้านต่างๆ จำนวนหลายรูปด้วยกัน

สรุปได้ว่า แม่ คือ ผู้ที่เสียสละให้แก่บุตรธิดา ในทัศนะของพระพุทธเจ้า มารดาคือพรหม ผู้ให้ชีวิต เป็นพระอรหันต์ผู้มีความรักบริสุทธิ์เป็นครูคนแรกที่สอน ให้ความรู้ คำแนะนำและคำตักเตือนที่มีคุณประโยชน์ เป็นเทวดาผู้ให้ความคุ้มครองปกปักรักษาในทุกเมื่อ และเป็นผู้ที่เมื่อเคารพบูชาแล้วได้บุญกุศลเป็นอย่างยิ่ง ในเมื่อแม่เป็นพระอรหันต์ในครัวเรือนอยู่ใกล้เรา จึงไม่จำเป็นที่เราจะต้องไปแสวงหาพระอรหันต์ที่อยู่ห่างไกลสำหรับกราบไหว้บูชาให้ได้กุศลผลบุญ สำหรับความรักของแม่นั้น พระพุทธเจ้าทรงถือว่า ความรักของแม่สูงส่งเหนือความรักใด เพราะเป็นความรักที่มีคุณธรรมของพรหมวิหาร ๔ ดังนั้น บุตรธิดาทั้งหลายต้องตอบแทนพระคุณท่าน ให้สมกับที่ท่านเป็นผู้ที่เสียสละที่ยิ่งใหญ่

๒.๖ ตัวอย่างเรื่องการบำรุงมารดาในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า การบำรุงมารดาเป็นมงคลอันสูงสุด แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงบำรุงมารดาของพระองค์ ในพระสารีบุตรอัครสาวก พระราหุล ก็เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีพระสาวกรูปอื่นๆ ที่บำรุงมารดา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้านำมาเป็นอุทาหรณ์ ดังต่อไปนี้

๑. พระพุทธเจ้า

ก.เสด็จโปรดพระพุทธมารดา[159] เมื่อพระพุทธเจ้าเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ ๖ พรรษา เข้าพรรษาที่ ๗ พระองค์ทรงดำริถึงพระคุณของพระพุทธมารดา ว่ามีคุณต่อพระองค์สุดคณานับยากที่จะตอบแทนได้หมด และขณะนี้พระพุทธมารดา ได้ทรงบังเกิดเป็นเทพบุตรอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต จึงทรงดำริเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดา แต่ที่เสด็จไปแค่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อทรงเปิดโอกาสให้เทพยดาชั้นต้นๆ ได้ฟังพระธรรมเทศนาด้วย เพราะในเทวภูมินั้น สวรรค์ชั้นสูงขึ้นไปมากๆ มีแสงสว่างเจิดจ้ามาก เทพยดาชั้นต่ำไม่สามารถขึ้นไปได้ แต่เฉพาะสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เหมือนเป็นเทวภูมิชั้นกลางๆ เทวดาชั้นต่ำกว่าหรือสูงกว่าพากันมาได้หมด ซึ่งเป็นการตอบแทนพระคุณพระพุทธมารดาด้วย

---

[158] Ja. VI (No.540), 75. ดู Malalasekera. DPPN. Vol.II. 1995, p. 1098 ด้วย, **คัมภีร์มังคลัตถทีปนี กล่าวถึงพระราชา** องค์นี้ว่ามีพระนามว่า “ปิลยักขะ” พระองค์ได้ทรงมอบความไว้วางพระทัยให้กับพระมารดาในตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ จากนั้นได้เสด็จไปยังดินแดนแถบภูเขาหิมาลัยแต่เพียงพระองค์เดียว เพื่อพระประสงค์จะล่าสัตว์ยิ่งเก้งกวางตามที่กล่าวถึงข้างบนนั้น - **ดู Mangalatthadipani 1.311.**

[159] เก็บความจาก พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กลฺยาณธมฺโม), **พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ,** พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยา, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒๗ – ๒๓๐.

ประเพณีแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ในอดีตกาลนั้น เมื่อจักไปโปรดพระพุทธมารดาต้องทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สามโลกธาตุเสียก่อน แล้วจึงจะเสด็จไปทรงจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระพุทธเจ้าเสด็จประทับบนแท่นศิลาที่ปูลาดด้วยผ้ากัมพลทิพย์สีแดง เรียกว่า บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ โคนต้นปาริฉัตร พระอินทร์จอมเทพของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทรงป่าวประกาศให้เทพยดาทั้งหลายมาชุมนุมฟังพระธรรมเทศนา เทพบุตรสิริมหามายาพระพุทธมารดา ก็ได้เสด็จจากสวรรค์ชั้นดุสิต พร้อมทั้งเทพบุตรอื่นๆ มาฟังธรรมด้วย พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระอภิธรรม (ธรรมชั้นสูง) ตลอดพรรษานั้น พระพุทธมารดาพร้อมเทพยดาอื่นๆ ทรงสดับพระธรรมเทศนาแล้วบรรลุเป็นพระโสดาบันเป็นอันมาก พระพุทธเจ้าทรงได้ทดแทนพระคุณพระพุทธมารดาได้อย่างหมดสิ้น เพราะพระพุทธมารดาได้บรรลุพระอริยบุคคลเบื้องต้น เป็นพระโสดาบัน ปิดประตูนรกได้อย่างสิ้นเชิงและอีกไม่เกิน ๗ ชาติ ก็จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์

๒. พระสารีบุตร[160]

พระสารีบุตร มีชื่อเดิมว่า อุปติสสะ เป็นบุตรพราหมณ์ผู้บริบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ และบริวาร ชื่อวังคันตะ และนางสารี เกิดในตำบลบ้านชื่อนาลกะหรือนาลันทะ ไม่ห่างจากกรุงราชคฤห์ อุปติสสมาณพ เป็นเพื่อนสนิทกับโกลิตมาณพ หรือพระมหาโมคคัลลานะ ทั้งสองคนอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เป็นบุตรแห่งสกุลผู้มั่งคั่งเหมือนกัน เบื่อชีวิตการครองเรือนที่วุ่นวาย จึงพาบริวารไปขอบวชอยู่ในสำนักสัญชัยปริพาชก เรียนลัทธิของสัญชัยได้ทั้งหมด จนได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยสอนหมู่ศิษย์ต่อไป ทั้งสองมาณพยังไม่พอใจในคำสอนของสัญชัยปริพาชก เพราะไม่ใช่แนวทางที่ตนต้องการ จึงตกลงกันที่จะแสวงหาอาจารย์ ที่สามารถชี้แนะแนวทางที่ดีกว่านี้ หากใครได้โมกขธรรม ก็ขอให้บอกแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และเมื่อพบพระอัสสชิ หนึ่งในกลุ่มพระปัญจวัคคีย์ เกิดความเลื่อมใสได้เดินตามคอยปรนนิบัติรับใช้ และสนทนาธรรมกับพระอัสสชิ ทำให้ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน แล้วจึงได้ชวน โกลิตะออกบวชเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้าเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระสารีบุตรได้พิจารณาเห็นว่า อายุสังขารจวนสิ้นแล้ว ปรารถนาจะไปโปรดมารดาเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจะนิพพานในห้องที่ท่านเกิด ปรากฏว่า นางสารีพราหมณีผู้เป็นมารดา เป็นผู้ไม่ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ยังเป็นมิจฉาทิฏฐิ คือ มีความเห็นผิดจากหลักการทางพระพุทธศาสนา มีความเสียใจที่พระสารีบุตรและน้องๆ พากันออกบวชในพระพุทธศาสนา พระสารีบุตรพยายามชักจูงมารดาให้มานับถือพระพุทธศาสนาหลายครั้งแล้ว แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงดำริจะไปโปรดมารดาเป็นครั้งสุดท้าย ด้วยมารดาสามารถบรรลุมรรคผลได้เมื่อฟังธรรมที่ท่านแสดง พระสารีบุตรได้กราบทูลลาพระพุทธเจ้าเพื่อไปนิพพานที่บ้านเกิด แล้วออกเดินทางกับพระจุนทะผู้เป็นน้อง กับพระที่เป็นบริวาร ๕๐๐ รูป เดินทางไปถึงหมู่บ้านนาลันทะ ซึ่งเป็นบ้านเกิด นางสารีพราหมณ์ผู้เป็นมารดา ได้จัดให้พระสารีบุตรพักในห้องที่เกิด และจัดเสนาสนะสำหรับเป็นที่อยู่ของภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่เป็นบริวาร

ในคืนวันนั้น ท้าวจาตุมหาราชทั้ง ๔ องค์ มีท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น ได้มาถวายนมัสการพระสารีบุตรซึ่งกำลังนอนอาพาธอยู่ เมื่อท้าวจาตุมหาราชกลับไปแล้ว ท้าวสักกเทวราชหรือพระอินทร์ได้มาถวายนมัสการ เมื่อท้าวสักกเทวราชกลับไปแล้ว ท้าวสหัมบดีมหาพรหมก็ได้มาถวายนมัสการ มีรัศมีเปล่งปลั่งดังกองเพลิง ทำให้สว่างไสวไปทั้งห้อง เมื่อท้าวมหาพรหมกลับไปแล้ว

---

[160] บรรจบ บรรณรุจิ, **อสีติมหาสาวก,** พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๘ – ๗๒.

นางสารีพราหมณี จึงได้ถามพระจุนทะเถระว่า ผู้ใดที่เข้ามาหาพี่ชายของท่าน พระจุนทะเถระจึงบอกมารดาว่า ท้าวจาตุมหาราช ท้าวสักกเทวราช และท้าวมหาพรหม ได้มาถวายนมัสการพระสารีบุตร

นางสารีพราหมณีได้ฟังดังนั้น ก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระสารีบุตรและพระพุทธเจ้า คิดว่า พระลูกชายของเรายังเป็นใหญ่กว่าท้าวจาตุมหาราช ท้าวสักกเทวราช และท้าวมหาพรหม พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นครูของพระลูกชายของเรา จะต้องมีอิทธิศักดานุภาพยิ่งใหญ่ พระสารีบุตรได้รู้ว่าบัดนี้ มารดาได้เกิดความปีติโสมนัสและศรัทธาในพระพุทธเจ้าแล้ว ถึงเวลาที่จะเทศนาทดแทนพระคุณของมารดา และโปรดมารดาให้เป็นสัมมาทิฏฐิ จึงได้เทศนาสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้า เมื่อจบเทศนาแล้ว นางสารีพราหมณีได้บรรลุโสดาปัตติผล

๓. ภิกษุผู้เลี้ยงมารดา[161]

บุตรเศรษฐีคนหนึ่ง ชาวเมืองสาวัตถี ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้วได้บรรพชาอุปสมบท เล่าเรียนธรรม ๕ ปีแล้ว เรียนกรรมฐานในสำนักพระอุปัชฌาย์ ออกจากพระเชตะวันไปยังปัจจันตคาม อาศัยบ้านนั้นอยู่ในป่า ส่วนมารดาของเธอ จำเดิมแต่เวลาที่เธอออกบวชแล้ว ทรัพย์สมบัติก็ร่อยหรอลงโดยลำดับ ถึงความเป็นผู้น่าสงสารอย่างยิ่ง มีมือถือภาชนะเที่ยวขอทาน อาศัยฝาเรือนของชนอื่นอยู่

ต่อมาภิกษุนั้น ได้สดับว่า มารดาของตนประสบทุกข์ จึงคิดว่า เราพยายามอยู่ในป่าสิ้น ๑๒ ปี ก็ไม่อาจบรรลุมรรคผลได้ เราเป็นคนอาภัพ เราจะต้องการอะไรด้วยการบรรพชา เราเป็นคฤหัสถ์เลี้ยงมารดาและให้ทาน ก็จะไปสวรรค์ได้เหมือนกัน ดังนี้แล้ว ออกจากป่าไปถึงกรุงสาวัตถีโดยลำดับ คิดว่า วันนี้ เราควรเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว พรุ่งนี้จึงจักเยี่ยมมารดาแต่เช้าตรู่ แล้วเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าถึงที่ประทับ ในวันนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูสัตว์โลกในเวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งปฐมมรรคของภิกษุนั้นแล้ว เมื่อเธอมานั่งฟังธรรมอยู่ ทรงพรรณนาคุณของมารดาด้วยมาตาปิตุโปสกสูตร ภิกษุนั้น ได้ฟังพระสูตรนั้นแล้ว คิดว่า เรามาคราวนี้ ตั้งใจว่า จะลาสิกขาไปเลี้ยงมารดา แต่พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นบรรพชิตก็สามารถเลี้ยงมารดาได้ ถ้าเราไม่เฝ้าพระพุทธเจ้าเสียก่อน เลยไปหามารดาตามตั้งใจ พึงเสื่อมจากการบรรพชาเช่นนั้น บัดนี้ เราจะเลี้ยงมารดานั้นทั้งๆ ที่เป็นบรรพชิตอย่างนี้แล

ตั้งแต่นั้น ก็ตั้งใจปรนนิบัติมารดาอยู่เป็นนิตย์ ภิกษุนั้นรับปักขิกภัตรมาแล้วนำไปเลี้ยงมารดาแล้ว ส่วนตนเที่ยวบิณฑบาตเมื่อได้ก็ฉัน ได้น้อยก็ฉันน้อย ไม่ได้ก็ไม่ฉันเลย ตามปกติวันที่ได้ภิกษาของภิกษุนั้นมีน้อย วันที่ไม่ได้มีมากกว่า ภิกษุนั้นได้ผ้าจำนำพรรษาหรือผ้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ก็นำมาให้มารดา ส่วนตนปะผ้าท่อนเก่าที่มารดาใช้สอยแล้วย้อมใช้สอยเอง ภิกษุมีความกังวลในการเลี้ยงมารดาอย่างนั้น ได้เป็นผู้ซูบลงมีผิวพรรณหม่นหมองแล้ว

ภิกษุทั้งหลายพากันติเตียนภิกษุนั้นแล้ว กราบทูลให้พระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าแม้จะทรงทราบอยู่ก่อนแล้ว ก็รับสั่งให้เรียกภิกษุนั้นมาเฝ้าแล้ว ตรัสถามว่า ภิกษุคนทั้งหลายที่เธอเลี้ยงเป็นอะไรกับเธอ ภิกษุนั้นทูลตอบว่า เป็นมารดาของข้าพระองค์พระเจ้าข้า เมื่อทรงสดับเช่นนั้น จึงประทานสาธุการแก่ภิกษุนั้นถึง ๓ ครั้งว่า สาธุ สาธุ สาธุ แล้วตรัสต่อไปว่า ภิกษุเธอได้ดำเนินที่เราเคยดำเนินมา เมื่อขณะที่กำลังสร้างบารมีธรรม เราก็เคยเลี้ยงมารดามาแล้ว การเลี้ยงมารดาเป็นวงศ์ของบัณฑิตทั้งหลาย แล้วทรงประกาศสัจธรรม เมื่อจบสัจธรรม ภิกษุผู้เลี้ยงมารดานั้นบรรลุโสดาปัตติผล

---

[161] มงฺคล. (ไทย) ๒/๓๐๙/๒๑๗ - ๒๑๙.

๒.๖.๑ อานิสงส์ของการบำรุงมารดา

๑) ผลของการบำรุงมารดา

พระพุทธเจ้าได้ตรัสมงคลสูตรว่า “การบำรุงมารดาเป็นมงคลอันสูงสุด”[162] ทั้งนี้ เพราะมารดามีอุปการคุณ เลี้ยงดูบุตร แสดงโลกนี้แก่บุตร ตลอดจนมารดาเป็นผู้ที่ทำกิจที่ทำได้ยาก มีคุณค่าจนได้รับยกย่องว่าเป็นพรหม เป็นบุรพเทพ เป็นบุรพาจารย์ เป็นอาหุไนยบุคคล และเป็นไฟ ตลอดจนเป็นมิตรในเรือนตนของบุตร ดังนั้น บุตรจึงมีหน้าที่ที่จะต้องบำรุงมารดา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีที่บุตรจะบำรุงมารดาไว้ในสิงคาลกสูตร ว่า ๑) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๒) จักทำกิจของท่าน ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล ๔) จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศไปให้[163]

การบำรุงมารดา จึงมิใช่เป็นเพียงหน้าที่และความรับผิดชอบที่บุตรพึงมีต่อท่านทั้งสองเท่านั้น แต่เป็นกิจที่บุตรต้องทำด้วยความรู้สึกที่สำนึกถึงพระคุณของท่านอย่างจริงใจ เมื่อบุตรปฏิบัติหน้าที่มีต่อมารดาได้อย่างบริบูรณ์ ย่อมทำให้บุตรเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ส่งผลให้มารดาบิดามีความสุขและเป็นตัวอย่างที่ดีต่อบุตรของตน ทำให้ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันอันเป็นรากฐานของสังคมมีแต่ความสงบสุข ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อบุตร ด้วยว่า บุคคลผู้เป็นบัณฑิตมีปัญญามากย่อมไม่คิดการเพื่อเบียดเบียนตน ย่อมไม่คิดการเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมไม่คิดการเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย ย่อมคิดการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ย่อมคิดการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ย่อมคิดการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ทั้งสองฝ่าย ย่อมคิดการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่โลกทั้งหมดทีเดียว

ด้วยเหตุผลอย่างนี้แล บุคคลจึงชื่อว่าเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ดังพุทธพจน์ที่ว่า “...สัตบุรุษผู้มีปัญญาอยู่ครองเรือน ย่อมเป็นผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางคืนและกลางวัน ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เมื่อระลึกถึงอุปการคุณที่มารดาทำไว้ก่อน ย่อมบูชามารดาโดยธรรม ...”[164]

การบำรุงมารดาเป็นการก่อให้เห็นผลแก่ตนเองและบุคคลที่อยู่รอบข้าง โดยเฉพาะบุตรธิดาที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมความดี เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของตนเอง ซึ่งมารดานั้นถือว่า เป็นผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่เหนือแผ่นดิน เมื่อผู้ใดได้สนองตอบคุณท่านย่อมได้รับผลเกินประมาณ ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาผลหรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการบำรุงมารดาบิดา ซึ่งเป็นผลที่จะได้เห็นในปัจจุบัน ในโลกหน้า และผลประโยชน์อย่างยิ่งตามหลักของพระพุทธศาสนา ดังนี้

๒) ประโยชน์ในโลกนี้

ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นประโยชน์ในระดับต้น สามารถเห็นผลได้ในโลกปัจจุบัน เป็นประโยชน์ที่มุ่งหวังในชีวิตเพื่อตอบสนองการดำรงชีพ เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ หรือทรัพย์สมบัติ ฐานะ เกียรติ ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นการได้มาหรือแสวงหามาด้วยความชอบธรรมเป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่สามารถมองเห็น ทำให้วิถีชีวิตมีความสุข เป็นวิถีที่มีชีวิตที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์แก่สังคม ทำให้สังคมปราศจากปัญหาวุ่นวาย เป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่สามารถมองเห็น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[165] ได้สรุปประโยชน์ในปัจจุบันเป็นรูปธรรมไว้ ดังนี้

---

[162] ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖/๗

[163] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒.

[164] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) ๒๓/๓๘/๒๙๘.

[165] ปัจจุบัน (ปีพ.ศ. ๒๕๖๒) ดำรงสมณศักดิ์ชั้นสุพรรณบัฏที่ “สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์”

ก. มีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ ดำรงชีพอยู่ด้วยความสุข

ข. มีเงินมีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

ค. มีสถานภาพดีเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม

ง. ครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่นับถือ

ทั้ง ๔ นี้ พึงให้เกิดมีโดยธรรม และใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่น[166]

การบำรุงมารดาเป็นประโยชน์ในปัจจุบันไว้ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในโสณนันทชาดก “ความเพลิดเพลินยินดี ความรื่นเริงบันเทิงใจ และการหัวเราะเล่นหัวกันในกาลทุกเมื่อนั้น บัณฑิตผู้รู้แจ้งจะพึงได้เพราะบำรุงมารดา ความเพลินเพลินยินดี ความรื่นเริงบันเทิงใจ และการหัวเราะเล่นหัวกันในกาลทุกเมื่อนั้น บัณฑิตผู้รู้แจ้งจะพึงได้เพราะบำรุงบิดา”[167]

ในสพรหมกสูตร และโสณนันทชาดกว่า “...เพราะการบำรุงมารดาและบิดาทั้ง ๒ นั้น บัณฑิตทั้งหลาย จึงสรรเสริญเขาในโลกนี้ทีเดียว เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์...”[168]

ในปุตตสูตรกล่าวไว้ว่า “เพราะฉะนั้น บุตรผู้เป็นสัตบุรุษ ผู้สงบ เป็นกตัญญูกตเวทีบุคคล เมื่อระลึกถึงคุณท่านที่ทำไว้ต่อเราก่อนจึงเลี้ยงมารดา ช่วยทำกิจของท่าน เชื่อฟังโอวาทตอบสนองพระคุณท่าน ดำรงวงศ์ตระกูลสมกับที่ท่านเป็นบุพการี บุตรผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีลย่อมเป็นที่สรรเสริญ”[169]

ในสุวรรณสามชาดก กล่าวไว้ว่า บุคคลใดเลี้ยงดูมารดาและบิดาโดยธรรม แม้เทวดาก็เยียวยารักษาบุคคลผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดานั้น แม้นักปราชญ์ทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้ บุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์[170]

ในมาตุโปสกสูตร พระพุทธองค์ได้กล่าวไว้ว่า “...ผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยธรรมได้มาแล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก...”[171]

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๐ หมวดว่าด้วยความปรารถนา ว่า “...บัณฑิตผู้เฉียบแหลมเป็นสัตบุรุษ ปฏิบัติชอบในบุคคล ๒ จำพวก ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ติเตียน และประสบบุญเป็นอันมาก บุคคล ๒ จำพวกไหนบ้าง คือ (๑) มารดา (๒) บิดา...”[172]

นอกจากนี้ ในมาตุโปสกชาดก ได้กล่าวถึงพญาช้างผู้เลี้ยงดูมารดา ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระราชาผู้ยิ่งใหญ่ ด้วยโปรดให้สร้างรูปปั้นด้วยศิลาเท่าตัวจริงของพระโพธิสัตว์ เพื่อให้เป็นที่สักการะและฉลองช้างของมหาชนเป็นประจำทุกปี[173]

ในมังคลัตถทีปนี ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้บำรุงมารดา เป็นผู้แม้อันพระศาสดาทรงสรรเสริญย่อมบรรลุประโยชน์ตน”[174]

---

[166] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

[167] ขุ.ชา. สตฺตก. (ไทย) ๒๘/๑๗๖ - ๑๗๗/๘๓.

[168] ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๖, ขุ.ชา.สตฺตก.(ไทย) ๒๘/๑๘๓/๘๔.

[169] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๖๑.

[170] ขุ.ชา.สตฺตก. (ไทย) ๒๘/๔๐๘ - ๔๐๙/๒๔๔.

[171] สำ.ส. (ไทย) ๑๕/๒๐๕/ ๒๙๗.

[172] องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๓๗/๑๑๘.

[173] ขุ.ชา.อ. (บาลี) ๖/-/๑ - ๗., มงฺคลตฺถ. (ไทย) ๒/๓๒๔/๒๔๒ – ๒๔๔.

จากการที่ผู้วิจัย ได้ศึกษาผลการบำรุงมารดาในพระไตรปิฎกและในชาดก สรุปได้ว่า การที่บุตรบำรุงมารดานั้น จะได้รับประโยชน์ปัจจุบันดังต่อไปนี้ คือ

๑. เป็นผู้มีทรัพย์ มีฐานะไม่อัตคัดขัดสน ดังเห็นได้จากสุตนะผู้เลี้ยงมารดา ซึ่งเมื่อก่อนเป็นคนยากจน แต่เมื่อทำการปราบยักษ์ได้แล้ว จึงได้รับยศตำแหน่งจากพระราชา เพราะอานุภาพแห่งความเป็นผู้เลี้ยงมารดานั่นเอง

๒. มีจิตใจร่าเริง จิตใจแจ่มใส ดังเห็นได้จากโสณนันทชาดก ได้กล่าวไว้ว่า “ความเพลิดเพลินยินดี ความรื่นเริงบันเทิงใจและการหัวเราะเล่นหัวกันในกาลทุกเมื่อนั้น บัณฑิตผู้รู้แจ้งจะพึงได้เพราะบำรุงมารดา ความเพลินเพลินยินดี ความรื่นเริงบันเทิงใจ และการหัวเราะเล่นหัวกันในกาลทุกเมื่อนั้น บัณฑิตผู้รู้แจ้งจะพึงได้เพราะบำรุงบิดา”[175]

๓. ไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกทำร้าย ดังเห็นได้จากในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๐ หมวดว่าด้วยความปรารถนา ว่า “บัณฑิตผู้เฉียบแหลม เป็นสัตบุรุษ ปฏิบัติชอบในบุคคล ๒ จำพวก ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ติเตียน และประสบบุญเป็นอันมากบุคคล ๒ จำพวกไหนบ้าง คือ (๑) มารดา (๒) บิดา”[176] และจากชาดกเรื่องเนื้อนันทิยะ เรื่องพญาแร้ง

๔. ประสบแต่ความสุข ความดี และสิ่งดีงาม ดังเห็นได้จากพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน มาตุโปสกสูตร ว่า “ผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยธรรมได้มาแล้ว ก็เลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมประสบบุญอันมาก”[177]

๕. ไม่ถูกติเตียน ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากนักปราชญ์ ดังเห็นได้จากเรื่องสุวรรณสามชาดก ที่กล่าวว่า “บุคคลใดเลี้ยงดูมารดาและบิดาโดยธรรม แม้เทวดาก็เยียวยารักษาบุคคลผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดานั้น แม้นักปราชญ์ทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้”[178]

๖. เทวดาคุ้มครองรักษา ดังเรื่อง นางกัจจานี[179] เรื่องเล่าว่า มีกุลบุตรคนหนึ่ง มีปกติปฏิบัติมารดาผู้ชราที่ชื่อว่ากัจจานี อยู่ต่อมาเมื่อได้ภรรยาแล้ว เพราะเชื่อในคำยุแยงจึงขับไล่มารดาออกจากบ้าน วันหนึ่งนางกัจจานีเข้าไปป่าช้าหวังที่จะทำมตกภัตแก่ธรรม ด้วยสำคัญว่าธรรมคือความประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ และความสุจริต ๓ อย่าง ได้ตายไปจากโลกนี้แล้ว ท้าวสักกเทวราช จึงดลใจให้ลูกชาย สะใภ้และหลาน ได้หวนระลึกถึงคุณของนาง แล้วได้ไปขอขมาและนำนางกลับมาบำรุงด้วยดีต่อไป

๗. พ้นจากภัยอันตราย และภัยพิบัติทั้งปวง ดังเห็นได้จากชาดกเรื่องรามบุรุษผู้เลี้ยงมารดา ที่เมืองเกิดภัยพิบัติด้วยฝนเพลิงย่อมหนีรอดมาได้ เพราะผลแห่งการบำรุงมารดา

๘. ได้ลาภโดยง่าย ดังเห็นได้จากเรื่องนกแขกเต้าได้ไร่ข้าวสาลีเป็นของกำนัลจากพราหมณ์เพื่อการเลี้ยงดูครอบครัว เพราะความเป็นผู้ตั้งอยู่ในการบำเพ็ญบุญ คือการบำรุงมารดาบิดาผู้ชราภาล

๙. ได้รับการยกย่องจากผู้เหนือศักดิ์กว่า ดังเห็นได้จากเรื่องนายสุตนะผู้ยากไร้ที่อาสาไปปราบยักษ์ เพื่อปลดเปลื้องพระราชาจากภัยคุกคาม และเพื่อต้องการนำทรัพย์มาบำรุงมารดาให้เป็นสุข

---

[174] มงฺคลตฺถ. (ไทย) ๒/๓๑๐/๒๒๑.

[175] ขุ.ชา.สตฺตก. (ไทย) ๒๘/๑๗๒-๑๗๗/๘๒-๘๓.

[176] องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๓๗/๑๑๘.

[177] สำ.ส. (ไทย) ๑๕/๒๐๕ / ๒๙๗

[178] ขุ.ชา.สตฺตก. (ไทย) ๒๘/๔๐๘-๔๐๙/.๒๔๔

[179] มงฺคลตฺถ. (ไทย) ๒/๓๒๘/๒๕๑ – ๒๕๒.

๑๐. สร้างอนุสาวรีย์เป็นที่สักการบูชาของประชาชนทั่วไป ดังเห็นได้จากพญาช้างเผือกผู้เลี้ยงแม่ เมื่อล้ม พระราชาโปรดให้สลักรูปช้างศิลาเท่าตัวจริงประดิษฐานไว้หน้าอาศรม แล้วทำการสักการะเป็นการใหญ่ ต่อมาชาวชมพูทวีป ได้พากันมาประชุม เพื่อฉลองรูปช้างโพธิสัตว์เป็นประจำทุกปี

๑๑. ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระพุทธเจ้า ดังเช่นภิกษุผู้เลี้ยงมารดา

๓) ประโยชน์ในโลกหน้า

สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้ำเลิศยิ่งกว่า จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า หรือผิวเผินในภายนอก เกี่ยวด้วยชีวิตด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นจุดมุ่งหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว หรือความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม มีความสงบสุขทางใจ ตลอดจนคุณวิเศษที่เป็นผลสำเร็จทางจิตคือ ฌานสมาบัติ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงผลของการบำรุงมารดาไว้ ในสพรหมกสูตรและโสณนันทชาดก ว่า “...เพราะการบำรุงมารดาและบิดาทั้ง ๒ นั้น บัณฑิตทั้งหลาย จึงสรรเสริญเขาในโลกนี้ทีเดียว เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์...”[180]

หรือในเรื่องอุบาสกผู้เลี้ยงดูมารดา ที่ไม่เชื่อคำยุยงของภรรยาไล่มารดาของตนออกจากบ้าน กลับไล่ให้ภรรยาไปสู่สกุลเดิม และต่อมาได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเชตวัน ฟังธรรมแล้วบรรลุโสดาบัน ผู้ที่เลี้ยงมารดาย่อมประสบสัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วไปเกิดโลกสวรรค์ หรือพรหมโลกทีเดียว

๔) ประโยชน์สูงสุด

ปรมัตถะ ประโยชน์อย่างยิ่งยวด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระที่แท้จริงของชีวิต ถือว่าเป็นจุดหมายอันสูงสุดในชีวิต เป็นประโยชน์ระดับโลกุตตรธรรม เป็นความสุขของพระอริยบุคคล อันมิใช่วิสัยของปุถุชน รู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หลุดพ้นจากกองกิเลสทั้งปวง ดับทุกข์ ดับอวิชชา ดับตัณหา และอุปาทานความยึดมั่นโดยสิ้นเชิงในเรื่องภิกษุผู้เลี้ยงมารดา พระพุทธเจ้าตรัสว่า “...การเลี้ยงมารดาเป็นวงศ์ของบัณฑิตทั้งหลาย...” แล้วทรงประกาศสัจธรรม เมื่อจบสัจธรรมภิกษุผู้เลี้ยงมารดานั้น บรรลุโสดาปัตติผล[181] ผลของการที่บุตรบำรุงมารดาด้วยการเลี้ยงดูร่างกายและทางจิตใจนั้น จะส่งผลให้บุตรบรรลุประโยชน์ ๓ อัน ได้แก่ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นปัจจัยส่งผลให้ได้รับมรรค ผล นิพพาน

๒.๗ สรุป

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สอนให้คนรู้จักหน้าที่ของตนเองเพื่อการดำรงชีพอยู่ในสังคม โดยเฉพาะหน้าที่ของบุคคลในสังคมเล็กๆ คือครอบครัว จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย คุณค่า และการบำรุงมารดาได้สรุปเป็นประเด็นการศึกษา ดังนี้

๑. ความหมายและคุณค่าของมารดา เป็นผู้ที่มีความสำคัญแก่บุตรมากเป็นต้นแบบทางกายที่เป็นคน อันเป็นกายที่เหมาะสมต่อการทำความดี และเป็นต้นแบบทางใจที่ให้การอบรมเพาะบ่มนิสัยให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก เพื่อพัฒนาตนและสังคม เพราะท่านเป็นผู้ประเสริฐ ดังพุทธพจน์ที่ว่า คำว่า “พรหม” นี้ เป็นชื่อของมารดา คำว่า “บุรพาจารย์” นี้ เป็นชื่อของมารดาคำว่า

---

[180] ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๖, ขุ.ชา.สตฺตก. (ไทย) ๒๘/๑๘๓/๘๔.

[181] มงฺคลตฺถ. (ไทย) ๒/๓๐๙/๒๑๙.

“บุรพเทพ” นี้ เป็นชื่อของมารดา คำว่า “อาหุไนยบุคคล” นี้ เป็นชื่อของมารดาและบิดา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง ผู้แสดงโลกนี้แก่บุตร[182]

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงยกย่องคุณค่าของมารดาไว้สูงสุด โดยเปรียบไว้ในฐานะของพรหม เพราะท่านมีพรหมวิหาร ๔ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นบุรพเทพ เพราะบำรุงเลี้ยงดูบุตร แสดงโลกนี้แก่บุตร คุ้มครองปกป้องรักษา และให้อภัย เป็นบุรพาจารย์ เพราะเป็นครูคนแรกที่สอนบุตรในเรื่องของภาษาพูด และการดำเนินชีวิตและเป็นอาหุไนยบุคคล หรือพระอรหันต์ของบุตร เพราะท่านเป็นผู้มีอุปการคุณมากและเป็นเนื้อนาบุญของบุตร และเป็นดังไฟที่พร้อมจะให้คุณหรือโทษอย่างมหันต์ต่อบุตร ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของบุตรที่มีต่อท่าน แม้ว่ามารดาจะไม่ถือโทษโกรธเคืองก็ตาม และเมื่อบุตรโรคภัยอันตรายต่างๆ เกิดขึ้นพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือจนปลอดภัย หรือช่วยเหลือในธุรการงานต่างๆ มารดาจึงเปรียบได้กับมิตรในเรือนของบุตร

๒. ความหมายและวิธีการบำรุง มารดาเป็นผู้ที่กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตด้วยการยอมสละสิ่งของต่างๆ เพื่อเลี้ยงดูบุตร จึงเป็นผู้ที่มีอุปการคุณต่อบุตรเป็นอย่างมาก สมควรที่บุตรจะต้องบำรุงท่านตอบ โดยการเลี้ยงดูท่านด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา เพื่อให้ท่านมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่การบำรุงที่ถือว่าสูงสุดที่สุด คือ การชักนำท่านให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ส่วนบุตรคนใดให้มารดาและบิดาผู้ไม่มีศรัทธา สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในสัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา) ให้มารดาและบิดาผู้ไม่มีศีล สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในสีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ให้มารดาและบิดาผู้ตระหนี่ สมาทาน ตั้งมั่นดำรงอยู่ในจาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ) ให้มารดาและบิดาผู้ไม่มีปัญญา สมาทานตั้งมั่นดำรงอยู่ในปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา) ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล การกระทำอย่างนี้ชื่อว่า อันบุตรได้ทำและทำตอบแทนแก่มารดาและบิดา”[183]

๓. ผลของการบำรุงมารดา ในมงคลสูตรกล่าวไว้ว่า “การบำรุงมารดาบิดาเป็นมงคลอันสูงสุด”[184] ทั้งนี้ เพราะมารดามีอุปการคุณเลี้ยงดูบุตร แสดงโลกนี้แก่บุตร ตลอดจนมารดาเป็นผู้ที่ทำกิจที่ทำได้ยาก มีคุณค่าจนได้รับยกย่องว่า เป็นพรหม เป็นบุรพเทพ เป็นบุรพาจารย์ เป็นอาหุไนยบุคคลและเป็นไฟ ตลอดจนเป็นมิตรในเรือนตนของบุตร

กุลบุตรกุลธิดาผู้มีมารดาเป็นผู้ที่เราควรเลี้ยงดู พึงหมั่นทำไว้ในใจอยู่เสมอว่า เรานั้นต้องให้ความรัก ความเคารพเทิดทูนในผู้มีพระคุณ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับตัวของเราเองทั้งในภพนี้และภพหน้า และพึงสังวรตามพุทธพจน์ ดังนี้ นรชนแลผู้ปฏิบัติผิดในมารดาพระตถาคตแต่ถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกของถาคตนั้นย่อมประสบสิ่งที่มิใช่บุญเป็นอันมาก เพราะการไม่ประพฤติธรรมในมารดานั้น บัณฑิตทั้งหลาย จึงติเตียนนรชนนั้น ในโลกนี้แล เขาจากโลกนี้ไปแล้ว จึงไปสู่อบาย[185]

ส่วนนรชนผู้ปฏิบัติชอบในมารดา ตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกของตถาคตนั้น ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก เพราะการประพฤติธรรมในมารดานั้น บัณฑิตทั้งหลายจึงสรรเสริญนรชนนั้น ในโลกนี้แล เขาจากโลกนี้ไปแล้ว จึงบันเทิงในสวรรค์[186]

---

[182] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๑/๑๘๓.

[183] องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๘.

[184] ขุ.ขุ.(ไทย) ๒๕/๖/๗.

[185] องฺ.จตุกฺก.(ไทย) ๒๑/๔/๖.

[186] องฺ.จตุกฺก.(ไทย) ๒๑/๔/๗.

บทที่ ๓

กระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน ปัญหาและผลกระทบ

สำหรับการศึกษาในบทที่ ๓ นี้ถือว่า เป็นกรอบในการศึกษาเชิงวิเคราะห์ภายหลังจากที่เราได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับบริบทของเรื่องการกำเนิด กระบวนการในการกำเนิดรวมถึงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดมาแล้ว ประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ถึงกรอบแนวคิดเรื่องการเกิดในประเด็นต่างๆ ให้ครบทุกส่วนโดยเฉพาะประเด็นเรื่องคุณค่าและการพัฒนาตนเองของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ รวมถึงกระบวนการกำเนิดในทุกมิติที่ได้ศึกษามาทั้งหมดแล้ว ใน ปาราชิกข้อที่ ๓ มหานิทานสูตร มหาตัณหาสังขยสูตร และอินทกสูตร ซึ่งมีผลการวิเคราะห์การกำเนิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนาก่อนที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป

๓.๑ กระบวนการกำเนิด วิธีการตั้งครรภ์ทางพระพุทธศาสนา

สำหรับประเด็นที่จะต้องนำมาศึกษากันต่อไปนี้ คือ ประเด็นเกี่ยวข้องกับการเกิดว่าการกำเนิดในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น เป็นอย่างไร โดยวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่เราได้ทำการศึกษามาตั้งแต่ต้น การเกิดในแหล่งข้อมูลที่นำมาศึกษานั้นเป็นอย่างไร ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ การเกิดที่สอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาท กล่าวคือ การกำเนิดในปาราชิกข้อที่ ๓ มหานิทานสูตร มหาตัณหาสังขยสูตร และอินทกสูตรนั้นถือว่า เป็นการกำเนิดที่เป็นไปตามหลักกระบวนแห่งชีวิตหรือกงล้อแห่งชีวิต ๑๒ ประการหรือปฏิจจสมุปบาทที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑.๑.๑ ปฏิจจสมุปบาทกระบวนการเกิดแห่งชีวิต

การเกิดในทรรศนะทางพระพุทธศาสนา เป็นไปตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยเชื่อมโยงต่อเนื่องกันอิงอาศัยกันและกันโดยไม่ขาดสายกำเนิดขึ้น การอาศัยกันและกันกำเนิดขึ้นของสิ่งทั้งปวงนี้พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า “หลักปฏิจจสมุปบาท” พระพุทธองค์ทรงอธิบายหลักปฏิจจ-สมุปบาทนี้ว่า เป็นธรรมที่ลึกซึ้งสุดจะคาดคะเนได้ เพราะหมู่สัตว์ไม่รู้ไม่เข้าใจปฏิจจสมุปบาทนี้ จึงยุ่งเหมือนขอดด้ายของช่างหูก เป็นปม นุงนังเหมือนกระจุกด้าย เป็นเหมือนหญ้ามุงกระต่ายและหญ้าปล้อง จึงไม่อาจข้ามอบาย ทุคติ วินิบาต และวัฏฏะได้ พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงวงจรแห่งการเกิดขึ้นแห่งชีวิตมนุษย์ตามกระบวนการนี้ว่า

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย	สังขารจึงมี
เพราะสังขารเป็นปัจจัย	วิญญาณจึงมี
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย	นามรูปจึงมี
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย	สฬายตนะจึงมี
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย	ผัสสะจึงมี
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย	เวทนาจึงมี

เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี
เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี
เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ
ทุกขะโทมนัส อุปายาสจึงมี[187]

ปฏิจจสมุปบาทนี้ เป็นหลักธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจ ถึงกระนั้นก็ตาม พระพุทธองค์ก็ทรงหวังให้หมู่มนุษย์ได้รู้ได้เข้าใจถึงกระบวนการเกิดแห่งชีวิตนี้ให้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น ถึงแม้จะเป็นหลักธรรมที่ยากแก่การทำความเข้าใจก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์สุขของหมู่ปชาที่จะได้รับรู้รับทราบได้เข้าใจในหลักธรรมอันละเอียดลึกซึ้งนี้โดยไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไป ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอธิบายความหมายของปฏิจจสมุปบาท โดยทรงตั้งคำถามนำแบบ ถาม-ตอบ ให้ท่านพระอานนท์ตอบ ดังมีสาระสำคัญต่อไปนี้

ข้อที่ตรัสว่า “เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี” นั้น ทรงแสดงเหตุผลไว้ว่า ถ้าชาติคือการกำเนิดเป็นเทพ เป็นคนธรรพ์ เป็นยักษ์ เป็นภูต เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ ไม่มีแก่ใครๆ ในภพไหนๆ ทั่วทุกแห่ง เพราะชาติดับไป ชรามรณะจะปรากฏได้หรือ เมื่อท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า ปรากฏไม่ได้ จึงทรงสรุปว่า เพราะเหตุนั้น ต้นเหตุและปัจจัยแห่งชรามรณะก็คือ ชาตินั่นเอง

ข้อที่ตรัสว่า “เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี” นั้น ทรงแสดงเหตุผลไว้ว่า ถ้าภพคือกามภพ รูปภพ หรืออรูปภพ ไม่มีแก่ใครๆ ในภพไหนๆ ทั่วทุกแห่ง เพราะภพดับไป ชาติจะปรากฏได้หรือ เมื่อท่านพระอานนท์ ทูลตอบว่า ปรากฏไม่ได้ จึงทรงสรุปว่า เพราะเหตุนั้น ต้นเหตุและปัจจัยแห่งชาติก็คือภพนั่นเอง

ข้อที่ตรัสว่า “เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี” นั้นทรงแสดงเหตุผลไว้ว่าถ้าผัสสะ คือ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส และมโนสัมผัส ไม่มีแก่ใครๆ ในภพไหนๆ ทั่วทุกแห่ง เพราะผัสสะดับไป เวทนาจะปรากฏได้หรือ เมื่อท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า ปรากฏไม่ได้ จึงสรุปว่า เพราะเหตุนั้น ต้นเหตุและปัจจัยแห่งเวทนาก็คือผัสสะนั่นเอง

ข้อที่ตรัสว่า “เพราะนามรูปเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี” นั้น ทรงแสดงเหตุผลไว้ว่า การบัญญัตินามกาย (นามขันธ์ ๔[188]) และรูปกาย (รูปขันธ์) ต้องพร้อมด้วยอาการ เพศ นิมิต และอุทเทส ไม่มีผัสสะคือ การสัมผัสแต่เพียงชื่อในรูปกาย หรือชื่อในนามกายจะปรากฏได้หรือ เมื่อท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า ปรากฏไม่ได้ จึงทรงสรุปว่า เพราะเหตุนั้น ต้นเหตุและปัจจัยแห่งผัสสะ ก็คือนามรูปนั่นเอง

ข้อที่ตรัสว่า “เพราะนามรูปเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี” นั้น ทรงแสดงเหตุผลไว้ว่า ถ้าวิญญาณไม่ได้อาศัยนามรูป ชาติ ชรา มรณะ และความเกิดขึ้นแห่งทุกขสมุทัยจะปรากฏได้หรือ เมื่อ

---

[187] ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๑-๓/๑-๓, วิ.ม (ไทย) ๔/๑/๑, ม.มู. (บาลี) ๑๒/๑๔๕/๑๐๓, ม.มู.(ไทย) ๑๒/๑๔๕/๑๓๙, สำ.นิ. (บาลี) ๑๖/๑/๑-๒, สำ.นิ.(ไทย) ๑๖/๑/๒-๓ , สำ.ม. (บาลี) ๑๙/๑๐๒๔/๓๓๖-๓๓๗, สำ.ม (ไทย) ๑๙/๑๐๒๔/๕๔๕, ขุ.อุ. (บาลี) ๒๕/๑/๙๓,ขุ.อุ (ไทย) ๒๕/๑/๑๗๑, ขุ.จู.(ไทย) ๓๐/๘๘/๓๑๒.

[188] **นามขันธ์ ๔** คือ (๑) เวทนาขันธ์ (๒) สัญญาขันธ์ (๓) สังขารขันธ์ (๔) วิญญาณขันธ์ (ที.ม.อ. (บาลี) ๑๑๔/๙๙).

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า ไม่ได้ จึงทรงสรุปว่า เพราะเหตุนั้นต้นเหตุและปัจจัยแห่งวิญญาณ ก็คือนามรูปนั่นเอง ทรงสรุปรวมว่า

ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ วิญญาณและนามรูปจึงเกิดแก่ ตาย จุติ หรือ อุบัติ
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ จึงมีคำที่เป็นเพียงชื่อ
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ จึงมีคำที่ใช้ตามความหมาย
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ จึงมีคำบัญญัติ
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ จึงมีคำที่สื่อความเข้าใจ
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ จึงมีวัฏฏะหรือวิวัฏฏะ[189]

ความเป็นอย่างนี้ ย่อมปรากฏโดยการบัญญัติ คือนามรูปย่อมเป็นไปพร้อมกับวิญญาณ เพราะต่างก็เป็นปัจจัยของกันและกัน[190]

จากบทที่พระพุทธองค์ตั้งเป็นเชิงคำถาม-ตอบ โดยตรัสอธิบายถึงกระบวนการเกิดขึ้นของชีวิตตามนัยปฏิจจสมุปบาทข้างต้น แต่ละข้อล้วนเป็นปัจจัยอาศัยซึ่งกันและกันเกี่ยวประสานกันเกิดขึ้นดุจลูกโซ่หาที่สุด เบื้องต้น เบื้องปลายมิได้ เป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกันว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”[191] บทถาม-ตอบข้างต้นนั้น มีนัยแห่งวงจรปฏิจจสมุปบาทเป็นสองสายได้แก่ สายเกิด กับสายดับ สายเกิดเรียกว่า “สมุทยวาร” สายดับเรียกว่า “นิโรธวาร” การจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้นแห่งชีวิตหรือแห่งธรรมทั้งหลายทั้งปวงนั้น ก็เนื่องด้วยเหตุปัจจัยทั้งสองสายนี้เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่า ข้อที่ตรัสว่า “เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี” นั้น ก็หมายความว่าพระพุทธองค์ทรงมุ่งอธิบายให้กระจ่างชัดในสิ่งนี้เป็นกระบวนการที่นำให้เกิดชีวิตอันเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกันว่า ถ้าชาติคือการเกิดเป็นเทพ เป็นคนธรรพ์ เป็นยักษ์ เป็นภูต เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ ยังมีแก่ใครๆ ในภพไหนๆ ทั่วทุกแห่งตราบใด ชรา คือความแก่ ภาวะของผมหงอก ฟันหลุด หนังเหี่ยวย่น ความเสื่อมแห่งอายุ ความแก่ของอินทรีย์ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่เที่ยงเป็นทุกข์อยู่ในตัว มรณะ คือความเคลื่อน ความทำลาย ความตาย ความแตกแห่งขันธ์ ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ ยังมีตราบนั้น นั่นเป็นเพราะอะไรก็เพราะมีชาติคือความเกิดนั่นเองที่เป็นต้นเหตุและปัจจัยของชรามรณะ และเมื่อมีการเกิดเช่นนี้ กองทุกข์ทั้งมวล คือ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสก็ย่อมเกิดมีเป็นเงาตามตัวด้วย

นัยตรงกันข้ามเพราะชาติ คือความเกิดนี้ดับไป ชรามรณะและกองทุกข์ทั้งมวล ได้แก่ ความโศกเศร้า ร่ำไรรำพัน ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ความคับแค้นใจเหล่านี้ก็ดับสิ้นไปด้วย นั่นหมายถึงว่า ถ้าต้องการจะดับทุกข์ทั้งหลายทั้งมวลที่จะเกิดขึ้นตามลำดับนี้ลงได้ ก็จะต้องดับต้นตอแห่งเหตุและปัจจัยของความทุกข์เหล่านี้ให้ได้ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์เป็นชรามรณะ ก็คือชาตินั่นเอง ข้ออื่นๆ พระพุทธองค์ก็ตรัสการเกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้น โดยทำนองเป็นเหตุและปัจจัยแก่กัน

---

[189] **วัฏฏะ** ในที่นี้หมายถึงวัฏฏะ ๓ คือ (๑) กิเลสวัฏฏ์ (๒) กัมมวัฏฏ์ (๓) วิปากวัฏฏ์ (องฺ.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕), **วิวัฏฏะ** หมายถึง นิพพาน (สำ.ม.อ. (บาลี) ๓/๓๑-๓๔/๑๙๖, องฺ.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕).

[190] ดูรายละเอียดใน ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๕-๑๑๕/๔๙-๕๙, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๕-๑๑๕/๕๗-๖๕, **พระไตรปิฎกแก่นธรรม พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑** ,หน้า ๘๗-๙๒.

[191] ดูรายละเอียดใน ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๔/๔๓๘, ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๒๖/๑๖๔,สำ.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๑,๓๗,๔๑,๔๙,๕๐,๖๑,๖๒/๓๘-๓๙,๗๙,๘๖,๙๖,๙๗,๑๑๖,๑๑๘, ขุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๑,๓/๑๗๑,๑๗๔., ขุ.ม. (ไทย)๒๙/๑๘๖/๕๒๖, ขุ.จู. (ไทย) ๓๐/๘๘/๓๑๒.

และกันเช่นนี้เหมือนกัน ปฏิจจสมุปบาททั้งสองสายนั้น ไม่ว่าจะเป็นสายเกิดและสายดับล้วนอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นพร้อมกัน ทำหน้าที่ต่อเนื่องกันไม่มีสิ่งใดเลยที่จะเกิดขึ้นและดับลงอย่างลอยๆ สรุปความได้ดังนี้

ปฏิจจสมุปบาทสายเกิด (สมุทยวาร)

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย	สังขารจึงมี
เพราะสังขารเป็นปัจจัย	วิญญาณจึงมี
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย	นามรูปจึงมี
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย	สฬายตนะจึงมี
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย	ผัสสะจึงมี
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย	เวทนาจึงมี
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย	ตัณหาจึงมี
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย	อุปาทานจึงมี
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย	ภพจึงมี
เพราะภพเป็นปัจจัย	ชาติจึงมี
เพราะชาติเป็นปัจจัย	ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสจึงมี

ปฏิจจสมุปบาทสายดับ (นิโรธวาร)

เพราะอวิชชาดับ	สังขารจึงดับ
เพราะสังขารดับ	วิญญาณจึงดับ
เพราะวิญญาณดับ	นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ	สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ	ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ	เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ	ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ	อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ	ภพจึงดับ
เพราะภพดับ	ชาติจึงดับ
เพราะชาติดับ	ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสจึงดับ[192]

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า การเกิดนั้นเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นไปตามหลักคำสอนเรื่องปฏิจจสมุปบาท หรือกระบวนการของปฏิจจสมุปบาทนั้น เป็นกระบวนการที่อธิบายแนวคิดเรื่องการเกิดได้ดีประการหนึ่ง ซึ่งแนวคิดเรื่องการเกิดในปาราชิกข้อที่ ๓ มหานิทานสูตร

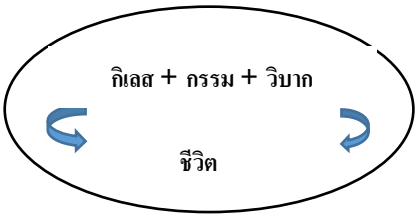
---

[192] ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑,๒,๓/๒,๔,๖, ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๐๒,๔๐๔,๔๐๕/๙๗-๙๙,๔๓๙,๔๔๑, ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๑๖/๑๖๕, สำ.นิ. (ไทย) ๑๖/๑,๒,๓,๔,๑๐,๑๕,๑๘,๒๑-๒๒,๒๗,๓๓,๓๕-๓๗,๔๑,๔๗-๔๘,๖๑/๒-๓,๘,๙,๑๓,๑๖,๒๕,๓๑,๓๘-๓๙,๕๔-๕๕,๗๒,๗๕-๗๙,๘๖,๙๔-๙๕,๑๑๖, สำ.ม .(ไทย) ๑๙/๑๐๒๔/๕๔๕, องฺ. ทสก. (ไทย) ๒๔/๙๒/๒๑๕, ขุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๒-/๑๗๒-๑๗๕, ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๒๗/๑๑๓, ขุ.จู. (ไทย) ๓๐/๔,๘๘,๑๒๑/๕๖,๓๑๓,๓๙๘.

มหาตัณหาสังขยสูตร และอินทกสูตรล้วนเป็นการเกิด สามารถอธิบายให้สอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาทได้

๓.๑.๑.๒ กระบวนการกำเนิดแห่งชีวิตตามหลักปฏิจจสมุปบาท

กระบวนการเกิดแห่งชีวิตตามหลักปฏิจจสมุปบาท ซึ่งตามปกติจะพบว่า กระบวนการเกิดของชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่ซับซ้อน บุคคลธรรมดาไม่สามารถที่จะชี้แจงให้ถ่องแท้ได้ คำสอนทางพระพุทธศาสนาอธิบายเชื่อมโยงถึงเรื่องกิเลส กรรม วิบาก ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวโยงกับสาเหตุแห่งการเกิดว่า แท้ที่จริงแล้วการเกิดแห่งชีวิตมนุษย์นั้นมีสาเหตุมาจากอะไร มีอะไรเป็นตัวกำหนดให้เกิด และทำไมมนุษย์เราต้องเกิด คำตอบก็คือ ยังมีอวิชชาความไม่รู้แจ้งเห็นจริงตามหลักอริยสัจ จึงทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดหมุนวนไปในสังสารวัฏอย่างไม่รู้จบสิ้น อาการคือการหมุนวนแห่งการเวียนว่ายตายเกิดนี้พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า “วัฏฏะ”[193] วัฏฏะนี้ มี ๓ คือ กิเลสวัฏฏ์ กรรมวัฏฏ์ และวิปากวัฏฏ์ อันเป็นวงจรหมุนวนสืบทอดต่อๆ กันไปทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จบ เพราะสัตว์บุคคลยังมี กิเลส และกิเลสนี้เป็นตัวเหตุให้กระทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดีบ้าง กรรมชั่วบ้างปะปนกันไป แล้วผลของการกระทำทั้งดีบ้าง ไม่ดีบ้างก็เกิดขึ้น เรียกว่า วิปาก เมื่อยังตัดวงจรนี้ไม่ขาดก็จะต้องมีการหมุนเวียนอยู่ในวงจร ๓ อย่างนี้เรื่อยไปดังแผนภูมิแสดงความเป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกันดังนี้

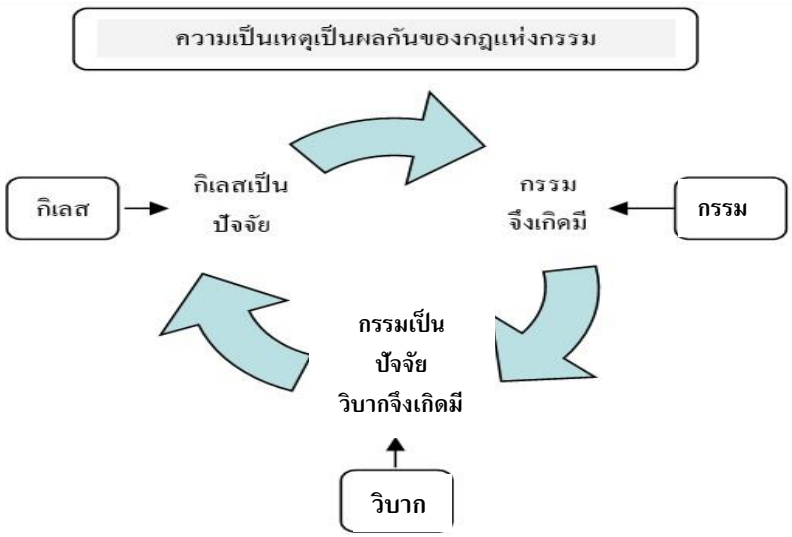

วัฏฏะ ๓ นี้เป็นส่วนหนึ่งของปฏิจจสมุปบาท ทำหน้าที่เกี่ยวเนื่องกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์กับกฎปฏิจจสมุปบาท ที่เป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับการเกิดของมนุษย์ และในวงจรนี้ก็มีการเกี่ยวประสานทำหน้าที่เชื่อมโยงกันอย่างไม่ขาดสายกล่าวคือ ๑) กิเลสวัฏฏ์ประกอบด้วยอวิชชา, ตัณหา, อุปาทาน ๒) กรรมวัฏฏ์ประกอบด้วยสังขาร และภพ ๓) วิปากวัฏฏ์ประกอบด้วย วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ชาติ ชรามรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส[194] เป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันทำหน้าที่เชื่อมโยงเกี่ยวประสานกันดังนี้คือ กิเลสเป็นเหตุให้กระทำกรรม ทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่ว เมื่อได้กระทำกรรมลงไปแล้ว ก็ได้รับผลของกรรมนั้น (วิบาก) แล้วตัวผลของกรรมนั้นก็ผลักดันเป็นปัจจัยให้เกิดเป็นกิเลสอีก หมุนวนอยู่เช่นนี้อย่างไม่รู้จบ ความเป็นเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกันของวัฏฏะ ๓ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

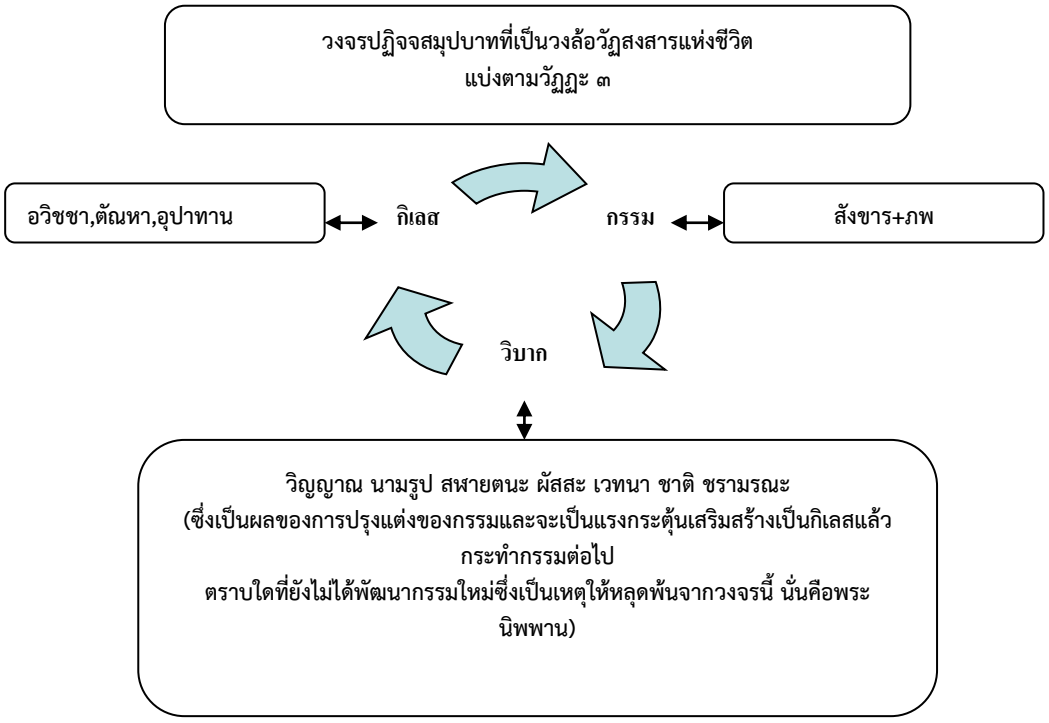
---

[193] **วัฏฏะ ๓** คือ (๑) กิเลสวัฏฏ์ วงจรกิเลสประกอบด้วยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน (๒) กัมมวัฏฏ์ วงจรกรรมประกอบด้วยสังขารและกรรมภพ (๓) วิปากวัฏฏ์ วงจรวิบาก ประกอบด้วยวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปอุปปัตติภพ ชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น (องฺ.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕).

[194] พระพุทธโฆสาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรคภาษาบาลี ตติโย ภาโค**, หน้า ๑๙๘., พระธรรมปิฎก, **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๗๐.

วัฏฏะ ๓ นี้ทำหน้าที่เกี่ยวประสานเชื่อมโยงกันเป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันไม่ขาดตอน ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งว่า ทำไมมนุษย์จึงต้องเกิดมา คำตอบย่อมมีว่า ก็เพราะยังมีการกระทำกรรมอยู่และกรรมที่กระทำนั้นยังไม่เป็นกรรมอันเป็นปัจจัยให้สามารถตัดวงจรนี้ขาดลงได้ จึงทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่เช่นนี้ แต่ตรงกันข้ามกรรมที่กระทำนั้นเป็นปัจจัยให้เกิดภพเกิดชาติได้รับสุขและทุกข์ตามสมควรแก่เหตุที่ได้กระทำไว้นั่นเอง เมื่อกล่าวถึงการทำหน้าที่สอดคล้องเกี่ยวประสานกันกับหลักปฏิจจสมุปบาทแล้ว ก็มีวงจรหมุนเวียนดังแผนภูมิต่อไปนี้

กระบวนการเกิดขึ้นแห่งชีวิตของมนุษย์นี้ก็เช่นกัน ย่อมเป็นไปตามกระบวนของหลักปฏิจจสมุปบาทคือสิ่งทั้งหลายนั้นมีลักษณะเป็นปัจจัยหนุนเนื่องกันและกัน หมุนเวียนเป็นวัฏฏะ

ดังที่กล่าวแล้ว ซึ่งมีตัวกิเลสคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นตัวนำฝังอยู่ในจิตสันดาน ก่อให้เกิดการกระทำกรรม แล้วได้รับผลของกรรม และผลของกรรมนั้นก็เป็นแรงเสริมกระตุ้นให้เป็นกิเลสแล้วก็กระทำกรรมอีก ก่อให้เกิดในภพชาติอย่างไม่รู้จบสิ้น

พระพุทธศาสนาจึงถือว่า สาเหตุของการเกิด มีองค์ประกอบที่เป็นมูลรากที่เชื่อมโยงกับการเกิดของชีวิตมนุษย์ ก็คือตัวกิเลสอันประกอบด้วย อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นต้น เค้าประกอบกับกรรมที่กระทำลงไปด้วย จึงทำให้ปฏิสนธิในภพกล่าวคือการเกิดในภพนั่นเอง เพราะบุคคลใดที่ยังมีกิเลสอยู่ เขาก็ย่อมเกิดมาอีก เพราะเหตุว่ายังพอใจในกาม ยังไม่อิ่มในกาม ยังมีความยึดมั่นถือมั่นอยู่

ทางพระพุทธศาสนาถือว่า ชีวิตมิได้เริ่มต้นที่ท้องมารดาในชาตินี้ หากแต่ได้มีมานานแล้ว และชีวิตก็ไม่ได้สิ้นสุดที่เมรุเผาศพ หรือหลุมฝังศพ แต่ชีวิตจะมีต่อไปอีก ส่วนการเกิดมาในชาตินี้ เป็นเพียงอาศัยท้องมารดาเกิดออกมาให้ปรากฏในชาตินี้เท่านั้น ซึ่งเป็นดังเพียงฉากหนึ่งในภาพยนตร์เรื่องหนึ่งเท่านั้น ส่วนเหตุที่วิญญาณมาปฏิสนธิในครรภ์ก็เพราะวิญญาณมีกิเลส ถ้าไม่มีกิเลส ก็จะไม่มาเกิดอีก ดังวิญญาณของพระอรหันต์ทั้งหลาย

การเกิดของสัตว์มีวิญญาณเป็นตัวกำหนด ทำให้สัตว์ได้เกิดมา โดยมีภพเป็นที่กำเนิดของสัตว์ ในภวสูตร พระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภพ[195] มีได้ด้วยเหตุอะไร พระพุทธเจ้าตรัสย้อนถามว่า ถ้ากรรมที่เกี่ยวกับกาม[196] จักไม่มีแล้ว กามภพจะปรากฏได้บ้างไหม พระอานนท์กราบทูลว่า ไม่พึงปรากฏเลย พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า เพราะเหตุนี้แล กรรม[197]จึงชื่อว่าเป็นไร่นา วิญญาณ[198] จึงชื่อว่าเป็นพืช[199] ตัณหาจึงชื่อว่าเป็นยางเหนียวคือน้ำเชื้อของชีวิต วิญญาณดำรงมั่นอยู่ได้เพราะธาตุอย่างหยาบ[200] ของสัตว์ที่มีอวิชชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกใจ การเกิดในภพใหม่จึงมีต่อไปอีกด้วยประการฉะนี้[201]

จากพระสูตรนี้เป็นการบ่งบอกได้ว่า สาเหตุของการเกิดเป็นมนุษย์นั้น มีกรรมเป็นตัวกำหนดให้เกิด และมีวิญญาณคือปฏิสนธิวิญญาณเป็นตัวเชื่อมระหว่างภพ มีตัณหาซึ่งเป็นยางเหนียวแห่งชีวิต กรรมที่ได้กระทำลงไปนั้นเหมือนมีพื้นดินคือนาอยู่ อันเป็นที่เพาะเมล็ดพืช สัตว์ที่จะไปเกิดเป็นวิญญาณ เพราะวิญญาณเหมือนเมล็ดพันธุ์พืช ในเมล็ดพันธุ์พืชก็ย่อมมียางเหนียวเป็นน้ำเชื้อชีวิต ที่วิญญาณต้องมีตัณหา เพราะถ้าหากวิญญาณไม่มีตัณหา ก็เปรียบเหมือนเมล็ดพันธุ์พืชที่ตายแล้วปลูกไม่ขึ้น ดังนั้น กรรม กิเลส และ วิญญาณ มีความสัมพันธ์กันเหมือนเนื้อนา หรือ ดิน พืช และ ยางเหนียวในพืชอันทำให้พืชมีคุณสมบัติในการเกิดใหม่ได้อีกเมื่อสภาวะแวดล้อมเหมาะสม

---

[195] ภพ มี ๒ คือ (๑) กรรมภพ ได้แก่ ปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขาร และอเนญชาภิสังขาร (๒) ภพใหม่อันมีในปฏิสนธิ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ (ขุ.จู. (ไทย) ๓๐/๒๔/๑๓๘).

[196] กาม ในที่นี้หมายถึงวัตถุกามและกิเลสกาม (องฺ.จตุกฺก.อ. (บาลี) ๒/๑๘๕/๔๐๕).

[197] กรรม หมายถึงกุศลกรรมและอกุศลกรรม (องฺ.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๗/๒๒๘).

[198] วิญญาณ หมายถึงอภิสังขารวิญญาณที่เกิดร่วม คือเกิดพร้อมกับกรรม (องฺ.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๗/๒๒๘,องฺ.ติก.ฏีกา (บาลี) ๒/๗๗/๒๓๐).

[199] พืช ในที่นี้หมายถึงปฏิสนธิวิญญาณ (ขุ.ขุ.อ. (บาลี) ๖/๑๗๑).

[200] ธาตุอย่างหยาบ หมายถึง กามธาตุ (องฺ.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๗/๒๒๘).

[201] ดูรายละเอียดใน องฺ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๗๗-๗๘/๒๑๗-๒๑๘, องฺ.ทุก.(ไทย) ๒๐/๗๗/๓๐๐-๓๐๑.

ตามนัยนี้ แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงยืนยันเรื่องการเกิดใหม่ เป็นการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณที่ยังมีกิเลส และ กรรมที่ยังมีเจตนา มีความปรารถนาในกามภพ รูปภพ และอรูปภพ สัตว์จะไปเกิดในภพใดก็สุดแล้วแต่กิเลสและกรรมของเขาที่เกี่ยวกับภพนั้น เหมือนบุคคลฝึกฝนสิ่งใดพอใจกระทำสิ่งใด ย่อมได้รับผลของสิ่งนั้น[202]

กิเลส กรรม วิบาก ทั้ง ๓ นี้แหละเป็นปัจจัยหนุนเนื่องให้มีการเวียนว่ายตายเกิดและตัว “วิญญาณ” หรือเรียกอีกอย่างว่า “จิต” นั้น เป็นตัวสะสมกิเลสและผลของกรรมที่ได้กระทำไว้คอยเชื่อมต่อระหว่างภพให้ได้มาเกิดในภพนี้ วิญญาณที่คอยเชื่อมระหว่างภพนี้เรียกรวมกันว่า “ปฏิสนธิวิญญาณ” ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายความหมายเกี่ยวกับปฏิสนธิวิญญาณนี้ว่า “คำว่า ปฏิสนธิเป็นวิญญาณนั้น หมายความว่า สิ่งใดท่านเรียกว่า ปฏิสนธิ เพราะเกิดขึ้นด้วยอำนาจการเชื่อมต่อภพอื่น (กับปัจจุบันภพนี้) สิ่งนั้นเป็นวิญญาณ”[203]

๓.๑.๑.๓ การเกิดในมนุษยภูมิตามแนวของปฏิจจสมุปบาท

ความสืบเนื่องเป็นปัจจัยของกันและกันตามหลักปฏิจจสมุปบาทดังกล่าวแล้ว เป็นเหตุผลว่า ชีวิตที่ยังไม่สิ้นกิเลสนั้นยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่เช่นนี้เรื่อยไป ความเป็นไปของสังสารวัฏก็ยังหมุนไปรอบแล้วรอบเล่า ในมิลินทปัญหา พระเจ้ามิลินทตรัสถามพระนาคเสนเถระเกี่ยวกับสังสารวัฏฏ์ การเกิดของมนุษย์เป็นอย่างไร โดยพระนาคเสนเถระถวายวิสัชชนาว่า บุคคลเกิดในโลกนี้แล้วก็ตายในโลกนี้ ตายในโลกนี้แล้วก็เกิดขึ้นในโลกอื่น เกิดขึ้นในโลกนั้นแล้วก็ตายในโลกนั้นนั่นแหละ ตายในโลกนั้นแล้วก็เกิดขึ้นในโลกอื่น พระเถระอุปมาถวายแด่พระเจ้ามิลินท์ว่า เหมือนบุรุษคนหนึ่งกินมะม่วงสุกแล้วปลูกเมล็ดไว้ เมล็ดมะม่วงนั้น ก็เกิดเป็นต้นมะม่วงใหญ่ขึ้น จนกระทั่งมีผลมะม่วง บุรุษนั้นก็กินมะม่วงสุกจากมะม่วงต้นนั้น แล้วปลูกเมล็ดมะม่วงไว้อีก เมล็ดมะม่วงนั้นก็เกิดเป็นต้นมะม่วงใหญ่โตขึ้นจนมีผล ต้นแก่ก็ตายไป ที่สุดเบื้องต้นแห่งต้นมะม่วงเหล่านั้น ย่อมไม่ปรากฏว่ามีมาแต่เมื่อไร ข้อนี้ฉันใด การเวียนตายเวียนเกิดของสัตว์ทั้งหลาย ก็ไม่ปรากฏเบื้องต้นฉันนั้น[204]

ในเรื่องนี้เป็นข้อที่อธิบายถึงเหตุปัจจัยที่เป็นผลสืบเนื่องกันทำให้เกิดภพเกิดชาติอย่างไม่รู้จบสิ้น ทั้งนี้เพราะกิเลส และกรรมที่ได้สั่งสมไว้ในชาติก่อนๆ ไม่ว่าจะเป็นความดีหรือความชั่ว ทำสิ่งใดไว้ก็ต้องได้รับสิ่งนั้น ตั้งแต่เวลาที่เราเกิดมา เราก็ต้องรับผลของความดีความชั่วที่เราได้กระทำไว้แล้วในอดีตทั้งนั้นไม่ช้าก็เร็ว ทั้งนี้ก็สุดแต่อำนาจของบุญและบาปที่เราได้สั่งสมไว้นั้น เมื่อได้รับผลนั้นแล้ว ผลนั้นก็จะเป็นเหตุให้เรากระทำเหตุต่อไปเปรียบผู้ที่รับประทานผลมะม่วงแล้วก็ปลูกเมล็ดมะม่วงนั้นขึ้นใหม่ต่อไป และขณะที่เรากระทำและรับผลอยู่นี้ก็ถูกความแก่ ถูกพยาธิเบียดเบียนเอา ทำให้ใกล้ความตายเข้าไปทุกขณะของชีวิต เมื่อถึงวาระแห่งความตายมาถึงเข้า ความดีความชั่วที่เราได้สั่งสมไว้นั่นแหละจะเป็นปัจจัยให้เราหมุนไปสู่ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ต่อๆ ไปในทุกภพทุกชาติ หมุนวนเป็นวัฏฏสงสารเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าเราจะสามารถสร้างเหตุอันเป็นปัจจัยให้ตัดวงจรแห่ง

---

[202] วศิน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘), หน้า ๘๗.

[203] พระพุทธโฆษาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค,** สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)และคณะ, แปลและเรียบเรียง, หน้า ๙๓๘.

[204] ปุ้ย แสงฉาย, พระธรรมมหาวีรานุวัตร, ชำระ, **มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา**, หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

สังสารวัฏนี้ลงได้ นั่นก็คือการรู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจ ๔ แต่ตราบใดที่ยังไม่รู้แจ้งเห็นจริงในหลักอริยสัจ ๔ นี้ก็ยังต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่เช่นนี้เรื่อยไป

จะเห็นได้ว่า การกลับมาเกิดเป็นมนุษย์นั้นมิใช่เหตุบังเอิญและการที่มนุษย์ทั้งหลายจักกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกหลังจากตายแล้วนั้นก็สืบเนื่องมาจากเหตุปัจจัยที่หนุนเนื่องให้ได้เกิดทั้งนั้น และปฏิปทาอันยังสัตว์ให้ได้เกิดเป็นมนุษย์คือการประพฤติสุจริตธรรมกล่าวคือการประพฤติดีทางกาย วาจา ใจ หากว่ามนุษย์คนใดไม่ประพฤติสุจริตธรรมดังกล่าวแล้ว ก็ต้องไปเกิดเป็นสัตว์ในภพภูมิอื่น ซึ่งเป็นภพภูมิที่เป็นสถานที่เหมาะสมกับกรรมที่กระทำไว้ ทั้งนี้ก็เพราะเขาไม่มีธรรมที่จะเป็นเหตุนำให้มาเกิดเป็นมนุษย์ดังกล่าวแล้วนั่นเอง ผู้ใดมีมนุษยธรรมประจำใจ ตั้งตนอยู่ในมนุษยธรรม ๕ ประการนี้เป็นนิตย์ ดำเนินชีวิตของตนไปตามวิถีแห่งธรรมอันกระทำให้เป็นมนุษย์นี้ เท่ากับว่ามนุษย์ผู้นั้นกำลังนำชีวิตตนเดินไปตามปฏิปทาทางที่จะได้กลับมาเป็นมนุษย์อย่างแน่แท้

การจะเกิดในภพภูมิมนุษย์แล้วได้อัตภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นก็เป็นเรื่องยากดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเรื่องพญานาคชื่อเอรกปัตต์ พระพุทธเจ้าก็ตรัสแก่พญานาคไว้ว่า “การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็นับว่ายาก[205] การดำรงชีวิตอยู่ของเหล่าสัตว์ก็นับว่ายาก การที่จะได้ฟังสัทธรรมก็นับว่ายาก การที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเสด็จอุบัติขึ้นก็ยิ่งยาก” [206]

การเกิดในมนุษยภูมินี้ก็เช่นกัน สืบเนื่องมาจากผลแห่งการสั่งสมความดีไว้ในอดีต ข้อนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสยืนยันถึงผลแห่งกรรมดี โดยตรัสถึงบุรพกุศลกรรมที่พระองค์ได้บำเพ็ญไว้ในอดีตชาติหลายภพหลายชาติ จนกระทั่งถึงพระชาติสุดท้ายของพระองค์ว่า

> ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน[207] ภพก่อน กำเนิดก่อน[208] ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์สมาทานในกุศลธรรม[209] สมาทานมั่นคงในกายสุจริต (ประพฤติชอบด้วยกาย) ในวจีสุจริต (ประพฤติชอบด้วยวาจา) ในมโนสุจริต (ประพฤติชอบด้วยใจ) ในการจำแนกทาน ในการสมาทานศีล ในการรักษาอุโบสถ ในความเกื้อกูลมารดา ในความเกื้อกูลบิดา ในความเกื้อกูลสมณะ ในความเกื้อกูลพราหมณ์ ในความประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล และในกุศลธรรมอันยิ่ง[210] อื่นๆ อีก เพราะตถาคตได้ทำ สั่งสม พอกพูนกรรมนั้น ทำกรรมนั้นให้ไพบูลย์แล้ว หลังจากตายแล้ว ตถาคตจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ครอบงำเทพเหล่าอื่นในเทวโลกนั้นด้วยฐานะ ๑๐ คือ อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นใหญ่ทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โผฏฐัพพะทิพย์ จุติจากเทวโลกนั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้[211] จึงได้ลักษณะมหาบุรุษนี้ คือ มี

---

[205] การเกิดเป็นมนุษย์ นับว่ายาก เพราะจะต้องได้มาด้วยความพยายามมากและด้วยกุศลมาก การดำรงชีวิตอยู่นับว่ายาก เพราะต้องทำการงานเลี้ยงชีวิต และเพราะต้องดำรงชีวิตอยู่เพียงชั่วระยะนิดหน่อย การได้ฟังสัทธรรม นับว่ายาก เพราะหาผู้แสดงได้ยาก การที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นนับว่ายาก เพราะจะต้องบำเพ็ญบารมีด้วยความพยายามอันยิ่งใหญ่จึงจะสำเร็จได้ และจะต้องใช้เวลาหลายพันโกฏิกัปจึงจะเสด็จอุบัติขึ้นได้ (ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๖/๙๓).

[206] ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๘๒/๔๙, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๒/๙๐.

[207] **ชาติก่อน ภพก่อน** หมายถึงชาติที่เคยเกิดมาก่อน (ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘)

[208] **กำเนิดก่อน** หมายถึงที่อยู่อาศัยในชาติก่อน (ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘)

[209] **กุศลธรรม** หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๙)

[210] **กุศลธรรมอันยิ่ง** มีความหมายต่อไปนี้ คือ (๑) กามาวจรกุศล (๒) รูปาวจรกุศล (๓) อรูปาวจรกุศล (๔) สาวกบารมีญาณ (๕) ปัจเจกโพธิญาณ (๖) สัพพัญญุตญาณ ในที่นี้หมายถึงสัพพัญญุตญาณ (ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๑๐).

[211] **มาสู่ความเป็นอย่างนี้** หมายถึงมาเกิดเป็นมนุษย์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะ.

ฝ่าพระบาทราบเสมอกันขณะเหยียบลงพื้นฝ่าพระบาทราบเสมอกัน ยกฝ่าพระบาทขึ้นก็ยังเสมอกัน ขณะจดฝ่าพระบาทลงทุกส่วนก็แตะพื้นพร้อมกัน[212]

จากพระพุทธพจน์นี้ เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า วัฏฏะสงสารนั้นมีจริง ภพชาตินั้นมีจริง ผลแห่งกรรมดีนั้นมีจริง ยิ่งอดีตได้กระทำกรรมดีไว้มากเพียงใดก็ย่อมส่งผลต่อการเกิดในภพต่อไปให้มีความเพียบพร้อมบริบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพียงนั้น การที่พระพุทธองค์เพียบพร้อมด้วยฐานะทั้ง ๑๐ประการนั้นก็ด้วยกุศลกรรมที่ได้บำเพ็ญไว้ในอดีตทั้งสิ้น แม้การได้ลักษณะมหาบุรุษก็สืบเนื่องจากกุศลกรรมที่พระองค์บำเพ็ญมา การที่จะเกิดเป็นมนุษย์แล้วจะเพียบพร้อมด้วยสมบัติทั้งหลายตั้งแต่เกิดนั้นก็เนื่องมาจากผลแห่งกรรมที่ได้กระทำแล้วในอดีตทั้งสิ้น

ปัญหามีอยู่ว่า เมื่อได้บำเพ็ญเหตุของการเกิดเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือการสมาทานประพฤติกุศลธรรม มั่นคงประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต อย่างเพียบพร้อมแล้วการจะมาเกิดในภพมนุษย์นี้ จะดำเนินไปในรูปแบบไหน ในลักษณะใด ก้าวเดินไปหรืออย่างไร ข้อนี้พระนาคเสนเถระได้กล่าวอธิบายเกี่ยวกับปัญหานี้ถวายแด่พระเจ้ามิลินท์ว่า

พระเจ้ามิลินท์ ตรัสถามว่า ดูก่อนพระนาคเสน เมื่อวิญญาณจะไปเกิด ต้องก้าวเดินไปหรือไม่ พระนาคเสนทูลตอบว่า ขอถวายพระพร ไม่ต้องก้าว ไม่ต้องเดิน แล้วพระนาคเสนก็ทูลข้ออุปมาถวายแด่พระเจ้ามิลินท์ว่า เปรียบเหมือนการจุดไฟโดยต่อจากไฟอีกดวงหนึ่ง จะเป็นว่าไฟดวงที่ถูกต่อก้าวมายังดวงที่ต่อใหม่หรือ พระเจ้ามิลินท์ตรัสตอบว่า หามิได้ หรืออีกอุปมาหนึ่งท่านเปรียบว่า ขณะเมื่อพระองค์ทรงศึกษาวิชาอยู่ในสำนักอาจารย์ วิชาเหล่านั้นเคลื่อนจากอาจารย์มาหาพระองค์กระนั้นหรือ หามิได้ ขอถวายพระพร วิญญาณก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกันขณะเมื่อจะไปบังเกิดยังภพอื่น ก็หาได้ก้าวหรือเดินจากภพนี้ไปสู่ภพนั้นๆ ไม่[213]

อีกอย่างหนึ่ง การจะก้าวลงสู่ครรภ์มารดาของสัตว์ที่จะมาเกิดนั้น จะก้าวเข้าสู่ครรภ์มารดาทางทิศไหน ข้อนี้พระนาคเสนเถระก็ได้อธิบายถวายแด่พระเจ้ามิลินท์ว่า

พระเจ้ามิลินท์ตรัสถามว่า ดูก่อนพระนาคเสน สัตว์เมื่อจะเข้าถือปฏิสนธิในท้องมารดาเข้าทางไหน พระนาคเสนทูลตอบว่า ขอถวายพระพร หาเป็นเช่นพระองค์ตรัสถามไม่ แล้วก็ทูลว่าขอพระองค์จงทรงส่งพระหฤทัยเข้าไปนึกถึงแก้วแหวนเงินทองในหีบนั้นดู พระเจ้ามิลินท์ตรัสว่าส่งเข้าไปแล้ว พระเถระทูลว่า ขอถวายพระพร นั่นพระองค์ทรงส่งพระหฤทัยเข้าไปทางไหนพระเจ้ามิลินท์ตรัสตอบว่า หามีช่องทางสำหรับให้ส่งจิตเข้าไปไม่พระคุณเจ้า แต่ที่ส่งเข้าไปได้จนเห็นแก้วแหวนเงินทองในหีบนั้น ก็เนื่องด้วยจิตหมายรู้ตามที่ได้ประจักษ์มาแล้ว พระเถระจึงทูลว่า ขอถวายพระพร คนเมื่อจะเกิดในท้องมารดาก็มีเฉพาะแต่จิตซึ่งเรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณเข้าไปถือปฏิสนธิ เมื่อขณะเข้าไปก็เข้าไปโดยอาการเช่นพระองค์ทรงส่งพระหฤทัยเข้าไปในหีบนั้นเหมือนกัน ฉะนั้นจึงหามีช่องทางใดทางหนึ่งสำหรับให้วิญญาณเข้าไปถือปฏิสนธิไม่[214]

การเกิดในมนุษยภูมิ กล่าวคือการถือกำเนิดในครรภ์ของมารดาแล้ว ได้อัตภาพความเป็นมนุษย์นั้น มีจุดกำเนิดที่เป็นไปตามกระแสแห่งกฎธรรมชาติทั้งสิ้น มีความสัมพันธ์ด้วยปัจจัยต่างๆอย่างไม่ขาดสาย เกิดขึ้นสืบต่อกันไปอย่างเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน จากอดีตชาติสู่ปัจจุบันชาติก็เชื่อมโยงกันด้วยวังวนของกิเลส กรรม วิบาก ดังกล่าวแล้ว เมื่อมนุษย์ยังมีกรรมซึ่งเป็นเสมือนพื้นที่ของ

---

[212] ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑/๑๖๓-๑๖๔.

[213] ดูรายละเอียดใน สำนักพิมพ์ตรงหัว, **ปัญหาพระเจ้ามิลินท์**, หน้า ๘๔-๘๕.

[214] เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

ชีวิต มีวิญญาณเป็นเสมือนพืชพันธุ์ของชีวิต มีตัณหาเป็นเสมือนน้ำเชื้อของชีวิต ก็ยังต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ซึ่งการเกิดในมนุษยภูมิกล่าวคือการเกิดในครรภ์มารดานั้น พระพุทธเจ้าตรัสถึงการเกิดของมนุษย์มีองค์หรือปัจจัยประกอบ ๓ ประการไว้ว่า

> ภิกษุทั้งหลาย เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดายังไม่มีระดู และคันธัพพะ[215] ยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู แต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ แต่เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้นเพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกันอย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ มารดาย่อมรักษาทารกในครรภ์นั้น ๙ เดือนบ้าง ๑๐ เดือนบ้าง จึงคลอดทารกผู้เป็นภาระหนักนั้น ด้วยความกังวลใจมาก และเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนักนั้น ซึ่งเกิดแล้วด้วยโลหิตของตนด้วยความห่วงใยมาก[216]

ในพระอภิธรรม กล่าวถึง เหตุปัจจัยปรุงแต่งที่ทำให้ชีวิต รูป ร่างกายมนุษย์เกิดขึ้น เหตุปัจจัยนั้น เรียกว่า สมุฏฐาน ๔ คือ

(๑) กมฺมสมุฏฐาน มีกรรมที่ทำไว้เป็นสมุฏฐานทำให้เกิด
(๒) จิตฺตสมุฏฐาน มีจิตเป็นสมุฏฐานทำให้เกิด
(๓) อุตุสมุฏฐาน มีอากาศหายใจเป็นสมุฏฐานทำให้เกิด
(๔) อาหารสมุฏฐาน มีอาหารเป็นสมุฏฐานทำให้เกิด[217]

ภาวะแห่งการมีชีวิตของมนุษย์นั้นเกิดจากการรวมตัวกันขององค์ประกอบก่อเป็นรูปชีวิตขึ้นเรียกว่า “ขันธ์ ๕” [218] ประกอบด้วย ๑) รูป ได้แก่ ส่วนที่ประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ๒) เวทนา ได้แก่ ความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือเฉยๆ อันเนื่องสืบเนื่องจากผัสสะทางประสาททั้ง ๕ และทางใจ ๓) สัญญา ได้แก่ ความจำได้หมายรู้ กล่าวคือการรู้ การจำ กำหนดรู้อาการ เครื่องหมายลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นได้ ๔) สังขาร ได้แก่ คุณสมบัติต่างๆ ของจิตมีเจตนาเป็นตัวนำ เป็นตัวแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือกลางๆ ปรุงแต่ง การตริตรองตรึกนึกคิดในใจ อันเป็นเหตุให้แสดงพฤติกรรม ต่างๆ ออกมาทางกายวาจา ๕) วิญญาณ ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์

ในส่วนองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์นั้น แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนได้แก่ ส่วนมีความรู้สึกและส่วนที่ไร้ความรู้สึก รวมเรียกว่าธาตุ ๖ คือ

๑) ธาตุที่ไม่มีความรู้สึกไร้สติสัมปชัญญะ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม และอากาศธาตุ ส่วนชีวิตที่เป็นร่างกายของมนุษย์ก็ประกอบด้วยธาตุเหล่านี้

๒) ธาตุที่รับรู้อารมณ์ คือ วิญญาณธาตุหรือ จิตวิญญาณ ในสองส่วนนั้น แต่ละส่วนประกอบมีลักษณะร่วมขององค์ประกอบ ซึ่งปรากฏในธาตุวิภังค์ดังนี้

(๑) ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) มีหน้าที่ค้ำจุน มีความแข็งและความอ่อน เป็นคุณสมบัติเฉพาะตน ได้แก่สิ่งซึ่งมีสภาวะดังนี้ ธรรมชาติที่แข็ง ธรรมชาติที่กระด้าง ความแข็ง ภาวะที่แข็ง เป็นภายในตนมีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และ ทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน เช่นผม ขน

---

[215] **คันธัพพะ** ในที่นี้หมายถึงสัตว์ผู้จะมาเกิดในครรภ์นั้น (ปฏิสนธิวิญญาณ) (ม.มู.อ. (บาลี) ๒/๔๐๘/๒๑๘).

[216] ดูรายละเอียดใน ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘-๔๐๙/๔๔๓-๔๔๕.

[217] สมาคมวัดสระเกศ, **อรรถกถาอัฏฐสาลินี ภาค ๓**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, ๒๕๐๙), หน้า ๒๒๖.

[218] ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๒๙๙-๓๐๐.

เล็บ ฟัน หนังเนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่อาหารเก่า

(๒) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) มีหน้าที่เชื่อมประสาน มีความเกาะกุมไหลซึมเป็นคุณสมบัติ มีสภาวะดังนี้คือ

ความเอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ ความเหนียว ธรรมชาติที่เหนียว ธรรมชาติเป็นเครื่องเกาะกุมรูป เป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และ ทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน เช่น ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตรหรือความเอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ ความเหนียว ธรรมชาติที่เหนียว ธรรมชาติเป็นเครื่องเกาะกุมรูป เป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน แม้อื่นใดมีอยู่ นี้เรียกว่า อาโปธาตุที่เป็นภายใน

๓) เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) มีหน้าที่ให้เกิดการเปลี่ยนภาวะ มีความร้อน ความเย็น เป็นคุณสมบัติ คือ ความร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่น ธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น เป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือซึ่งเป็นภายในตนเช่น เตโชธาตุที่ทำให้ร่างกายอบอุ่น ที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรม ที่ทำให้เร่าร้อนและที่ทำให้ของกินของดื่ม ของเคี้ยว ของลิ้ม ถึงความย่อยไปด้วยดี หรือความร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่นธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น เป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือซึ่งเป็นภายในตน แม้อื่นใดมีอยู่ นี้เรียกว่า เตโชธาตุที่เป็นภายใน

๔) วาโยธาตุ (ธาตุลม) มีหน้าที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว มีการขยายตัวและหดตัวเป็นคุณสมบัติ ดังนี้ ความพัดไปมา ธรรมชาติที่พัดไปมา ธรรมชาติเครื่องค้ำจุนรูป เป็นภายในตนมีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน เช่น ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง ลมในไส้ ลมพัดไปตามตัว ลมศัสตรา ลมมีดโกน ลมเพิกหัวใจลมหายใจเข้า ลมหายใจออก หรือความพัดไปมาธรรมชาติที่พัดไปมา ธรรมชาติเครื่องค้ำจุนรูปเป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน แม้อื่นใดมีอยู่ นี้เรียกว่าวาโยธาตุที่เป็นภายใน

๕) อากาสธาตุ (ธาตุคือที่ว่าง) คือ อากาศ ธรรมชาติที่นับว่าอากาศ ความว่างเปล่า ธรรมชาติที่นับว่าความว่างเปล่า ช่องว่าง ธรรมชาติที่นับว่าช่องว่าง ซึ่งเนื้อและเลือดไม่ถูกต้องแล้วเป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน เช่น ช่องหู ช่องจมูก ช่องปาก ช่องสำหรับกลืนของกิน ของดื่ม ของเคี้ยวของลิ้ม ช่องที่พักอยู่แห่งของกิน ของดื่ม ของเคี้ยว ของลิ้มและช่องสำหรับของกินของดื่มของเคี้ยว ของลิ้มไหลลงเบื้องต่ำ หรืออากาศธรรมชาติที่นับว่าอากาศความว่างเปล่า ธรรมชาติที่นับว่าความว่างเปล่า ช่องว่าง ธรรมชาติที่นับว่าช่องว่างซึ่งเนื้อและเลือดไม่ถูกต้องแล้ว เป็นภายในตน มีเฉพาะตน ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและ ทิฏฐิยึดถือ ซึ่งเป็นภายในตน แม้อื่นใดมีอยู่ นี้เรียกว่า อากาศธาตุที่เป็นภายใน

๖) วิญญาณธาตุ (ธาตุคือความรู้อารมณ์) คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ กายวิญญาณธาตุ และมโนวิญญาณธาตุ นี้เรียกว่าวิญญาณธาตุ[219]

ในที่บางแห่ง พระพุทธเจ้าทรงเรียก วิญญาณ ว่า จิต เช่น ในคำว่า “เมื่อจิตเศร้าหมองแล้วมีหวังไปเกิดในทุคติ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้วมีหวังไปเกิดในสุคติ”[220]

---

[219] ดูรายละเอียดใน ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๓๔๘-๓๕๓/๔๐๕-๔๐๘, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๑๗๒-๑๗๘/๑๓๔-๑๓๘.

องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ประกอบด้วย ขันธ์ ๕ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และ วิญญาณขันธ์[221] ย่อลงได้แก่ รูป และ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็น นาม รูป กับนาม นี้ เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม เป็นเหตุเป็นปัจจัยต่อเนื่องกัน กล่าวคือ อวิชชา ความไม่รู้จักสภาวะตามความเป็นจริงด้วยความโง่ หลง ทำให้เกิดความเห็นผิด จึงก่อให้เกิดตัณหาความดิ้นรน อยากมีอยากดิ้นรนเพื่อความครอบครอง จนมีการยึดมั่นถือมั่น ก่อเกิดเป็นวิบากข้ามภพข้ามชาติสืบเนื่องเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน

ชีวิตหรือตัวตน ซึ่งเกิดสำเร็จมาแต่ขันธ์ทั้ง ๕ นี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กันและกัน กล่าวคือ ขันธ์ทั้ง ๕ มาประชุมรวมกันอย่างพึ่งพาอาศัยเป็นปัจจัยกันและกัน เป็นชีวิตขึ้น ทำงานประสานกัน เป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกันในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นกระบวนการอันสำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิต ที่เนื่องสัมพันธ์กันตามหลักปฏิจจสมุปบันธรรม เป็นกระบวนการในสื่อสารระหว่างกายกับจิตในขันธ์ ๕ ต่ออารมณ์ภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมภายนอกคือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ อันเป็นธรรมชาติของผู้มีชีวิต แต่หากดำเนินชีวิตอันเต็มไปด้วยกิเลส ตัณหา อุปาทานแล้ว ขันธ์ ๕ นั้นจะถูกครอบงำแปรปรวน แฝงหรือประกอบด้วยอุปาทานอันก่อให้เกิดทุกข์อุปาทานหรืออุปาทานขันธ์ ๕ ที่เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับๆๆ...อยู่ในชราในวงจรปฏิจจสมุปบาท ตัณหา อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในขันธ์โดยความว่าเป็นตนด้วยแล้ว ล้วนเป็นเหตุให้เกิดอุปาทานทุกข์ทั้งปวงในการดำเนินชีวิตอย่างไม่รู้ตัว หากพิจารณาโดยแยบคายแล้วจะพบความจริงว่า การกระทำต่างๆ ของเรานั้น ล้วนเกิดแต่ขันธ์ทั้ง ๕ ที่เป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกันจนเกิดเป็นพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้านคือการกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ (คิด) เช่น ความรู้สึก นึก คิดเดิน วิ่ง กิน ด้านอารมณ์ โกรธ เกลียด ขุ่นเคือง การพูดจา การกระทำต่างๆ กล่าวคือทุกๆ สิ่งที่เรากระทำนั้น ครอบคลุมเกี่ยวพันกับเราไปจนตลอดชีวิต

ตามความเป็นจริงแล้ว ความทุกข์ทั้งหลายก็ล้วนปรวนแปรมาจากขันธ์ ๕ นี้ แล้วดำเนินไปตามวงจรปฏิจจสมุปบาท กระบวนการเกิดขึ้นแห่งทุกข์ จนเกิดความทุกข์ชนิดอุปาทานทุกข์ขึ้นในที่สุด เพราะพฤติกรรมที่ได้กระทำลงไปในชาติปัจจุบันนั้นนั่นแหละที่เป็นทั้งดีและไม่ดี เป็นเหตุผลให้เกิดในภพชาติ หากว่าทำกรรมดีก็เป็นเหตุให้เกิดในสุคติภูมิ หากทำกรรมชั่วก็เกิดในทุคติภูมิวนเวียนเป็นวัฏฏะเรื่อยไปอย่างไม่รู้จบสิ้น ในการกระทำกรรมแล้วรับผลของกรรมในภพชาติมนุษย์นี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

> การฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) ย่อมอำนวยผลให้ผู้กระทำไปเกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากของปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีอายุน้อยแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ อทินนาทาน (การลักทรัพย์) ฯลฯ วิบากอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้เสื่อมโภคทรัพย์แก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ กาเมสุมิจฉาจาร (การประพฤติผิดในกาม) ฯลฯ วิบากกาเมสุมิจฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีศัตรูและเป็นผู้มีเวรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ มุสาวาท (การพูดเท็จ) ฯลฯ วิบากมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ถูกกล่าวตู่ด้วยคำไม่จริงแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ ปิสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด) ฯลฯ วิบากแห่งปิสุณาวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้แตกจากมิตรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ ผรุสวาจา (การพูดหยาบคาย) ฯลฯ วิบากแห่งผรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ได้ฟังเรื่องที่ไม่น่าพอใจแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ สัมผัปปลาปะ (การพูดเพ้อเจ้อ) ฯลฯ วิบากแห่งสัมผัปปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อม

---

[220] ดูรายละเอียดใน ม.มู. (บาลี) ๑๒/๗๐/๔๘, ม.มู. (ไทย) ๑๒/๗๐/๖๓.

[221] อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๑/๑., อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๑/๑.

อำนวยผลให้มีวาจาที่ไม่น่าเชื่อถือแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราและเมรัย ฯลฯ วิบากแห่งการดื่มสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ เป็นผู้วิกลจริตแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์[222]

เพราะเหตุแห่งกรรมที่ได้กระทำไว้ไม่เหมือนกัน จึงทำให้คนที่เกิดมาในปัจจุบันชาติแตกต่างกัน ทั้งในแง่ของสภาพความเป็นอยู่ที่ถึงพร้อมบริบูรณ์และคุณลักษณะร่วมทางอัตภาพร่างกายที่แตกต่างกันตั้งแต่แรกกำเนิด ข้อนี้ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากอดีตที่ได้กระทำไว้แล้วทั้งสิ้น ดังที่สุภมาณพโตเทยยบุตร ทูลถามพระพุทธเจ้าในจูฬกัมมวิภังคสูตรว่า อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์ที่เกิดเป็นมนุษย์ปรากฏเป็นคนเลวและคนดี คือ มนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏว่ามีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณดี มีอำนาจน้อย มีอำนาจมาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในตระกูลต่ำ เกิดในตระกูลสูง มีปัญญาน้อย มีปัญญามาก เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มนุษย์ทั้งหลายที่เกิดเป็นมนุษย์ปรากฏเป็นคนเลวและคนดี

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก ต้องอาศัยบุญกุศล หรือคุณงามความดีที่เคยทำมาแล้วจึงจะได้ความเป็นมนุษย์ เพราะบางคนเกิดมายังไม่ได้ลืมตาดูโลกก็ตายเสียก่อนในครรภ์มารดา กว่าจะเติบโตก็ช้าและอ่อนแอช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งพามารดา บิดา หรือ ผู้อื่นช่วยดูแล และ เมื่อเจริญเติบโตแล้วการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อรักษาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ยังยากอีก

๓.๑.๒ กระบวนการของการเกิดในมหาตัณหาสังขยสูตร

กระบวนการเกิดในมหาตัณหาสังขยสูตรนี้ถือว่าเป็นพระสูตรขนาดกลางไม่ใช่พระสูตรที่มีขนาดยาว เป็นเรื่องหรือเป็นพระสูตรที่เน้นเฉพาะเรื่องไม่ได้เป็นพระสูตรที่เน้นการสอนหลากหลาย เพราะพระสูตรนี้มีเนื้อหาที่ค่อนข้างแคบคือแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องการเข้าใจผิดเรื่องวิญญาณ ซึ่งพระสูตรนี้มีโครงสร้างหลักอยู่ ๒ ประการ คือ

กระบวนการเกิดในมหาตัณหาสังขยสูตรนี้ถือว่า เป็นพระสูตรขนาดกลางไม่ใช่พระสูตรที่มีขนาดยาว เป็นเรื่องหรือเป็นพระสูตรที่เน้นเฉพาะเรื่องไม่ได้เป็นพระสูตรที่เน้นการสอนหลากหลาย เพราะพระสูตรนี้มีเนื้อหาที่ค่อนข้างแคบคือแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องการเข้าใจผิดเรื่องวิญญาณ ซึ่งพระสูตรนี้มีโครงสร้างหลักอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) องค์ประกอบก่อนการพัฒนาการไปสู่การเกิด

องค์ประกอบแห่งการเกิดในครรภ์ตามที่ปรากฏในมหาตัณหาสังขยสูตร สำหรับองค์ประกอบในการเกิดในครรภ์มารดานั้น พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในพระสูตรนี้ว่าการเกิดของมนุษย์หรือสัตว์นั้นมีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ (๑) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน (๒) มารดามีระดู (๒) มีคันธัพพะมาเกิด ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้น เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกันอย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ [223] กระบวนการเกิด การเกิดของมนุษย์จะมีขึ้นมาได้ก็เพราะอาศัยองค์ประกอบสำคัญ ๓

---

[222] ดูรายละเอียดใน องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑-๓๐๒.

[223] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓.

ประการ โดยที่ (๑) ถ้าองค์ประกอบ ๓ ประการข้อใดข้อหนึ่งไม่ครบ การเกิดจะมีไม่ได้ (๒) หากองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการครบก็ถือว่าการเกิดจะสมบูรณ์ได้ ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดายังไม่มีระดู และคันธัพพะยัง ไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู แต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ แต่เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้น เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกันอย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ บุษย์ชญานนท์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับมิติทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการเกิด หมายถึง การปรากฏขึ้นของรูปและนามที่เรียกว่าขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อประกอบกันเข้าจึงทำให้เกิดสิ่งมีชีวิต กำเนิดของสัตว์นี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า โยนิ มี ๔ จำพวก คือ

๑) อัณฑชโยนิ สัตว์ที่เกิดในไข่ เช่น นก ไก่ เต่า เป็นต้น

๒) ชลาพุชโยนิ สัตว์ที่เกิดในครรภ์ เช่น มนุษย์ ช้าง ม้า วัว ควาย แพะ แกะ เป็นต้น

๓) สังเสทชโยนิ ชีวิตที่เกิดในเถ้าไคล เกิดจากสิ่งโสโครก ของมูตรเน่า เช่น แบคทีเรีย หรือเชื้อจุลินทรีย์บางชนิด เป็นต้น

๔) โอปปาติกโยนิ สัตว์ที่เกิดผุดขึ้น เช่น ชีวิตที่เกิดผุดขึ้นทันทีด้วยอำนาจบุญและบาป คือ พวกเทวดา สัตว์นรก เปรต อสุรกาย[224] อีกประการหนึ่งการอุบัติขึ้นของชีวิตมนุษย์ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) บิดามารดามีเพศสัมพันธ์กัน (๒) มารดาอยู่ในวัยที่ยังมีระดู (๓) มีคันธัพพะมาเกิดในครรภ์มารดา[225] เป็นต้น

(๒) พัฒนาการในระยะของการเกิด

พัฒนาการในระยะของการเกิด ในมหาตัณหาสังขยสูตรนี้ถือว่า เป็นเรื่องหรือเป็นพระสูตรที่เน้นเฉพาะเรื่อง ไม่ได้เป็นพระสูตรที่เน้นการสอนหลากหลาย เพราะพระสูตรนี้มีเนื้อหาที่ค่อนข้างแคบคือแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องการเข้าใจผิดเรื่องวิญญาณ ซึ่งพระสูตรนี้มีโครงสร้างหลักอยู่ ๒ ประการ คือ

๑) พัฒนาการในระยะของการเกิดที่เกี่ยวกับบุคคล คือ การยกเอาเรื่องของการปฏิบัติผิดหรือการมีความคิดเห็นที่ผิดของบุคคล คือ ปุกกุสาติที่มีความเห็นว่า เรื่องคำสอนของพระพุทธองค์นั้นความจริงไม่ใช่เรื่องแปลกหรือเป็นเรื่องที่วิเศษอะไร แต่เป็นเรื่องปกติธรรมดาที่คนทั่วไปก็สามารถที่จะเข้าใจได้โดยเฉพาะเรื่องวิญญาณว่า เรื่องนี้ไม่ได้แตกต่างไปจากเรื่องที่ศาสนาพราหมณ์สอนวิญญาณที่แท้จริงคือ ภูตผีปีศาจมีตัวตนสามารถไปไหนได้ รับรู้ได้หรือมาบอกแก่คนอื่น ได้พูด ได้เสวยวิบากกรรมหรือเสวยสิ่งที่คนอื่นบูชาได้ โดยท่านได้นำเอาแนวคิดเรื่องเทวนิยมของศาสนาพราหมณ์มากล่าวว่าความคิดเรื่องวิญญาณที่พระพุทธองค์ทรงสอนนั้น ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากคำสอนของศาสนาพราหมณ์เลย ดังนั้น เรื่องนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากและเป็นเรื่องที่มีความสุ่มเสี่ยงต่อการอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาก จนถึงขั้นเป็นการเสนอแนวคิดที่สวนทางกับพระพุทธเจ้า ดังนั้น เรื่องนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่พระพุทธองค์จะต้องยกขึ้นมาเป็นเรื่องหลักของสงฆ์เพราะหาก

---

[224] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๓., ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๕๒/๑๕๑.

[225] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓-๔๔๔., ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

ปล่อยไว้เรื่องนัยนี้อาจจะมีผลกระทบต่อสงฆ์ในวงกว้างได้ ดังนั้น โครงสร้างแรกของเรื่องนี้ก็คือโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับบุคคล

๒) พัฒนาการในระยะของการเกิดที่เกี่ยวกับหลักธรรม คือสิ่งที่ทรงนำมาแสดงนั้นก็คือทรงแสดงธรรมที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความเห็นผิดของพระสาติเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณก็คือ เรื่องเกี่ยวกับหลักการที่เกี่ยวกับวิญญาณที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาว่าหมายถึงอะไรวิญญาณเกิดขึ้นมาได้อย่างไร อะไรหล่อเลี้ยงวิญญาณ เป็นต้น โดยทรงยกหลักปฏิจจสมุปบาทตอนวิญญาณเป็นปัจจัยทำให้เกิดนามรูปว่ามีเงื่อนไขอย่างไร และดำเนินไปอย่างไรบ้างมาประกอบคำอธิบายดังปรากฏในพระพุทธพจน์ประกอบที่ว่า

> ภิกษุทั้งหลาย เมื่อวิญญาณที่เกิดขึ้น เพราะอาศัยปัจจัยใดๆ ก็นับว่า “วิญญาณ” ตามปัจจัยนั้นๆ วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปารมณ์ ก็นับว่า “จักขุวิญญาณ” วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยโสตะและสัททารมณ์ก็นับว่า “โสตวิญญาณ” วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยฆานะและคันธารมณ์ก็นับว่า “ฆานวิญญาณ” วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยชิวหาและรสารมณ์ก็นับว่า “ชิวหาวิญญาณ” วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายและโผฏฐัพพารมณ์ก็นับว่า “กายวิญญาณ” วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยมโนและธรรมารมณ์ก็นับว่า “มโนวิญญาณ”

คำสอนที่เกี่ยวกับขันธ์ ๕ คือการอธิบายเรื่องวิญญาณที่ทรงอธิบายประกอบคำสอนเรื่องวิญญาณที่ไม่ได้เป็นเหมือนวิญญาณของศาสนาพราหมณ์ฮินดู เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณอีกประการหนึ่งนั้นก็คือเรื่องของขันธ์ ๕ ว่าวิญญาณกับขันธ์ ๕ เป็นอันเดียวกันไหม หรือการอธิบายเรื่องขันธ์ ๕ ก็เพื่อที่จะหักล้างความเชื่อของท่านสติว่าขันธ์ ๕ นั่นเองที่เป็นอัตตา โดยทรงตรัสถามความเห็นของภิกษุทั้งหลาย เรื่องปัจจัยที่เป็นเหตุเกิด และปัจจัยที่เป็นเหตุดับแห่งขันธ์ ๕ ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบตรงกับที่ตรัส จึงตรัสถามต่อไปว่า

> ...มีความสงสัยในการเกิดและการดับของขันธ์ ๕ หรือไม่ ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่ามีความสงสัย ทรงตรัสถามว่า เมื่อบุคคลเห็นการเกิดและการดับแห่งขันธ์ ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบแล้ว เขาละความสงสัยนั้นได้หรือ ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่าละได้ เมื่อตรัสถามว่าภิกษุเหล่านั้นเห็นการเกิดและการดับแห่งขันธ์ตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบหรือไม่ ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่า เห็น และเมื่อตรัสถามว่าละความสงสัยได้หรือไม่ ทูลตอบว่า ละได้ จากนั้นทรงตรัสถามต่อไปจนภิกษุเหล่านั้นกราบทูลยืนยันว่า ท่านมิได้ติดอยู่กับทิฏฐิอันบริสุทธิ์ว่าเป็นของตน แต่ถือว่าเป็นเพียงพาหะให้ไปถึงความหลุดพ้นแล้วทิ้งไป เหมือนคนโดยสารแพข้ามฝั่ง เมื่อถึงฝั่งแล้วก็ทิ้งแพไป และคำสอนเรื่องอาหาร ๔ ประเภทที่หล่อเลี้ยงขันธ์ ๕ ทรงตรัสว่า อาหาร ๔ ชนิด คือ (๑) กวฬิงการาหาร (อาหารคือคำข้าว) (๒) ผัสสาหาร (อาหารคือผัสสะ) (๓) มโนสัญเจตนาหาร (อาหารคือสัญเจตนา หรือความจงใจ) (๔) วิญญาณาหาร (อาหารคือวิญญาณ) มีเพื่อช่วยให้สัตว์ดำรงอยู่ได้ และช่วยให้แสวงหาภพต่อไป คือ ประเด็นที่ทรงอธิบายเหตุเกิด และเหตุดับแห่งอาหารเหล่านั้นตามหลักปฏิจจสมุปบาททั้งสายเกิดและสายดับ แล้วตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว จะนึกย้อนถึงอดีตชาติของตนว่าเราเคยมีมาแล้ว หรือว่าไม่เคยมีมา ได้เป็นอะไรมาแล้ว ได้เป็นอย่างไรมาแล้ว ก่อนมาเป็นอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่าไม่นึกย้อนอดีตชาติ [226]

---

[226] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๒/๔๓๔.

(๓) พัฒนาการภายหลังจากการเกิด

พัฒนาการภายหลังจากการเกิดสิ่งที่เกิดภายหลังจากการตั้งครรภ์ ในพระสูตรนี้ คือสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงอธิบายสิ่งที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการตั้งครรภ์ก็คือมารดาและบิดาจะต้องดูแลบุตรนั้นด้วยเครื่องบริหารครรภ์อย่างครบถ้วนเป็นเวลา ๙-๑๐ เดือน โดยการเลี้ยงด้วยโลหิตของมารดาในช่วงที่มีการตั้งครรภ์ ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า

> มารดาย่อมรักษาทารกในครรภ์นั้น ๙ เดือนบ้าง ๑๐ เดือนบ้าง จึงคลอดทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นด้วยความกังวลใจมาก และเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นซึ่งเกิดแล้วด้วยโลหิตของตนด้วยความห่วงใยมาก เช่น กระบวนการหลังจากการคลอด เมื่อครบ ๙-๑๐ เดือนแล้วก็จะคลอดออกมาเป็นมนุษย์เมื่อนั้น เด็กจะอาศัยน้ำนมของมารดาเป็นเครื่องเลี้ยงชีพโดยระยะแรกๆ เด็กน้อยจะอาศัยน้ำนมและนมเป็นเครื่องเล่น ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า “น้ำนมของมารดานับเป็นโลหิตในอริยวินัย”

พัฒนาการของเด็กในวัยเด็ก เมื่อเด็กคลอดแล้วอาศัยน้ำนมมารดาจนโตมาขณะหนึ่งแล้วเด็กก็จะมีพัฒนาการ คือการเดินการวิ่งและเล่นของเล่นที่ตัวเองชอบ ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า

> “กุมารนั้นอาศัยความเจริญและความเติบโตแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย ย่อมเล่นด้วยเครื่องเล่นสำหรับกุมาร คือ ไถเล็กๆ ตีไม้หึ่ง หกคะเมน เล่นกังหัน ตวงทราย รถเล็ก ธนูเล็ก”[227]
>
> พัฒนาการของเด็กในวัยเด็กสู่วัยรุ่นและวัยทำงาน จากนั้นพระพุทธองค์ก็ทรงอธิบายถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยโดยเริ่มจากวันเด็กพัฒนาไปสู่วัยรุ่นที่เริ่มเรียนรู้ในเรื่องของการรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กายจากการถูกเลี้ยงดูด้วยสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข ๕ ประการที่เรียกว่า “กามคุณ ๕” ได้แก่ ทรัพย์สินต่างๆ และเรียนรู้จากการเห็นรูปทางตา ฟังเสียงทางหู รู้กลิ่นทางจมูก ลิ้มรสทางลิ้น และสัมผัสผ่านทางกาย ทำให้เด็กมีพัฒนาในทางกายอย่างพรั่งพร้อม

สรุปว่า การเกิดในมหาตัณหาสังขยสูตรจากการกล่าวมาทั้งหมด จะพบว่า คำสอนเรื่องการเกิดและกระบวนการกำเนิดที่ปรากฏในมหาตัณหาสังขยสูตรนั้น เป็นคำสอนที่มีการอธิบายถึงองค์ประกอบและพัฒนาการของเด็ก ก่อนเกิดสู่การเกิดอยู่ในครรภ์ หลังคลอดและมีพัฒนาการจากเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ได้อย่างละเอียดพระสูตรหนึ่ง

๓.๑.๓ กระบวนการของการเกิดในอินทกสูตร

กระบวนการเกิดในอินทกสูตรนั้น เป็นแนวคิดที่ละเอียดไปกว่า ๒ พระสูตรที่ผ่านมา กล่าวคือเป็นการอธิบายกระบวนการพัฒนาการของการเกิดของมนุษย์ในครรภ์เป็นขั้นเป็นตอน ดังปรากฏในอินทกสูตรนั้นว่า สมัยหนึ่งมียักษ์ ชื่อ อินทกะ ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า สัตว์ที่ปฏิสนธิในท้องมารดาได้ร่างกายมาจากไหน กองกระดูกก็ได้มาจากไหน เข้าปฏิสนธิในท้องมารดาได้อย่างไร และการเป็นไปในท้องมารดาเป็นมาอย่างไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสถึงการก่อกำเนิดมนุษย์ที่เจริญเติบโตอยู่ในครรภ์มารดาว่า “รูปนี้เบื้องต้นเกิดเป็น กลละ[228] คือ เป็นน้ำใส มีลักษณะเป็นเมือก เป็นจุดเริ่มต้นแห่ง

---

[227] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๙/๔๔๔.

[228] กลละ หมายถึงรูปละเอียดมีลักษณะกลมใส ขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะ ซึ่งเหลือจากการสะบัด ๓ ครั้ง (สำ.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๔, สำ.ฏีกา (บาลี) ๑/๒๓๕/๓๒๖).

การเจริญเติบโต จากกลละเป็น อัพพุทะ[229] มีลักษณะเป็นเมือกขุ่นข้น จากอัพพุทะเป็น เปสิ[230] มีลักษณะแดงบางระเรื่อ จากเปสิเป็น ฆนะ[231] มีลักษณะเป็นก้อนค่อยๆ แข็งตัวขึ้น จากฆนะเป็น ปัญจสาขา มีลักษณะเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม[232] คือ ปุ่มศีรษะ ๑ ปุ่ม ปุ่มแขน ๒ ปุ่ม ปุ่มขา ๒ ปุ่ม จากนั้นก็พัฒนาไปสู่การเป็นรูปร่างจนมี ผม ขน เล็บ เป็นต้นเกิดขึ้น มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคข้าวน้ำ อย่างไร สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดาก็เลี้ยงอัตตภาพอยู่ด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น”[233] ส่วนในอรรถกถาสารัตถัปปกาสินี ได้ขยายความว่า ระยะแรก เป็น กลละนั้น หมายความว่าสัตว์ที่เกิดในครรภ์มารดาอวัยวะทุกส่วนมิใช่เกิดพร้อมกันที่เดียว แท้จริงแล้ว ค่อยๆ วิวัฒนาการขึ้นทีละน้อยตามลำดับ โดยระยะแรกอยู่ในสภาพเป็น “กลละ” ก่อน คำว่า กลละ คือ น้ำใสสะอาดที่ปฏิสนธิในท้องมารดา ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าจึงอุปมาเหมือน มีสีคล้ายเนยใส ขนาดเท่าหยาดน้ำมันงา ซึ่งติดอยู่ที่ปลายด้ายที่ทำจากขนแกะแรกเกิด ๓ เส้น[234] มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑.๓.๑ องค์ประกอบก่อนการพัฒนาการไปสู่การเกิด

องค์ประกอบก่อนการพัฒนาการไปสู่การเกิดในฎีกาอภิธัมมัตถวิภาวินี อธิบายเสริมการพัฒนาการไปสู่การเกิดว่า “กลละนั้น มีเค้าโครงของกายภาพอยู่ด้วยแล้ว ๓ อย่าง คือ กายทสกะ คือ โครงสร้างทางร่างกาย วัตถุทสกะ คือ โครงสร้างทางสมอง และ ภาวทสกะ คือ โครงสร้างกำหนดเพศ ซึ่งโครงสร้างทั้ง ๓ นี้ ปรากฏรวมอยู่แล้วในกลละ ส่วนกลละจะมีลักษณะเป็นก้อนกลมใสมีขนาดเท่าหยาดน้ำมันงา ซึ่งติดอยู่ที่ปลายขนแกะแรกเกิด ๑ เส้น[235] ที่ว่าจากกลละมาเป็นอัพพุทะ คือ จากน้ำใสมาเป็นน้ำขุ่นข้น อรรถกถาอธิบายว่า ครั้นเป็นกลละ ได้ ๗ วัน กลละนั้นก็วิวัฒนาการเป็นน้ำขุ่นข้น มีสีคล้ายน้ำล้างเนื้อ เรียก “อัพพุทะ” ส่วนที่ว่าจากอัพพุทะมาเป็นเปสิ (จากน้ำขุ่นข้นมาเป็นชิ้นเนื้อ) อรรถกถาอธิบายว่า ครั้นเป็น อัพพุทะได้ ๗ วัน อัพพุทะนั้น ก็วิวัฒนาการแข็งตัวเป็นชิ้นเนื้อสีแดงมีลักษณะคล้ายเนื้อแตงโมบด และจากเปสิมาเป็นฆนะ (จากชิ้นเนื้อมาเป็นก้อนเนื้อ) อรรถกถาอธิบายว่า ครั้นเป็นชิ้นเนื้อได้ ๗ วัน ชิ้นเนื้อก็วิวัฒนาการแข็งขึ้นอีกเป็นก้อนเนื้อ ทรงกลมรีคล้ายไข่ไก่

๓.๑.๓.๒ พัฒนาการในระยะของการเกิด

พัฒนาการในระยะของการเกิดตามอินทกสูตร สืบเนื่องต่อสภาพก้อนเนื้อที่เป็นทรงกลมรีคล้ายไข่ไก่ และต่อมาในสัปดาห์ที่ ๕ นั้น ส่วนปีหก คือ ปุ่ม สำหรับจะเกิดเป็นศีรษะ แขน ขา ของทารกย่อมปรากฏออกเพราะกรรม อรรถกถาอธิบายว่า ในสัปดาห์ที่ ๕ ที่ก้อนเนื้อนั้นก็เกิดปุ่ม ๕ ปุ่ม เรียกว่า “ปัญจสาขา” คือปุ่ม ๕ ปุ่มนี้ เกิดขึ้นภายใน ๗ วันนั้น ก็วิวัฒนาการขึ้นเป็นมือ ๒ ข้าง เท้า ๒ ข้าง และศีรษะอีก ๑ ส่วน ต่อมาในสัปดาห์ที่ ๖ เค้าโครงตา ก็เกิด จากนั้น ในสัปดาห์ที่ ๗ เค้า

---

[229] อัพพุทะ หมายถึง รูปละเอียดที่เกิดถัดจากกลละนั้นไป ๗ วัน มีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อ มีลักษณะเหมือนดีบุกเหลว (สำ.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๕, สำ.ฏีกา (บาลี) ๑/๒๓๕/๓๒๖).

[230] เปสิ หมายถึง ชิ้นเนื้อเล็ก

[231] ฆนะ หมายถึง ก้อนเนื้อ

[232] ปุ่ม ๕ ปุ่ม หมายถึงในสัปดาห์ที่ ๕ เกิดเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม คือ แขน ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ (สำ.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๕).

[233] ดูรายละเอียดใน สำ.ส. (บาลี) ๑๕/๒๓๕/๒๔๘., สำ.ส.(ไทย) ๑๕/๒๓๕/๓๓๗.

[234] สำ.ส.อ. (บาลี) ๑/๘๐๓/๘๓.

[235] อภิ.วิ.อ.(บาลี) ๓๑/๒๕๗.

โครงหู ก็เกิด ในสัปดาห์ที่ ๘ เค้าโครงจมูก ก็เกิด ในสัปดาห์ที่ ๙ เค้าโครงลิ้น ก็เกิด รวมเวลาตั้งแต่แรกถือปฏิสนธิจนกระทั่งถึงเวลาเกิดอวัยวะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ทั้งสิ้นรวม ๙ สัปดาห์

หลังจากสัปดาห์ที่ ๙ ไปถึงสัปดาห์ที่ ๔๒ องคาพยพต่างๆ ของร่างกายก็เกิดขึ้น คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย (อาหารใหม่ อาหารเก่า) ในขณะที่องคาพยพต่างๆ เกิดขึ้นอยู่นั้น ส่วนต่างๆ ของร่างกายก็เกิดขึ้นด้วยพร้อมกันดังนี้

ส่วนที่เกิดเป็นของเหลว คืออาโปธาตุ ได้แก่ น้ำดี น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ และปัสสาวะ ส่วนที่เป็นพลังงาน คือเตโชธาตุ ได้แก่ ไฟธาตุที่ทำให้ร่างกายให้อบอุ่น ซึ่งต่อไปจะแปรสภาพเป็นไฟเผาผลาญย่อยอาหาร ไฟทำร่างกายให้ทรุดโทรม ไฟทำร่างกายให้กระวนกระวาย เช่น ร้อนใน เป็นไข้สูง เป็นต้น

ส่วนที่เป็นลม คือวาโยธาตุ ได้แก่ ลมพัดซ่านไป ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง ลมในไส้ ลมพัดไปมาตามตัว ซึ่งต่อไปจะแปรสภาพ และ เป็นลมหายใจ

๓.๒ วิเคราะห์กระบวนการเกิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สำหรับการวิเคราะห์ประเด็นเรื่องกระบวนการเกิดของมนุษย์นั้น จะพบว่า ก่อนที่เราจะทำความเข้าใจเรื่องของประเด็นการเกิดในทางพระพุทธศาสนานั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายควรนำเอาความรู้เรื่องการเกิดตามแนวทางของวิทยาศาสตร์มากล่าวก่อนจากนั้นค่อยนำเอาแนวคิดที่เป็นกระบวนการเกิดของคัมภีร์พระพุทธศาสนามาอธิบายทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น โดยประเด็นที่จะต้องนำมาพิจารณานั้นก็มีดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ กระบวนการกำเนิดในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สำหรับประเด็นต่อไปก็คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำเนิดของมนุษย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งพิจารณาจากแหล่งข้อมูลทั้ง ๔ แหล่งนั้นก็คือ ปาราชิกข้อที่ ๓ มหานิทานสูตร มหาตัณหาสังขยสูตร และอินทกสูตร เพื่อให้เห็นถึงความจริงของการกำเนิดในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

สำหรับการอุบัติขึ้นแห่งชีวิตนั้น คำว่า “อุบัติ” เป็นคำที่ใช้คู่กับ “จุติ” คือ การเคลื่อนจากฐานะเดิม หลังจากจุติจิต คือ เคลื่อนจากวิญญาณหรือการรับรู้ ก็จะเข้าสู่ฐานะใหม่ โดยมีกรรมวิบากที่เคยทำไว้พาไปสู่ภพภูมิที่สร้างไว้ หากฆ่าตัวตาย จิตนั้นก็จะเคลื่อนไปสู่อบายภูมิ คือ จุติเคลื่อนจากโลกมนุษย์ไปอุบัติ หรือ เคลื่อนเข้าสู่นรกภูมิ กล่าวง่ายๆ ว่า เมื่อเดินทางออกจากเมืองมนุษย์ เข้าสู่ถนนวงแหวนของสังสารวัฏฏ์ และเข้าไปสู่เมืองนรก จะไปเป็นประชากรเมืองนรกอยู่จนกว่าจะใช้กรรมหมดก็จะจุติออกจากการเป็นประชากรเมืองนรก เพื่อเป็นประชากรเมืองอื่นในวงแหวนสังสารวัฏ วนไปวนมาจนกว่าจะบำเพ็ญบารมีธรรมจนสามารถเข้าถึงพระนิพพาน เมื่อนั้น ก็ไม่ต้องจุติและอุบัติอีก การอุบัติของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่ต้นเป็นไปตามหลักปฏิจจสมุปบาทเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยกันและกันตั้งแต่อดีตชาติกระทั่งเกิดในครรภ์มารดาในปัจจุบันชาตินี้ และองค์ประกอบที่ทำให้การอุบัติขึ้นแห่งชีวิตมนุษย์ในชาตินี้สมบูรณ์ได้นั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า มีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑) บิดามารดามีเพศสัมพันธ์กัน

๒) มารดาอยู่ในวัยที่ยังมีระดู

๓) มีคันธัพพะมาเกิดในครรภ์มารดา[236]

ในองค์ประกอบ ๓ ประการนี้การเกิดเป็นมนุษย์นั้นมีปรากฏขึ้นตั้งแต่จิตดวงแรกปรากฏในครรภ์มารดา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เกิดนับตั้งแต่จิตดวงแรกวิญญาณดวงแรกเกิดปรากฏขึ้นในครรภ์ของมารดา”[237] ส่วนในพระวินัยกล่าวแสดงการกำหนดที่จัดว่าเป็นมนุษย์ไว้ว่า “กายมนุษย์ ได้แก่ จิตดวงแรกเกิด คือวิญญาณดวงแรกปรากฏขึ้นในครรภ์มารดา จนถึงเวลาตาย อัตภาพในระหว่างนี้ชื่อว่ากายมนุษย์”[238] สำหรับคำว่าคันธัพพะ ในอรรถกถา และ ฎีกา อธิบายว่า คือ สัตว์ผู้ไปเกิด ซึ่งตอนนั้นถือได้ว่า อยู่ในภพก่อน วิญญาณ หรือ จิตสุดท้าย จะมุ่งหน้ามาสู่กำเนิดโดยมีคตินิมิต เป็นตัวนำ[239]

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่า เวลาคนจะตาย จะมีกรรมนิมิต ซึ่งเป็นภาพของกรรม คือประสบการณ์ต่างๆ ที่ตนเคยทำไว้ในอดีตของชีวิตมาฉายให้เห็น พอกรรมนิมิต คือภาพตัวแทนของสิ่งที่ตนทำมา ผ่านไปแล้ว ก็มีคตินิมิต คือ ภาพของภพที่ตนจะไปเกิดปรากฏให้เห็น คตินิมิตที่ปรากฏนี้ก็เป็นไปตามกรรม ที่เป็นตัวนำให้ไปเกิด กรรมนั้นแสดงออกโดยมีคตินิมิตเป็นเครื่องหมาย แล้วกรรมก็เป็นตัวชักพาไป วิญญาณเก่าดับไป วิญญาณ[240] ใหม่เกิดขึ้นสืบต่อกรรมที่สะสมไว้และวิญญาณนั้นชื่อว่า เป็นคันธัพพะ[241] ซึ่งสัตว์ที่มาเกิดในครรภ์มารดา มาในลักษณะเป็นวิญญาณ ซึ่งวิญญาณนี้เรียก “ปฏิสนธิวิญญาณ” ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างภพที่จะเกิดใหม่เข้าปฏิสนธิในครรภ์มารดาในส่วนที่เล็กที่สุดคือ มดลูก (ชลาพุชะ) ในมดลูกมี ไข่ [ovum] ของมารดา ผสมกับน้ำเชื้อ [Sperm] ของบิดา จากนั้นจึงมีร่องรอยของความเป็นคนปรากฏ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ปัญจสาขา” ปฏิสนธิวิญญาณที่ทำหน้าที่ปฏิสนธินี้เอง เมื่อปฏิสนธิแล้วก็ดับไปเป็นปัจจัยให้เกิดภวังควิญญาณ ดวงใหม่ซึ่งคอยทำหน้าที่สร้าง และจัดระเบียบไข่ที่ผสมเชื้อมีร่องรอยความเป็นคนอยู่แล้วให้เจริญเติบโต ซึ่งแนวคิดเรื่องคันธัพพะหรือวิญญาณที่จะมาเกิดนั้นก็มีปรากฏอยู่ในในสิกขาบทที่ ๓ นี้ได้อธิบายว่าการเกิดของมนุษย์นั้นให้ถือเอาส่วนที่เป็น กายมนุษย์ หมายถึง การที่จิตแรกเกิดขึ้น คือ ปฐมวิญญาณปรากฏขึ้นในท้องแห่งมารดา ตราบเท่าถึงกาลเป็นที่ตาย อัตภาพในระหว่างนี้ ชื่อว่ากายมนุษย์[242]

โดยพระอรรถกถาจารย์ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเกิดในปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ นี้ว่า กายมนุษย์ที่เป็นมูลฐานของการห้ามไม่ให้พระภิกษุปลงหรือพรากจากชีวิตนั้น หมายถึงการเกิดขึ้นของกายจากการที่มี “ปฐมจิต” หรือปฏิสนธิวิญญาณได้มาเกิดในท้องมารดาหรือผู้ที่เป็นแม่ โดยท่านอุบาลีเถระท่านได้อธิบายชัดเจนว่าจิตดวงแรกหรือปฐมจิตนั้นก็คือปฏิสนธิจิตนั่นเอง เมื่อจิต

---

[236] ดูรายละเอียดใน ม.มู. (บาลี) ๑๒/๔๐๘/๓๖๔, ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓, ม.ม. (บาลี) ๑๓/๔๑๑/๓๙๗, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔. ในมหาตัณหาสังขยสูตรก็ยืนยันในเรื่ององค์ประกอบทั้ง ๓ ประการนี้ ดู ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓.

[237] วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑๒๔/๑๙๑.

[238] วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๗๒/๑๔๑, **ในระหว่าง** ในที่นี้หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่ปฏิสนธิ (เกิด) จนถึงจุติ (ดับ) (ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๖/๑๑๕, ที.ปา.ฎีกา (บาลี) ๒๐๖/๑๓๕.

[239] ม.อ. (บาลี) ๒/๔๐๘/๒๑๘, วินย.ฎีกา ๒/๑๐/๒๐.

[240] **วิญญาณ** ในที่นี้หมายถึงปฏิสนธิวิญญาณ ที่ชื่อว่าอยู่ท่ามกลางระหว่างนามกับรูปนั้น เพราะวิญญาณเป็นตัวก่อปัจจัยให้เกิดรูปกับนาม (องฺ.ฉกฺก.อ. (บาลี) ๓/๖๑/๑๔๗).

[241] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

[242] วิ.ม.อ. (ไทย) ๑/๒/๒๖๕.

ดวงแรก (ที่ผุดขึ้น) ในท้องมารดา นั่นแหละ ก็ถือว่าเป็นการถือปฏิสนธิเกิดขึ้นของสัตว์ผู้มีขันธ์ ๕ แม้ทั้งสิ้น เพราะเหตุนั้น กายมนุษย์อันเป็นที่แรกที่สุดนี้คือ (๑) จิตดวงแรก (๒) อรูปขันธ์ ๓ ที่เกี่ยวเกาะด้วยจิตนั้น (๓) กลลรูปที่เกิดพร้อมกับจิตนั้น บรรดาอรูปขันธ์ และกลลรูปแห่งจิตดวงแรกนั้น รูป ๓ ถ้วน ด้วยอำนาจแห่งกาย ๑๐ วัตถุ ๑๐ และภาวะ ๑๐ แห่งสตรีและบุรุษ, รูป ๒๐ ด้วยอำนาจแห่งกาย ๑๐ และวัตถุ ๑๐ แห่งพวกกะเทย ชื่อว่า กลลรูป บรรดาสตรี บุรุษ และกะเทยนั้น กลลรูปของสตรีและบุรุษ มีขนาดเท่าหยาดน้ำมันงาที่ช้อนขึ้นด้วยปลายข้างหนึ่ง แห่งขนแกะแรกเกิดเป็นของใสกระจ่าง[243]

จากคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ดังกล่าวนั้น สามารถที่จะอธิบายให้ง่ายขึ้นมาอีกกล่าวคือในการเกิดของมนุษย์นั้นมีองค์ประกอบของการเกิดอยู่ ๓ ส่วน คือ (๑) จิตดวงแรกหรือปฏิสนธิจิต (๒) อรูปขันธ์ ๓ ได้แก่ สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเกี่ยวเกาะด้วยจิตนั้นหรือเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมจิตหรือปฏิสนธิจิต (๓) กลละรูป หมายถึง รูปที่เป็นหยาดน้ำใสที่จะพัฒนามาเป็นมนุษย์ในภายหลัง ซึ่งภาษาวิทยาศาสตร์เรียกว่า ไซโกสต์ (Zygost) ซึ่งกลละรูปนี้จะมีขนาดเท่าหยาดน้ำมันงาที่ช้อนขึ้นด้วยปลายข้างหนึ่งของขนแกะแรกเกิด มีลักษณะใสกระจ่างสามารถที่จะมองทะลุผ่านได้ ซึ่งซึ่งพระอรรถกถาจารย์ท่านได้อธิบายเพิ่มเติมว่า หยาดน้ำมันงามีสีใสอย่างไร กลลรูปก็มีสีลักษณะเหมือนกับหยาดน้ำมันงานั้นไม่มีผิดเพี้ยน[244] ท่านพระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายเพิ่มเติมต่อไปว่ารูปนี้เมื่อพัฒนาและเกิดมาแล้วจะมีอายุปกติ ไม่เกิน ๑๒๐ ปี รวมความว่า จากกลลรูปที่พัฒนาไปจนถึงการหมดอายุนี้เรียกว่ากายมนุษย์

นอกจากนั้น ในมหานิทานสูตรยังมีคำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเกิดปรากฏในคำอธิบายของพระพุทธองค์ เรื่องปฏิจจสมุปบาทที่ทรงถามพระอานนท์เป็นข้อๆ ไปเริ่มจากชรามรณะไปจนถึงข้อ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี โดยทรงมีคำอธิบายข้อนี้ที่เกี่ยวกับการเกิดว่า

> อานนท์ ข้อที่เรากล่าวเช่นนี้ว่า “เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี” เธอพึงทราบเหตุผลที่วิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ดังต่อไปนี้ ก็ถ้าวิญญาณ จักไม่หยั่งลงในท้องมารดา นามรูปจะก่อตัวขึ้นในท้องมารดาได้หรือ”[245]

จากข้อความดังกล่าวที่ปรากฏในพระพุทธพจน์นั้น จะพบว่า ในมหานิทานสูตรระบุว่าการเกิดเริ่มต้นมาจากการที่มี “วิญญาณ” ที่พระอรรถกถาจารย์ตอบว่า วิญญาณนั้นก็คือ “ปฏิสนธิจิตหรือปฏิสนธิวิญญาณ”[246] ต้องลงสู่ครรภ์มารดาก่อนเป็นอันดับแรกนามรูปจึงปรากฏหรือนามรูปปรากฏได้ก็เพราะมีวิญญาณหรือปฏิสนธิจิตมาอยู่ในนามรูปนั้นก่อน กล่าวคือ เมื่อวิญญาณหยั่งลงด้วยการดับไปเพราะการจุติ การที่วิญญาณเปลี่ยนไปลงสู่ครรภ์ที่เรียกว่าจุติ เพราะเป็นไปด้วยอำนาจของจิต คือ เมื่อจิตดับเวลาลงสู่ครรภ์มารดาวิญญาณก็ดับลงไป ซึ่งต่อจากนี้จะไม่เรียกว่าเป็นวิญญาณเพราะได้เปลี่ยนรูปไปพร้อมกับการดับของจิตนั้น คือวิญญาณย่อมไม่มีด้วยความดับแห่งจิตดวงที่ ๒ และที่ ๓ จริงอยู่ กรรมชรูป ครบ ๓๐ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับปฏิสนธิจิตย่อมเกิด เมื่อกรรมชรูปตั้งอยู่ภวังคจิต ๑๖ เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป โดยไม่มีอันตรายแก่ทารกผู้ถือปฏิสนธิในระหว่างนั้น หรือแก่มารดาของทารกนั้นเพราะอันตรายยังไม่มีโอกาส ก็หากว่ารูปที่ปรากฏขึ้นพร้อมกับปฏิสนธิจิตสามารถ

---

[243] วิ.ม.อ. (ไทย) ๑/๒/๓๘๒.

[244] วิ.ม.อ. (ไทย) ๑/๒/๓๘๒.

[245] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๑๕/๖๕.

[246] ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑/๒๑๓.

เพื่อให้ปัจจัยแก่ภวังคจิตดวงที่ ๑๗ ได้ ความเป็นไปย่อมดำเนินต่อไป ประเวณีย่อมสืบต่อ[247] อันนี้ถือว่าเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเกิดที่ปรากฏในมหานิทานสูตร

ในอินทกสูตรที่ว่า มารดาบริโภคอาหารอย่างไร สัตว์ผู้เกิดในครรภ์ก็เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์มารดา อรรถกถาอธิบายเพิ่มเติมว่า สัตว์ที่อยู่ในครรภ์มารดา บริโภคอาหารทางก้านสะดือ กล่าวคือ ก้านสะดือจะติดเป็นอันเดียวกับแผ่นท้องของมารดา ก้านสะดือนั้นมีลักษณะเป็นรูพรุนข้างในเหมือนก้านบัว รสอาหารที่มารดากินเข้าไปแล้วจะแผ่ซ่านไปทางก้านสะดือ สัตว์ในครรภ์ก็เลี้ยงตนเองด้วยรสอาหารนั้น

วิวัฒนาการของสัตว์ที่อยู่ในครรภ์มารดา สัตว์ทั้งหลายที่ทำกรรมมาแตกต่างกัน บางคนทำกรรมดี บำเพ็ญสมถะและวิปัสสนากรรมฐานมาตามสมควร เมื่อจะมาเกิดในครรภ์มารดาก็สามารถรู้ว่าตัวเองจะไปเกิด ณ สถานที่ไหน เมื่อไร แม้การดำรงอยู่ในครรภ์มารดาและขณะที่คลอดออกมาก็สามารถรู้ได้เพราะกุศลกรรมที่ได้สั่งสมมาดี แต่บางคนไม่รู้เลยว่าตัวเองมาจากไหน จะไปเกิดเมื่อไรที่ใด เพราะอาศัยคุณความดีที่แต่ละได้บำเพ็ญสั่งสมในอดีตชาติ อันเป็นปัจจัยให้เกิดเป็นมนุษย์ติดเนื่องมาแต่อดีต พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสัมปสาทนียสูตรและสังคีติสูตรไว้ดังนี้

(๑) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ ไม่รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา ไม่รู้สึกตัวขณะอยู่ในครรภ์มารดา และขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

(๒) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา แต่ไม่รู้สึกตัวขณะอยู่ในครรภ์มารดา และขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

(๓) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา และขณะอยู่ในครรภ์มารดา แต่ไม่รู้สึกตัวขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

๔) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา ขณะอยู่ในครรภ์มารดา และขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา[248]

ดังนั้น มนุษย์ที่อยู่ในครรภ์มารดา ๔๒ สัปดาห์ หรือ ๑๐ เดือน หรือ ๒๙๔ วัน ซึ่งเป็นวิวัฒนาการการเกิดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่พร้อมจะออกมาลืมตาดูโลกต้องมีบุญบารมีสะสมมาต่างกันจึงจะรู้ที่มาที่ไปของตัวเองได้

ส่วนในมหานิทานสูตรก็มีนัยของการอธิบายกระบวนการเกิดว่า จิตที่มาจุติเกิดแล้วก็จะมีความเจริญเติบโตจากกลละไปสู่รูปร่างอื่น จนเติบโตและคลอดเป็นทารกและพัฒนาจากอายุแรกเกิดไปจนถึง ๑๒๐ ก่อนการที่นามรูปจะแตกทำลายไปได้ หรือเมื่อวิญญาณขาดความสืบต่อ นามรูปบริสุทธิ์จักตั้งขึ้นแล้วถึงความเจริญในปฐมวัย ความงอกงามในมัชฌิมวัย ความไพบูลย์ในปัจฉิมวัยได้ แต่ถ้าไม่มีวิญญาณเป็นปฐมเหตุนามรูปรูปร่างกายก็ไม่อาจจะมีได้ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า “ก็ถ้าวิญญาณเด็กชายหรือเด็กหญิงผู้เยาว์วัยจักขาดความสืบต่อนามรูปจักเจริญงอกงามไพบูลย์ได้หรือ”[249]

ในมหาตัณหาสังขยสูตรนั้นได้อธิบายกระบวนการหลังจากการคลอดเอาไว้ว่า เมื่อครบ ๙-๑๐ เดือนแล้วก็จะคลอดออกมาเป็นมนุษย์เมื่อนั้นเด็กจะอาศัยน้ำนมของมารดาเป็นเครื่องเลี้ยงชีพโดยระยะแรกๆ เด็กน้อยจะอาศัยน้ำนมและนมเป็นเครื่องเล่น ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า “น้ำนมของมารดานับเป็นโลหิตในอริยวินัย”

---

[247] ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑/๒๑๔.

[248] ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๔๗/๘๘, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๗/๑๐๗.

[249] ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๑๕/๖๕.

จากนั้นเมื่อเด็กคลอดแล้วอาศัยน้ำนมมารดาจนโตมาขณะหนึ่งแล้วเด็กก็จะมีพัฒนาการคือการเดินการวิ่งและเล่นของเล่นที่ตัวเองชอบ ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า “กุมารนั้นอาศัยความเจริญและความเติบโตแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย ย่อมเล่นด้วยเครื่องเล่นสำหรับกุมาร คือ ไถเล็กๆ ตีไม้หึ่ง หกคะเมน เล่นกังหัน ตวงทราย รถเล็ก ธนูเล็ก”[250]

๓.๓ วิเคราะห์เป้าหมายของการเกิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สำหรับเป้าหมายในการเกิดเป็นมนุษย์นั้น จากการศึกษาแนวคิดเรื่องการเกิดในทั้ง ๔ แหล่ง ข้อมูลนั้นจะพบว่า เป้าหมายการเกิดเป็นมนุษย์นั้นก็คือ (๑) เกิดมาเพื่อใช้กรรม (๒) เกิดมาเพื่อสร้างความดี (๓) เกิดมาเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การกำจัดทุกข์ โดยมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ เกิดมาเพื่อใช้กรรมและสร้างกรรมใหม่ สำหรับคำว่าเกิดมาเพื่อใช้กรรมนั้นคำว่ากรรม หมายถึงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กรรมนั้นสามารถที่จะจำแนกตามการกระทำออกเป็น ๓ ทาง เรียกว่า ไตรทวาร คือการกระทำทางกาย เรียกว่ากายกรรม การกระทำทางวาจาเรียกว่าวจีกรรม การกระทำทางใจ เรียกว่ามโนกรรม[251] การกระทำทั้ง ๓ ทางนี้ ที่จะถือว่าเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วได้นั้นจะต้องประกอบด้วยเจตนา[252] กล่าวคือ ถ้าประกอบด้วยเจตนาที่เป็นกุศลจึงเรียกว่า กุศลกรรมหรือกรรมดี ถ้าประกอบด้วยเจตนาที่เป็นอกุศลจะเรียกว่า อกุศลกรรมหรือกรรมชั่ว ดังนั้น เจตนา จึงเป็นปทัฏฐานที่สำคัญในการตัดสินการกระทำของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เจตนาหํ ภิกฺขเว กมฺมํ วทามิ เจตยิตฺวา กมฺมํ กโรติ กาเยน วาจาย มนสา ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว (ตั้งใจแล้ว) จึงกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ”[253]

พระพุทธพจน์นี้ ถือว่าเป็นหลักใหญ่ในการอ้างและเป็นมาตรฐานตัดสินการกระทำที่ครอบคลุมทั้งไตรทวาร และเราสามารถมองเห็นความหมายของกรรมได้จากเจตนานี้ อาจกล่าวสั้นๆ ว่าเจตนาคือกรรม ความตั้งใจหรือความจงใจคือกรรม เมื่อกระทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจกระทำทางทวารใดทวารหนึ่งในบรรดาทวารทั้ง ๓ นั้น การกระทำนั้น จึงจัดว่า เป็นกรรมและมีผลที่เรียกว่าวิบาก (กมฺมวิปาก) การกระทำที่ดีส่งให้เกิดผลคือความสุข การกระทำที่ชั่วส่งให้เกิดผลคือความทุกข์ การที่เจตนามีบทบาทต่อการกระทำนี้เพราะเจตนาเป็นสังขารอย่างหนึ่ง คือเป็นสภาพที่ปรุงแต่งและจัดแจงการกระทำทางกาย วาจาและจิต ภาษาบาลีเรียกว่า กายสังขาร วจีสังขาร และจิตตสังขาร[254] ซึ่งเมื่อ

---

[250] ม.มู.(ไทย) ๑๒/๔๐๙/๔๔๔.

[251] องฺ.ติก.(บาลี) ๒๐/๖-๙/๙๙, ๑๔๗/๒๘๕, องฺ.ติก.(ไทย) ๒๐/๖-๙/๑๔๔-๑๔๗, ๑๔๗/๓๙๕.

[252] **เจตนา** (จิต ธาตุ ในอรรถว่าตั้งใจ ยุ ปัจจัย) สภาวะตั้งใจ วิ.อตฺตนา สทฺธึ ชาเต สมฺปยุตฺตธมฺเม เจเตติ อภิสนฺทหตีติ เจตนา. สภาวะที่ตั้งใจจัดแจงธรรมที่เกิดร่วมกับตนไว้ (สงฺคหทีปนีฏีกา (บาลี) ๒/๗๐), หรือ วิ. เจตยตีติ เจตนา. สภาวะตั้งใจ(อภิ.วตาร.(บาลี) ๘๐/๑๙.

[253] องฺ.ฉกฺก. (บาลี) ๒๒/๖๓/๓๙๕, องฺ.ฉกฺก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗. มีความหมายเหมือนกับกรรมและสังขาร เช่น กายสงฺขาโร วจีสงฺขาโร จิตฺตสงฺขาโร (สำนิ.(บาลี) ๑๖/๒/๔, อภิ.วิ.อ.(บาลี) ๒๒๖/๑๕๒-๑๖๒), เจตนา ปน สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณนฺ. (เนตฺติ. (บาลี)๔๓/๖๕), กมฺมนฺติ มคฺคเจตนา. (เนตฺติ.อ.(บาลี) ๑๐๓/๒๕๘) และดูเพิ่มเติมในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

[254] ม.มู.(บาลี) ๑๒/๑๐๒/๗๓, ๔๖๓/๔๑๒-๔๑๓, ม.มู.(ไทย) ๑๒/๑๐๒/๙๗, ๔๖๓/๕๐๓, สำนิ.(บาลี) ๑๖/๒/๒-๔, สำนิ.(ไทย) ๑๖/๒/๘.

ว่าโดยหลักแล้ว เจตนานี้เองเข้ามามีบทบาทในการปรุงแต่งจิต คลุกเคล้ากับจิตตกแต่งให้จิตมีคุณภาพดีหรือไม่ดี จิตเป็นตัวสะท้อนออกมาทางการกระทำและคำที่พูด

นอกจากนั้นกรรมมีส่วนเข้าบงการตั้งแต่ขณะแรกแห่งการปฏิสนธิในทุกภูมิที่เกิด โดยมีชนกกรรมกรรมที่นำให้เกิด[255] เช่น ทำอกุศลกรรม ย่อมนำให้ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย และสัตว์นรก ทำบุญกุศลย่อมนำไปเกิดเป็นมนุษย์และเทวดา การทำฌาน คือ สมถะภาวนา ย่อมนำให้ไปเกิดเป็นพรหม เมื่อมนุษย์ได้เกิดมาเพราะกรรมแล้ว หากเคยทำกรรมชั่วมาในชาติปางก่อนก็ต้องมาชดใช้กรรมในชาตินี้ เช่น ๑) ผู้ใดฆ่าสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีอายุสั้น ๒) ผู้ใดเบียดเบียนสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีโรคมาก ๓) ผู้ใดมักโกรธ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะมีผิวพรรณทรามหน้าตาไม่สวย ๔) ผู้ใดมีใจริษยาผู้อื่น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้ไม่มีอำนาจวาสนามาก ๕) ผู้ใดมีความตระหนี่ ไม่บริจาคทาน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นคนยากจน ๖) ผู้ใดไม่อ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดในตระกูลต่ำ ๗) ผู้ใดไม่ชอบแสวงหาความรู้ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นคนโง่เขลา[256]

๓.๓.๒ เกิดมาเพื่อสร้างความดี

ในการเกิดมาของมนุษย์ตามหลักคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น จะพบว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นยาก ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพาลปัณฑิตสูตรว่า เปรียบเหมือนบุรุษโยนห่วงวงกลมอันเดียวลงไปในน้ำทะเล ที่มีคลื่นลมแรง และมีเต่าตาบอดอยู่ตัวหนึ่ง อยู่ใต้ทะเล ในระยะเวลา ๑๐๐ ปี เต่าตัวนั้นถึงจะโผล่หัวออกมา โอกาสที่หัวเต่าตัวนั้นจะเอาคอสวมเข้าไปในห่วงวงกลมอันเดียวนั้น ยังยากและถ้าหากจะเอาคอเข้าได้ง่าย ก็ยังดีกว่าที่คนพาลตกอยู่ในกำเนิดอันต่ำแล้วจะกลับคืนมาสู่ความเป็นมนุษย์อีกนั้นยาก เพราะในภพภูมิที่ต่ำนั้นไม่มีการประพฤติธรรม ทำบุญ สร้างกุศล จะฆ่าแกงกินกันเอง และถ้าหากจะมีโอกาสในการเกิดก็จะเกิดในตระกูลที่ต่ำ ยากจนข้นแค้น ลำบากในการใช้ชีวิตอยู่[257] เมื่อการเกิดเกิดมายากขนาดนี้ก็มีความจำเป็นที่จะต้องหมั่นทำความดี โดยหลักการทำความดีของพระพุทธศาสนานั้นก็มีปรากฏในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ๓ ประการ คือ ๑) การไม่ทำความชั่ว ๒) กระทำแต่ความดี ๓) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์[258] ซึ่งถือว่าเป็นหลักที่มนุษย์เกิดมาแล้วจะต้องทำให้ได้ เนื่องจากว่าเป็นเป้าหมายที่พระพุทธองค์ได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่าคนเราเกิดมาจะต้องหมั่นทำความดี เว้นความชั่วและต้องหมั่นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์

นอกจากนั้น ในการทำความดีนั้นเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว จะต้องสร้างความดีในหลัก ๓ ประการที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งหลักไตรสิกขานี้มีความเป็นไปอย่างต่อเนื่องกันดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า “ศีลเป็นดังนี้ สมาธิเป็นดังนี้ ปัญญาเป็นดังนี้ สมาธิอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยมีสมาธิเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐาน ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย คือกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ[259] โดยคำว่าไตรสิกขานั้นมาจากคำว่า ไตร + สิกขา ซึ่งคำว่า สิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อที่จะต้องปฏิบัติ ได้แก่ ศีล เรียกว่า ศีลสิกขา

---

[255] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๔๔.

[256] ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙-๒๙๗/๓๗๕.

[257] ดูรายละเอียดใน ม.อุ. (บาลี) ๑๔/๒๕๒/๒๒๐, ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๕๒/๒๙๗-๒๙๘, สำ.ม.(บาลี) ๑๙/๑๑๑๘/๓๙๖-๓๙๗, สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๑๘/๖๓๑.

[258] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๔๐.

[259] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๒/๘๙,๑๔๓/๘๙,๑๔๗/๙๒,๑๕๕/๑๐๐,๑๕๙/๑๐๔,๑๖๒/๑๐๘.

สมาธิ เรียกว่า จิตสิกขา และปัญญา เรียกว่าปัญญาสิกขา การศึกษา, การเล่าเรียน เช่น ปริยัติสิกขา[260] คำว่าสิกขานี้ตรงกับภาษาไทยว่า ศึกษา หมายถึงการเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม[261] อีกความหมายหนึ่งใช้คำว่า เรียน หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน, รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญ,เช่น เรียนหนังสือ เรียนวิชาความรู้, ฝึกให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญ[262] เมื่อประกอบกันกับคำว่า “รู้” จึงเป็นคำว่า “เรียนรู้” ซึ่งหมายถึงการเข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์ที่ได้รับการเรียนรู้จนเกิดความรู้ความเข้าใจมีความชำนาญมาตามลำดับที่ได้จากการฝึกฝนอบรมมานั่นเอง

ส่วนคำว่า ไตร แปลว่า สาม[263] เมื่อรวมทั้งคำว่า ไตรกับคำว่า สิกขา เข้าด้วยกันจึงเป็นไตรสิกขา ในพระพุทธศาสนามีหลักการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ ใช้หลักของไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา ๓ อย่าง[264] โดยไตรสิกขานั้นก็มีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกาย และวาจา หรือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยให้ตั้งอยู่ในความดีงาม รักษา

(๒) สมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่น คือบังคับจิตนี้ไม่ให้เกิดการผันแปรไปตามอารมณ์ที่มากระทบทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แล้วให้เกิดความรู้สึกเป็น กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ หรือวิจิกิจฉา ผู้ที่บังคับตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้ นับว่าจิตมีความเป็นสมาธิอยู่ในตัว คือมีต้นกำเนิดของสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ จิตเป็นสมาธิ คือจิตที่สะอาด บริสุทธิ์ ตั้งมั่นเข้มแข็ง เป็นจิตที่เหมาะสมที่จะทำสิ่งที่ดี ทำหน้าที่ของจิตในทางที่ดี จิตอย่างนี้เรียกว่าจิตที่เป็นสมาธิ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ข้างนอก[265]

(๓) ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ญาณ การวิจัยธรรม การจำแนก การกำหนดหมาย การวิจัยที่เป็นการศึกษาอันชำนาญและชาญฉลาด ในการพิจารณาก็เป็นการเห็นชัดเจนและได้ความรู้ ปัญญาคือความฉลาด ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาสตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ปัญญาคือประทีป ปัญญาคือรัตนะ ความไม่หลง ธรรมวิจัย สัมมาทิฏฐิเหล่านี้ เรียกว่า ปัญญา[266] และสรุปลงท้ายที่ว่า “ปัญญา หมายถึง ญาณ และหมายถึงการสลัดตนออกไป (จากวัฏฏะ)”[267] หรือคำว่า ปัญญา แปลโดยพยัญชนะว่า รู้ทั่ว มาจากคำภาษาบาลีว่า ปญฺญา แยกศัพท์ออกได้ คือ ป เป็นศัพท์อุปสัค แปลว่า ทั่ว กับคำว่า ญา เป็นธาตุ แปลว่า รู้ รวมกันจึงได้รูปเป็น ปญฺญา แปลว่า รู้ทั่ว หรือ รู้รอบ ปัญญา แปลโดยอรรถ (เนื้อความ) หรือความหมายว่า ความรู้ทั่ว หมายถึง ความรู้ที่ถูกต้องครบถ้วนตามที่ควรจะรู้ สำหรับจะแก้ปัญหาได้ หรือสามารถที่จะดับทุกข์ได้ ฯ

---

[260] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, หน้า ๑๑๙๐.

[261] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐๔.

[262] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖๙.

[263] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๓.

[264] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙) ราชบัณฑิต, **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์** ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ช่อระกา,๒๕๔๘),หน้า ๕๕.

[265] พุทธทาสภิกขุ, **โอสาเรตัพพธรรม**, (พระนคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕๑ -๑๕๔.

[266] อ้างแล้ว.

[267] เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๑.

ปัญญา ความรู้ทั่วหรือความรู้ชัด คือ “รู้ทั่วถึงความเป็นจริง หรือตรงตามความเป็นจริง เช่น รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้เท่าทันสังขาร รู้องค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้ที่ไปที่มา รู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย รู้ตามความเป็นจริง รู้ถ่องแท้ เข้าใจถ่องแท้ รู้เข้าใจสภาวธรรมต่างๆ รู้คิด รู้พินิจพิจารณา รู้วินิจฉัย รู้ที่จะจัดแจงจัดการหรือดำเนินการอย่างไรๆ”[268]

๓.๓.๓ เกิดมาเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การกำจัดทุกข์

สำหรับเป้าหมายของการเกิดของมนุษย์อีกประการหนึ่งก็คือ การเกิดมาเพื่อพัฒนาตัวเองให้ไปสู่การดับทุกข์ เนื่องจากการเกิดก็ดี การเจ็บการตายก็ดีถือว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่ง ที่มนุษย์จะต้องเผชิญและต้องกำจัดหรือการสลัดออกจากทุกข์ โดยคำว่าทุกข์ เป็นคำในภาษาบาลี ว่า ทุกฺขำ แปลว่า ธรรมชาติที่คนหรือสัตว์ทนได้ยาก (ทุ+ขมฺ+กฺวิ = ทุกฺขยตีติ = ทุกฺขำ)[269] คือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจที่เกิดกับมนุษย์และสิ่งอื่นๆ ซึ่งคำศัพท์นี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Suffering, Pain Unhappy, เป็นต้น ซึ่งก็มีความหมายว่าไม่น่าชอบใจ น่าเบื่อ ความเจ็บปวด และสิ่งที่เป็นสาเหตุของความลำบากขัดสนเป็นต้น[270] หรือหากจะแปลตามความหมายของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็จะพบว่าคำว่าทุกข์นั้นมีความหมายอยู่ ๒ นัย คือ (ก) หมายถึง สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและความดับสลาย เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวเอง อันเป็นความหมายของความทุกข์ตามหลักไตรลักษณ์ และ (ข) หมายถึง สภาพที่พบได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนาทั้งทางกายและจิตใจ อันเป็นความหมายของความทุกข์ตามหลักอริยสัจ ๔[271]

โดยคำอธิบายนี้ เราสามารถพิจารณาความหมายในเชิงรายละเอียดได้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งอธิบายความทุกข์ใน ๔ นัย คือ (๑) ทุกข์เพราะถูกบีบคั้น (๒) ทุกข์เพราะสภาพที่ทนได้ยาก (๓) ทุกข์เพราะเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ (๔) ทุกข์เพราะมันแย้งต่อความสุข[272] ดังนั้น คำว่าความทุกข์นั้นมีความหมายที่สามารถสรุปได้เป็น ๒ ความหมายหลัก คือ (๑) ถ้ามุ่งถึงวิถีชีวิตมนุษย์ (คือร่างกาย) ความทุกข์หมายถึงความทุกข์ประเภทเวทนา คือความรู้สึกชอบไม่ชอบ เจ็บปวด หรือความทุกข์ทางกายกับจิตนั่นเอง ความทุกข์ตามความหมายนี้เป็นความทุกข์ที่เกิดจากเวทนาอันเกิดขึ้นกับขันธ์ ๕ หรือร่างกายของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย (๒) ถ้ามุ่งถึงกฎเกณฑ์ที่เป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งความทุกข์หมายถึง สภาวะของสรรพสิ่งที่ไม่อาจทนทานต่อกฎการเปลี่ยนแปลงของโลกและจักรวาลได้ ความทุกข์แบบนี้เกิดขึ้นเพราะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอันเป็นไปตามธรรมชาตินั่นเอง

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นได้จัดแบ่งประเภทของความทุกข์เอาไว้อยู่หลายประการ แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปก็มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

---

[268] พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒.

[269] มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, **สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖.

[270] T.W. Rhys Davids, William Stede, **Pali – English – Dictionary**, (New Delhi : Munshiram Manoharial Publishers Prt., 1991), pp. 324 – 326.

[271] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,** พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๙.

[272] วิสุทฺธิ. (บาลี) ๓/๒๔๖. วิสุทฺธิ. (ไทย) ๓/๒/๗๔.

๑) ความทุกข์ในสังขาร (ขันธ์ ๕) หมายถึงความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในร่างกายมนุษย์และสรรพสัตว์ อันจัดเป็นทุกข์เพราะเวทนาและเป็นไปใน ๒ ทางคือ (๑) ทางกาย (๒) ทางจิต[273] และจัดเป็นทุกข์ที่เกิดตามหลักอริยสัจ ๔ โดยที่ร่างกายหรือขันธ์ ๕ นี้ย่อมถือว่าเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์คือการยึดมั่นถือมั่น[274]

๒) ความทุกข์ที่เป็นไปตามกฎธรรมะหรือเรียกว่าความทุกข์ในวัฏฏะ คือ (๑) การเวียนว่ายตายเกิดตามกฎธรรมดาของโลก และ (๒) การทนต่อการบีบคั้นอันเกิดมาจากสภาวะไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลง (อนิจจตา) ของธรรมชาติได้ โดยความทุกข์ประเภทนี้จัดได้ว่าเป็นความทุกข์ที่ไม่มีเวทนาเข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญในการเป็นตัวบ่งชี้ว่าจะทุกข์หรือไม่ แต่ตัวบ่งชี้นั้นกลับเป็นกฎธรรมชาติ ที่จะเป็นตัวกำหนดในเรื่องของการเป็นทุกข์หรือไม่เป็นก็ได้[275]

สัจจวิภังค์ แสดงความข้อนี้ไว้ว่า “กิเลสที่เหลือ อกุศลธรรมที่เหลือ กุศลมูล ๓ ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ กุศลธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะที่เหลือ วิบากแห่งกุศลธรรม และอกุศลธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ ธรรมเป็นกิริยามิใช่กุศล มิใช่อกุศล และมิใช่กรรมวิบากรูปทั้งหมดนี้เรียกว่าทุกข์”[276]

อีกอย่างหนึ่ง “ความไม่สบายกาย ความทุกข์กาย ความเสวยอารมณ์ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่กายสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบาย เป็นทุกข์อันเกิดแต่กายสัมผัสอันใด นี้เรียกว่าทุกข์ ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจ ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่เจโตสัมผัส อันนี้ เรียกว่า โทมนัส”[277]

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้สรุปลักษณะของความทุกข์ไว้ในพุทธธรรม ๓ ลักษณะ คือ

(๑) ทุกขทุกขตา ทุกข์ที่เป็นความรู้สึกทุกข์ คือ ความทุกข์กายทุกข์ใจ ไม่สบาย เจ็บปวด เมื่อยขบ โศกเศร้า เป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นตามการประสบของอารมณ์

(๒) วิปริณามทุกขตา ทุกข์เนื่องด้วยความผันแปร หรือทุกข์ที่แฝงอยู่ในความผันแปรของสุข คือความสุขที่กลายเป็นทุกข์ หรือทำให้เกิดทุกข์ เป็นความทุกข์ที่ซ่อนเร้นอยู่ในความสุข ที่ถูกสุขปิดบังไว้เพียงชั่วขณะหนึ่ง

(๓) สังขารกขตา ทุกข์ตามสภาพสังขาร คือ สภาวะของตัวสังขารเอง หรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดจากเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๕ (รวมถึง มรรค ผล ซึ่งเป็นโลกุตตรธรรม) เป็นทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งกับสภาพของปัจจัยซึ่งเกิดจากความไม่สมบูรณ์ อันเป็นไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัย[278]

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าทุกข์มีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ (๑) ทุกข์ประจำสังขารของบุคคลทั่วไปอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ก่อให้เกิดความทุกข์ทั้งทาง

---

[273] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๒๖ – ๑๒๗/๑๑๙.

[274] สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๓.

[275] ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๑/๗๙ – ๘๑.

[276] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๒๐๖/๑๗๓.

[277] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๑๘๐/๑๓๙.

[278] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๗.

ร่างกายและทางจิตใจ (๒) ทุกข์ในสังสารวัฏฏะ คือความทุกข์อันเกิดเพราะการเวียนว่ายตายเกิด เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำ ที่เรียกว่า กิเลส กรรม วิบาก ส่งผลให้เสวยกรรมดีและกรรมชั่ว และจบลงด้วยการตัดวงจรแห่งวัฏฏสงสารด้วยพระนิพพาน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เมื่อมนุษย์เกิดมาและต้องอยู่ภายใต้ของทุกข์หรือปัญหาต่างๆ เหล่านั้น มนุษย์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องหาทางแก้ไขหรือบรรเทาทุกข์ให้ได้ ดังเราจะพบว่าในประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของมนุษย์ ได้มีวิวัฒนาการในเรื่องของการแก้ไขปัญหาความทุกข์เอาไว้แตกต่างกัน เช่นในยุคแรกๆ ที่มนุษย์ไม่รู้ความจริงของธรรมชาติ หรือเหตุความแปรปรวนทางธรรมชาติมีน้ำท่วม พายุ ภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น ก็จะพากันคิดว่า ภูเขาต้นไม้เป็นสถานที่สิงสถิตของบรรดาเทพเจ้าหรือภูตผีต่างๆ เป็นผู้บันดาลให้เกิดเพทภัยดังกล่าว จึงได้ทำการไหว้วอนขอให้ตนเองได้พบกับความอยู่รอดปลอดภัย[279] ต่อมาเมื่อมีผู้ที่มีสติปัญญาและสามารถเชื่อมโยงความเชื่อเดิมของสังคมให้เข้ากับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้ ก็จะชวนกันนับถือและยกให้ผู้นั้นเป็นผู้ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมแทนตัวเองในที่สุด ผู้นั้นก็ได้กลายมาเป็นศาสดาของกลุ่มชนที่เชื่อเช่นนั้นไป และมีบางภูมิภาคก็ได้ยกเอาเทพเจ้ามาเป็นศาสดาหรือนำเอาคัมภีร์นั้นมาถือเป็นที่ระลึกของตน[280]

๓.๔ วิเคราะห์คุณค่าของการกำเนิดตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าการเกิดเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากเนื่องจากการได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นยาก ซึ่งคำว่าคุณค่ามาจากคำว่า คุณ หมายถึงความดี หรือประโยชน์[281] คุณที่หมายถึง ความดีของบุคคล เรียกว่า คุณความดี คุณที่หมายถึง ประโยชน์อันมีอยู่ในบุคคล หรือ การกระทำที่เป็นประโยชน์ เราเรียกว่า คุณประโยชน์ คนบางคน มีแต่คุณความดี คือเขามีดีอยู่ในตัวเขาเอง แต่เราไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากความดีของเขาเลย เพราะเขานั้น ไม่ได้สั่งสอน หรือบำเพ็ญประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เผื่อแผ่มาถึงเรา ในคัมภีร์อภิธานวรรณนา กล่าวถึง คุณ ไว้ว่า คืออานิสงส์ คุณ ผลของกรรมดี หมายความว่า ผลที่ให้รู้เหตุของตน ชื่อว่าคุณ ผลที่ผูกวิบากไว้กับตน ชื่อว่า คุณ กรรมดี ที่ผู้ต้องการความเจริญพากันสั่งสม ชื่อว่า คุณอานิสงส์ที่ประกาศประโยชน์ของตน ชื่อว่า คุณ[282] ส่วนคำว่า ค่า หมายถึง คุณประโยชน์ในตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งคิดเป็นเงินไม่ได้ เช่น ของสิ่งนี้หาค่ามิได้ หรือ คุณประโยชน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจคำนวณ หรือ ประเมินราคาได้ เช่น ทองคำ มีค่ากว่าก้อนหิน [283]

สำหรับการกำเนิดนั้นเป็นสิ่งที่มากคุณค่าดังต่อไปนี้

(๑) การกำเนิดนั้นมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด จะมีคุณค่าธรรมชาติของความเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองในหมู่มนุษย์ผู้ที่ฝึกตนเองแล้วเป็นคนประเสริฐสุด การจะฝึกเพื่อเพิ่มคุณค่าความเป็นมนุษย์นั้น จิตของมนุษย์นั้นถือว่าเป็นธรรมชาติที่พิเศษ สามารถสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นได้ เมื่อจิตได้รับการฝึก อบรม เจริญ คุ้มครอง รักษา

---

[279] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๘ - ๑๙๒/๙๒.

[280] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๕๑ – ๗๒/๑๑๑ – ๑๔๐.

[281] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒) , หน้า ๒๕๓.

[282] พระมหาสมปอง มุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๙๔๕.

[283] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน,** หน้า ๒๔๑.

สำรวมอย่างดี จะให้ประโยชน์มาก ให้ผลมหาศาล[284] จะสามารถแสดงงานหลักของจิตได้ ด้วยการรับ จำ คิด รู้ เพื่อสร้างคุณสมบัติที่เด่นชัดให้แก่เจ้าของชีวิต ให้เป็นผู้มีความฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถเพิ่มคุณค่าแก่ชีวิต ด้วยการบรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งได้ ก็ด้วย “จิต” ของมนุษย์เป็นผู้สร้าง เพียงแต่จิตมันเป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ ต้องได้รับการฝึกฝนจากเจ้าของชีวิต โดยอาศัยธรรมชาติที่เกิดมาพร้อมกับจิต เรียกว่า “เจตสิก” และต้องเป็นโสภณเจตสิก โดยเฉพาะสติเจตสิก สัมปชัญญะเจตสิก มาเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนอบรมเพื่อเพิ่มคุณค่าชีวิตให้เกิดความสุข

ดังพุทธพจน์ที่ว่า “จิตที่ฝึกดีแล้วนำความสุขมาให้”[285] ซึ่งการฝึกฝนตนเองนั้น ก็ด้วยหลักคำสอนเรื่องศีล สำหรับพุทธบริษัท ๔ มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักของ ไตรสิกขา คือ[286] อธิสีลสิกขา การฝึกฝนพัฒนาด้านความประพฤติทางกายและวาจา อธิจิตสิกขา การฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจ อธิปัญญาสิกขา การฝึกฝนพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งเป็นหลักการของการฝึกฝนพัฒนาตนเอง ด้วยการฝึกให้ครบทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิตและปัญญา[287] เมื่อฝึกจนครบ ๔ ด้านแล้ว จะเรียกเป็นศัพท์เฉพาะว่า ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา จะนำไปสู่การพัฒนาคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ ในแต่ละด้าน โดยอาศัยตนเป็นที่พึ่งแห่งตน โดยพระพุทธศาสนาสอนไม่ให้เชื่อเรื่องฤกษ์ยาม เพราะการจะดีจะชั่วอยู่ที่การกระทำของเราเอง พระพุทธศาสนาให้ถือเอาเหตุผลเป็นหลักสำคัญ ด้วยการกระทำที่สุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ เมื่อทำขึ้นในเวลาใด เวลานั้นถือว่าดี ดังที่ปรากฏในปุพพัณหสูตรว่า

> สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริตเป็นต้นในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใด ประพฤติกายสุจริตเป็นต้นในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น[288]

มนุษย์จึงควรดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบัน มากกว่าอดีตและอนาคต ฤกษ์ยามที่ดีที่สุดในชีวิตคือเวลา หรือ ขณะที่มนุษย์ประพฤติดีประพฤติชอบ และเมื่อกล่าวถึงเวลาในทางพระพุทธศาสนาแล้ว คุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ในด้านเวลานั้น เมื่อมนุษย์ไปเกิดในครรภ์มารดา จะมีกรรมชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ชนกกรรม นำไปเกิด ส่งปฏิสนธิวิญญาณไปเกิดใน นาที วัน เดือน ปี ที่เหมาะสมกับชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้น ที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นๆ สรรพสิ่งอื่นๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเพื่อให้มนุษย์ที่เกิดมาใหม่รับผลกรรมที่ได้ทำไว้ชาติก่อนๆ

(๒) มีโอกาสในการเลื่อนชั้นภาพภูมิได้ สำหรับคุณค่าของการเกิดในมนุษยภูมิ ต้องเผชิญกับความทุกข์และความสุข มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับกรรมเก่าและกรรมใหม่ บุญบารมีที่เคยทำไว้ ของแต่ละคนที่ได้สะสมกันมา ทำให้ได้พัฒนาจิตใจ สั่งสมบุญบารมี เพื่อหักเหเส้นทางกรรม ด้วยการมีบุญถึงพร้อม ได้อยู่ในท้องของมารดา จนมีโอกาสลืมตาดูโลก จนได้พัฒนา

---

[284] องฺ.เอกก. (บาลี) ๒๐/๒๑-๔๐/๔-๗., องฺ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๑-๔๐/๕-๗.

[285] ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๓๕/๒๒., ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕/๓๖.

[286] องฺ.ติก. (บาลี) ๒๐/๘๗/๒๒๕., องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒., องฺ.ฉกฺก (บาลี) ๒๒/๑๐๕/๔๒๒., องฺ.ฉกฺก. (ไทย) ๒๒/๑๐๕/๕๒๖-๖๒๗.

[287] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๔-๑๔๕.

[288] ดูรายละเอียดใน องฺ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๑๕๖/๒๘๗, องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๕๖/๓๙๙, **พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๓**, หน้า ๑๕๒.

กรรมดี ให้มากขึ้นกว่ากรรมเก่าที่ไม่ดี เพราะการเกิดเป็นมนุษย์นั้น หากยังมิได้บรรลุธรรมจนรู้อดีตอนาคตได้ การอยู่ในครรภ์มารดาเป็นเวลา ๙ เดือน เป็นเสมือนเวลาของการลบความจำในอดีต การเกิดใหม่จึงเป็นเสมือนการล้างมลทินในชาติก่อนๆ ได้ระดับหนึ่ง อย่างน้อยก็ตั้งต้นชีวิตใหม่ จากตอนเด็ก ต้องอาศัยพ่อแม่ จากไม่รู้อะไร แล้วค่อยๆ เรียนรู้เอาตัวรอดในสภาวะความเป็นมนุษย์ จนรู้สึกว่าตัวเองไม่เคยทำผิดกับการเป็นคนชั่วมาในอดีต และไม่ต้องเสียดายกับการเคยเสวยสุขมาแต่ครั้งก่อน แต่ถ้าหากมีปัญญาแล้ว มุ่งหน้า ที่จะพัฒนากรรมให้ดีอย่างเดียว ในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่มีปัญญาก็จะทำกรรมไม่ดีฝ่ายเดียว ในโลกมนุษย์จึงมีความต่างกันมาก โดยเฉพาะด้านจิตใจและคุณธรรม สิ่งเหล่านี้สามารถหล่อหลอมคนเราให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่บอบบางและอ่อนไหวกับความทุกข์มากเกินไป มีโอกาสได้ลิ้มรสของความทุกข์ ความสุขสลับกัน เป็นประหนึ่งว่า เคยเกิดในทุคติภูมิมาครั้งหนึ่งแล้ว ทำให้ไม่เหลิงในการใช้ชีวิต และครั้งหนึ่งเคยเกิดในสุคติภูมิ ทำให้ไม่เศร้าหมอง มีความหวัง มีโอกาสที่จะสร้างความดี ถึงขั้นบรรลุมรรคผลนิพพานได้

๓.๕ กระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์ทางด้านวิทยาศาสตร์

๓.๕.๑ กระบวนการกำเนิดตามแนววิทยาศาสตร์

ถ้ามองถึงบริบท เรื่องการเกิด ในมุมมองของชาวโลก มนุษย์เรามักคุ้นเคยกับความหมายในทางโลกตามหลักวิทยาศาสตร์ หรือ ในทางการแพทย์ ที่มีความหมายเป็นรูปธรรมเด่นชัด แต่ในทางนามธรรมที่เป็นพุทธศาสนา ก็มีคำอธิบายที่มีความสอดคล้องกันกับในทางรูปธรรม ซึ่งกระบวนการการเกิดของมนุษย์ในทางวิทยาศาสตร์มีดังนี้ คือ

๑) การก้าวลงสู่ครรภ์[289]

ตามหลักทางวิทยาศาสตร์ ในวันที่ ๑๔ ของแต่ละเดือน ในร่างกายของผู้หญิงที่ยังมีประจำเดือน จะมีไข่สุกพร้อมที่จะผสมกับสเปิร์มหลุดออกมาจากรังไข่ ไข่นี้เล็กมากมีขนาด ๐.๑๓๕ มิลลิเมตร ตัวไข่มีเยื่อบางซึ่งเป็นเซลล์รูปกระสวยคลุมอยู่ภายในไข่ มีโครโมโซมบอกเพศทารกและยีนส์อยู่ ยีนส์นี้มีขนาดเล็กมาก ประมาณ ๐.๐๐๐๐๒ มิลลิเมตร และ มีความสำคัญมาก เพราะจะทำหน้าที่สืบลักษณะของบรรพบุรุษมายังหลานต่อไป ลักษณะดังกล่าวนั้น ก็คือ สีผม ลักษณะของหน้าตา ศีรษะ จมูก รวมทั้งนิสัยใจคอเป็นต้น ยีนส์นี้มีอยู่ในโครโมโซม

โครโมโซมมีจำนวนจำกัดคือ ๒๓ คู่ รวมทั้งโครโมโซม x หรือ โครโมโซม y สำหรับบอกเพศด้วย ก่อนที่ไข่กับสเปิร์มจะผสมกัน ต่างก็จะลดจำนวนโครโมโซมเหลือครึ่งหนึ่งภายหลังผสมกันแล้วจึงรวมกลับเป็น ๒๓ คู่ เท่าเดิม ถ้ารวมเป็น ๒๒ คู่ + xy ลูกจะเป็นชาย ถ้ารวมเป็น ๒๒ คู่ + xx ลูกจะเป็นหญิง

เมื่อสเปิร์มเข้าไปในช่องคลอดแล้ว จะว่ายทวนขึ้นไปในโพรงมดลูก ไปที่หลอดมดลูกด้านนอก ทั้งนี้กินเวลาประมาณ ๖๕-๗๕ นาที การผสมกับไข่จะเกิดขึ้นที่นั่นโดยสเปิร์ม ๑ ตัว จะใช้หัวไชทะลุเยื่อหุ้มเซลล์ของไข่เข้าไปได้และทิ้งหางไว้ภายนอกไข่

---

[289] เอกสารเรื่อง **การเจริญเติบโตของมนุษย์** มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดพิมพ์, อ้างใน บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจจสมุปบาท กระบวนธรรมเพื่อความเข้าใจชีวิต**, หน้า ๑๒๕-๑๓๒.

จากนั้น ไข่ที่ผสมแล้ว (Fertilized Ovum=Zygote) จะลอยกลับเข้าไปในโพรงมดลูก ระหว่างนี้ไข่จะเปลี่ยนแปลงรูปร่างและเซลล์ภายในจากสภาพที่ผสมแล้วเป็นสภาพมีผิวขรุขระคล้ายลูกน้อยหน่า (Morula) ประมาณวันที่ ๖ จะแปรสภาพเป็นตัวอ่อน [Embryo] ซึ่งจะวิวัฒนาการต่อไป ตัวอ่อนขั้นนี้จะมีสภาพเนื้อเยื่อของเซลล์ตรงกลางเป็นรูกลวง ซึ่งพร้อมแล้วที่จะฝังตัวลงในเยื่อบุมดลูกที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อการตั้งครรภ์ ตัวอ่อนจะพัฒนาตัวเองอยู่ ๖ สัปดาห์ และ สิ้นสุดเมื่ออายุ ๒ เดือน เนื้อเยื่อเซลล์ของตัวอ่อนแบ่งออกได้เป็น ๓ ชั้น คือ

(๑) ชั้นในที่สุด (Endoderm) ชั้นนี้จะเจริญเติบโตต่อไปเป็นเยื่อบุลำไส้ เยื่อบุทางเดินของระบบหายใจ กระเพาะปัสสาวะ ท่อปัสสาวะ ต่อมไทรอยด์ และ ต่อมไทมัส

(๒) ชั้นกลาง (Mesoderm) ชั้นนี้จะเจริญเติบโตเป็นกล้ามเนื้อ กระดูก เส้นเลือด กระดูกอ่อน เอ็นต่างๆ แกนกลางของฟัน ไต ท่อไต รังไข่ ลูกอัณฑะ หัวใจ หลอดโลหิต ท่อน้ำเหลือง เยื่อหุ้มปอด และ เยื่อหุ้มหัวใจ

(๓) ชั้นนอกสุด (Ectoderm) ชั้นนี้จะเจริญเป็นผิวหนัง ผม ขน เล็บ ต่อมน้ำมัน ต่อมน้ำลาย ต่อมน้ำมูก เคลือบฟัน ระบบประสาท รวมทั้งเนื้อสมองหลังจาก ๒ เดือนแล้ว ขณะย่างเข้าเดือนที่ ๓ เซลล์อวัยวะจะมีการเจริญเติบโตและมีรูปร่างพอที่จะมองเห็นคร่าวๆ ได้ว่า เป็นร่างกายมนุษย์ (Fetus)นับจากเดือนที่ ๓ ถึงคลอด (คือสัปดาห์ที่ ๘ หลังจากมีสภาพเป็นตัวอ่อนแล้ว) ทารกก็จะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ อวัยวะต่างๆ จะวิวัฒนาการไปตามลำดับจนครบ ๙ เดือน หรือ ๔๐ สัปดาห์ หรือ ๒๘๐ วัน จึงจะคลอด

วิวัฒนาการการเจริญเติบโตในครรภ์มารดา ไข่นับตั้งแต่ผสมกับสเปิร์ม จนอายุได้ ๒ สัปดาห์ ยังเรียกว่า ไข่ (Ovum)

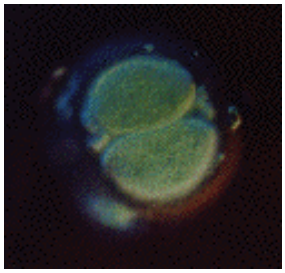
ระยะที่ ๑ ของการเจริญเติบโต

ระยะที่ ๑ เป็นระยะที่เซลล์ของตัวอ่อนไม่มีการเปลี่ยนแปลงในรูปร่างและหน้าที่ [Unfifferentialed stage] ระยะนี้อยู่ระหว่าง ๔ สัปดาห์ แรกหลังการปฏิสนธิ เซลล์ซึ่งประกอบขึ้นเป็นตัวอ่อนจะมีลักษณะโครงสร้างเหมือนกันหมด เรียกว่า ระยะก่อนการเปลี่ยนแปลง การเจริญเติบโตในระยะนี้แบ่งออกเป็นขั้นตอนดังนี้

สัปดาห์ที่ ๑

เป็นช่วงที่เซลล์ตัวอ่อนแบ่งตัว ในช่วงแรกจะเกิดการปฏิสนธิ คือการที่เชื้อตัวผู้ (sperm) ผสมกับ ไข่ (egg) แล้วเกิดเป็นสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว (zygote) จากนั้นเซลล์จะค่อยแบ่งตัวต่อไปเรื่อยๆ เพื่อ พัฒนาเป็นอวัยวะ ภายหลังจากเกิดการผสมพันธุ์แล้วหากเป็นช่วงเวลาที่ฝ่ายหญิงอยู่ในช่วงเจริญพันธุ์ และไข่ตก โดยปกติแล้ว เชื้ออสุจิของฝ่ายชายจะเจาะเข้าในไข่เพื่อการผสมพันธุ์ และหลังจากนั้นเซลล์ก็จะเริ่มแบ่งตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับแบบทวีคูณ ซึ่งถือเป็นการกำเนิดของตัวอ่อนทารก ดังแผนภาพดังต่อไปนี้[290]

[290] ในช่วงแรกจะเกิดการปฏิสนธิ , **ออนไลน์,** แหล่งที่มา , http://www.love4home.com /index.php?lay=show&ac= article&Id=108461 &Ntype=3.[25 มกราคม 2562].

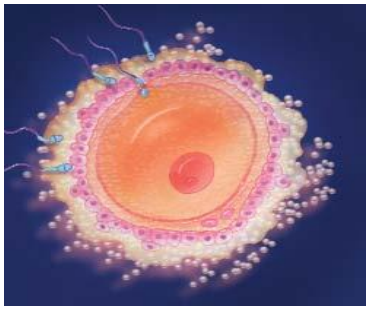

แผนภาพที่ ๓.๑ เชื้ออสุจิของฝ่ายชายจะเจาะเข้าในไข่เพื่อการผสมพันธุ์

สัปดาห์ที่ ๒

เซลล์ที่เกิดจากการปฏิสนธิ (zygote) ค่อยๆ เคลื่อนตัวเพื่อไปฝังที่ผนังมดลูก เซลล์ตัวอ่อนเรียกว่า Embryoblasts รวมกันอยู่เป็นกลุ่มในระยะแรกนั้น จะแยกตัวออกเป็น ๒ ชั้นไป เป็นเนื้อชั้นใน (Entoderm) ซึ่งเซลล์มีขนาดเล็กเป็นรูปเต๋า และ เนื้อชั้นนอก (Ectoderm) ซึ่งเซลล์มีขนาดใหญ่และเป็นทรงสูง ภายในเนื้อชั้นนี้จะมีช่องโพรงเกิดขึ้นต่อไป ช่องโพรงนี้จะเป็นช่องโพรงที่บรรจุน้ำคร่ำ

อายุครรภ์ ๒ สัปดาห์[291] การปฏิสนธิหมายถึงการที่ไข่ของแม่ผสมกับเชื้ออสุจิของพ่อ ไข่ที่ปฏิสนธิจะแบ่งตัวและพัฒนาภายในวันแรก ๒-๓ วันต่อมาไข่ที่ปฏิสนธิจะเคลื่อนลงมาที่ผนังมดลูก ๘ วันหลังจากปฏิสนธิ จะแบ่งตัวได้เป็นหลายร้อยเซลล์และติดอยู่ที่ผนังมดลูก โดยมีการแบ่งตัวอย่างรวดเร็ว ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๓.๒ อายุครรภ์ ๒ สัปดาห์

สัปดาห์ที่ ๓

ระยะนี้ตัวอ่อนซึ่งประกอบด้วยเนื้อชั้นในและเนื้อชั้นนอกเพียง ๒ ชั้น เริ่มมีทางเดินอาหารต่อไปมีหัวใจเกิดขึ้น และมีตุ่มแขนขาและระบบประสาท เริ่มพัฒนาขึ้น โดยชั้นเซลล์ก่อพันธุ์ด้านนอกหรือผิวหนังของตัวอ่อนจะหนาขึ้นตามเส้นกลางและจะกลายเป็นกลีบยาว ๒ กลีบ กลีบยาว ๒ กลีบนี้แหละจะทำให้เกิดมีร่องขึ้น ๑ ร่อง จากด้านหัวไปด้านท้าย ร่องนั้นจะปิดกลายเป็นหลอดขึ้นมา ๑ หลอด เมื่อกลีบทั้ง ๒ แตะกัน และผสานเป็นเนื้อเดียวกัน โดยเริ่มจากเอวเรื่อยไปจนถึงปลายทั้ง ๒ ข้าง ยอดหลอดจะโตขึ้นเป็นสมอง และใยประสาทเริ่มเติบโตออกมาจากสมองและไขสันหลังที่เพิ่งจะมีขึ้นมา

---

[291] ช่วงแรกจะเกิดการปฏิสนธิ, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, เชื้ออสุจิของฝ่ายชายจะเจาะเข้าในไข่เพื่อการผสมพันธุ์, ไข่ของแม่ผสมกับเชื้ออสุจิของพ่อ, http://hpe4.anamai.moph.go.th /hpe/mch/prenatal.php.[25 มกราคม 2562].

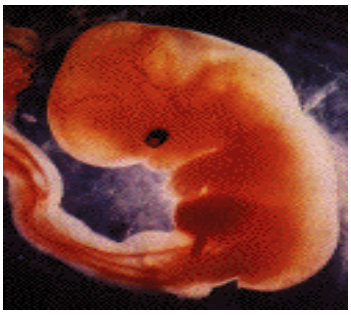
ระยะที่ ๒ ของการเจริญเติบโต[292]

ระยะที่ ๒ ของการเจริญเติบโต เป็นระยะที่เซลล์ต่างๆ ในตัวอ่อนจะเปลี่ยนแปลงเพื่อไปเป็นเนื้อเยื่อหรืออวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เซลล์ต่างๆ ในตัวอ่อนจะแตกต่างกันทั้งในลักษณะโครงสร้าง ส่วนประกอบทางเคมี และหน้าที่ ทั้งนี้สุดแต่ว่าเซลล์นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นเนื้อหรืออวัยวะใด ระยะนี้อยู่ในช่วง ๔- ๕ สัปดาห์

สัปดาห์ที่ ๔

รูปร่างภายนอก ความยาวจากศีรษะไปก้น ๕.๐ มิลลิเมตร งอเป็นรูปตัว C มีปุ่มแขน ขา ตา ปรากฏให้เห็นเป็นถุงระบบหลอดเลือดหัวใจ มีการสร้างเม็ดโลหิตหัวใจมีลักษณะเป็นท่อขดเป็นรูปตัว S ระบบทางเดินหายใจ หลอดอาหารส่วนคอ (Esophagus) ยังสั้น กระเพาะอาหารแบน ลำไส้เป็นท่อกลวง เริ่มมีตับและถุงน้ำดียื่นออกไปจากลำไส้เล็ก ส่วนต้น

ระบบสืบพันธุ์และขับถ่ายปัสสาวะ เกิดไตชุดแรก (Pronphos) ตอนต้นสัปดาห์และเสื่อมในปลายสัปดาห์ ช่องขับปัสสาวะ รวมเป็นช่องเดียวกันกับช่องถ่ายอุจจาระ ระบบประสาท สมองและไขสันหลังมีลักษณะเป็นท่อปิด ส่วนที่เจริญเป็นสมองแยกได้เป็น ๓ ส่วนใหญ่ๆ คือ สมองส่วนหน้า ส่วนกลาง และส่วนหลัง อายุครรภ์ ๔ สัปดาห์ เราเรียกไข่ที่ปฏิสนธิและมีการแบ่งตัวเพิ่มจำนวนเซลล์อย่างมากว่าตัวอ่อน (Embryo) ยังมีขนาดเล็กมากประมาณ ๑ ใน ๑๐๐ ถึง ๔ ใน ๑๐๐ ของนิ้ว (inch) ตัวอ่อน (Embryo) จะมีการแบ่งตัวและพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงนี้ดังแผนภาพต่อไปนี้ [293]

แผนภาพที่ ๓.๓ อายุครรภ์ ๔ สัปดาห์

สัปดาห์ที่ ๕

รูปร่างภายนอก ความยาว ๘.๐ มิลลิเมตร บริเวณใบหน้ามีรูจมูกเกิดขึ้นส่วนหางยังยาว มีลักษณะเป็นหางอยู่ ท้องป่อง เห็นตับเป็นส่วนใหญ่ ระบบหลอดเลือด – หัวใจ มีหลอดเลือดเกิดขึ้นแล้วเจริญเข้าไปในส่วนศีรษะ แขน ขา หลอดเลือดจากถุงไข่และสายสะดือเปลี่ยนแปลง เป็นหลอดเลือดของเด็ก หัวใจจะเริ่มแบ่งเป็นช่องๆ โดยเกิดแผ่นกั้นขึ้น ระบบทางเดินอาหาร ถุงไข่ (Yolk sac) เสื่อม ท่อของถุงไข่จะขาดจากส่วนลำไส้ ลำไส้ยาว และขด งอมาก ระบบสืบพันธุ์และขับถ่ายปัสสาวะ เกิดไตชุดที่สอง (Mesoephros) และมีสันนูนที่ผนังของไต ชุดที่สองเพื่อเจริญเป็นอวัยวะสืบพันธุ์ภายใน ระบบประสาท ส่วนสมองแบ่งได้เป็น ๕ ส่วน โดยสมองส่วนหน้าและส่วนหลัง แยกเป็นส่วนย่อยๆ ๒ ส่วน

---

[292] ดูรายละเอียดใน เฉลียว รอดเขียว, **ความจริงกับชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด , ๒๕๕๐), หน้า ๑๙-๒๕.

[293] อายุครรภ์ ๔ สัปดาห์, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.love4home.com/index.php?lay=show&ac=article&Id =108461&Ntype=3, .[๒๕ มกราคม ๒๕๖๒].

สัปดาห์ที่ ๖

รูปร่างภายนอก ความยาว ๑๒.๐ มิลลิเมตร ศีรษะโตเมื่อเทียบกับขนาดร่างกาย แขน ขา ปรากฏเป็นรูป บอกได้ชัดเจน มีใบหูปรากฏในระยะนี้ ระบบหลอดเลือด – หัวใจ ตับช่วยสร้างเม็ดโลหิตเพิ่ม รูปร่างหัวใจเหมือนรูปร่างที่ปรากฏในผู้ใหญ่ ระบบทางเดินหัวใจ ท่อหายใจที่เจริญเป็นปอดจะแตกแขนงมากมายและปอดเริ่มแบ่งเป็นส่วนต่างๆ ได้ ระบบทางเดินอาหาร กระเพาะอาหารหมุนตัวเข้าสู่ตำแหน่งที่เป็นอยู่ในผู้ใหญ่ ช่องถ่ายรวมของระบบทางเดินอาหาร กับระบบ ขับถ่าย ปัสสาวะจะแยกออกเป็น ๒ ช่องจึงเกิดเป็นช่องทวารหนักขึ้น ระบบสืบพันธุ์และระบบประสาท สมองส่วนต่างๆ เจริญเติบโตขึ้น มีเยื่อหุ้มสมอง และไขสันหลังเกิดต่อมเหนือสมองหรือต่อมไพเนียล

ตัวอ่อน (Embryo) จะมีขนาด ๑/๔ นิ้ว และเริ่มพัฒนาในส่วนที่เป็นหัวและลำตัว ส่วนที่จะพัฒนาไปเป็นส่วนของแขนและขาเรียกว่า Limbbud เริ่มปรากฏให้เห็นเริ่มมีเส้นเลือดและมีการปั๊มเลือดซึ่งต่อไปจะพัฒนาไปเป็นระบบหัวใจและหลอดเลือดเริ่มมีร่องยาวไล่ลงไปถึงหลัง ซึ่งต่อไปจะพัฒนาไปเป็นสมองและระบบประสาท ดังแผนภาพต่อไปนี้[294]

แผนภาพที่ ๓.๔ ตัวอ่อน (Embryo) จะมีขนาด ๑/๔ นิ้ว อายุครรภ์ ๖ สัปดาห์

สัปดาห์ที่ ๗

รูปร่างภายนอก ความยาว ๑๗ มิลลิเมตร เกิดใบหน้า และ คอ ตา จะมีหนังตาปิด มือ เท้านิ้วแยกจากกัน ตัวไม่โค้งมาก ระบบหลอดเลือด – หัวใจ เกิดหลอดเลือดทั่วไปในร่างกาย ช่องต่างๆ ของหัวใจถูกแบ่งเสร็จสมบูรณ์ มีลิ้นหัวใจ ระบบทางเดินอาหาร ลำไส้เล็กส่วนต้นเจริญมาก ช่องภายในถูกอุดตัน เนื่องจากการเจริญของเนื้อผิว ลำไส้ยาว ขดงอ และยื่นเข้าไปในช่องสายสะดือแผ่นกั้นทวารหนักกับภายนอกจะขาดทะลุ ตับอ่อนจะเจริญไปจากลำไส้เล็ก ระบบสืบพันธุ์ เกิดไต ชุดที่ ๓ (Metanephros) ท่อของ Metanephro เจริญเป็นไตขับถ่ายปัสสาวะ

สัปดาห์ที่ ๘

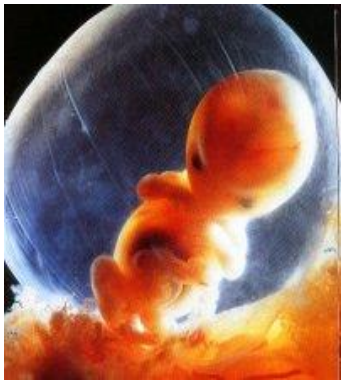
รูปร่างภายนอก ความยาว ๒๓.๐ มิลลิเมตร ส่วนใบหน้าจะเห็น ตาทั้ง ๒ ข้างอยู่ห่างกัน จมูกแบน นิ้วมือนิ้วเท้า เห็นชัดเจน ลำตัวกลม ระบบหลอดเลือด จะเจริญสมบูรณ์ทั่วร่างกาย และเริ่ม

---

[294] ตัวอ่อน (Embryo), **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.love4home.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=108461&Ntype=3, http://hpe4.anamai.moph.go.th /hpe/mch /prenatal.php .[25 มกราคม 2562].

เกิดระบบน้ำเหลือง ระบบทางเดินหายใจ ปอดมีลักษณะคล้ายต่อมจากการที่ท่อแตกแขนงมากมาย รูจมูก ยังคงถูกปิดด้วยเนื้อผิว ระบบทางเดินอาหาร ลำไส้เจริญอยู่ภายในช่องสายสะดือ เนื้อผิวเจริญยื่นเป็นแท่งๆ ตับโตเห็นได้ชัดเจนจากภายนอก ระบบสืบพันธุ์และขับถ่าย อวัยวะเพศภายในแยกเป็นฝ่ายชายและหญิง ระบบประสาท ภายในสมองและไขสันหลัง จะมีเซลล์ประสาทแบ่งตัว และเปลี่ยนแปลงไปเฉพาะแห่ง ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑/๒ นิ้ว หัวใจแบ่งเป็น ๔ ห้อง เริ่มมีการพัฒนาของนิ้วมือและนิ้วเท้า การทำงานของระบบประสาท ยังเป็นลักษณะของ Reflex Activity เริ่มมีการพัฒนาของอวัยวะต่างๆ ได้แก่ ตา หู ขา กรรไกร ปอด กระเพาะอาหาร ลำไส้[295] ดังภาพที่แสดง

แผนภาพที่ ๓.๕ ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑/๒ นิ้ว อายุครรภ์ ๘ สัปดาห์

ระยะที่ ๓ ของการเจริญเติบโต

ระยะที่ ๓ ของการเจริญเติบโต เป็นระยะที่ต่อเนื่องจากระยะที่ ๒ ไปจนถึงคลอด เป็นระยะที่อวัยวะต่างๆ ที่เจริญมาตั้งแต่แรก เจริญต่อไปจนถึงขั้นสมบูรณ์ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกายในระยะนี้ค่อนข้างเร็ว โดยเฉพาะในระหว่างสัปดาห์ที่ ๙ - ๑๒ ความยาวจะเพิ่มโดยเฉลี่ยเดือนละ ๕ เซนติเมตร ส่วนน้ำหนักจะเพิ่มมากในสัปดาห์ท้ายๆ ของการตั้งครรภ์ การเจริญของระยะนี้ มีวิวัฒนาการดังนี้

สัปดาห์ที่ ๙

ส่วนศีรษะจะโตเร็ว และมีขนาดเป็นครึ่งของความยาวของตัวเด็กทั้งหมดใบหน้ากว้าง ตาทั้ง ๒ ข้างเริ่มแยกห่างจากกัน หนังตาปิด แขน ขาสั้น อวัยวะเพศยังเหมือนกันทั้งเพศชายและเพศหญิง กระดูกอ่อนเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นกระดูกที่สมบูรณ์อวัยวะ ซึ่งทำหน้าที่ในการรับลิ้มรสที่เจริญให้เห็นเป็นครั้งแรก

สัปดาห์ที่ ๑๐ – ๑๒

---

[295] อายุครรภ์ ๘ สัปดาห์**, ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.love4home.com/index.php?lay=show&ac =article&Id=108461&Ntype=3., http://hpe4.anamai.moph.go.th/hpe/mch/prenatal.php.[25 มกราคม 2562].

เด็กเริ่มมีการเคลื่อนไหวแต่แม่ยังไม่รู้สึก ช่องท้องขยายใหญ่ขึ้น ลำไส้ที่เข้าไปอยู่ในช่องสายสะดือจะกลับเข้าสู่ช่องท้อง และอยู่ในตำแหน่งที่อยู่ในผู้ใหญ่ ตับเริ่มผลิตน้ำดีออกสู่สำไส้ ไขกระดูกผลิตเม็ดเลือดเข้าสู่หลอดโลหิต ร่วมไปกับตับและต่อมน้ำเหลือง

ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑ - ๑.๒ นิ้ว โดยส่วนหัวยาวประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวทั้งหมด หนักประมาณ ๑๐ กรัม เริ่มมีการพัฒนาของอวัยวะต่างๆ ที่สำคัญแต่ยังไม่สมบูรณ์ เริ่มเห็นโครงสร้างของอวัยวะที่จะพัฒนาต่อไปเป็น ตา หู แขน และขา เริ่มมีการพัฒนาของระบบโครงสร้างและกล้ามเนื้อระบบประสาทมีการตอบสนองมากขึ้น และอายุครรภ์ ๑๒ สัปดาห์ทารกในครรภ์ยาวประมาณ ๒ นิ้ว หนักประมาณ ๑๕ กรัม มีการพัฒนาของอวัยวะต่างๆ ที่สำคัญเกือบหมด แต่ยังไม่สมบูรณ์ และเปลี่ยนมาเรียกว่า ทารกในครรภ์ (Fetus) แทนตัวอ่อน (Embryo) นิ้วเท้าและนิ้วมือแยกออกจากกันและมีการพัฒนาของเล็บ มีการพัฒนาของผม แต่ยังมองไม่เห็นเส้นผมทารกในครรภ์เริ่มมีการเคลื่อนไหว แต่เนื่องจากมีขนาดเล็กมาก แม่ยังไม่รู้สึกถึงการเคลื่อนไหวถ้าใช้เครื่องมือติดตามการเต้นของหัวใจ จะพบว่า มีการเต้นของหัวใจแล้ว อวัยวะภายนอกปรากฏให้เห็นหมดแล้ว ในช่วงนี้มีการพัฒนาของกล้ามเนื้ออย่างต่อเนื่อง [296]

อายุครรภ์ ๑๐ สัปดาห์

อายุครรภ์ ๑๒ สัปดาห์

แผนภาพที่ ๓.๖ ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑- ๑.๒ นิ้ว

สัปดาห์ที่ ๑๓ - ๑๖

ร่างกายเจริญเติบโต ทำให้รูปร่างได้สัดส่วนมากขึ้น เริ่มมีผม ต่อมต่างๆ ตามทางเดินอาหารเริ่มผลิตน้ำย่อย ม้ามเริ่มทำหน้าที่ผลิตเม็ดเลือด สามารถตรวจสภาวการณ์ทำงานของกล้ามเนื้อ ความยาวประมาณ ๓.๕ นิ้ว น้ำหนักประมาณ ๔๕ กรัม สามารถที่จะกลืนน้ำคร่ำ ไตสามารถที่จะสร้างปัสสาวะ และไขกระดูก สามารถที่จะสร้างเม็ดเลือดได้ กล้ามเนื้อและข้อพัฒนาจนสามารถที่จะเคลื่อนไหวได้มากขึ้น มีหนังตาและสันจมูก มีการพัฒนาของอวัยวะเพศภายนอกอายุครรภ์ และอายุครรภ์ ๑๖ สัปดาห์ยาวประมาณ ๔.๕ นิ้ว หนักประมาณ ๑๒๕ กรัม หัวสามารถตั้งตรงได้ ยกแขนขาได้ การเคลื่อนไหวมีการประสานงานกัน (Coordinate) ผิวหนังบางและใสเริ่มมีเส้นผมบางๆ เล็กๆ ที่หนังศีรษะ[297]

---

[296] ตัวอ่อนยาวประมาณ ๑ - ๑.๒ นิ้ว, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.love4home.com/index.php?lay=show& ac=article&Id=108461&Ntype=3., http://hpe4.anamai.moph.go.th/hpe/mch/prenatal.php. .[25 มกราคม 2562].

[297] ร่างกายเจริญเติบโต , **ออนไลน์,** แหล่งที่มา , http://hpe4.anamai.moph.go.th/hpe /mch/prenatal.php. .[25 มกราคม 2562].

อายุครรภ์ ๑๔ สัปดาห์

อายุครรภ์ ๑๖ สัปดาห์

แผนภาพ ที่ ๓.๗ ความยาวประมาณ ๓.๕ นิ้ว

สัปดาห์ที่ ๑๗ – ๒๐

ส่วนแขนขาจะยาว มีไขมันจับตามผิวหนังทั่วๆ ไป มีการเคลื่อนไหวทำให้แม่รู้สึกได้ เรียกว่ามี “ควิกเคนนิ่ง” (Quikening) ในช่วงสัปดาห์ที่ ๒๐ จะมีขนอ่อนขึ้นตามตัว และมีขนคิ้ว ทารกยาวประมาณ ๕.๕ นิ้ว หนักประมาณ ๒๑๕ กรัม ผิวหนังบางใสสีชมพูเห็นใบหูได้อย่างชัดเจน อวัยวะภายนอกและใบหน้าสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน ทารกในครรภ์สามารถที่จะกำมือและมีการเคลื่อนไหวของปาก มีการพัฒนาของเล็บจนเห็นชัดขึ้น สามารถที่จะเตะขาออกไป จนมารดาสามารถรู้สึกได้และอายุครรภ์ ๒๐ สัปดาห์ ยาวประมาณ ๖.๒ นิ้ว หนักประมาณ ๓๕๐ กรัม อวัยวะทุกส่วนได้พัฒนาจนครบ และอยู่ในช่วงของการเพิ่มขนาด ผิวหนังย่น สีชมพูถึงแดง เนื่องจากผิวบางและใกล้กับเส้นเลือด เริ่มมีไขที่ช่วยปกป้องผิวหนังที่เรียกว่า Vernix มีการเคลื่อนไหวของระบบทางเดินหายใจ แต่การทำงานของปอดยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่สามารถอยู่รอดได้ภายนอกมดลูก ช่วงนี้แม่สามารถที่จะรู้สึกถึงการเคลื่อนไหวของลูก ถ้าทำอุลตราซาวด์สามารถบอกเพศของทารกในครรภ์ได้[298]

[298] สัปดาห์ที่ ๑๗ – ๒๐, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://hpe4.anamai.moph.go.th /hpe/mch /prenatal.php. .[25 มกราคม 2562].

อายุครรภ์ ๑๘ สัปดาห์ อายุครรภ์ ๒๐ สัปดาห์

แผนภาพที่ ๓.๘ ทารกยาวประมาณ ๕.๕ นิ้ว

สัปดาห์ที่ ๒๑ – ๒๙

สมองเจริญดีพอ หากเด็กคลอดในระยะนี้และได้รับการดูแลดี อาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพราะสมองสามารถกระตุ้นให้มีการหายใจและควบคุมอุณหภูมิของร่างกายได้ อย่างไรก็ตาม อัตราการตายค่อนข้างสูง เนื่องจากระบบหายใจยังไม่สมบูรณ์เต็มที่

อายุครรภ์ ๒๒ สัปดาห์ ยาวประมาณ ๗.๕ นิ้ว หนักประมาณ ๓๕๐ กรัม เห็นลายมือและลายเท้า และผมและขนบางๆ ตามตัว มีการเคลื่อนไหวมากขึ้นบางครั้งดูดนิ้วหัวแม่มือสมองมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วเสียงหัวใจฟังได้อย่างชัดเจน และไตเริ่มทำงานถ้าคลอดในช่วง ๒๓ สัปดาห์โดยได้รับการดูแลใน New Born Intensive Care Unit (NICU) ที่ดี ร้อยละ ๓๑ สามารถอยู่รอดได้แต่จะมีปัญหาสุขภาพเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จากกลุ่มโรคเรื้อรังต่างๆ

อายุครรภ์ ๒๔ สัปดาห์ยาวประมาณ ๘.๒ นิ้ว หนักประมาณ ๕๗๐ กรัม กระดูกอ่อนของใบหูพัฒนาจนสามารถนำเสียงเข้ารูหูได้ดี ทารกสามารถที่จะได้ยินเสียงหายใจหรือเสียงหัวใจเต้นของแม่ เริ่มมีการพัฒนาชั้นไขมันใต้ผิวหนัง ทำให้ช่วยเพิ่มน้ำหนักของทารกในครรภ์ การทำงานของปอดพัฒนามากขึ้น ถ้าคลอดในช่วง ๒๕ สัปดาห์โดยได้รับการดูแลใน NICU ที่ดีร้อยละ๖๘ สามารถอยู่รอดได้แต่จะมีปัญหาสุขภาพเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จากกลุ่มโรค

อายุครรภ์ ๒๖ สัปดาห์ ยาวประมาณ ๙ นิ้ว หนักประมาณ ๙๐๐ กรัม เด็กสามารถตอบเสียงที่มาจากภายในและภายนอกมดลูกมีการเคลื่อนไหวมากขึ้น และปอดมีการพัฒนามากขึ้น เด็กมีช่วงของการตื่นและการหลับ ผิวหนังย่นเล็กน้อย ถ้าคลอดในช่วง ๒๗ สัปดาห์โดยได้รับการดูแลใน NICU ที่ดี ร้อยละ ๘๗ สามารถอยู่รอดได้แต่จะมีปัญหาสุขภาพเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จากกลุ่มโรคเรื้อรังต่างๆ

อายุครรภ์ ๒๘ สัปดาห์ยาวประมาณ ๑๐ นิ้ว หนักประมาณ ๑,๐๐๐ กรัมมีการเคลื่อนไหวของปากและริมฝีปากมากขึ้นสามารถเปิดตาได้บางส่วนและตอบสนองต่อแสงได้ ถ้าคลอดในช่วง ๒๘ สัปดาห์โดยได้รับการดูแลใน NICU ที่ดีมากกว่าร้อยละ ๙๐ สามารถอยู่รอดได้แต่บางคนจะมีปัญหาสุขภาพเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จากกลุ่มโรคเรื้อรังต่างๆ ดังแผนภาพต่อไปนี้[299]

[299] อายุครรภ์ ๒๘ สัปดาห์, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.love4home.com/index.php? lay=show&ac=article&Id=108461&Ntype=3.,[25 มกราคม 2562].

อายุครรภ์ ๒๒ สัปดาห์

อายุครรภ์ ๒๔ สัปดาห์

อายุครรภ์ ๒๖ สัปดาห์

อายุครรภ์ ๒๘ สัปดาห์

แผนภาพที่ ๓.๙ อายุครรภ์ ๒๑ - ๒๙ สัปดาห์ สามารถเห็นลายมือ ลายเท้า ผมและขนบางๆ ตามตัว

สัปดาห์ที่ ๓๐ - ๓๕

ร่างกายได้สัดส่วนที่สมบูรณ์ ผิวหนังมีขนอ่อนและมีไขมัน ผิวหนังยังเป็นสีชมพูไม่ว่าเป็นเชื้อชาติใด เนื่องจากเซลล์ของผิวหนังยังไม่สร้างเม็ดสี [Melanin] ในระยะนี้สามารถแยกเพศได้ยาวประมาณ ๑๐.๕ นิ้ว หนักประมาณ ๑,๓๕๐ กรัม ปอดพัฒนาสามารถที่หายใจได้แต่ยังต้องได้รับการช่วยเหลือ ทารกในครรภ์สามารถที่จะเปิดและปิดตาได้ ดูดนิ้วหัวแม่มือ ร้อง และตอบสนองต่อเสียงได้ ผิวหนังเรียบขึ้น สมองสามารถควบคุมจังหวะการหายใจและอุณหภูมิกาย เด็กส่วนใหญ่ถ้าเกิดในช่วงนี้มักจะรอดชีวิตแต่ยังต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการหายใจอยู่

อายุครรภ์ ๓๒ สัปดาห์ ยาวประมาณ ๑๑ นิ้ว หนักประมาณ ๑,๘๐๐ กรัม การติดต่อและการประสานงานของระบบประสาทกับสมองพัฒนาได้มากขึ้น การพัฒนาของทารกในครรภ์ในช่วงนี้ส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มเชิงขนาด ถ้าคลอดช่วงนี้สามารถอยู่รอดได้

อายุครรภ์ ๓๔ สัปดาห์ ยาวประมาณ ๑๒ นิ้ว หนักประมาณ ๒,๐๔๕ กรัม ใบหูสามารถที่คงรูปอยู่ได้ เปิดตาเวลาตื่น และหลับตาเวลาหลับถ้าคลอดช่วงนี้สามารถอยู่รอดได้ ดังแผนภาพต่อไปนี้ [300]

อายุครรภ์ ๓๐ สัปดาห์ อายุครรภ์ ๓๔ สัปดาห์

แผนภาพที่ ๓.๑๐ ทารกยาวประมาณ ๑๒ นิ้ว

สัปดาห์ที่ ๓๖ – ๔๐

เด็กเจริญเต็มที่ ความยาวโดยเฉลี่ย ๓๖ เซนติเมตร น้ำหนัก ๓,๐๐๐ กรัม ไขมันกระดูกจะผลิตเม็ดเลือดมากขึ้น ในขณะเดียวกันตับจะผลิตเม็ดเลือดน้อยลง และไปทำหน้าที่ผลิตน้ำดีและทำลายสิ่งแปลกปลอมและสิ่งเป็นพิษต่างๆ แทน เด็กผู้ชาย ลูกอัณฑะเคลื่อนจาก ช่องท้องลงสู่ถุงอัณฑะ เด็กผู้หญิงแคมอวัยวะเพศทั้ง ๒ ข้างจะติดกัน จากนี้ก็จะเข้าสู่ระบบของการคลอด เด็กจะร้องทันทีเมื่อคลอด และลืมตายกมือเท้าปัดไปมา ส่วนมากถ่ายปัสสาวะขณะที่ร้อง ทำปากดูดได้ และถ้าให้น้ำรับประทานจะดูดได้ มีขนเล็กน้อยบริเวณไหล่ มีไขติดตามตัว โดยเฉพาะตามข้อพับ เล็บยาวพ้นนิ้ว

อายุครรภ์ ๓๖ สัปดาห์ยาวประมาณ ๑๒.๕ นิ้ว หนักประมาณ ๒,๕๐๐ กรัม เส้นผมบนหนังศีรษะเหมือนเส้นไหม กล้ามเนื้อมีกำลังมากขึ้นสามารถหันคอยกศีรษะได้ ถ้าคลอดช่วงนี้ สามารถอยู่รอดได้

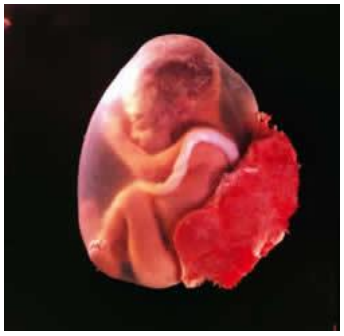
อายุครรภ์ ๓๘ สัปดาห์ยาวประมาณ ๑๓ นิ้ว หนักประมาณ ๒,๙๕๐ กรัม ปอดพัฒนาสมบูรณ์เต็มที่ สามารถกำมือได้แน่น ทารกสามารถหันเข้าหาแสงได้ ถ้าคลอดช่วงนี้สามารถอยู่รอดได้

อายุครรภ์ ๔๐ สัปดาห์ยาวประมาณ ๑๔ นิ้ว หนักประมาณ ๓๑๘๐ กรัม ถ้าคลอดตอนนี้เด็กทารกมี Reflex Behavior มากถึง ๗๐ ชนิดซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติที่จำเป็นสำหรับการอยู่รอดเด็ก พร้อมที่จะคลอดเป็นทารกที่สมบูรณ์ขณะนี้ ดังแผนภาพต่อไปนี้[301]

---

[300] อายุครรภ์ ๓๔ สัปดาห์ , **ออนไลน์,** แหล่งที่มา , http://hpe4.anamai.moph.go.th/hpe /mch / prenatal.php. .[25 มกราคม 2562].

[301] อายุครรภ์ ๓๘ สัปดาห์, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.love4home.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=108461&Ntype=3. http://hpe4.anamai.moph.go.th/hpe/mch/prenatal.php. [25 มกราคม 2562].

อายุครรภ์ ๓๖ สัปดาห์

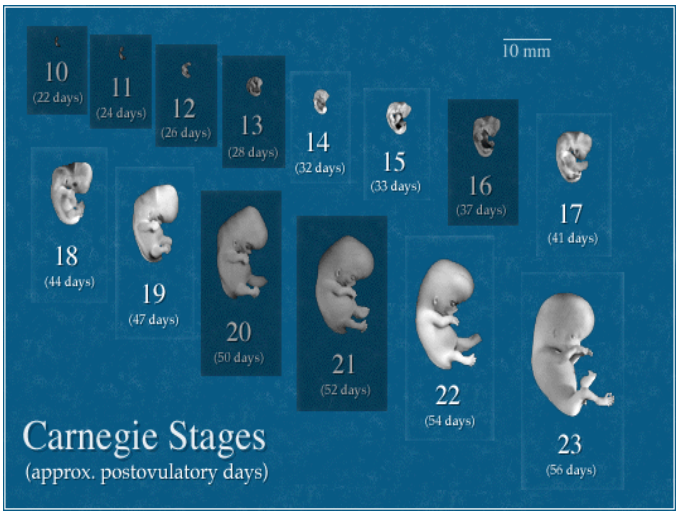
อายุครรภ์ ๓๘ สัปดาห์

อายุครรภ์ ๔๐ สัปดาห์

แผนภาพที่ ๓.๑๑ เด็กเจริญเต็มที่ ความยาวโดยเฉลี่ย ๓๖ เซนติเมตร

แผนภาพที่ ๓.๑๒ วิวัฒนาการ การเกิดของมนุษย์[302]

๓.๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามหลักชีววิทยา

บรรดาสิ่งต่างๆ ในโลก ถ้าจำแนกตามหลักของชีวิต ก็มีอยู่ ๒ อย่าง คือ (๑) สิ่งที่มีชีวิต (Living thing) (๒) สิ่งที่ไม่มีชีวิต (Non living thing)[303] เมื่อพิจารณาคำนิยามและความหมายของคำว่า “ชีวิต” ในทางวิทยาศาสตร์นั้น นับว่าเป็นการยากมากที่จะให้คำอธิบายและคำจำกัดความให้เข้าใจได้ง่าย ชัดเจน ครบถ้วน และสมบูรณ์ด้วยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของสิ่งมีชีวิตได้[304] แม้นักชีววิทยาเองก็ยังไม่สามารถให้คำจำกัดความได้อย่างกระจ่างชัดว่าชีวิตคืออะไร[305] แต่กระนั้นเมื่อต้องการหาคำนิยามก็สามารถพิจารณาได้จากรากศัพท์เดิมของคำว่า “ชีวิต” (Life) ซึ่งเรียกตามภาษาวิทยาศาสตร์ว่า “Biota” มาจากคำศัพท์ในภาษากรีกว่า “Bios” แปลว่า “ชีวิต” โดยที่คำๆ นี้เป็นคำศัพท์ที่ประกอบด้วยคำที่มีความหมายสำคัญ อยู่ ๒ ประการ คือ (๑) “Fauna” มาจากคำในภาษากรีกว่า “Faunus” แปลว่า เทพเจ้าแห่งป่า หรือ เจ้าป่า หมายถึง พวกสัตว์ต่างๆ และ (๒) “Flora” มาจากคำในภาษากรีกว่า “Flos” แปลว่า ดอกไม้ หมายถึง พวกพืชต่างๆ[306]

จากความหมายของ “ชีวิต” ตามรากศัพท์ดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า “ชีวิต” หมายถึง ชีวิตของพืชและสัตว์ต่างๆ โดยเรียกพืชและสัตว์นี้ว่า “สิ่งมีชีวิต” (Living thing)[307] ดังนั้น วิทยาศาสตร์ที่

---

[302] รวมภาพวิวัฒนาการ การเกิดของมนุษย์, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, http://www.thaiparents.com /dvelopbaby.html.[25 มกราคม 2562].

[303] เชาวน์ ชิโนรักษ์ และ พรรณี ชิโนรักษ์, **ชีววิทยา เล่ม ๑ (ฉบับพิมพ์รวมเล่ม),** (กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

[304] Peter H. Raven and the others, **Biology**, eighth edition, (Boston : McGraw-Hill Higher Education, 2008), p. 3.

[305] เชาวน์ ชิโนรักษ์ และ พรรณี ชิโนรักษ์, **ชีววิทยา เล่ม ๑ (ฉบับพิมพ์รวมเล่ม),** หน้า ๖.

[306] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

[307] A.S. Hornby, **Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English**, Sixth edition, (Oxford : Oxford University Press, 2001), p. 683.

ศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ จึงเรียกว่า “ชีววิทยา” (Biology)[308] คือ การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของสิ่งมีชีวิต (Science of life)[309]

ถึงแม้ว่านักชีววิทยา จะไม่นิยมให้คำจำกัดความเกี่ยวกับคำว่า “ชีวิต” หรือ “สิ่งมีชีวิต” ก็ตาม แต่เมื่อต้องให้คำนิยามจริงๆ ก็มักจะอธิบายความจากลักษณะของชีวิต ซึ่งจะต้องมีลักษณะพื้นฐานต่างๆ เช่น ประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบ สืบพันธุ์ เจริญเติบโต กินอาหาร หายใจ ขับถ่ายของเสีย เป็นต้น[310] คำนิยามที่ใช้วิธีการอธิบายลักษณะของชีวิตหรือสิ่งมีชีวิต ได้แก่

Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชีวิต” หมายถึง สภาวะแห่งการดำรงชีวิต ได้แก่ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ เจริญเติบโต สืบพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์ สัตว์ และพืชต่างๆ ล้วนต้องมีคุณลักษณะแห่งชีวิตเหล่านี้ก่อนที่จะตาย และวัตถุสิ่งของซึ่งไม่มีชีวิตย่อมไม่มีคุณลักษณะเหล่านี้[311]

คณาจารย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รวบรวมสรุปเป็นคำจำกัดความสั้นๆ จากพจนานุกรมภาษาอังกฤษและไทยไว้ว่า “ชีวิต” หมายถึง สภาวะของพืชและสัตว์ ที่มีส่วนประกอบมาจากพวกอนินทรีย์สารและจากสิ่งมีชีวิตที่ตายแล้ว หรือเรียกว่า “สิ่งมีชีวิต” ในทางตรงกันข้าม “สิ่งไม่มีชีวิต” คือ พวกอนินทรีย์สารต่างๆ หรือเป็นพวกซากวัตถุที่ได้มาจากสิ่งที่เคยมีชีวิตมาก่อน[312]

เชาวน์ ชิโนรักษ์ และ พรรณี ชิโนรักษ์ กล่าวไว้ว่า แม้การนิยามคำว่า “ชีวิต” จะทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ได้ยาก แต่นักชีววิทยาบางคนมักให้คำนิยามสั้นๆ ว่า “ชีวิต” หมายถึง หน่วยที่ต้องใช้พลังงาน (Life is the consuming unit) เช่น พืชสีเขียวใช้พลังงานแสงในขบวนการสงเคราะห์แสง หรือ “Photosynthesis” เพื่อสร้างอาหารอณูใหญ่จากวัตถุดิบอณูเล็ก (Inorganic Compound) พืชและสัตว์ทุกชนิดได้พลังงานจากการหายใจ หรือ “Respiration” (ทั้ง “Aerobic” และ “Anaerobic Respiration”) โดยการสลายตัวของอาหาร หรือ “Nutrient” ไปเป็นสารประกอบที่มีอณูเล็กกว่า ดังนี้ เป็นต้น[313]

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ให้ความหมายไว้ว่า “ชีวิต” คือ สิ่งที่มีลักษณะพื้นฐานต่างๆ ดังนี้ คือ ประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบ สืบพันธุ์ เจริญเติบโต กินอาหาร หายใจ ขับถ่ายของเสีย ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม เคลื่อนไหว ควบคุมสภาพภายใน และสามารถวิวัฒนาการได้

จากความหมายข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า คำว่า “ชีวิต” หมายถึง สภาวะของพืชและสัตว์ที่ดำรงชีวิตของตนเองอย่างเป็นระบบ มีการเจริญเติบโต กินอาหาร หายใจ ขับถ่ายของเสีย ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม เคลื่อนไหว ควบคุมสภาพภายใน และสามารถวิวัฒนาการได้ และเรียกสิ่งที่ดำรงสภาวะแห่งชีวิตตนเองนี้ว่า “สิ่งมีชีวิต”

๓.๕.๒.๑ ลักษณะของชีวิต

---

[308] Ibid., p. 103.

[309] Peter H. Raven and the others, **Biology**, p. 2.

[310] ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, **ชีววิทยา ๑**, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิโสภาการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

[311] A.S. Hornby, **Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English**, p. 683.

[312] คณาจารย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **ชีววิทยา เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๙-๑๐.

[313] เชาวน์ ชิโนรักษ์ และ พรรณี ชิโนรักษ์, **ชีววิทยา เล่ม ๑ (ฉบับพิมพ์รวมเล่ม)**, หน้า ๖.

ลักษณะ คุณสมบัติ หรือธรรมชาติพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต (Nature of life) นั้น ได้มีนักชีววิทยาแสดงไว้ในแง่มุมที่เน้นลักษณะแตกต่างกัน

แต่ลักษณะเหล่านี้เมื่อนำมาสรุปประมวลแล้ว ทำให้เห็นว่า ชีวิตตามหลักชีววิทยามีลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างจากสิ่งไม่มีชีวิต ๗ ประการ ดังนี้[314]

(๑) สิ่งที่มีชีวิตต้องสืบพันธุ์ได้ (Can reproduce young like itself) เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ให้สืบเนื่องมีอยู่ต่อไป มีทั้งการแบ่งตัว (Fission) การแตกหน่อ (Budding) การสร้างสปอร์ (Spore Formation) และการผสมพันธุ์กันระหว่างเพศ รวมทั้งการเพิ่มจำนวนโดยวิธีอื่น ไม่ว่าจะเป็นวิธีการสืบพันธุ์ (Reproduction) ชนิดใดก็ตาม สิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดสามารถผลิตลูกหลานออกมาได้อย่างแม่นยำ มีการถ่ายทอดลักษณะต่างๆ จากพ่อแม่มายังลูกหลานที่เกิดขึ้น ปัจจุบันความก้าวหน้าของวิชาที่เกี่ยวกับเซลล์ (Cytology) และทาง Molecular Biology ทำให้เราเข้าใจลึกซึ้งลงไปว่าหน่วยที่สำคัญที่สุดในเซลล์ของสิ่งมีชีวิตที่สามารถถ่ายทอดลักษณะต่างๆ จากพ่อแม่ไปยังลูกหลานได้ คือ ยีน (Gene) ซึ่งอยู่บนโครโมโซม (Chromosome) ภายในนิวเคลียส (Nucleus) ของเซลล์

(๒) สิ่งที่มีชีวิตมีเมตาโบลิซึม (Metabolism) และพลังงาน เมตาโบลิซึม คือขบวนการทางเคมีที่เกี่ยวกับการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นภายในเซลล์ หรือในโปรโตปลาสซึม (Protoplasm) หรือในร่างกายของสิ่งมีชีวิต สามารถเปลี่ยนสภาพของอินทรียสาร ซึ่งอยู่ภายในร่างกายที่ได้มาจากอาหารที่กินเข้าไป หรือได้จากการสังเคราะห์อาหารขึ้นเอง (เช่น การสังเคราะห์แสงที่พบในพืชสีเขียว) โดยมี Catalyst ซึ่งเป็นสารประกอบพวกโปรตีนชนิดพิเศษ และมีอยู่เฉพาะภายในเซลล์และร่างกายของสิ่งมีชีวิตเท่านั้น เป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง Catalyst เหล่านี้เรียกว่า Enzyme ซึ่ง Enzyme แต่ละชนิดจะมีหน้าที่เฉพาะอย่างของมันและมีอยู่มากมายหลายชนิดในร่างกาย โดยอาศัย Enzyme นี้เองทำให้อาหารต่างๆ ภายในร่างกาย (ที่อยู่ในสภาพโปรตีน คาร์โบไฮเดรต และไขมัน) สลายตัวแล้วเกิดพลังงานขึ้น ในสิ่งมีชีวิตชั้นสูง การที่อณูของสสารพวกนี้จะสลายตัวได้เป็นพลังงานออกมานั้น ต้องอาศัยออกซิเจนซึ่งได้รับจากการหายใจ เข้ามาทำงานร่วมกับ Enzyme ต่างๆ ด้วย ผลที่สุดเราก็มีพลังงานเกิดขึ้นภายในร่างกาย พลังงานเหล่านี้อาจอยู่ในสภาพของความร้อน (Heat) กระแสไฟฟ้า (Bioelectricity) แสงเรือง (Bioluminescence) พลังงานเคมี (Chemical energy) พลังงานกล (Mechanical) พลังงาน Osmotic หรืออื่นๆ ซึ่งร่างกายนำไปใช้ประโยชน์

(๓) สิ่งที่มีชีวิตต้องเจริญเติบโต (Growth) การเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตเป็นการเติบโตที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย โดยการแบ่งและขยายเซลล์ ไม่ได้พอกพูนจากภายนอกเหมือนสิ่งไม่มีชีวิต เช่น หินงอก ไข่มุก ผลึกของสารส้ม เป็นต้น โดยมากในสัตว์การเจริญเติบโตมักจะมีขอบเขตจำกัด มีรูปร่างที่คงที่และแน่นอน ผิดกับการเจริญเติบโตของพืชชั้นสูงที่สามารถเจริญเติบโตไปได้ทุกทิศทางโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ทั้งนี้เพราะว่าพืชชั้นสูงมีเนื้อเยื่อเจริญ (Meristematic Tissue) อยู่ที่ปลายกิ่งและปลายยอด จึงสามารถงอกออกไปได้เรื่อยๆ ส่วนรูปร่างของมันจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ ความชุ่มชื้น และอาหาร ฯลฯ

(๔) สิ่งที่มีชีวิตเคลื่อนไหวได้ (Can move and contract) การเคลื่อนไหว (Movement) ของสิ่งมีชีวิตนี้แตกต่างกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต เพราะสิ่งมีชีวิตจะเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนที่ไปได้ต้องอาศัยพลังงาน ซึ่งเกิดขึ้นมาจากภายในร่างกาย ผิดกับสิ่งไม่มีชีวิตที่มันเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนที่

---

[314] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗-๒๔.

ไปได้โดยอาศัยแรงที่มากระทำจากภายนอก เช่น ลม อุณหภูมิ กระแสน้ำ ฯลฯ สำหรับการเคลื่อนไหวของสิ่งที่มีชีวิตนั้นสัตว์จะเคลื่อนไหวได้ดี และสังเกตเห็นได้ง่ายกว่าพืชชั้นสูง ส่วนในพืชชั้นสูงเนื่องจากมีรากหยั่งลึกลงไปในดิน การเคลื่อนไหวจึงเป็นไปเฉพาะส่วน ไม่ได้เคลื่อนไปทั้งหมด การที่รากงอกลงไปในดิน หรือการที่ต้นไม้แตกกิ่งก้านสาขาออกมาจากหน่อหรือต้นเดิมก็นับว่าเป็นการเคลื่อนไหวด้วย

๕) สิ่งที่มีชีวิตตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ (Can response to stimulus) กล่าวคือ สามารถรับรู้และทำการตอบแทน (Response) ต่ออิทธิพลภายนอกหรือต่อสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งมาเร้าหรือมากระตุ้น (Stimulus) หมายถึงว่ามี Irritability นั่นเอง โดยมากแล้วสัตว์ซึ่งมีระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึกที่สลับซับซ้อน สามารถตอบสนองให้เห็นเด่นชัดกว่าในพืช เช่น ถ้าเอาของแหลมๆ มาจิ้มที่หลังเราจะสะดุ้งทันที เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าคือของแหลมที่มากระตุ้น หรือในสัตว์บางชนิด เช่น กระต่ายตัวเมียมันจะไม่มีการตกไข่ (Ovalation) เกิดขึ้นในชีวิตของมันเลย ถ้าเผื่อไม่มีตัวผู้ (ซึ่งเป็น Stimulus) มาทำการผสมพันธุ์ แม้แต่ตัวผู้ที่เราทำให้เป็นหมันโดยตัดเอาท่อนำอสุจิออกก็สามารถทำให้กระต่ายตัวเมียตกไข่ได้ สำหรับในพืชหลายชนิด เราก็อาจสังเกตเห็นว่า มันมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้นได้โดยง่ายเช่นกัน เช่น ใบผักกระเฉดและต้นไมยราบ สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางสัมผัสที่มากระตุ้น เมื่อเราไปแตะที่บริเวณใบของมันเข้า ใบของมันจะหุบทันที ดอกไม้และใบไม้หลายชนิดตอบสนองต่อแสงคือ สามารถหุบหรือบานได้แล้วแต่ว่าจะมืดหรือสว่าง

(๖) สิ่งที่มีชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ (Can adapt itself to the surrounding or enviroment) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เพื่อที่จะไม่ทำให้มันสูญพันธุ์ไปจากโลก สิ่งมีชีวิตหลายชนิดที่ไม่ได้สูญพันธุ์ไปจากโลกนั้นเนื่องจากมีการปรับปรุงตัว (Adaptation) ไม่เหมาะสมหรือไม่ดีพอต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นโลกและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย การปรับปรุงตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมนี้อาจมีทั้งภายนอก (External adaptation) และภายใน (Internal Adaptation) ตัวอย่างของ External Adaptation ได้แก่ ปีกของแมลงและนกที่ใช้สำหรับบิน ขาของสัตว์บกที่ใช้เดิน ครีบของปลาที่ใช้สำหรับว่ายน้ำ เป็นต้น ส่วน Internal Adaptation มีหลายแบบด้วยกัน ตัวอย่างเช่น สัตว์เซลล์เดี่ยวที่อาศัยอยู่ในน้ำจืด เซลล์ของมันจะบางและสามารถดูดน้ำที่อยู่รอบๆ ตัวของมันเข้ามาได้โดยวิธี Osmosis อยู่ตลอดเวลา หรือพวกสัตว์เลือดอุ่น ซึ่งมีพวกนกและสัตว์ดูดนม สัตว์พวกนี้สามารถรักษาระดับอุณหภูมิของร่างกายให้คงที่อยู่ได้ตลอดเวลา เช่น คนที่ไม่เป็นโรคภัยไข้เจ็บจะมีอุณหภูมิของร่างกายคงที่อยู่ที่ ๓๗ องศาเซลเซียส สัตว์เลือดอุ่นนี้สามารถคงทนต่ออุณหภูมิของสิ่งแวดล้อมภายนอกร่างกายได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถอาศัยอยู่ในสถานที่ต่างๆ ได้ เช่น แถบขั้วโลกซึ่งหนาวจัด หรือแถบเส้นศูนย์สูตรที่ร้อนจัดได้

(๗) สิ่งที่มีชีวิตต้องมี Organization หมายความว่า ส่วนต่างๆ ของสิ่งมีชีวิตซึ่งประกอบด้วยโปรโตปลาสซึมนั้น มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานเป็นพวกๆ อย่างมีระเบียบ การแบ่งเป็นพวกๆ เพื่อทำงาน เรียกว่า ระบบ (System) เช่น ระบบกล้ามเนื้อ (Muscular System) ระบบประสาท (Nerous System) ฯลฯ ต่างทำงานกันไปคนละอย่าง แต่ระบบต่างๆ เหล่านั้นก็มีความสัมพันธ์กันด้วย อนึ่ง โปรโตปลาสซึม ซึ่งอยู่ภายในเซลล์เองก็มีการแบ่งหน้าที่การทำงานเช่นเดียวกัน ส่วนหนึ่งทำหน้าที่ย่อยอาหาร อีกส่วนหนึ่งทำหน้าที่ถ่ายของเสีย และอื่นๆ ดังนี้ เป็นต้น เซลล์ต่างๆ ที่มาร่วมกันทำงาน เรียกว่า เนื้อเยื่อ (Tissue) เนื้อเยื่อชนิดเดียวกันหรือหลายชนิดร่วมกันทำงาน เรียกว่า อวัยวะ (Organ) และกลุ่มของอวัยวะที่มาร่วมกันทำงาน ก็เรียกว่า ระบบ (System)

ดังนั้น ชีวิต ตามหลักชีววิทยาจึงมีโครงสร้างที่ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยคุณสมบัติหรือธรรมชาติพื้นฐานที่สำคัญ คือ มีการสืบพันธุ์ มีเมตาโบลิซึมและพลังงาน มีการเจริญเติบโต มีการเคลื่อนไหวได้ มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ มีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และมี Organization หรือโครงสร้างเป็นระบบ

๓.๕.๒.๒ องค์ประกอบของชีวิต

ชีวิตตามหลักชีววิทยานั้น โดยทั่วไป ประกอบด้วยโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานสำคัญ คือ อะตอม โมเลกุล เซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ และ ระบบอวัยวะ[315] ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(๑) อะตอม (Atom) เป็นองค์ประกอบที่เล็กที่สุดของสิ่งมีชีวิต ในแง่องค์ประกอบของชีวิตอะตอมเป็นหน่วยเล็กที่สุดของธาตุที่สามารถคงลักษณะของธาตุชนิดนั้นๆ ได้ อะตอมนี้ประกอบด้วยโปรตรอนซึ่งมีประจุไฟฟ้าเป็นบวก อิเล็กตรอนมีประจุไฟฟ้าเป็นลบ และนิวตรอน (ยกเว้นไฮโดรเจน) ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นกลาง คุณสมบัติของธาตุแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับจำนวนอิเล็กตรอนที่สามารถทำปฏิกิริยากับอะตอมอื่น[316] ปัจจุบันมนุษย์รู้จักธาตุทั้งหมด ๑๐๘ ชนิด แบ่งเป็นธาตุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีอยู่ ๙๒ ธาตุ ส่วนธาตุนอกนี้เป็นธาตุที่นักวิทยาศาสตร์สังเคราะห์ขึ้นได้ในห้องทดลอง[317] โดยเฉพาะธาตุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินั้นเป็นธาตุมีอยู่ทั่วไปในสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต[318] ตัวอย่างธาตุในร่างกายของมนุษย์และสัตว์มีธาตุสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของชีวิต ได้แก่ ออกซิเจนจำนวน ๖๕% คาร์บอนจำนวน ๑๘% ไฮโดรเจนจำนวน ๑๐% ไนโตรเจนจำนวน ๓% ฟอสฟอรัสจำนวน ๒% ส่วนกระดูกประกอบด้วยแคลเซียม และธาตุทั้ง ๕ ชนิดดังกล่าวเป็นองค์ประกอบประมาณ ๙๘% ของร่างกาย นอกจากนี้ยังมีธาตุอื่นๆ เช่น ทองแดง เหล็ก และสังกะสี มีอยู่จำนวน ๒% และน้ำหนักตัวของร่างกาย ๕๐% เป็นน้ำ เป็นต้น[319]

(๒) โมเลกุล (Molecules) หมายถึง อะตอมสองอะตอมหรือมากกว่าของธาตุชนิดเดียวกันหรือต่างชนิดกัน มาเชื่อมต่อกันหรือเกิดพันธะเคมีด้วยกัน[320] โมเลกุลของชีวิต ได้แก่ คาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อน ลิพิด โปรตีน ดีเอ็นเอ และอาร์เอ็นเอ[321]

คาร์โบไฮเดรตเป็นสารชีวโมเลกุลที่มีปริมาณมากที่สุด คาร์โบไฮเดรตส่วนใหญ่ประกอบด้วยคาร์บอน ไฮโดรเจน และออกซิเจนในอัตราส่วน ๑:๒:๑ เซลล์ใช้คาร์โบไฮเดรตชนิดต่างๆ เป็นโครงสร้างของเซลล์ ลำเลียงขนส่งไปยังตำแหน่งต่างๆ และเป็นพลังงาน คาร์โบไฮเดรตแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ (๑) น้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว (monosaccharides) (๒) โอลิโกแซ็กคาไรด์ (oligosaccharides) เช่น น้ำตาลโมเลกุลคู่ ได้แก่ น้ำตาลซูโครส (๓) พอลิแซคคาไรด์

---

[315] เซซี สตาร์ร (Cecie Starr) (ผู้เขียน), **ชีววิทยา ๑ (Biology : concept and application)**, แปลโดย ทีมคณาจารย์ภาควิชาชีววิทยามหาวิทยาลัยขอนแก่น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : เซนเกจ เลินนิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๔-๕.

[316] Bruce Knox, Pauline Ladiges and Barbara Evans, **Biology**, (New York : McGraw-Hill Book Company Australia Pty Limited, 1994), p. 4.

[317] ดร. ไบรอัน แยพพ์ (ผู้เขียน), **ธาตุออกซิเจน (OXYGEN)**, แปลโดย ผ.ศ. วิไลวรรณ ถิรวณิชย์, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

[318] ดร.กฤษดา กรุดทอง, **Fundamental Chemistry หลักเคมีเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๒๘), หน้า ๔๓.

[319] อ้างแล้ว.

[320] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

[321] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

(Polysaccharides) หรือคาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อน ที่พบบ่อยได้แก่ เซลลูโลส (cellulose) แป้ง (starch) ไกลโคเจน (Glycogen) และ ไคติน (Chitin)[322]

ลิพิด เป็นสารชนิดหนึ่งมีความลื่นหรือความมันเมื่อเราสัมผัส สารนั้นอาจเป็นลิพิดหรือมีส่วนเป็นลิพิด เซลล์ใช้ลิพิดชนิดต่างๆ เป็นแหล่งพลังงาน เป็นโครงสร้างของเซลล์และร่างกาย และใช้ในการส่งสัญญาณ ไขมัน ฟอสฟอลิพิดและแว็กซ์มีส่วนหางที่เป็นกรดไขมัน สเตียรอยด์เป็นสารประกอบวงแหวนที่มีคาร์บอนเป็นโครงสร้างจำนวน ๔ วงเชื่อมต่อกัน[323]

โปรตีน ในกลุ่มสารชีวโมเลกุลซึ่งเป็นสารที่มีขนาดใหญ่ โปรตีนเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายมากที่สุด โปรตีนบางชนิดช่วยเร่งปฏิกิริยา บางชนิดทำหน้าที่เป็นเส้นใย ขน ผม กระดูก และส่วนต่างๆ ของร่างกาย เป็นอาหารสำคัญของเมล็ดและตัวอ่อนที่อยู่ในไข่ โปนตีนหลายชนิดทำหน้าที่เคลื่อนย้ายสาร การติดต่อสื่อสารของเซลล์ และป้องกันศัตรูไม่ให้เข้าไปทำลายเซลล์ โดยเซลล์สามารถสร้างโปรตีนที่มีความหลากหลายได้จากกรดอมิโน ซึ่งมีอยู่เพียง ๒๐ ชนิดเท่านั้น[324]

ดีเอ็นเอ และอาร์เอ็นเอ สารประกอบอินทรีย์ขนาดเล็กเรียกว่า นิวคลีโอไทด์ (Nucleotides) ทำหน้าที่เป็นสารพลังงานช่วยในการทำงานของเอนไซม์และส่งสัญญาณ บางชนิดเป็นองค์ประกอบของดีเอ็นเอและอาร์เอ็นเอ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมตาโบลิซึม การดำรงชีวิต และการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต ได้แก่ โคเอนไซม์ (Coenzymes) ซึ่งสำคัญต่อการทำงานของเอนไซม์ นิวคลีโอไทด์บางอย่างทำหน้าที่เป็นมอนอเมอร์ของโมเลกุลที่เรียกว่า กรดนิวคลีอิก (Nucleic Acids) โดยที่กรดนิวคลีอิกชนิดดีเอ็นเอและอาร์เอ็นเอเป็นสารที่เก็บข้อมูลรหัสพันธุกรรม กรดนิวคลีอิกชนิดดีเอ็นเอประกอบด้วยสายของนิวคลีโอไทด์จำนวนสองสาย โดยเบสของทั้งสองสายเชื่อมต่อกันตรงกลางด้วยพันธะไฮโดรเจน สายคู่จะมีการบิดเป็นเกลียวคู่ ลำดับของนิวคลีโอไทด์ในดีเอ็นเอคือข้อมูลทางพันธุกรรมที่จะบอกว่าเซลล์จะมีการสร้างโปรตีนชนิดใดและอย่างไร ส่วนอาร์เอ็นเอเป็นสายของนิวคลีโอไทด์สายเดี่ยวมีน้ำตาลไรโบสเป็นสารประกอบ สิ่งที่แตกต่างจากดีเอ็นเอคือ อาร์เอ็นเอเป็นสายเดี่ยวและไม่มีเบสชนิดไทมีน แต่จะมียูราซิลแทน อาร์เอ็นเอมีหน้าที่ถอดและแปลรหัสข้อมูลทางพันธุกรรมจากดีเอ็นเอเพื่อนำไปสร้างเป็นโปรตีน[325]

(๓) เซลล์ (Cell) คือ หน่วยเล็กที่สุดที่แสดงคุณสมบัติของชีวิต และสามารถสืบพันธุ์ได้โดยตัวเอง สิ่งมีชีวิตอาจประกอบด้วยเซลล์เพียงเซลล์เดียว หรือหลายเซลล์ สิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว เช่น แบคทีเรีย (Bacteria) อมีบา (Amoeba) สิ่งมีชีวิตที่มีเซลล์เป็นจำนวนมาก เช่น มนุษย์[326] ในบางส่วนของร่างกายมนุษย์ (ผู้ใหญ่) มีเซลล์เป็นจำนวนมากเซลล์ถึง ๑๐,๐๐๐ ล้านล้านเซลล์ เซลล์นั้นประกอบด้วยเยื่อหุ้มเซลล์ ดีเอ็นเอ และองค์ประกอบอื่นๆ อีกมากมายภายในเซลล์[327]

---

[322] Geoffrey M. Cooper and Robert E. Hausman, **The Cell : A Molecular Approach**, Fifth Edition, (Washinton, D.C. : ASM PRESS, 2009), pp. 44-46.

[323] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๘.

[324] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙-๖๑.

[325] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓-๖๕.

[326] Gerald Karp, **Cell Biology : International Student Version**, sixth edition, (Singapore : John Wiley & Son (Asia) Pte Ltd, 2010), pp. 3-14.

[327] Jeannette Naish, Patricia Revest, and Denise Syndercombe Court, **Medical Sciences**, (London : Saunders Elsevier, 2009), pp. 15-16.

(๔) เนื้อเยื่อ (Tissue) เซลล์และสารประกอบที่มารวมกลุ่มกันเพื่อทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งให้กับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ในร่างกายของสัตว์ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ชั้นต่ำลงไป เช่นแมลง ต่างประกอบด้วยเนื้อเยื่อพื้นฐาน ๔ ประเภท เนื้อเยื่อเหล่านี้รวมตัวกันเป็นโครงสร้างและอวัยวะต่างๆ กัน ได้แก่ (๑) เนื้อเยื่อบุผิว (Epithelium) เป็นเนื้อเยื่อที่ประกอบไปด้วยชั้นของเซลล์ที่ปกคลุมพื้นผิวของอวัยวะต่างๆ มีหน้าที่ปกป้องจากสิ่งแวดล้อมภายนอก หลั่งสารและดูดซึมสาร (๒) เนื้อเยื่อเกี่ยวพัน (Connective Tissue) ทำหน้าที่เป็นโครงร่างยึดส่วนต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เช่น เลือด หรือกระดูก (๓) เนื้อเยื่อกล้ามเนื้อ (Muscular Tissue) เซลล์กล้ามเนื้อประกอบด้วยฟิลาเมนต์ (เส้นใย) หลายเส้นที่หดตัวได้ สามารถเคลื่อนที่ผ่านกันและเปลี่ยนขนาดของเซลล์ได้ ได้แก่ กล้ามเนื้อเรียบ (Visceral or Smooth Muscle), กล้ามเนื้อโครงร่าง (Skeletal Muscle), และกล้ามเนื้อหัวใจ (Cardiac Muscle) (๔) เนื้อเยื่อประสาท (Nervous Tissue) ประกอบด้วยเซลล์ที่รวมตัวกันเป็นสมอง (Brain) ไขสันหลัง (Spinal Cord) และระบบประสาทนอกส่วนกลาง (Peripheral Nervous System) [328]

ส่วนเนื้อเยื่อพืช เนื้อเยื่อที่พบได้ในสิ่งมีชีวิตหลายเซลล์อื่นๆ เช่น เนื้อเยื่อท่อลำเลียง (Vascular Tissue) ในพืช เช่น ไซเล็ม (Xylem) และ โฟลเอ็ม (Phloem) เนื้อเยื่อพืชสามารถแบ่งได้กว้างๆ ออกเป็น ๓ ระบบ คือ (๑) เนื้อเยื่อพื้น (Ground Tissue) เป็นเนื้อเยื่อที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเป็นเนื้อเยื่ออื่นๆ น้อยที่สุด เนื้อเยื่อพื้นทำหน้าที่ผลิตสารอาหารโดยกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสงและเก็บสารอาหารเอาไว้ (๒) เนื้อเยื่อท่อลำเลียง (Vascular Tissue) เนื้อเยื่อท่อลำเลียงหลักที่สำคัญของพืชคือ ไซเล็ม (Xylem) และโฟลเอ็ม (Phloem) ทำหน้าที่ขนส่งน้ำ สารละลาย และสารอาหารภายในต้นพืช และ (๓) เนื้อเยื่อชั้นผิว (Epidermis) เป็นกลุ่มของเซลล์ที่รวมตัวกันอยู่พื้นผิวภายนอกของใบไม้และพืชที่มีอายุไม่มาก[329]

(๕) อวัยวะ (Organ) คือ โครงสร้างที่ประกอบด้วยเนื้อเยื่อมากกว่า ๑ ชนิด ซึ่งร่วมกันทำหน้าที่บางอย่างในร่างกายของสิ่งมีชีวิต[330] อวัยวะของสัตว์ทั่วๆ ไป รวมทั้งมนุษย์ ได้แก่ หัวใจ (Heart), ปอด (Lung), สมอง (Brain), ตา (Eye), กระเพาะอาหาร (Stomach), ม้าม (Spleen), กระดูก (Bones), ตับอ่อน (Pancreas), ไต (Kidney), ตับ (Liver), ลำไส้ (Intestine), ผิวหนัง (Skin) (ซึ่งเป็นอวัยวะที่ใหญ่ที่สุดในมนุษย์), มดลูก (Uterus), และกระเพาะปัสสาวะ (Urinary Bladder) อวัยวะของสัตว์ที่อยู่ภายในร่างกายเรียกว่า อวัยวะภายใน (Internal Organ หรือ Viscera) ส่วนอวัยวะของพืชนั้นแบ่งออกเป็นอวัยวะที่ไม่เกี่ยวกับเพศ (Vegetative Organs) และอวัยวะสืบพันธุ์ (Reproductive Organ) อวัยวะที่ไม่เกี่ยวกับเพศได้แก่ ราก (Root), ลำต้น (Stem) และใบ (Leaf) ส่วนอวัยวะสืบพันธุ์ ได้แก่ ดอก (Flower), เมล็ด (Seed), และ ผล (Fruit) อวัยวะที่ไม่เกี่ยวกับเพศนี้มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของพืช โดยทำหน้าที่ที่สำคัญต่อชีวิต เช่น การสังเคราะห์ด้วยแสง

---

[328] เซซี สตาร์ร (Cecie Starr) (ผู้เขียน), **ชีววิทยา ๑ (Biology : concept and application)**, หน้า ๓๔๔-๓๕๒.

[329] Jennifer W. MacAdam, **Structure and Function of Plants**, (Ames, Iowa : Wiley-Blackwell, 2009), pp. 18-35.

[330] เซซี สตาร์ร (Cecie Starr) (ผู้เขียน), **ชีววิทยา ๑ (Biology : concept and application)**, หน้า ๔-๕.

ในขณะที่อวัยวะสืบพันธุ์เกี่ยวข้องกับการสืบพันธุ์ของพืช แต่ในการสืบพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ อวัยวะที่ไม่เกี่ยวกับเพศก็สามารถที่จะงอกเป็นพืชต้นใหม่ได้[331]

(๖) ระบบอวัยวะ (Organ System) คือ อวัยวะหลายอวัยวะที่มีปฏิสัมพันธ์กันในด้านกายภาพ และ/หรือเคมี เพื่อทำหน้าที่บางอย่าง[332] ระบบอวัยวะต่างๆ นี้อยู่ในช่องของร่างกายซึ่งมีของเหลวล้อมรอบ ส่วนประกอบของๆ เหลวมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา จากการนำสารต่างๆ เข้า และนำเอาสารต่างๆ ซึ่งเป็นของเสียเกิดขึ้นจากการเจริญเติบโต พัฒนา และการทำงานของเซลล์ในอวัยวะออกจากของเหลวตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม อวัยวะสามารถทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงของๆ เหลวนี้ในช่วงจำกัด ดังนั้น จึงต้องมีกลไกรักษาสภาพหรือองค์ประกอบของๆ เหลวให้คงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือให้สมดุลย์ ระบบอวัยวะมีการทำงานแบบต่อเนื่องและตลอดเวลา ในส่วนของสัตว์มีกระดูกสันหลังรวมถึงคน มีระบบอวัยวะหลักดังนี้ (๑) ระบบสิ่งปกคลุม (๒) ระบบประสาท (๓) ระบบกล้ามเนื้อ (๔) ระบบโครงร่าง (๕) ระบบไหลเวียน (๖) ระบบต่อมไร้ท่อ (๗) ระบบน้ำเหลือง (๘) ระบบหายใจ (๙) ระบบย่อยอาหาร (๑๐) ระบบขับปัสสาวะ และ (๑๑) ระบบสืบพันธุ์[333] สำหรับระบบอวัยวะของพืชนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระบบใหญ่ๆ คือ ระบบราก ระบบลำต้น และระบบใบ กล่าวคือ โครงสร้างที่เกี่ยวกับการดูดซึมที่อยู่ไต้ดินเป็นระบบรากทั้งหมด ส่วนโครงสร้างที่อยู่เหนือดินเป็นระบบลำต้นและระบบใบ[334]

๓.๕.๒.๓ ประเภทของชีวิต

ก่อน ค.ศ. ๑๙๐๐ นักวิทยาศาสตร์จำแนกจำแนกประเภทสิ่งมีชีวิตทั้งหมดออกเป็น ๒ พวก คือ พืชและสัตว์ ต่อมาประมาณปลายศตวรรษที่ ๑๙ นักชีววิทยาได้เริ่มนำคำโปรทิสตา (Protista) เข้ามาใช้สำหรับสิ่งมีชีวิต ซึ่งไม่น่าจะเป็นทั้งพืชหรือสัตว์ และมีเซลล์เพียงเซลล์เดียว แต่ก็พบว่า โปรทิสตาก็ยังมีโครงสร้างของเซลล์เป็น ๒ แบบ คือ prokaryotic unicellular cell เรียกสั้นๆ ว่า โพรคาริโอต (Prokaryote) ซึ่งได้แก่ แบคทีเรีย และแอลจีสีเขียวแกมน้ำเงิน (blue – green algae ปัจจุบันนิยมจัดไว้ในกลุ่ม Cyanobacteria) เป็นพวกที่ไม่มีนิวเคลียสจึงจัดเข้าเป็นพวกโมเนอรา (Monera) ส่วนพวกที่ ๒ เรียก eukaryotic unicellular cell เรียกสั้นๆ ว่า ยูคาริโอต มีนิวเคลียส โครโมโซม และออร์แกเนลล์ภายในเซลล์ ต่อมามีการแยกเห็ดราออกมาเป็นพวกหนึ่งต่างหาก เพราะเห็ดราไม่มีกระบวนการสงเคราะห์แสงอย่างในพืช เห็ดราได้อาหารสำเร็จรูปและต้องย่อยสลายแบบสัตว์ ส่วนวิธีการเอาอาหารผ่านเข้าทางผนังเซลล์เป็นแบบพืช แต่ไม่มีการสังเคราะห์แสง ระยะหลังนักชีววิทยาก็แยกไวรัสออกมาเป็นพวกอิสระอีกด้วย

สิ่งมีชีวิตปัจจุบันมีประมาณ ๒ ล้านชนิด มีแนวความคิดในการจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่หลายแบบ แล้วแต่พวกที่นิยมเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) แบ่งเป็น พืช กับ สัตว์

---

[331] วิกิพิเดีย สารานุกรมเสรี, **อวัยวะ**, <http://th.wikipedia.org/wiki/อวัยวะ>, เมื่อ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๔ : เวลา ๑๔.๐๕ น.

[332] เซซี สตาร์ร (Cecie Starr) (ผู้เขียน), **ชีววิทยา ๑ (Biology : concept and application)**, หน้า ๔-๕.

[333] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๔-๓๕๖.

[334] เซซี สตาร์ร (Cecie Starr) (ผู้เขียน), **ชีววิทยา ๒ (Biology : concept and application)**, แปลโดย ทีมคณาจารย์ภาควิชาชีววิทยามหาวิทยาลัยขอนแก่น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เซนเกจ เลินนิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๖.

(๒) แบ่งเป็น พืช สัตว์ และโปรทิสตา

(๓) แบ่งเป็น พืช สัตว์ โปรทิสตา โมเนอรา และเห็ดรา

(๔) แบ่งเป็น พืช สัตว์ โปรทิสตา โมเนอรา เห็ดรา และไวรัส

แต่เดิมนิยมแบ่งเป็นพืชกับสัตว์ ในอาณาจักรพืชแบ่งเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรก Thallophyta ได้แก่ แอลจีต่างๆ กลุ่มที่สอง คือ Bryophyta ได้แก่ มอสส์ ลิเวอร์เวิร์ด (Liverwort) กลุ่มที่สาม คือ Pteridophyta ได้แก่ เฟิร์น clubmoss และ horsetail กลุ่มสุดท้าย คือ Spermatophyta ซึ่งแยกเป็นพวก Gymnosperm มีเมล็ดแต่ไม่มีดอก และ Angiosperm ซึ่งมีทั้งเมล็ดและดอก ส่วนอาณาจักรสัตว์ ในการแบ่งแบบเดิม ก็นับตั้งแต่ โพรโตซัว สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง และสัตว์มีกระดูกสันหลัง แนวการแบ่งสิ่งมีชีวิตเป็น ๓ กลุ่ม เริ่มโดย Haeckel เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๖๖ โดยแยกเอาโพรโทซัวออกจากสัตว์ และแยกแอลจีจากพืช แล้วเอามารวมเข้าไว้ในพวกโพรทิสตา

แนวการแบ่งเป็น ๕ กลุ่ม คือ โมเอนราออกจากโพรทิสตา และเห็ดราออกมาจากพืช เพราะแอลจีสีเขียนแกมน้ำเงินและแบคเทียเรียไม่มีเยื่อหุ้มนิวเคลียส จึงจัดเป็นกลุ่มโมเนอรา ส่วนเห็ดราเป็นพวกที่ไม่มีการสังเคราะห์แสง แนวความคิดนี้เป็นของ Whitaker เสนอไว้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๙ โดยเน้น modes of nutrition เป็นเกณฑ์

๓.๖ เปรียบเทียบกระบวนการเกิดในทางวิทยาศาสตร์กับพระพุทธศาสนา

จากการศึกษามาจะพบว่า กระบวนการการอุบัติขึ้นแห่งชีวิต ในทัศนะของคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ ปาราชิกข้อที่ ๓ มหานิทานสูตร มหาตัณหาสังขยสูตร และอินทกสูตรและในทัศนะของนักวิทยาศาสตร์มาทั้งหมดจะพบว่า มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน โดยพัฒนาการของการเกิดเปรียบเทียบระหว่าง คัมภีร์พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ นั้นมีดังต่อไปนี้

๑. การเกิด[335] พระพุทธศาสนาระบุว่า มีองค์ประกอบอยู่ ๓ อย่าง คือ บิดามีเพศสัมพันธ์กัน มารดาอยู่ในวัยยังมีระดู และมีคันธัพพะ คือ สัตว์มาถือปฏิสนธิในครรภ์มารดา ส่วนวิทยาศาสตร์ระบุเน้นประเด็นบิดามารดามีเพศสัมพันธ์ต่อกัน แล้วน้ำอสุจิของบิดาไปผสมกับไข่ของมารดา ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตใหม่โดยมิได้กล่าวถึงการมีสัตว์มาถือปฏิสนธิ

๒. วิวัฒนาการของชีวิตใหม่ในครรภ์มารดา พระพุทธศาสนากล่าวว่า ชีวิตใหม่ในครรภ์มารดา เจริญเติบโตและมีวิวัฒนาการไปตามขั้นตอนต่างๆ คือ ครั้งแรกเป็นกลละ (น้ำใส) จากน้ำใสวิวัฒนาการไปเป็นน้ำข้นข้น (อัพพุทะ) จากน้ำข้นข้นวิวัฒนาการไปเป็นชิ้นเนื้อ (เปสิ) จากชิ้นเนื้อวิวัฒนาการไปเป็นก้อนเนื้อเริ่มแข็งตัว (ฆนะ) จากก้อนเนื้อวิวัฒนาการไปเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม คือ ปุ่มศีรษะ ปุ่มแขน ๒ ปุ่ม ปุ่มขา ๒ ปุ่ม (ปัญจสาขา) จากปุ่ม ๕ ปุ่มก็วิวัฒนาการไปเป็นมือเท้าและศีรษะจากนั้นก็มีเค้าโครงตา เค้าโครงหู เค้าโครงจมูก เค้าโครงลิ้น (รวมทั้งเค้าโครงปาก) ทั้งสิ้นรวมระยะเวลา ๙ สัปดาห์ คิดเป็นวันได้ ๖๓ วัน คิดเป็นเดือนได้ ๒ เดือน กับ ๓ วัน จากสัปดาห์ที่ ๙ ไปถึงสัปดาห์ที่ ๔๒ คิดเป็นวันได้ ๒๓๑ วัน คิดเป็นเดือนได้ ๗ เดือนกับ ๒๗ วัน ช่วงเวลาระหว่างนี้ก็มีองคาพยพ (อวัยวะต่างๆ) เกิดขึ้น คือผม ขน เล็บ เป็นต้น จนครบ อาการ ๓๒ ประการ ซึ่งนับว่าเป็นร่างกายที่สมบูรณ์

ส่วนวิทยาศาสตร์กล่าวว่า ชีวิตใหม่ในครรภ์มารดา เจริญเติบโตวิวัฒนาการเป็น ๓ ขั้น คือ ขั้นเป็นไข่ผสมเชื้อ (Zygote) เริ่มตั้งแต่ไข่ของแม่ผสมกับน้ำเชื้อของพ่อจนอายุได้ ๒ สัปดาห์ (๑๔ วัน) ขั้นเป็นตัวอ่อน (Embryo) เริ่มตั้งแต่ย่างเข้าสัปดาห์ที่ ๓ ถึง สัปดาห์ที่ ๘ (๔๒วัน) ขั้นเป็นทารก

---

[335] บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจจสมุปบาท กระบวนการเพื่อความเข้าใจชีวิต**, หน้า ๑๓๐ -๑๓๕.

(Fetus) เริ่มตั้งแต่ย่างเข้าสัปดาห์ที่ ๘ ถึง สัปดาห์ที่ ๔๐ อันเป็นสัปดาห์สุดท้าย ในแต่ละขั้นที่กล่าวมานั้นมีวิวัฒนาการต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ เปรียบเทียบการเกิดระหว่างพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์[336]

สัปดาห์	พระพุทธศาสนา	วิทยาศาสตร์
๑	กลละ (น้ำใส)	Zygote (ไข่ผสมเชื้อ)
๒	อัพพุทะ (น้ำขุ่นข้น)	Zygote (ไข่ผสมเชื้อ)
๓	เปสิ (ชิ้นเนื้อ)	Embryo (ตัวอ่อน) เริ่มมีทางเดินอาหาร หัวใจ ตุ่มแขน ตุ่มขา
๔	ฆนะ (ก้อนเนื้อ)	Embryo (ตัวอ่อน) เริ่มมีตุ่ม ตา หู จมูก แก้ม เริ่มเป็นเค้า
๕	ปัญจสาขา (ปุ่ม ๕ ปุ่ม)	Embryo (ตัวอ่อน) มีศีรษะ ร่างกาย มือ ๒ ข้างเริ่มมีนิ้วมือให้เห็นเป็นเค้า
๖	จักขุทสกะ (เค้าโครงตา)	Embryo (ตัวอ่อน) นิ้วมือกำลังวิวัฒนาการ
๗	โสตทสกะ (เค้าโครงหู)	Embryo (ตัวอ่อน) ช่วงที่จะเป็นแขนสั้นมาก
๘	ฆานทสกะ (เค้าโครงจมูก)	Fetus (ทารก) ศีรษะใหญ่กว่าตัวสมองเริ่มเจริญ
๙	ชิวหาทสกะ (เค้าโครงลิ้น)	Fetus (ทารก) อวัยวะเพศเริ่มวิวัฒนาการ
๑๐-๔๒	มีอวัยวะอื่นๆ เกิดขึ้น อาทิ ผม ขน	Fetus (ทารก) มีอวัยวะต่างๆ เกิดขึ้นตามลำดับ หัวใจมีรูปร่างสมบูรณ์

๓. ความเป็นอยู่ในครรภ์ของมารดา พิจารณาได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การได้อาหารและสภาพความเป็นอยู่ สรุปได้ดังนี้

(๑) การได้อาหาร พระพุทธศาสนากับทางชีววิทยากล่าวไว้ตรงกันว่า ได้อาหารจากมารดาทางสายสะดือ ชีววิทยา อธิบายว่า สายสะดือยาวประมาณ ๕๕ เซนติเมตร ประกอบด้วยหลอดโลหิตดำ ๑ เส้น หลอดโลหิตแดง ๒ เส้น มี Connective Tissue ที่ประกอบด้วยน้ำเป็นส่วนใหญ่ เรียกว่า Whorton's Jelly หุ้มอยู่ ตามปกติหลอดโลหิตเหล่านี้ยาวกว่าสายสะดือ เพราะฉะนั้น จึงมองเห็นหลอดโลหิตบางแห่งโป่งออกไปคล้ายเป็นปมเรียกว่า Fales Knot

(๒) สภาพความเป็นอยู่ พระพุทธศาสนากล่าวว่า ในครรภ์มารดา ทารกอยู่ในที่แคบมาก คือ อยู่ตรงกลางระหว่างแผ่นท้องกับกระดูกสันหลัง โดยเลยตัวเด็กขึ้นไปจะเป็นกระเพาะอาหารของมารดา ส่วนใต้ตัวเด็กจะเป็นกระเพาะอุจจาระของมารดา เวลาที่มารดา เดิน ยืน นั่ง นอน หรือ

---

[336] ตารางเปรียบเทียบการเกิดระหว่างพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์, บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจจสมุปบาท กระบวนการเพื่อความเข้าใจชีวิต,** หน้า ๓๖๖.

บริโภคอาหาร ทารกจะรับรู้สึกตลอดเวลา ถึงเวลาใกล้คลอด ลมกัมมชวาต (ลมที่เกิดจากกรรม เป็นลมที่กำหนดให้คนเกิดเวลาและฤกษ์ต่างๆ กัน ซึ่งเวลาและฤกษ์นั้น วิชาโหราศาสตร์นำมาทำนายชะตาชีวิต) คือ ลมเบ่ง ก็จะพัดผันให้ศีรษะกลับมาตรงปากทางช่องคลอด และขณะคลอดจะได้รับทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เนื่องจากต้องออกมา ทางช่องคลอดที่แคบ มีสภาพเหมือนช้างใหญ่ออกมาจากช่องลูกดาล[337]

๓.๗ ปัญหาการตั้งครรภ์แทน

การตั้งครรภ์แทนหรือการตั้งครรภ์นั้นถือว่าเป็นการแก้ปัญหาครอบครัวที่พิจารณาจากประเด็นสังคมที่เชื่อมโยงกับลักษณะทางจิตวิทยาสังคมที่มองว่าถึงครอบครัวนั้นคือการเชื่อมโยงระหว่างตัวตนกับสังคม ขณะเดียวกันเมื่อครอบครัวมีกรณีไม่สามารถมีบุตรได้จึงทำให้เกิดการตั้งครรภ์แทนขึ้น และการตั้งครรภ์แทนนี้เองถือเป็นพัฒนาการทางด้านการแพทย์ ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ได้ ใน ๓ ประเด็นด้วยกันคือ

๓.๗.๑ ด้านสังคม

มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นมีความต้องการเอาชีวิตรอด และต้องการสืบเผ่าพันธุ์ ตามความคิดนี้ทำให้มนุษย์สร้างสังคมขึ้น จึงพิจารณาความแตกต่าง ตามแนวคิดแบบฟรอยด์ (Freudian) มองเรื่องการสร้างสังคมนั้นว่าอยู่บนฐานของการสร้างความแตกต่างให้ลงตัว เรื่องเพศว่าเป็นลักษณะที่ต่างกัน และมีสถานะที่ไม่เท่าเทียม ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ทำให้การมาอยู่รวมกันของมนุษย์เป็นเครื่องปรับเปลี่ยนลักษณะความต่างนั้นได้ เป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันได้ แสดงผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวอันเป็นประสบการณ์เก่าแก่ที่สุดเพื่อจัดตั้งศูนย์กลางชีวิตบนฐานของการอยู่ร่วมกันแม้จะมีสถานะไม่เท่ากัน[338] และครอบครัวต้องประกอบด้วยสามีภริยาและลูก[339] ฉะนั้น สถานะทางครอบครัวจึงแสดงให้เห็นว่าคนเราสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยเริ่มจากความเป็นครอบครัวก่อน แล้วจึงค่อยขยายกลายเป็นสังคมในที่สุด

ฉะนั้น การที่คนจะอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นการสร้างสังคมบนฐานของความต่างทางเพศ เป็นการพยายามเรียนรู้กันและกันระหว่างสามีภริยาและลูก ซึ่งกรณีนี้เองนำไปสู่ประเด็นปัญหาว่าหากมีเพียงสามี ภริยา แต่ไม่มีลูกก็ไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้น และการอยู่ร่วมกันแบบไม่สมบูรณ์ก็ทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์

๓.๗.๒ ด้านการแพทย์

ปัญหาของของการแต่งงานคือการมีบุตรเพื่อความสุขสมบูรณ์ของครอบครัว แต่ส่วนหนึ่งเมื่อพยายามแล้วก็ยังไม่สามารถมีบุตรได้ คู่สมรสเหล่านี้มักจะรู้สึกมีปมด้อย สิ้นหวังหรือเสียใจ จึงเป็น

---

[337] **ช่องลูกดาล** หมายถึง รูสำหรับสอดดาลเข้าไปเขี่ยดาลที่ขัดบานประตู, **ลูกดาล** นั้นหมายถึง เหล็กสำหรับไขดาลประตู, **ดาล** หมายถึง กลอนประตูที่ทำด้วยไม้สำหรับขัดบานประตูอย่างประตูโบสถ์ เช่น ลงดาล ลั่นดาล ขัดดาล, เหล็กสำหรับไขดาล มีรูปเป็นมุมฉาก ๒ ทบอย่างคันฉัตร หลังพระพุทธรูป เรียกว่า ลูกดาล, ช่องสำหรับไขดาล เรียกว่า ช่องดาล, ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, หน้า ๓๔๙, ๔๐๔, ๑๐๒๓

[338] Raine Dozier and Pepper Schwartz, “Intimate Relationships”,**The Blackwell Companion to Sociology,** ed. by Judith R. Blau,(UK : Blackwell Publishing, 2004), p.117.

[339] Madonna Harrington Meyer and Pamela Herd, Aging and Aging Policy in the USA,**The Blackwell Companion to Sociology,** ed. by Judith R. Blau, p.382.

หน้าที่ของแพทย์ที่จะต้องให้การดูแลรักษาไม่เฉพาะหาสาเหตุและให้การศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องเข้าใจและให้ความเห็นอกเห็นใจต่ออารมณ์ดังกล่าวของคู่สมรสด้วย แพทย์จึงเริ่มค้นหาและดูแลปัญหามีบุตรยาก และพบสาเหตุ ๕ ประการคือ

ก. กรณีการตั้งครรภ์โดยใช้เชื้อของสามีและไข่ของภรรยาผสมกัน แล้วนำไปใส่ในมดลูกของหญิงที่รับตั้งครรภ์ เพราะภรรยาไม่มีเวลา กลัวการตั้งครรภ์ กลัวการคลอด ห่วงรูปร่าง

ข. กรณีการตั้งครรภ์โดยใช้เชื้อสามีและไข่ของภรรยาผสมกัน แล้วนำไปใส่ในมดลูกของหญิงรับตั้งครรภ์ เพราะภรรยามีเหตุผลทางการแพทย์ทำให้ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้

ค. กรณีการตั้งครรภ์โดยใช้เชื้อของสามีและไข่ของหญิงที่รับตั้งครรภ์ เพราะภรรยามีเหตุผลทางการแพทย์ทำให้ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ และไม่มีการผลิตไข่

ง. การตั้งครรภ์โดยใช้เชื้อพันธุ์ของชายอื่น และไข่ของภรรยามาผสมกันแล้วจึงนำไปใส่ในมดลูกของหญิงที่รับตั้งครรภ์ เพราะสามีไม่มีเชื้อพันธุ์และภรรยาไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้

จ. การตั้งครรภ์โดยใช้เชื้อพันธุ์ของชายอื่นและไข่ของหญิงอื่นมาผสมกัน และให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนหรือหญิงเจ้าของไข่เป็นผู้ตั้งครรภ์แทน เพราะสามีไม่ใช่เชื้อพันธุ์และภรรยาไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ และไม่มีการผลิตไข่

ทั้งหมดนี้เป็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ แต่บางเรื่องก็มีกฎหมายกำหนดขอบเขตไว้ แต่บางเรื่องยังขาดการควบคุมดูแล ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมทั้งทางด้านการใช้เทคโนโลยีและการเรียนค่าตอบแทนดูแลในขอบเขตที่เหมาะสม จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของราชวิทยาลัยสูตินารีแพทย์และองค์กรแพทยสภา และกฎเกณฑ์ที่ใช้กันอยู่ขณะนี้ก็คือประกาศแพทยสภาเรื่องเกณฑ์การให้การเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ และในอนาคตอาจจะต้องมีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพื่อคุ้มครองประชาชนผู้ที่จะต้องมาใช้บริการ และเป็นการคุ้มครองแพทย์ด้วยในฐานะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพโดยตรงว่าการกระทำระดับใดที่ทำได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย[340]

แม้การตั้งครรภ์แทนจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องทำให้มีบุตรไว้สืบสกุล เป็นการลดปัญหาการมีภริยาน้อย ลดความแตกร้าวในชีวิตครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวสมบูรณ์ขึ้น เป็นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นตามมา คือ

ก. เทคนิคทางการแพทย์ที่นำมาใช้มีค่าใช้จ่ายสูงมาก เฉพาะแค่ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์จะเป็นเงินระหว่าง ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาทต่อหนึ่งรอบการรักษา และถ้าหากการปฏิบัติการครั้งแรกไม่สำเร็จต้องทำซ้ำจะทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก

ข. อัตราความสำเร็จยังต่ำอยู่ ประมาณร้อยละ ๑๕-๒๐

ค. เป็นการยากที่จะหาหญิงที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม และพร้อมที่จะรับตั้งครรภ์แทน

ง. ปัญหาในกรณีคู่สมรสที่มีบุตรยากและหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนตกลงกันเรื่องอำนาจการปกครองเด็กไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นทั้งในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายต้องการเด็กและไม่ต้องการเด็กก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเทคโนโลยีการแพทย์เจริญก้าวหน้า ถึงแม้จะมีปัญหาตามมาจึงไม่สามารถสกัดกั้นคู่สมรสที่ต้องการจะมีบุตรได้

---

[340] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา, **กฎหมายการแพทย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๕๒.

๓.๗.๓ ด้านการพาณิชย์

สาเหตุปัญหาทางธุรกิจนั้นเนื่องจากมีการพิจารณาว่าการรับอุ้มบุญนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ (Commercial surrogacy) โดยปกติ สัญญารับตั้งครรภ์จะมีข้อตกลงให้ผู้ขอให้อุ้มบุญเป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดอันเกิดจากการตั้งครรภ์แทน เช่น ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าเดินทางไปพบแพทย์ ค่ายา ค่าอาหารเสริม ค่าเสื้อผ้า ค่าประกันสุขภาพ ค่าขาดประโยชน์จากการทำงาน เป็นต้น นอกจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ข้างต้นแล้ว อาจมีการให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้รับตั้งครรภ์เพื่อตอบแทนในการที่ผู้รับตั้งครรภ์ที่รับตั้งครรภ์แทนตนตามสัญญา สัญญาลักษณะนี้ ถือว่าเป็นสัญญาจ้างให้รับตั้งครรภ์แทน ซึ่งเป็นไปตามปกติของมนุษย์ เพราะมนุษย์มักหวังอะไรตอบแทนจ้างการกระทำของตนเสมอ

จากลักษณะสัญญาดังกล่าวนี้เองเป็นที่มาของการหาผลประโยชน์จากการตั้งครรภ์โดยเกี่ยวพันธ์กันระหว่างตัวแทนจัดการกับหญิงผู้รับตั้งครรภ์ซึ่งกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว คือ

ก. ระบบตัวแทน (agent)เป็นการรับตั้งครรภ์เชิงพาณิชย์ (commercial surrogacies) โดยจะมีผู้เกี่ยวข้องที่เรียกว่า ตัวแทน หรือนายหน้า (broker) ตัวแทนหรือนายหน้านี้จะเข้ามาจับคู่ระหว่างคู่สมรสกับผู้รับตั้งครรภ์นอกจากนี้ยังอำนวยความสะดวกเรื่องการคัดเลือกมารดารับจ้าง การผสมเทียม การรักษาทางแพทย์ในระหว่างการตั้งครรภ์และคลอดบุตร และการให้บริการให้คำปรึกษา[341] ซึ่งรวมทั้งเตรียมสัญญากำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง ในอเมริกามีศูนย์ให้บริการการตั้งครรภ์ในหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีศูนย์บำบัดรักษาผู้มีบุตรยากในเมืองนิวยอร์ค (Infertility Center of New York หรือ ICNY) ซึ่งศูนย์ดังกล่าวนี้ได้เริ่มให้บริการทานด้านนี้มาตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๘๓ โดยคลินิกมีเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นทนายความ เพื่อทำสัญญา จิตแพทย์และสูตินรีแพทย์ เพื่อตรวจคัดเลือกหญิงรับตั้งครรภ์และให้คำปรึกษาคู่สมรสก่อนตัดสินใจ

ข. หญิงผู้รับตั้งครรภ์**มีฐานะยากจน** ในอเมริกามีการรับสมัครหญิงตั้งครรภ์ โดยมีลักษณะดังนี้

๑) มีประวัติการตั้งครรภ์และการคลอดอย่างง่ายๆ

๒) มีนิสัยรักเด็ก

๓) มีความปรารถนาและมีความเห็นใจที่จะช่วยคู่สามีภริยาที่ไม่มีบุตร

๔) มีความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากสำหรับคู่สามีภริยาที่ไม่มีบุตร

๕) ต้องการหารายได้มาเพิ่มพูนฐานะของตนเองหรือครอบครัว (ในอเมริกา หญิงรับจ้างตั้งครรภ์จำนวนมากเป็นคนยากจน มีหลักฐานปรากฏว่าร้อยละ ๔๐ ของผู้ที่มาสมัครเป็นหญิงรับจ้างตั้งครรภ์เป็นคนว่างงาน)[342]

๓.๘ ผลกระทบการตั้งครรภ์แทน

๓.๘.๑ ด้านสังคม

---

[341] Athena Liu, **Artificial Reproduction and Reproductive Right**, (UK :Dartmouth, 1991), P.26.

[342] Richard T. Hull, **Ethical Issues in the New Reproductive Technologies**, (California : Wadsworth Publishing Company,1990), p.57.

เนื่องจากการรับตั้งครรภ์ถูกนำมาใช้กันอย่างอิสระเสรี ไร้ขอบเขตจำกัด ปราศจากองค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดเข้ามาควบคุมดูแล หรือกำกับให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยแล้ว ความวุ่นวายต่างๆ ก็ย่อมเกิดขึ้นในสังคม การที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติออกมาในเรื่องนี้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายจะห้ามหรือสนับสนุนหรือจะเอาอย่างไรกับการตั้งครรภ์กันแน่ นับว่าเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบถึงสังคม แต่ก่อนจะเห็นกฎหมายนั้นได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดจากการตั้งครรภ์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในมุมมองที่หลากหลาย กล่าวคือ

ก. ปัญหาการทำร้ายเด็ก การตั้งครรภ์ทำให้เกิดลักษณะอย่างหนึ่งที่เรียกว่า การซื้อขาย และเมื่อมีการซื้อขายย่อมมีสิ่งของที่ซื้อขายและนั่นคือเด็ก แต่โดยเรื่องนี้สิ่งหนึ่งที่ถูกยกมาพูดไว้คือเรื่องครอบครัว ซึ่งเป็นฐานของการที่เด็กจะได้รับความรัก ความอบอุ่น และการเลี้ยงดูจากบิดามารดาผู้ให้กำเนิดตน ซึ่งมีนักคิดกลุ่มสตรีนิยมนำประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมมาพูดโดยเสนอผ่านเรื่องนี้ว่าผู้หญิงถูกมองว่าการให้กำเนิดและการเฝ้าเลี้ยงดูบุตรเป็นจุดประสงค์ของชีวิต ผู้หญิงมักจะถูกมองว่าเธอจะไม่สมบูรณ์ถ้าไม่มีครอบครัว เพราะคุณค่าประการหนึ่งของความเป็นมารดาเป็นความคาดหวังของระบบสังคม เพราะหน้าที่ของบิดามารดาคือการปกป้องไม่ให้เด็กเกิดอันตรายจึงอาจมีสิทธิเหนือเด็ก และอาจถูกมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุตรไปด้วย ซึ่งแนวคิดนี้ถือว่าเป็นการสร้างประโยชน์ให้เกิดกับเด็ก เรียกแนวคิดนี้ว่า paternalism[343]

แนวคิดนี้ถูกปฏิเสธถึงวิธีการที่ใครสักคนจะมีสิทธิเหนือคนอื่นนั้น เช่น หมอมีสิทธิเหนือผู้ป่วย บิดามารดามีสิทธิเหนือลูก เป็นต้น ซึ่งดูเหมือนจะมีเหตุผล แต่อย่าลืมว่า ความมีเหตุผลกับความไม่มีเหตุผลนั้นอาจไม่ได้ออกแบบมาสำหรับการกระทำที่ถูกหรือผิด ดังที่เคอเวอร์เสนอว่า “ความมีเหตุผล อาจไม่ใช่นำไปสู่การกระทำแต่เพียงแค่สร้างความมั่นใจเท่านั้น เพราะว่ามนุษย์เป็นผู้แสดงออกอย่างมีเหตุผลได้ ขณะที่การกระทำอาจไม่มีเหตุผล”[344] ฉะนั้น ในที่นี้เราจึงพิจารณาที่การกระทำมากกว่าความผิดแบบให้สิทธิบิดามารดาว่ามีสิทธิเหนือเด็กทุกกรณี เช่นกรณีการตั้งครรภ์นั้นทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ หน้าที่ของบิดามารดาจึงต้องทำบางอย่างเพื่อทำเพื่อให้เด็กได้รับความมั่นคง และปลอดภัย และทำให้เด็กได้รับการดูแลให้เกิดพัฒนาการทางด้านร่างกายและได้รับการใส่ใจทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะความรัก และห่วงใยที่บิดามารดามีให้กับเด็ก

กรณีที่มีสัญญาการซื้อขายบุตรเกิดขึ้น ทำให้บิดามารดาไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว ถือเป็นการทำร้ายเด็ก เพราะทุกคนต่างคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กน้อยที่สุด ทุกคนต่างมุ่งหวังประโยชน์เพื่อตนเอง คู่สมรสที่อยากได้บุตรก็ไม่คำนึงถึงวิธีการที่จะได้มา ทำเหมือนเด็กเป็นสินค้า ส่วนหญิงรับตั้งครรภ์ก็คำนึงถึงแต่ค่าจ้างเป็นผลตอบแทน นี่ยังไม่รวมถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพราะต้องยอมรับความจริงอย่างว่า เด็กจะมีมารดาถึง ๒ คน เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าทำให้เกิดความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เด็กต้องเผชิญปัญหาอีกในอนาคต และถ้ามีเด็กคนอื่นๆ อีกที่เกิดด้วยลักษณะเดียวกันนี้จะถือว่าเป็นพี่น้องกันหรือไม่ ปัญหานี้ล้วนเป็นผลกระทบที่ตามมาทั้งสิ้น

ส่วนในกรณีที่สตรีที่คลอดบุตรเป็นมารดาที่ถูกต้องตามกฎหมาย คู่สมรสที่เป็นเจ้าของเซลล์สืบพันธุ์จึงต้องรับเด็กมาในฐานะบุตรบุญธรรม ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ เป็นผลกระทบทางด้านจิตใจ เมื่อเด็กทราบความจริงว่ามาจากการตั้งครรภ์แทน เด็กจะ

---

[343] Joel Feinberg, **Social Philosophy**, (New Jersey : Printice-Hall,1973), pp.45-46.

[344] Charles M. Culver, Bernard Gert, **Philosophy in Medicine – Conceptual and Ethical Issues in Medicine and Psychiatry,** (Oxford University Press, New York, 1982), pp.22-25

เกิดความสับสนในชาติกำเนิดของตนว่าตนเป็นบุตรของใครกันแน่ ตนมีที่มาอย่างไร ใครเป็นผู้ให้กำเนิดที่แท้จริง และเด็กจะมีความต้องการอย่างมากที่จะทราบถึงมารดาที่ตั้งครรภ์เป็นใคร อยู่ที่ไหน หรืออาจพยายามติดตามหามารดาและครอบครัวของมารดา หรือกรณีที่เด็กพิการไม่เป็นที่ประสงค์ของสามีภริยาที่ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์แทน ผู้รับตั้งครรภ์ก็ไม่ต้องการจะเลี้ยงดูเด็กในฐานะบุตร เพราะเด็กนั้นไม่มีเลือดเนื้อของตนเอง เด็กก็จะตกเป็นภาระของสังคมที่จะต้องช่วยเหลือเด็กพิการเพิ่มขึ้นมา[345]

แต่ทั้งนี้ ก็ยังมีกลุ่มคนฝ่ายที่สนับสนุนการรับตั้งครรภ์มักอ้างว่า คู่สมรสที่มีบุตรยากจะใช้วิธีการรับตั้งครรภ์ก็ต่อเมื่อความพยายามในการตั้งครรภ์ด้วยวิธีการตามปกติไม่ประสบความสำเร็จ หรือกรณีที่ฝ่ายหญิงไม่สามารถตั้งครรภ์ได้อย่างแน่นอน เนื่องจากสภาพความผิดปกติของระบบสืบพันธุ์อย่างถาวร เช่น ไม่มีมดลูก เป็นต้น การรับตั้งครรภ์จึงเป็นวิธีการสุดท้ายประการเดียวเท่านั้นที่จะช่วยคู่สมรสที่ไม่อาจมีบุตรได้ด้วยวิธีการปกติให้สมความปรารถนา ฝ่ายนี้จึงได้ยกเหตุผลในด้านสิทธิและเสรีภาพของบุคคลขึ้นมาเป็นเหตุผลสนับสนุนให้มีการรับตั้งครรภ์แทนได้ โดยสิทธิและเสรีภาพที่ฝ่ายนี้มักนำมาเป็นข้ออ้างอยู่เสมอก็คือ สิทธิในการสืบพันธุ์ (Procreative Rights) อัตภาพของบุคคล (Personal Antonomy) และสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy)[346]

การสืบพันธุ์อาจนับได้ว่า เป็นกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์คงดำรงสายพันธุ์มาได้จวบจนทุกวันนี้ แต่ก็ยังไม่มีความชัดเจนนักว่า มนุษย์จะมีสิทธิในการสืบพันธุ์หรือไม่และสิทธิดังกล่าวจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือมีขอบเขตเพียงใด เมื่อหลายสิบปีก่อน ศาลสหรัฐฯ เคยให้การรับรองสิทธิของบุคคล ในการตัดสินใจทำแท้งภายในช่วงเริ่มต้นของการปฏิสนธิ ฝ่ายที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์จึงมักจะตีความว่า สิทธิในการสืบพันธุ์เป็นสิทธิที่ได้รับรองตามกฎหมาย กระนั้นก็ตาม แม้ว่าสิทธิในการสืบพันธุ์จะมีอยู่แต่สิทธินี้ดูเหมือนจะเป็นสิทธิในทางปฏิเสธ (Negative Rights) เท่านั้น กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการสืบสายพันธุ์ของตนได้โดยรัฐไม่มีอำนาจที่จะเข้าไปแทรกแซง เช่น รัฐไม่สามารถห้ามมิให้ชายหญิงที่ต่างเชื้อชาติต่างศาสนาสมรสกันด้วยเหตุผลเพียงว่าชายและหญิงนั้นมีเชื้อชาติหรือศาสนาที่ต่างกัน เป็นต้น

ข. ปัญหาการเอาเปรียบสตรี แนวความคิดเรื่องสิทธิการกำหนดตัวเองที่ว่า มนุษย์มีอิสระในการเลือกตัดสินใจหรือกำหนดการกระทำของตนเองเป็นสิ่งชอบธรรม การตัดสินใจที่จะใช้ร่างกายของตนเอง เป็นตู้เลี้ยงเด็ก (incubator) ของหญิงรับจ้างตั้งครรภ์ ก็น่าจะถือว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม หากเกิดจากความสมัครใจ และเป็นการเลือกด้วยตัวของตัวเธอเอง แต่นักปราชญ์ส่วนใหญ่คัดค้านการทำสัญญารับตั้งครรภ์โดยมีเหตุผลว่า การที่หญิงรับตั้งครรภ์ยินยอมให้มีการตั้งครรภ์ในร่างกายของตนเอง เพื่อการให้กำเนิดบุตรและส่งมอบให้กับคู่สมรสเป็นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากความยินยอมอย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางดังกล่าวเราอาจพิจารณาผ่านมโนทัศน์ ๒ เรื่องคือ

๑) สิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเอง (Autonomy) เป็นสิทธิที่จะเลือกที่จะกระทำตามการตัดสินใจของตนเอง เป็นสิทธิถูกนำไปใช้ในความหมายที่ทำให้มนุษย์มีสิทธิในการควบคุมตนเองได้อย่างอิสระ ความเข้าใจเช่นนี้เรียกว่า สิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองอย่างสมบูรณ์ (Full Autonomy)[347] เป็นการแสดงถึงการมีอิสระอย่างเต็มที่ในการเลือกหรือกำหนดชีวิตของตนเอง ถือว่า

---

[345] ประสบสุข บุญเดช, “มารดารับจ้างตั้งครรภ์”, **ดุลพาห** ฉบับที่ ๓๕, (๑ มกราคม ๒๕๓๑) : ๒๘๑-๒๘๒.

[346] Lawrence 0. Gostin, “Surrogacy from the Perspectives of Economic and Civil Liberties”, **Journal of Contemporary Health Law & Policy**, Volume 17, 2001 : 429,432-434.

[347] John Harris, **The Value of Life**, (London : Routledge and Kegan Paul,), p.195.

เป็นแนวคิดในอุดมคติ แต่ในความเป็นจริงสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองไม่อาจสมบูรณ์ได้ เพราะเหตุผลจากความบกพร่อง ๔ คือ

ก) ความบกพร่องในการควบคุม เป็นการควบคุมความปรารถนาหรือการกระทำของตนเองนั้นเราอาจสูญเสียความสามารถในการควบคุมความปรารถนา หรือทางเลือกโดยตนเองได้หลายวิธีการ เช่น การเจ็บป่วยทางจิตใจ อาจทำให้คนเราตัดสินใจที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด และการขาดความสามารถในการควบคุมนี้ทำให้หนทางที่เราเลือกตัดสินไม่ได้เป็นหนทางที่เราพึงพอใจอย่างแท้จริง

ข) ความบกพร่องในเหตุผล เป็นอคติแบบหนึ่ง ซึ่งเกิดจากพื้นฐานความเชื่อที่แต่ละคนได้รับมา เป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่มีเหตุผล แต่ความเชื่อนั้นฝังแน่น และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการกระทำของบุคคลนั้น อาจนำไปสู่หนทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง เช่น ผู้สูบบุหรี่บางคนเชื่อว่าบุหรี่ไม่มีอันตรายต่อสุขภาพ เป็นต้น

ค) ความบกพร่องในข้อมูล เมื่อความเชื่อหรือทางเลือกอยู่บนข้อมูลที่ผิดพลาด หรือข้อมูลที่สำคัญได้รับความสนใจน้อย ฉะนั้น หากบุคคลใดได้รับข้อมูลที่ผิดพลาด หรือได้รับการบอกเล่าเพียงบางส่วน หรือบุคคลนั้นเพิกเฉยต่อข้อมูลที่ได้รับ ย่อมเป็นการลดความสามารถในการตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุดของบุคคลนั้น

ง) ความบกพร่องต่อความมั่นคงในความปรารถนา หรือการกระทำของตนเอง เนื่องจากระยะเวลาในการดำรงชีวิตเป็นเวลาที่ยาวนาน จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องต่างๆ ได้ตลอดเวลา ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจหากการตัดสินใจในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิตนำไปสู่การกระทำที่ผิดพลาด หรือไร้สาระ หรืออาจนำความเสียใจมาให้ในภายหลัง

สิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองที่สมบูรณ์ ต้องเกิดจากการตัดสินใจที่ปราศจากความบกพร่องทั้ง ๔ ประการ แต่ในความจริง เราพบว่าเป็นการยากที่จะทำเช่นนั้น ฉะนั้น หนทางที่ดีที่สุด คือ การตัดสินใจจากสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองที่มากที่สุด เป็นการพยายามจะทำให้มีความบกพร่องทั้ง ๔ ประการให้เหลือน้อยที่สุด

๒) มโนทัศน์เรื่องความยินยอม เป็นการพิจารณาสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องการยินยอมปัญหาเรื่องการรับตั้งครรภ์นั้น มุ่งเน้นที่การพิจารณาว่าการตัดสินใจของหญิงรับตั้งครรภ์เกิดจากความยินยอมโดยสมัครใจหรือไม่ โดยพิจารณาขอบเขตของการยินยอมโดยการรับรู้ข้อมูล (Informed consent)[348] การยินยอมในรูปแบบนี้เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วย ซึ่งแต่เดิมแพทย์มักจะปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของผู้ป่วยไว้มากกว่าที่จะบอกให้ผู้ป่วยทราบ ทำให้การตัดสินใจในการรักษาขึ้นกับแพทย์มากกว่า จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการรักษา โดยการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้ป่วยได้รับทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจสภาพความเจ็บป่วยของตนเอง และยินยอมที่จะให้ความร่วมมือในการรักษา แนวความคิดเรื่องการยินยอมโดยการรับรู้ข้อมูลมีความสำคัญต่อเรื่องการเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้ตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งที่มีผลต่อตนเองที่สุด ฉะนั้น ความหมายของการยินยอมโดยการรับรู้จึงมีนัยถึงการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระโดยตนเอง (An autonomous action) และถือว่าเป็นสิทธิของผู้ตัดสินใจที่จะรับรู้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการตัดสินใจหรือทางเลือกแก่บุคคล

---

[348] Tom L. Beauchamp and J.F. Childress, **Principle of Biomedical Ethics**, (Oxford : Oxford University, 1989), p.74.

กรณีการตั้งครรภ์นั้นมีการแสดงทัศนะสนับสนุนและไม่เห็นด้วย ซึ่งฝ่ายผู้สนับสนุนให้มีการทำสัญญารับตั้งครรภ์ว่า คู่สมรสที่มีบุตรยากก็มีสิทธิที่จะมีบุตรเป็นของตนเอง และพิจารณาว่าการตัดสินใจของหญิงรับจ้างตั้งครรภ์ทำไปด้วยสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเอง โดยมีความยินยอมอย่างแท้จริง ในทางตรงข้ามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกลับมองว่าข้อกำหนดในสัญญาเป็นการเอาเปรียบสตรี รวมทั้งยังแสดงว่าหญิงรับตั้งครรภ์ไม่ได้ให้ความยินยอมอย่างจริงในการทำข้อตกลง

ดังกรณีปัญหาเรื่องค่าตอบแทน เพราะการที่ต้องตั้งท้องเป็นระยะเวลา ๙ เดือนเศษ และอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ และบางครั้งเมื่อคลอดออกมาผู้ที่ตั้งครรภ์อาจเกิดความผูกพันจนไม่ยอมยกเด็กให้คู่สมรส หรือหากเด็กเกิดมาผิดปกติ คู่สมรสอาจไม่ยอมรับเด็กคนนั้น ปัญหานี้มาจากการที่หญิงผู้รับตั้งครรภ์ไม่ได้มีการตัดสินใจที่เป็นไปตามความสมัครใจอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ได้รับข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมด กล่าวคือ หญิงรับตั้งครรภ์บางคนขาดความรู้ หรือได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ หรือไม่ได้ใส่ใจ เนื่องจากถูกชักจูงในเรื่องสินจ้าง ทำให้ตัดสินใจมารับตั้งครรภ์ แต่เนื่องจากประสบการณ์ในการตั้งครรภ์มีความซับซ้อนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์จะคาดคิด เช่น การเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนระหว่างการตั้งครรภ์ เป็นเหตุทำให้หญิงผู้ตั้งครรภ์มีภาวะจิตใจที่แปรปรวน ตลอดจนการไม่ได้รับความสะดวกสบาย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของหญิงรับตั้งครรภ์ได้ในภายหลัง

โดยประสบการณ์ที่ทำให้หญิงรับตั้งครรภ์เกิดความกดดันทางด้านจิตใจ และสังคมมากที่สุด ก็คือความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้เป็นมารดาในระหว่างการตั้งครรภ์ ความผูกพันที่เกิดระหว่างเธอกับบุตรเป็นความรู้สึกที่พิเศษ หญิงรับอุ้มบุญหลายคนพบว่า เธอไม่รู้ หรือไม่เคยได้รับคำเตือนให้ตระหนักถึงความรู้สึกเช่นนี้มาก่อน และยิ่งเมื่อรู้ว่าเด็กที่อยู่ในครรภ์เป็นเด็กที่เธอจะไม่ได้เลี้ยงดูหรือพบเห็นอีกภายหลังที่เธอคลอด ความรู้สึกเหล่านี้จะรบกวนจิตใจของเธออยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมื่อหญิงรับตั้งครรภ์ได้พบหน้าบุตรของตนภายหลังจากคลอดก็ยิ่งสร้างความรู้สึกผูกพันที่ตนเองมีต่อบุตรมากขึ้น

ความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้น ทั้งกรณีหญิงรับตั้งครรภ์โดยการอาสาและการรับสินจ้าง เพราะสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้หญิงรับตั้งครรภ์ไม่รู้ข้อมูลอย่างเพียงพอมาจากการตัดสินใจที่จะกระทำตามข้อสัญญาในการยินยอมมอบบุตรกระทำขึ้นก่อนการปฏิสนธิของเด็ก ทำให้ตัวหญิงรับอุ้มบุญเองยากที่จะเข้าใจได้ว่า ความรู้สึกที่รับรู้ว่ามีเด็กกำลังเจริญเติบโตอยู่ภายในร่างกายของตน ทำให้เกิดความผูกพันจนมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนใจที่จะไม่ทำตามสัญญาได้ในภายหลัง ดังปรากฏในประสบการณ์ของหญิงรับอุ้มบุญ อลิซาเบธ เคน หลังจากที่เธอได้มอบเด็กให้แก่ผู้ว่าจ้างไปนานนับปี เธอก็ยังคงตกอยู่ในความทุกข์ทรมานกับความรู้สึกเศร้าเสียใจต่อการรับตั้งครรภ์ที่ต้องยกบุตรให้กับผู้อื่น เธอให้สัมภาษณ์ถึงประสบการณ์ตรงนี้ว่า “ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันกำลังจะตาย ฉันรู้สึกป่วยไข้และไม่มีความสุขตลอดเวลา[349] ซึ่งการเป็นเช่นนี้ทำให้เห็นว่าการยินยอมของหญิงที่รับตั้งครรภ์กระทำลงไปนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่า เป็นการกระทำโดยความสมัครใจที่แท้จริง

จากแนวคิดนี้ทำให้เห็นว่า การรับตั้งครรภ์ส่งผลกระทบในเรื่องการเอาเปรียบสตรี เป็นเรื่องแรงจูงใจของสินจ้าง โดยเฉพาะหญิงรับอุ้มบุญที่มีฐานะยากจน หรือมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

---

[349] Lori D. Andrew, “Surrogate Motherhood : The challenge for feminist”, **Surrogate motherhood : Politics and Privacy**, ed. By Larry Gostin, (Bloomington and Indiapolist : Indiana University Press, 1990),p.173.

เป็นตัวบีบบังคับ แต่ในบางกรณีหญิงรับอุ้มบุญบางคนก็ต้องการนำสินจ้างไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง เช่น นำไปซื้อบ้าน รถยนต์ หรือสิ่งของฟุ่มเฟือยอื่นๆ เป็นต้น

ค. ปัญหาครอบครัว ปัญหานี้มาจากการตั้งครรภ์นั้นส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวของหญิงที่รับตั้งครรภ์ โดยเฉพาะถ้าหญิงนั้นเป็นหญิงที่มีสามีและมีบุตร สามีและบุตรก็จะได้รับผลกระทบจากการตั้งครรภ์แทนนั้นด้วย เช่น สามีจะถูกข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าเป็นบิดาของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์ และมีหน้าที่และความรับชอบต่อเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์ ส่วนบุตรของหญิงที่รับตั้งครรภ์นั้นจะได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจ คือ เด็กจะมีความรู้สึกว่ามีคนมาพรากน้องของตัวเองไป เด็กไม่เข้าใจว่าทำไมเมื่อมารดาคลอดน้องออกมาแล้ว จึงต้องยกน้องให้กับบุคคลอื่นด้วย ทำไมไม่เลี้ยงน้องไว้เอง

นอกจากนี้ เด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนก็ได้รับผลกระทบจากสัญญารับตั้งครรภ์เช่นกัน โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านจิตใจของเด็ก กล่าวคือ เมื่อเด็กทราบความจริงว่าตนเกิดมาจากการรับตั้งครรภ์ เด็กจะเกิดความสับสนในชาติกำเนิดของตนว่าตนเป็นบุตรของใครกันแน่ ตนมีที่มาเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้ให้กำเนิดที่แท้จริง และเด็กจะมีความต้องการอย่างมากที่จะทราบถึงมารดาที่ตั้งครรภ์ว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน และก็จะพยายามติดตามหามารดาและครอบครัวของมารดานั้น ฉะนั้นการที่เด็กเกิดปัญหาเหล่านี้ทำให้กลายเป็นเด็กมีปัญหา และอาจทำตัวต่อต้านสังคม ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด หากเด็กนั้นเกิดมาพิการไม่เป็นที่พึงประสงค์ของบิดามารดาตามธรรมชาติซึ่งเป็นผู้ขอให้รับตั้งครรภ์ แลผู้รับตั้งครรภ์คลอดเด็กนั้นออกมาก็ไม่ต้องการที่จะเลี้ยงดูเด็กในฐานะบุตร เพราะเด็กนั้นมิได้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเขา เด็กไม่มีความเกี่ยวพันทางพันธุกรรมใดๆ กับเขาเลย ทำให้เด็กขาดหลักประกันในสวัสดิภาพ ปัญหาดังกล่าวนี้จึงส่งผลกระทบไปยังสังคม กล่าวคือ เด็กนั้นก็ต้องตกเป็นภาระของสังคมที่ต้องช่วยเหลือเด็กพิการเพิ่มขึ้นมา อีกคนหนึ่ง และเป็นการเพิ่มภาระให้กับรัฐในการที่จะต้องเลี้ยงดูเด็กคนนั้น

๓.๘.๒ ด้านกฎหมาย

เนื่องจากการรับตั้งครรภ์แทนยังไม่มีกฎหมายที่ควบคุมหรือรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงเกิดความสับสนว่าการทำสัญญาตั้งครรภ์เป็นความผิด หรือบังคับใช้ได้หรือไม่อย่างไร หากเกิดการผิดสัญญาจะฟ้องร้องบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้หรือไม่ เช่นกรณีสัญญาตั้งครรภ์ เป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ขอให้ตั้งครรภ์กับผู้รับตั้งครรภ์ ซึ่งทำให้เกิดผลประโยชน์เชิงพาณิชย์หรือไม่ กล่าวคือ

ก. ถ้าได้รับผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ วัตถุประสงค์คือ การได้เงินหรือผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. ถ้าไม่ได้รับผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ วัตถุประสงค์คือ การได้ช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถมีบุตรได้

โดยวัตถุประสงค์ของสัญญานั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ และถ้าการรับตั้งครรภ์เป็นไปเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ เป็นการใช้เงินหรือประโยชน์เชิงพาณิชย์แลกกับความสามารถในการสืบพันธุ์ของเพศหญิง เป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหญิงและยังเปรียบเสมือนเป็นการซื้อขายเด็กล่วงหน้า ควรกำหนดให้การรับตั้งครรภ์เพื่อการช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถมีบุตรได้เท่านั้นที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

สัญญารับตั้งครรภ์ควรกำหนดอายุและคุณลักษณะของคู่สัญญาให้ชัดเจน เช่น เด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์ควรมีทั้งบิดาและมารดาเพื่อคุ้มครองถึงสวัสดิภาพของเด็กที่จะมีทั้งบิดามารดา หรือกรณีผู้รับตั้งครรภ์นั้นควรกำหนดว่า ผู้รับตั้งครรภ์แทนต้องเคยผ่านการตั้งครรภ์และคลอดเด็กมาแล้วอย่างน้อย ๑ คน เป็นต้น

กรณีกฎหมายควบคุมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปมาก และได้มีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการทางการแพทย์ตั้งแต่การคุมกำเนิด (contraception) การตรวจวินิจฉัยความผิดปกติของทารกในครรภ์มารดา การทำแท้ง (abortion) การช่วยผู้มีบุตรยากให้มีบุตรโดยวิธีการปฏิสนธิเทียม (artificial fertilization) การตั้งครรภ์ (surrogate mother) การช่วยคลอด (birth assisted) ในขณะเดียวกันได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการวินิจฉัยโรค รักษาโรค และมีความก้าวหน้าถึงขนาดสามารถทำการปลูกถ่ายอวัยวะ (organ transplantation) การช่วยยืดความตาย (prolonged death) ในผู้ป่วยระยะสุดท้ายให้อยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่งหรือการหยุดใช้เครื่องมือจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตายด้วยความสงบ (euthanasia) รวมถึงการวินิจฉัยภาวะแกนสมองตาย (brain stem death) เหล่านี้ล้วนแต่ต้องนำความรู้ทางด้านกฎหมายมาช่วยในการวินิจฉัยถึงความเหมาะสมและความถูกต้องในแต่ละกรณี ซึ่งบางเรื่องอาจจะวินิจฉัยโดยอาศัยหลักกฎหมายทั่วไปได้ แต่บางเรื่องก็จะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติใหม่หรือออกเป็นกฎหมายลำดับรองเพื่อแก้ปัญหาเป็นกรณีไป กฎหมายทางแพทย์จึงเข้ามามีบทบาทมากในสังคมปัจจุบัน จนอาจกล่าวได้ว่า มีบทบาทตั้งแต่การเริ่มต้นของชีวิตในครรภ์มารดาจนถึงภาวะแกนสมองตาย[350]

๓.๘.๓ ด้านกระบวนการทางจริยธรรม

จากการศึกษาปัญหาการตั้งครรภ์ได้พบผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาในแง่ศีลธรรมและจริยธรรม คือ

ก. ปัญหาทางด้านศีลธรรม ในแง่ศีลธรรมนั้นสัมพันธ์กับหน่วยงานทางด้านศาสนา โดยในที่นี้จะได้พิจารณาผ่านบุคคล ๒ กลุ่มคือ

๑) แพทย์ มีหลักการหนึ่งที่ต้องตระหนัก ทุรเวชปฏิบัติ (Malpractice) ซึ่งหมายถึง “การขาดทักษะที่ควรพึงมีมีอย่างสมเหตุสมผลตามสมควรในฐานะเป็นแพทย์ และขาดการเอาใจใส่ดูแลคนไข้จนทำให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพหรือชีวิตของคนไข้”[351] โดยความรับผิดทางกฎหมายจะเกี่ยวข้องกับความผิดทางแพ่งในลักษณะของสัญญา เช่น การรับตั้งครรภ์ เป็นต้น ในส่วนของศีลธรรมทางศาสนา แพทย์ผู้ทำการผสมเทียมนั้นเป็นเรื่องผิดธรรมชาติ ผิดศีลธรรม เพราะการให้กำเนิดบุตรเป็นเรื่องส่วนตัวของคู่สมรส ใครจะมายุ่งเกี่ยวไม่ได้ พระสันตะปาปา จอห์น ปอลที่ ๒ ประกาศว่าวิธีการให้กำเนิดบุตรโดยกรรมวิธีผิดไปจากธรรมชาติ (artificial procreation) ที่แผ่หลายอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นการฝ่าฝืนสิทธิของมนุษย์และกฎเกณฑ์ของพระเจ้าทั้งสิ้น[352] ส่วนศาสนาอิสลามถือว่าการฉีดเชื้ออสุจิที่ไม่ใช่ของสามีเข้าไปในมดลูกมีผลเช่นเดียวกับการมีชู้ ถือเป็นบาปซึ่งมีโทษตาม

---

[350] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา, **กฎหมายการแพทย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๓๒.

[351] บุตร ประดิษฐวณิช, **แพทย์ ยา วิชาชีพหรือการค้า**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๒), หน้า ๑๖๙.

[352] วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “การรับจ้างตั้งครรภ์กับกฎหมาย”, **คลินิก**, (๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๓) : ๙๑๐.

กฎหมายอิสลาม[353] ส่วนพระพุทธศาสนาไม่มีข้อห้ามในทางศีลธรรมแต่อย่างใดในเรื่องของการรับจ้างตั้งครรภ์ แต่ในแง่ของการผสมเทียมนอกร่างกายนั้น เมื่ออสุจิและไข่ผสมกันจนเกิดการปฏิสนธิเป็นตัวอ่อนแล้ว ทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์ได้เริ่มต้นแล้ว ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ฉะนั้น การทำลายตัวอ่อน หรือการนำตัวอ่อนไปทำการทดลองโดยมิได้ย้ายเข้าไปฝังในมดลูกจึงเป็นบาปในทางศาสนา[354]

๒) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสามีภริยาที่ขอให้ตั้งครรภ์กับหญิงตั้งครรภ์และบุตร ในพระพุทธศาสนาพิจารณาในแง่ศีลธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับข้อที่ควรหลีกเลี่ยง แม้จะดูเหมือนไม่เข้าค่ายในลักษณะการผิดศีล ๕ ดังที่เราเข้าใจกัน แต่ก็ยังมีข้อผิดต่อศีลในระดับอื่นๆ เช่น การเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี[355] เพราะถือว่าเป็นการซื้อขายมนุษย์[356] ทำให้มนุษย์ผู้นั้นขาดอิสรภาพ โดยลักษณะของการตั้งครรภ์นั้นเป็นการบีบบังคับเด็กให้ยอมอยู่ภายใต้ความรู้สึกของการเป็นสินค้า ลดคุณค่าของชีวิตให้เหลือเพียงวัตถุที่ถูกตั้งราคาตามความพึงพอใจ แม้จะกล่าวว่าพ่อแม่ที่อยากมีบุตรมีความรักเป็นเบื้องต้นอยากได้บุตรเพื่อให้ครอบครัวสมบูรณ์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า บุตรนั้นก็ยังเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่ถูกนำเสนอตามความต้องการของผู้ซื้อ และการที่เราผิดศีลในพระพุทธศาสนาถูกมองว่าเป็นเรื่องการกระทบคนอื่นเป็นหลัก ฉะนั้น การตั้งครรภ์ก็อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของบุตรในระยะยาวที่จะมีมาในอนาคตข้างหน้า

๓) นักกฎหมาย ประเด็นคำถามหนึ่งที่เกิดตามมาเมื่อมีสัญญารับอุ้มบุญว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ โดยคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ ได้ให้ความหมายว่า “ธรรมเนียมประเพณีของสังคม ธรรมเนียมประเพณีนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย สิ่งซึ่งสังคมไม่ยอมรับในสมัยหนึ่ง อาจกลับกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีของสังคมอีกสมัยหนึ่งก็ได้ และธรรมเนียมประเพณีของสังคมในชาติหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมในอีกชาติหนึ่งก็ได้ ฉะนั้น การที่จะพิจารณาว่าธรรมเนียมประเพณีของสังคมอันใด เป็นศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงต้องพิจารณาทั้งยุคสมัยและท้องถิ่นประกอบกัน การใดที่กระทบกระเทือนถึงศาสนาหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะศาสนาก็เป็นเรื่องของสังคมมด้วย มิใช่เกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียว นอกจากนี้ ศีลธรรมอันดีของประชาชนกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็มักจะเกี่ยวพันกัน เพราะการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย ฉะนั้น ในการวินิจฉัยคดี ศาลมักจะวินิจฉัยรวมไปว่าการกระทำใดเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยไม่แยกเป็นการกระทำแต่ละอย่างซึ่งยากแก่การวินิจฉัย[357] ต่อปัญหาดังกล่าวมีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ

ฝ่ายที่ ๑ เห็นว่า ทั้งสัญญาตั้งครรภ์ที่ไม่มีค่าตอบแทนและสัญญาตั้งครรภ์ที่มีค่าตอบแทนหรือสัญญาตั้งครรภ์นั้น เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของ

---

[353] เรื่องเดียวกัน หน้า ๙๑๐.

[354] อเ เรื่องเดียวกัน หน้า ๙๑๐-๙๑๑.

[355] ที.สี. (ไทย) ๙/๑๐/๕.

[356] อ่านรายละเอียดใน องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๙๕.

[357] ศักดิ์ สนองชาติ, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแงและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, ๒๕๓๙), หน้า ๔๘.

ประชาชน โดยเฉพาะสัญญาตั้งครรภ์เท่ากับสัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยนเด็ก เป็นการเช่ามดลูกและเนื้อตัวร่างกายมนุษย์ เป็นการฝืนความรู้สึกของสาธารณชน และมีปัญหาเกี่ยวกับทางจริยธรรมและปัญหาสังคม สัญญาตั้งครรภ์จึงตกเป็นโมฆะ ฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้

ฝ่ายที่ ๒ เห็นว่า สัญญาตั้งครรภ์ไม่ใช่สัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเด็กโดยแท้ เนื่องจากผู้ว่าจ้างมีส่วนได้ส่วนเสียในตัวเด็ก โดยเป็นเจ้าของเชื้ออสุจิหรือไข่ที่เจริญพันธ์ที่ทำให้เกิดทารก และมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการนี้ก็เพื่อรับทารกเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย สัญญาดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อความสงบเรียนร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาช สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันตามสัญญาดังกล่าวได้

ในปัจจุบันยังคงไม่มีบทกฎหมายใดที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการตั้งครรภ์ไว้โดยเฉพาะ อีกทั้งกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องการรับบุตรบุญธรรมทั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ.๒๕๒๒ ก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเหมือนกับกฎหมายของบางประเทศ สัญญาดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อกฎหมาย นอกจากนี้หากพิจารณสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขายเด็ก แลกเปลี่ยนเด็ก ตามความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรก หรือเป็นสัญญาที่นำเด็กมาเป็นทาส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๑๒ เป็นไปไม่ได้ เพราะสัญญาดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ใน ป.พ.พ.มาตรา ๑๕๙๘/๑๙ อีกทั้งสามีภริยาที่ขอให้ตั้งครรภ์ก็มีส่วนได้ส่วนเสียในตัวเด็ก โดยเป็นเจ้าของเชื้ออสุจิหรือไข่ที่เจริญพันธุ์ที่ทำให้เกิดทารกดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ สัญญาตั้งครรภ์ไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตามเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะวัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวนี้เป็นไปเพื่อช่วยเหลือคู่สมรสที่มีบุตรยากให้มีบุตรไว้สืบสกุลโดยที่ผู้ตั้งครรภ์แทนเป็นแต่เพียงผู้ให้การเลี้ยงดูทารกให้เจริญเติบโตเท่านั้น ซึ่งเปรียบเสมือนกับการรับเลี้ยงดูเด็กตามธรรมดาโดยทั่วไป และผู้อุ้มบุญก็มิได้มีความสัมพันธ์ใดๆ ทางสายโลหิตกับเด็กนั้นเลย เพราะมิใช่เจ้าของไข่และตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏคู่สามีภริยาที่ขอให้ตั้งครรภ์นั้นก็เป็นบิดามารดาทางชีววิทยาซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเด็กโดยตรง ฉะนั้น การทำสัญญาว่า เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วให้ยกให้เป็นบุตรของสามีภริยาคู่นั้นจึงเป็นการกระทำที่ชอบธรรม ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่ประการใด สัญญาตั้งครรภ์จึงเป็นสัญญาที่สมบูรณ์และสามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมาย ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิฟ้องร้องคดีบังคับตามสัญญาหรือฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แต่เมื่อนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว จะบังคับให้ตามสัญญาทุกประการหรือไม่นั้น เป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งต้องขึ้นอยู่กับสภาพแห่งหนี้นั้นๆ ว่าเปิดช่องให้บังคับกันได้หรือไม่

แม้จะมีการตอบที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ก็ยังมีผลทางกฎหมายที่ต้องการคำตอบและไม่ถือว่าสิ้นสุด เพราะยังมีรายละเอียดที่นักกฎหมายต้องชี้แจงให้ละเอียด โดยเฉพาะในส่วนของสัญญาว่าเป็นสัญญาแบบใด และจะบังคับใช้ได้สมบูรณ์หรือไม่

ข. ปัญหาทางด้านจริยธรรม ในแง่จริยธรรมเกี่ยวพันธ์กับระบบคุณธรรมทางสังคม โดยปัญหาทางจริยธรรมที่สำคัญพิจารณาผ่านบุคคลเหล่านี้ คือ

๑) แพทย์ ปัญหาจริยธรรมของแพทย์เริ่มขึ้นอยู่กับจิตใจของแพทย์ตามหลักจริยธรรมของแพทย์ที่ถือกันว่า “แพทย์ต้องไม่ประกอบวิชาชีพของตนด้วยอิทธิพลแรงจูงใจ แห่งเจตนาที่จะหาผลกำไร”[358] เพราะสาเหตุสำคัญที่ทำให้แพทย์ใช้ความรู้ไปในทางที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ล้วนเป็นไปตามโลกาภิวัฒน์ที่ครอบงำโลก หรือปัญหาการโฆษณา และการใช้ข่าวสารเพื่อหาผลประโยชน์จากข้อมูลต่างๆ และปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่ซับซ้อน เพราะความก้าวหน้าทำให้มนุษย์สามารถประดิษฐ์อุปกรณ์เทคโนโลยีมาใช้มากมาย ทำให้เรามีเครื่องมือที่ก้าวหน้า แต่มนุษย์รวมทั้งแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายก็ยังรู้ความจริงของธรรมชาติไม่เพียงพอ ยังรู้ไม่เท่าทันความจริงของชีวิต ยังไม่รู้ชัดแน่ชัดลงไปในเรื่องที่ว่า คนเราเริ่มเกิดเมื่อไรที่นับว่าเป็นคน ชีวิตตั้งต้นเมื่อไร ทั้งยังตัดสินกันไม่ลงตัวว่า การตายนั้นสิ้นสุดเมื่อไร แม้จะยอมรับกันว่าตายเมื่อก้านสมองตาย แต่ก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่เช่นเดิม ผลกระทบ

ในกรณีการตั้งครรภ์ทำให้เกิดปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากความต้องการดังกล่าว และทำให้ความเป็นแพทย์ที่มีลักษณะของความช่วยเหลือ ความเมตตาสูญเสียไป หรือในกรณีที่แพทย์อาจจะมีเจตนาดีอยากให้ทุกฝ่ายมีความสุข แต่ด้วยไม่เข้าใจเทคโนโลยีว่าได้ทำลายชีวิตหรือสร้างปัญหากับเด็กที่เกิดขึ้น และกลายเป็นปัญหาสังคมตามมา ฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงถือว่าแพทย์ผู้ทำด้วยเงื่อนไขทางด้านความโลภอันเกิดจากยุคสมัยหรือสภาพเศรษฐกิจก็ตามนั้นก่อให้เกิดความทุกข์ตามมา ขณะที่ความไม่รู้หรือเข้าใจในเทคโนโลยีถือว่าไม่เข้าใจความจริง และเมื่อมีความไม่รู้เป็นต้นเหตุก็จะมีความทุกข์ตามมาอีกเช่นกัน ลักษณะของแพทย์ที่ใช้การตั้งครรภ์ทั้งในแง่ของความอยากทั้งในแง่ความโลภ และแม้ไม่มีความโลภแต่ไม่มีความรู้เข้าใจที่มากพอล้วนแต่นำปัญหามาให้ทั้งสิ้น

๒) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสามีภรรยาที่ขอให้ตั้งครรภ์กับหญิงตั้งครรภ์และบุตร การตั้งครรภ์แทนมีผลทำให้ร่างกายของหญิงต้องกลายเป็นวัตถุที่รับบริการตามแต่ใจของผู้ว่าจ้าง ส่วนตัวเด็กก็มีลักษณะคล้ายสินค้าที่ซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นตัวเงินได้ ความผูกพันทางสายเลือดและสายสัมพันธ์ระหว่างมารดาผู้ให้กำเนิดและเด็กที่เกิดมาจะหมดไป พื้นฐานอันแข็งแกร่งของระบบครอบครัวไทยที่เกิดจากบิดามารดาและบุตรจะถูกทำลาย ทำให้ลดศักดิ์ศรีของความเป็นแม่ผู้ให้กำเนิด และศักดิ์ศรีของการเกิดทำให้เด็กที่เกิดมาสับสนว่าชาติตระกูล หรือชาติกำเนิดของตนมีความเป็นมาอย่างไร ยิ่งถ้าเด็กเกิดมาพิการด้วยแล้ว ก็จะทำให้เด็กไม่เป็นที่พึงปรารถนาของทั้งครอบครัวที่ขอให้ตั้งครรภ์แทน และครอบครัวที่รับตั้งครรภ์แทน จึงเป็นภาระอันหนักของรัฐที่จะต้องยื่นมือเข้ามาดำเนินการจัดระเบียบในเรื่องดังกล่าว เพื่อมิให้กระบวนการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยีแผนใหม่กลายเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ในอนาคต[359] ส่วนกรณีจริยธรรมนั้น ในพระพุทธศาสนาพิจารณาว่า หากบุตรที่กำเนิดมาแล้วพ่อแม่ไม่ได้เลี้ยงดู เช่นพ่อแม่เสียชีวิต หรือไม่ประสงค์จะเลี้ยงดู เป็นต้น เหล่านี้พระพุทธศาสนาพิจารณาในส่วนของเด็กว่ามีกรรม คือเป็นกรรมที่ติดตัวมาไม่ได้เกิดจากความต้องการจะเบียดเบียนและทำร้ายเด็กแต่อย่างใด ฉะนั้น ในเกณฑ์ที่เราอาจพิจารณาถึงข้อปฏิบัติของผู้ที่เป็นมารดาบิดาดังปรากฏในสพรหมสูตรว่า “คำว่า พรหม นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพเทพ นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพาจารย์ นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า อาหุไนยบุคคล นี้เป็นชื่อของ

---

[358] “A doctor must practice his profession uninfluenced by motives of profit”, คำกล่าวของ International Code of Medical Ethics ในสมาคมแพทย์แห่งโลก World Medical Association อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑),

[359] วิชา มหาคุณ, “จริยธรรมและกฎหมายกับการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยีแผนใหม่”, **ดุลพาห** ฉบับที่ ๔๐, ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๓๖) : ๓๖-๓๗.

มารดาบิดา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปาระมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตรทั้งหลาย”[360]

ในอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มว่า มารดาบิดา ชื่อว่า พรหม เพราะมีพรหมวิหารธรรม ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ชื่อว่า บุรพเทพ เพราะเป็นดุจเทพผู้มีพรหมวิหารธรรม ไม่คำนึงความผิดที่บุตรทำไป พร้อมที่จะให้อภัย มุ่งหวังแต่ความเจริญแก่บุตร นำประโยชน์เกื้อกูลและความสุขมาแก่บุตร ชื่อว่า บุรพาจารย์ เพราะเป็นอาจารย์คนแรกที่สอนลูกให้เรียนรู้การนั่ง การยืน การเดิน การนอน การเคี้ยว การกิน รวมทั้งสอนให้รู้จักพูดและรู้จักอะไรควร อะไรมิควร ชื่อว่า อาหุไนยบุคคล เพราะเป็นผู้ควรแก่ปฏิการคุณที่บุตรพึงทำตอบแทนเช่น การปรนนิบัติท่านด้วยเครื่องนุ่งห่ม[361] ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะมารดาบิดาในที่นี้จึงหมายถึงลักษณะที่แสดงภายนอกโดยบิดามารดาต้องมีข้อปฏิบัติที่มีจริยธรรมในการเลี้ยงดูบุตร มากกว่าจะมีการอธิบายถึงมารดาบิดาบำรุงครรภ์หรือรับเลี้ยงเด็กจากไหน เพราะลักษณะจริยธรรมที่เป็นเครื่องกำหนดความเป็นบิดามารดาและบุตรคือหน้าที่ที่กระทำต่อกันและกัน แม้การตั้งครรภ์จะทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องความเป็นบิดาและอาจส่งผลกระทบถึงการทำหน้าที่มารดาบิดาและบุตรในแง่ของความสัมพันธ์กันในอนาคตว่า บุตรจะปฏิบัติอย่างไร ถ้ารู้ว่าบิดามารดาที่เลี้ยงดูไม่ใช่แม่ผู้ให้กำเนิด หรือในกรณีที่การตั้งครรภ์นั้นทำให้ผิดต่อระบบธรรมชาติ เพราะการกำเนิดมนุษย์นั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางธรรมชาติ คือ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และมีสัตว์มาเกิด แต่การตั้งครรภ์ไม่ได้เกิดจากการที่มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แม้จะมีกรณีที่กล่าวไว้ชาดกเล่าถึงเรื่องสุวรรณสามชาดก[362] โดยเด็กที่เกิดนั้น มารดาบิดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน เป็นการเกิดที่ผิดปกติจากธรรมชาติของมนุษย์ แต่เราก็เรียกว่า มนุษย์ เพราะเกิดในครรภ์และคลอดออกมาตามเกณฑ์ที่กล่าวไว้แล้วในอัคคัญสูตร[363]

๓) นักกฎหมาย ในแง่ของจริยธรรมของนักกฎหมายนั้นมีความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกันระหว่างแพทย์กับนักกฎหมาย เพราะงานของแพทย์และนักกฎหมายเป็นงานที่ต้องมีกรอบขนบธรรมเนียมและจรรยาบรรณของหมู่คณะ โดยเฉพาะและเป็นการใช้ความรู้เฉพาะที่ผู้อื่นไม่อาจจะรู้ได้ทั้งหมด ฉะนั้น การประกอบวิชาชีพจึงต้องมีกฎหมายควบคุมเป็นพิเศษ ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการสอดส่องดูแลโดยบุคคลในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อให้การประกอบวิชาชีพเป็นไปโดยถูกต้องตามกรอบของจริยธรรม[364]

ดังกรณีการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ทำให้กฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ซึ่งบัญญัติไว้สำหรับกรณีการกำเนิดตามธรรมชาติ ไม่อาจนำมาปรับใช้ได้อย่างเพียงพอเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากการใช้เทคโนโลยี อันเป็นเหตุให้จำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ให้สามารถรองรับปัญหาได้ โดยเฉพาะประเทศที่นำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ และกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา เพื่อดำเนินการ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย เพราะมีการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์เช่นเดียวกัน เช่น คู่สมรสประสงค์จะมีบุตรแต่ภรรยามีปัญหาด้านสุขภาพไม่สามารถอุ้มครรภ์บุตรได้เอง อาจต้องอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ (Reproductive Technology) ประกอบกับการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน (Surrogacy) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็น

---

[360] ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๕.

[361] องฺ.ติก.อ. ๒/๑๑๑/๑๑๑-๑๑๒., ขุ.อิติ.อ.๑๐๖/๓๗๙๘๔๘.

[362] อ่านรายละเอียดใน ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๒/๑๗๖.

[363] อ่านรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๑๑/๑๑๙-๑๒๖/๘๘-๙๓.

[364] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา, **กฎหมายการแพทย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๒๔.

กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของสามีภรรยาที่ประสงค์จะมีบุตร โดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนในฐานะบิดามารดา โดยมาตรา ๑๕๔๖ บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้มีการสมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรโดยชอบของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” หากการสมรสสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๓๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชายหรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี” ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวประกอบกับถ้อยคำตามมาตรา ๑๕ ที่ว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอด” และ “ทารกในครรภ์มารดา” แสดงให้เห็นว่า “บุตร” ที่เกิดต้องเกิดจากครรภ์มารดาของผู้เป็นบุตรนั้นๆ อันเป็นการให้ความคุ้มครองเด็กและรับรองหญิงที่ตั้งครรภ์แทนในฐานะมารดาโดยการตั้งครรภ์และให้กำเนิดเด็กเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

ในส่วนข้อกฎหมายข้างต้นความเป็นบิดา มารดาและบุตรนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมชาติ ซึ่งย่อมประกอบขึ้นด้วยกระบวนการปฏิสนธิและการให้กำเนิดที่เป็นไปตามกระบวนการตามธรรมชาติ บิดามารดาเป็นผู้ถ่ายทอดลักษณะพันธุกรรม และมารดาเป็นผู้ตั้งครรภ์และให้กำเนิด หากเป็นกรณีการตั้งครรภ์แทนจะกลายเป็นการชั่งน้ำหนักหรือการให้ความสำคัญระหว่างลักษณะทางพันธุกรรมที่เด็กคนนั้นต้องรับจากเจ้าของเชื้อพันธุ์ และผู้รับตั้งครรภ์แทน ซึ่งรวมถึงการดูแลขณะตั้งครรภ์และการให้วินิจฉัยว่า ใครเป็นบิดามารดาที่แท้จริงโดยเฉพาะทางฝ่ายมารดาที่เป็นเจ้าของเชื้อพันธุ์และมารดาผู้รับตั้งครรภ์ สมัยหนึ่งเคยมีข้อหารือจากกรมบัญชีกลางมายังคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับกรณีคู่สมรส ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดมหาวิทยาลัยว่าได้มีการแจ้งจำนวนบุตรพร้อมแสดงหลักฐานของทางราชการ เพื่อขอรับสิทธิเบิกเงินสวัสดิการการรักษาพยาบาลและการศึกษาของบุตร แต่เป็นบุตรที่เกิดจากการนำเชื้ออสุจิของสามีข้าราชการหญิงไปผสมกับไข่ของข้าราชการหญิงแล้วนำตัวอ่อนไปฝากในครรภ์ของหญิงอื่นเพื่อตั้งครรภ์แทน จะถือว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของข้าราชการอันจะมีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการของทางราชการหรือไม่ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาตามบันทึกเลขใบเสร็จที่ ๑๐๐/๒๕๔๓ ให้ความเห็นว่าทารกในครรภ์มารดาตามมาตรา ๑๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายถึง ทารกที่เกิดนั้นจะต้องเกิดจากครรภ์มารดาของผู้เป็นบุตร ฉะนั้น บุตรที่เกิดจากการใช้เทคนิคทางการแพทย์ หญิงที่รับตั้งครรภ์และคลอดทารกจึงเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของทารก

บทที่ ๔
วิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ประเด็นวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทนด้านพระพุทธศาสนา ด้านสังคมกับปัญหาทางจริยธรรมของการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย โดยจะเริ่มต้นด้วยการนำเสนอข้อมูลว่า ในสังคมไทยปัจจุบัน มีประเด็นการเห็นแย้งกันในเรื่องปัญหาการตั้งครรภ์แทนอย่างไร โดยนำเอาประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์แทนที่เกิดขึ้นในสังคมไทยจากมุมมองจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมไทยกลุ่มต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ผ่านมุมมองทางพระพุทธศาสนา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ นักกฎหมาย และนักสิทธิมนุษยชน

๔.๑ วิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดในสังคมไทย

ในบริบทส่วนใหญ่ของสังคมไทย จะเห็นได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา คำถามคือ จริยธรรมพื้นฐานของคนในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร คำตอบ คือ “ควรเป็นศีลห้า” เนื่องจากคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จริยธรรมพื้นฐานของคนในสังคมไทยควรเป็นจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยดังกล่าว ต้องเคารพในสิทธิ์ของผู้นับถือศาสนาอื่นด้วย หากพิจาณาศีลห้าแต่ละข้อถือว่า เป็นการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลทั้งสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในสังคมอยู่แล้วไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ดังนั้น ศีลห้าจึงเป็นเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยปัญหาจริยธรรมการตั้งครรภ์ในสังคมไทย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านพระพุทธศาสนา ด้านสูตินรีแพทย์ (นักวิชาการการแพทย์) รวมทั้งด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน แล้วนำมาเป็นข้อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิด ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ หลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ทางพระพุทธศาสนา

หลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน คือ การว่าจ้างให้ผู้หญิงมาอุ้มครรภ์แทน เพราะฝ่ายผู้ชายหรือฝ่ายหญิงเป็นหมันไม่สามารถมีบุตรได้ ถ้าอธิบายตามมุมมโนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว ทางพุทธศาสนาไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์นี้เลย โดยภาษาทางพุทธศาสนา[365] แล้วถือว่า ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์นั้นเป็นแม่โดยสมบูรณ์เป็นแม่แน่นอน ก่อนจะพิจารณาว่า การกระทำเช่นไรผิดศีลห้าในพระพุทธศาสนา และการตั้งครรภ์ผิดจริยธรรมหรือไม่ ควรได้นำเสนอเกี่ยวกับศีลห้าในพระพุทธศาสนาก่อน เพราะพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีลห้าในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมาตรฐานจริยธรรมสังคมไทย เพื่อให้เห็นความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของศีลห้า และศีลห้าฐานะเป็นจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาและเป็นเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยปัญหาพุทธจริยธรรมในสังคมไทย

---

365 **สัมภาษณ์**, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ., ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะได้อธิบายหลักของศีล ๕ ที่เป็นพื้นฐาน ดังนี้ คือ ๑) ความเป็นมาของศีลห้าในพระพุทธศาสนา ๒) ศีลห้าในฐานะเป็นจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ๓) จุดมุ่งหมายของศีลห้าในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ

๑) ความเป็นมาของศีลห้าในพระพุทธศาสนา คัมภีร์พระไตรปิฎกได้บันทึกไว้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ วัดเชตะวัน กรุงสาวัตถี ได้ตรัสเรื่องธรรมที่เป็นเหตุให้ครั่นคร้าม กับภิกษุทั้งหลายความว่า

> “ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมถึงความครั่นคร้าม.... คือ (๑) เป็นผู้ฆ่าสัตว์ (๒) เป็นผู้ลักทรัพย์ (๓) เป็นผู้ประพฤติผิดในกาม (๔) เป็นผู้พูดเท็จ และ (๕) เป็นผู้เสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมถึงความครั่นคร้าม”[366]

คำว่า “ครั่นคร้าม” มีความหมายว่า เกรงขาม รู้สึกพรั่นพรึง สะทกสะท้านด้วยความกลัว หากธรรมดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นกับสังคมใดก็จะทำให้คนในสังคมสับสนวุ่นวาย เกิดความเกรงขาม รู้สึกพรั่นพรึง สะทกสะท้านด้วยความกลัว ตัวอย่างเช่น สมมติเกิดเหตุการณ์จลาจลขึ้นในสังคม และคนที่อยู่ในเหตุการณ์นี้ได้มีการทำผิดศีลห้า ดังนี้

การทำผิดศีลข้อที่ ๑) คือ มีคนจำนวนมากต่อสู้ฆ่าฟันกัน การทำผิดศีลข้อที่ ๒) คือ มีการลักทรัพย์สินของบุคคลผู้บริสุทธิ์ที่มีบ้านเรือนในบริเวณเกิดเหตุการณ์ การทำผิดศีลข้อที่ ๓) คือ มีการล่วงละเมิดทางเพศและประพฤติผิดในกาม การทำผิดศีลข้อที่ ๔) คือ มีการใช้วาจายุยง ปลุกปั่น พูดเท็จให้ร้ายฝ่ายตรงข้าม การทำผิดศีลข้อที่ ๕) คือ คนผู้เข้าร่วมในเหตุการณ์เป็นผู้เสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เหตุการณ์เพียงตัวอย่างเดียวที่ยกมานี้ก็ทำให้เห็นได้ว่าคนในสังคมที่อยู่บริเวณนั้น เกิดความรู้สึกเกรงขาม รู้สึกพรั่นพรึง สะทกสะท้านด้วยความกลัว กับเหตุการณ์ที่เกิดดังกล่าว สังคมที่เป็นอยู่โดยขาดหลักศีลห้าจึงเป็นสังคมที่ขาดสันติสุข ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว

๒) ศีลห้าฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา คำว่า “พื้นฐาน” มีความหมายว่า “สิ่งที่เป็นหลักเบื้องต้น” เมื่อกล่าวถึงศีลห้าฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา จึงมีความหมายว่า ศีลห้าเป็นหลักจริยธรรมเบื้องต้นขั้นต่ำสุดที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องมี หากพิจารณาดูเนื้อหาของศีลห้าแต่ละข้อจะเห็นได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่จะทำให้สังคมมีความสงบ และเกิดสันติสุขได้ ทัศนะของพระพุทธศาสนาเห็นว่า หากสังคมใดขาดศีลห้าเพียงข้อหนึ่งข้อใดก็จะทำให้คนในสังคมเกิดความครั่นคร้าม ความเกรงขาม รู้สึกพรั่นพรึง สะทกสะท้านหวาดกลัว เป็นสังคมที่ขาดความสงบและขาดสันติสุข ดังนั้น ศีลห้าจึงเป็นข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุดที่แต่ละสังคมควรต้องมีสิ่งนี้ เพื่อทำให้สังคมสงบสุข ด้วยเห็นผลดังกล่าวมาแล้วเราจึงกล่าวได้ว่า “ศีลห้าในฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา”

๓) จุดมุ่งหมายของศีลห้าในพระพุทธศาสนา ศีลห้าที่พระพุทธองค์นำมาสอนและแนะนำให้เรานำมาใช้ปฏิบัติ เมื่อวิเคราะห์ดูให้ดีแล้วก็คือ หลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมาย “เพื่อเป็น

---

366 องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๑/๒๘๗.

หลักประกันสิทธิส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในตัวเอง หรือสิทธิในทรัพย์สิน และสิ่งที่เขารักใคร่ผูกพัน”[367] ศีลในแต่ละข้อเป็นการห้ามเพื่อมิให้ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ได้แก่

(๑) เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิในชีวิตของคนอื่น

(๒) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของคนอื่น

(๓) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในบุคคลที่คนอื่นเป็นเจ้าของอยู่

(๔) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในการรับรู้ข้อเท็จจริงของคนอื่น และ

(๕) เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นการห้ามสิ่งที่เป็นสาเหตุสนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดศีลสี่ข้อข้างต้นนั้น ศีลข้อที่ห้านี้มีจุดประสงค์หลักคือเพื่อปกป้องการละเมิดสิทธิ์ปัจเจกบุคคลในสังคมเช่นเดียวกันกับสี่ข้อข้างต้น เพียงแต่สี่ข้อข้างต้นนั้นเป็นการปกป้องสิทธิ์ของปัจเจกบุคคลโดยตรง แต่สำหรับข้อที่ห้านี้เป็นการปกป้องสิทธิของปัจเจกบุคคลในสังคมโดยอ้อม

๔.๑.๒ มุมมองพระพุทธศาสนาผิดจริยธรรมหรือไม่ กรณีการตั้งครรภ์แทน

การกำหนดขอบเขตของจริยธรรมที่นำมาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาให้ชัดว่าเป็นจริยธรรมระดับใด ก่อนหน้านี้ได้เคยกล่าวมาแล้วว่าพุทธจริยศาสตร์มีสามระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง สำหรับงานวิจัยนี้จำกัดขอบเขตอยู่ที่การหาคำตอบเกี่ยวกับพุทธจริยธรรมกับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทย จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคมไทยคือศีลห้าในพระพุทธศาสนา เพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาและเป็นปุถุชน

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์) อธิบายว่าหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนนั้น ศาสนาพุทธไม่ได้คัดค้านหรือเห็นว่า ขัดต่อหลักคำสอนของการรับตั้งครรภ์แทน ทว่าการกระทำนั้น ต้องประกอบด้วยเจตนาบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายที่ต้องการมีบุตร และผู้ที่ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน เพราะถือว่าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้สมปรารถนา แสดงออกถึงความมีเมตตากรุณา ศาสนาคริสต์คัดค้านกับการรับตั้งครรภ์แทนทุกกรณี เพราะถือว่าเป็นการให้กำเนิดมนุษย์ที่ผิดธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการลดศักดิ์ศรีคุณค่าของหญิงที่ตั้งครรภ์แทน หญิงที่ขอให้ตั้งครรภ์แทน รวมทั้งเด็กที่เกิดขึ้นมาด้วย ทางด้านศาสนาอิสลาม มีทั้งฝ่ายที่ไม่คัดค้านกับฝ่ายที่คัดค้านในการรับตั้งครรภ์แทน โดยฝ่ายที่ไม่คัดค้านต่างให้เหตุผลว่า เป็นการช่วยเพิ่มจำนวนประชากร และยังเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกันอีกด้วย ส่วนฝ่ายที่คัดค้านให้เหตุผลคล้ายกับศาสนาคริสต์ที่ว่า เป็นการเกิดที่ฝืนธรรมชาติ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความสับสนขึ้นในวงศ์ตระกูลและลดค่าของความเป็นมนุษย์[368]

มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับประเด็นแนวคิดที่มีการเห็นแย้งกันเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนสรุปได้ดังนี้

---

[367] สมภาร พรมทา, **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต,** หน้า ๖๒.

[368] พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ/วันจันทร์),รศ. ดร. “การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๑-๓๐๕.

๑. พระพุทธศาสนามีหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนอย่างไร

สังคมไทยมีประเด็นการเห็นแย้งกันในเรื่องปัญหาการอ้มบุญนั้น มิติพระพุทธศาสนากล่าวถึงการเกิด[369] หมายถึง การปรากฏขึ้นของรูปและนามที่เรียกว่าขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อประกอบกันเข้าจึงทำให้เกิดสิ่งมีชีวิต กำเนิดของสัตว์นี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า โยนิ มี ๔ จำพวก คือ (๑) อัณฑชโยนิ สัตว์ที่เกิดในไข่ เช่น นก ไก่ เต่า เป็นต้น (๒) ชลาพุชโยนิ สัตว์ที่เกิดในครรภ์ เช่น มนุษย์ ช้าง ม้า วัว ควาย แพะ แกะ เป็นต้น (๓) สังเสทชโยนิ ชีวิตที่เกิดในเถ้าไคล เกิดจากสิ่งโสโครก ของมูตรเน่า เช่น แบคทีเรียหรือเชื้อจุลินทรีย์บางชนิด เป็นต้น (๔) โอปปาติกโยนิ สัตว์ที่เกิดผุดขึ้น เช่น ชีวิตที่เกิดผุดขึ้นทันทีด้วยอำนาจบุญและบาป คือ พวกเทวดา สัตว์นรก เปรต อสุรกาย[370] อีกประการหนึ่ง การอุบัติขึ้นของชีวิตมนุษย์ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ

(๑) บิดามารดามีเพศสัมพันธ์กัน

(๒) มารดาอยู่ในวัยที่ยังมีระดู

(๓) มีคันธัพพะมาเกิดในครรภ์มารดา[371] เป็นต้น

๒. มโนทัศน์ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรมหรือไม่ อย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์มีทัศนะว่า ถ้ารับตั้งครรภ์ด้วยจิตเมตตา อยากช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ต้องการมีผู้สืบทอดสายเลือดก็ถือว่าเป็นบุญกุศล แต่ถ้าการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการรับจ้าง มีสาเหตุมาจากอำนาจของโลภะก็ไม่ถือว่าเป็นการตั้งครรภ์หรือเป็นการทำบุญ เป็นเพียงแค่การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์หรือการค้าเท่านั้น ดังนั้น การทำตั้งครรภ์ด้วยจิตเมตตาไม่เป็นสิ่งผิดจริยธรรม

ด้านมุมมองของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการอ้มบุญในสังคมไทย ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ขณะที่สังคมไทยกำลังมีข้อโต้แย้งกันว่า “การตั้งครรภ์เป็นสิ่งผิดจริยธรรม” เป็นคำพูดแบบหละหลวมและเลื่อนลอยอยู่มาก คือ ยังมิได้ระบุว่าผิดจริยธรรมระดับใด เพราะจริยธรรมในพระพุทธศาสนามีอยู่สามระดับดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นก่อนที่จะพิจารณาว่าการกระทำเช่นไรเป็นสิ่งที่ผิดหรือไม่ผิดจริยธรรม เราจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในเบื้องต้นก่อนว่า จริยธรรมที่เรากำลังถกเถียงกันอยู่ในช่วงเวลานั้นเป็นจริยธรรมเกี่ยวกับอะไร ประเด็นดังกล่าว สมภาร พรมทา[372] ได้ให้ทัศนะไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยขอคัดลอกเอาข้อความบางตอนมาลงไว้ ณ ที่นี้ด้วย ดังนี้

> “หลายครั้งที่เราพบว่า มีผู้เสนอความคิดว่าสิ่งนี้สิ่งนั้นไม่ควรมีในสังคมเพราะขัดกับหลักธรรมข้อนี้ข้อนั้นในพุทธศาสนา คนที่เสนอนั้นอาจพยายามนึกแต่เพียงว่า สิ่งนี้ขัดหรือไม่ขัดกับหลักธรรมอันหลายหลากในพุทธศาสนา จนลืมไปว่า สังคมที่เรากำลังอภิปรายกันอยู่นี้ไม่ใช่สังคมพระอริยะ หากแต่คือสังคมของคนปกติธรรมดาที่พุทธศาสนาเรียกว่าปุถุชน การจะวินิจฉัยว่าอะไรควรมีหรือไม่ควรมีต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงอันนี้ด้วย...

---

369 **สัมภาษณ์**, ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

370 ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๓., ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๕๒/๑๕๑.

371 ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓-๔๔๔., ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

372 สมภาร พรมทา, **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต,** หน้า ๖๔-๖๕.

ศีลห้าเป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์ตรัสสอนสำหรับใช้ในสังคมปุถุชน...ขอให้สังเกตว่า เมื่อมีคนมาขอให้พระพุทธองค์ทรงวางหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมปุถุชนจะไม่ทรงวางหลักเกณฑ์ที่สูงส่งเกินวิสัยที่ปุถุชนคนธรรมดาจะทำตามได้...

สอดคล้องกับ ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ที่เห็นว่า “จริยธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาสอนมีมากมาย แต่ก็อาจจำแนกได้เป็นสองส่วนด้วยกัน ได้แก่ จริยธรรมที่เป็นพื้นฐาน กับส่วนที่เป็นจริยธรรมเลยขึ้นไปจากจริยธรรมพื้นฐานนั้น”[373] หากพิจารณาตามทัศนะดังกล่าวจะเห็นว่าศีลห้าจัดอยู่ในส่วนของจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ส่วนกุศลกรรมบถสิบ และมรรคมีองค์แปด จัดอยู่ในส่วนของจริยธรรมเลยขึ้นไปจากจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา สังคมไทยเป็นสังคมที่คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ศีลห้าจึงเป็นหลักธรรมขั้นต่ำสุดที่คนในสังคมไทยจะต้องมี หากไม่มีหลักธรรมขั้นพื้นฐานนี้ ผู้คนในสังคมจะไม่อาจอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข เมื่อจะพิจารณาว่าการกระทำใดผิดหรือไม่ผิดจริยธรรมในพระพุทธศาสนา จึงต้องนำศีลห้ามาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการวินิจฉัยตัดสิน การทำผิดศีลห้าถือว่าผิดจริยธรรม เนื่องจากเป็นหลักธรรมขั้นต่ำสุดที่คนในสังคมต้องมี

ทรรศนะเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนทางพระพุทธศาสนามีหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนดังต่อไปนี้

๑. มโนทัศน์เรื่องแม่ ทางพระพุทธศาสนามีหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์นั้นแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน[374] ประกอบด้วย

๑.๑ หลักอภิปรัชญา คือ “ศาสตร์ว่าด้วยความจริงแท้” ในความหมายของลัทธิจิตนิยมกับวัตถุนิยม ซึ่ง “ความจริงแท้” ในความหมายของลัทธิจิตนิยม คือ “จิต มโน วิญญาณ” ความจริงแท้ในความหมายของลัทธิวัตถุนิยมคือ “สสาร อะตอม หรือ ธาตุ ๔” แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้พูดถึงความจริงแท้อย่างที่ลัทธิทั้ง ๒ ได้นำเสนอเอาไว้ ทว่าแนวคิดอภิปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ “การตั้งครรภ์” ได้แก่ “กรรม กิเลส วิบาก” “ไตรลักษณ์” “ปฏิจจสมุปบาท” “ขันธ์ ๕” เป็นต้น

๑.๒ หลักจริยศาสตร์ กล่าวคือความประพฤติดี ชั่ว ควร ไม่ควร ถูก ไม่ถูก เหมาะ ไม่เหมาะ ดี ชั่ว เป็นต้น แนวคิดการตั้งครรภ์แทนสัมพันธ์ตรงกับ “หลักคฤหัสถ์ธรรมะ ๔ ประการ กล่าวคือ อัตถิสุข มีเงินใช้ โภคสุข ได้ใช้เงิน อนณสุข มีเงินใช้หนี้ และอนวัชชสุข ทำงานที่เป็นสัมมาชีพ”

๒. มโนทัศน์ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นสิ่งผิดจริยธรรมหรือไม่อย่างไร

มโนทัศน์ของพระพุทธศาสนา เน้นประเด็น “ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับความสัมพันธ์ระหว่างกับสัตว์” และ “ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ” ส่วนแนวคิดการตั้งครรภ์แทนหลักใหญ่ใจความสำคัญ เป็นเรื่องของ “พันธุกรรม” “ความรู้สึกเป็นแม่” และ “การตั้งครรภ์ในเชิง

---

373 เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

374 **สัมภาษณ์**, ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ, อาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้อำนวยการโครงการปริญญาเอก DBA & PhD Program, Charisma University, BWI& Apollos University, USA. ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

พาณิชย์” ซึ่งมาทดแทน “การตั้งครรภ์ธรรมชาติ” และ “การตั้งครรภ์ประดิษฐ์” ด้วย “เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยในการตั้งครรภ์” “การอัลตราซาวนด์” “การเจริญพันธุ์ข้ามแดน”

นอกจากนั้นการตั้งครรภ์แทนหรือตั้งครรภ์ที่เราเข้าใจกันนี้ ยังเป็นประเด็นสำหรับการตั้งครรภ์คือเรื่องกฎหมาย หลักใหญ่ใจความสำคัญ กลับเป็นเรื่องของ “การบังคับใช้กฎหมาย” ซึ่งในหลายประเทศ ได้เปิดแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไป แต่อีกหลายประเทศเช่นประเทศไทย ยังไม่อนุญาต “การตั้งครรภ์เชิงพาณิชย์” ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกันต่อไป[375]

ในการทำธุรกิจตั้งครรภ์แทนโดย “ปลายทาง” ของกระบวนการผลิต ผู้ใช้ “มดลูก” รับจ้าง “ผลิต” ลูก ก็ได้รับ “ค่าตอบแทน” การทำงาน สมเหตุสมผล ส่วนผู้ว่าจ้างก็ได้ “ลูก” สมใจตามระยะเวลาการจ้างแรงงาน ตลอด ๙ เดือน ซึ่งในประเทศใหญ่ๆ อย่างสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ค่าตอบแทน “การตั้งครรภ์” รายคนปีละ ๑.๖-๑.๗ ล้านบาท ส่วนในไทยค่าตอบแทนรายคนปีละ ๒๐๐,๐๐๐-๔๐๐,๐๐๐ บาท ใกล้เคียงกับอินเดีย ซึ่งได้รับค่าตอบแทนรายคนเฉลี่ยปีละ ๑๕๐,๐๐๐-๒๗๐,๐๐๐ บาท”[376]

๔.๑.๓ มโนทัศเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนผลกระทบ ด้านการแพทย์

การแพทย์เกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนมีผลทำให้เกิดการพัฒนาและต่อยอด “เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์” รวมถึง “เทคนิคอัลตราซาวนด์” ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน “การลดต้นทุน” และ “การเพิ่มประสิทธิภาพ” การทำธุรกิจตั้งครรภ์ในอนาคต ซึ่งจะทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางหรือ “ฮับการตั้งครรภ์” ในอนาคต เพราะไทยเรามีศูนย์บริการการแพทย์ที่ทันสมัยและครบวงจร เป็นอันมาก ในราคาที่ถูกและดี ตรงตามความต้องการของตลาดธุรกิจตั้งครรภ์ในระดับนานาชาติ

มุมมองด้านศีลธรรมจริยธรรมปัญหาและผลกระทบในแง่ของกฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่ถือว่า มารดาผู้ตั้งครรภ์แทน ทารก และหญิงเจ้าของเชื้ออาจมีความสัมพันธ์โดยสายโลหิตในสังสารวัฏมาก่อน การตั้งครรภ์แทนถือว่าเป็นกรรมดีถ้าทำด้วยกุศลเจตนาและมีจุดมุ่งหมายที่ชอบธรรม และเป็นการเปิดโอกาสให้ “สรรพสัตว์” ที่มีคุณภาพ ได้มาเกิดเป็นมนุษย์ เพื่อบำเพ็ญบารมีต่อไป แต่มองในแง่ของศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หลายคนก็อาจตั้งคำถามว่าธุรกิจตั้งครรภ์แทนเป็นการทำลายคุณค่าของความเป็น “แม่” ลงไปหรือไม่ เพราะสถานะ “แม่” ก็ถูกลดทอนความสำคัญลงไป และกลายเป็นเพียงแค่ “แม่”[377]

ในเชิงการค้าและธุรกิจเท่านั้น ไม่มีความผูกพัน ห่วงใยกันในสายเลือด เหมือนที่บุตรจะพึงมีต่อบุพการีของตนกล่าวคือผู้ให้กำเนิดในฐานะ “สายโลหิต” อย่างแท้จริง ทว่าเมื่อพิจารณา “คุณค่า” ทางจิตใจสำหรับผู้อยากมีลูก แต่ไม่มีโอกาสที่จะมีลูกกับ “มูลค่า” ทางเศรษฐกิจของผู้อยาก

---

375 **สัมภาษณ์**, ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ, อาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้อำนวยการโครงการปริญญาเอก DBA & PhD Program, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

376 สุมนมาลย์ สิงหะ, “ผู้หญิงอุ้มบุญ : ชาติพันธุ์วรรณนาของปฏิบัติการสร้าง “ภาพลักษณ์” ของการแพทย์ชีวภาพในประเทศไทย, **วารสารภาษาและวัฒนธรรมปีที่ ๓๕ ฉบับพิเศษ, (**มกราคม-มิถุนายน ๒๕๒๙), หน้า ๑๕๐.

377 **สัมภาษณ์,** ศ.คร.นพ.เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์, อาจารย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ภาควิชาอายุรศาสตร์ (อายุรแพทย์ โรคไต) มหาวิทยาลัยมหิดล, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ได้เงินมาใช้ แต่กฎหมายไม่เอื้อให้กระทำเช่นนั้นได้ ประเด็นทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม ก็สรุปเหลือเพียงแค่ประเด็นเดียวก็คือว่า “การตั้งครรภ์” จะกลายเป็นธุรกิจที่แลกเปลี่ยนทางคุณค่าและมูลค่าอย่างถูกต้องชอบธรรมในเชิงศีลธรรมและจริยธรรม อีกทั้งยังถูกต้องตามกระบวนการบังคับใช้ทางกฎหมายได้หรือไม่?

ด้านปัญหา ผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์ที่มีต่อสังคมไทยในการพัฒนาทางการพัฒนาเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted productive technologies: ARTs) ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาด้านการแพทย์[378] ดังต่อไปนี้

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา/ผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทย

ด้านการแพทย์นั้น เป็นการพัฒนาทางการพัฒนาเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted productive technologies: ARTs) ทำให้คู่สมรสที่มีบุตรยากมีบุตรสืบทายาทสมปรารถนาเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๐ ผ่านกระบวนการทำเด็กหลอดแก้ว (vitro fertilization: IVF) การผสมไข่จากพันธุกรรมพ่อและแม่ และนำไข่ที่ได้รับการผสม (ผสมแท้และผสมเทียม) ไปฝังตัวในมดลูก เพื่อให้ตัวอ่อนเติบโตในครรภ์ของผู้หญิงเรียกว่า “การตั้งครรภ์แทน” มีกฎหมายห้ามประเทศในยุโรป เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส และออสเตรีย แต่ประเทศอังกฤษได้รับอนุญาตให้กระทำได้ในขอบเขตไม่เป็นไปเชิงพาณิชย์

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น การตั้งครรภ์แทนเปิดเสรีภายใต้กฎหมายควบคุมการค้ากำไรเกินควรจากตัวแทนการตั้งครรภ์แทน ประกอบกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์แพร่ขยายไปทั่วโลกส่งผลให้เกิดธุรกิจการตั้งครรภ์แทนเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอินเดียถือว่า เป็นศูนย์กลางของการตั้งครรภ์แทนข้ามชาติที่ดึงดูดลูกค้าทั่วโลก

๒. ปัญหาทางจริยธรรมและศีลธรรม

ในทางปฏิบัติแล้ว การรับตั้งครรภ์แทนให้แก่กันมีหลายรูปแบบ เช่น การที่แพทย์นำอสุจิของสามีผสมกับไข่ของภรรยานอกมดลูกจนเกิดเป็นตัวอ่อนแล้ว นำตัวอ่อนไปฝากใส่ไว้ในครรภ์ของหญิง ซึ่งตกลงรับตั้งครรภ์ให้ หรือการนำเชื้ออสุจิของสามีไปฉีดใส่มดลูกของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนโดยตรงหรือที่เรียกว่า “การผสมเทียม” วิธีดังกล่าวมักทำกันโดยไม่เปิดเผย เนื่องจากมีปัญหาทางกฎหมายว่า สัญญารับตั้งครรภ์แทนเป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีหรือไม่ เด็กที่เกิดจากการรับตั้งครรภ์แทน ควรมีสถานภาพทางกฎหมายอย่างไร ผู้ใดเป็นบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ปัญหาทางจริยธรรมว่า การรับตั้งครรภ์แทน เป็นการกระทำที่ขัดศีลธรรมหรือไม่เป็นต้น[379]

จริยธรรมของประชาชน ซึ่งอาจแตกต่างกันได้ในแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่น และอาจแปรเปลี่ยนไปได้ตามกาลสมัย[380] สอดคล้องกับ ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมศักดิ์ โล่ห์เลขา นายกแพทยสภา ได้แถลงข่าวโดยมีสาระสำคัญ คือ แพทยสภามีภารกิจหลักกำกับดูแลมาตรฐานของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม เพื่อให้ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาลอย่างปลอดภัยและมีมาตรฐาน

---

[378] อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ศ.คร.นพ.เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์**,** เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

[379] ภักดี ราชแป้น**,** กฎหมายอุ้มบุญ**, วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์,** ฉบับที่ ๒๕**.** ๒๕๔๙**.**

[380] อุกฤษ มงคลนาวิน, **ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน**, บทบัณฑิตย์ ๓๒ ตอนที่ ๑. **(ออนไลน์)** จากhttps://www.gotoknow.org/posts/54217, (เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗).

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์สามารถช่วยให้ผู้ที่มีบุตรยากมีบุตรได้ โดยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์นั้น ซึ่งเดิมแพทยสภามีประกาศแพทยสภา เรื่องมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ซึ่งมีผลบังคับใช้กับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถบังคับใช้กับผู้ที่ไม่ใช่แพทย์

การมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก ที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ และจะมีผลบังคับใช้ใน วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในการบำบัดรักษาภาวะ การมีบุตรยากสามารถช่วยให้ผู้ที่มีภาวการณ์มีบุตรยากมีบุตรได้โดยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เป็นการกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ให้เหมาะสม[381] สาระสำคัญของกฎหมายผู้วิจัยขอแสดงเพื่อความเข้าใจ ดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านจริยธรรม อีกปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยมีการแสดงทัศนะ คือ ปัญหาด้านจริยธรรมของแพทย์ มีการวิพากษ์ วิจารณ์ว่าแพทย์ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นการทำผิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์หรือไม่ อย่างไร ประเด็นที่ควรนำมาวิเคราะห์ในเรื่องนี้ คือ

๑) จริยธรรมผู้ประกอบวิชาชีพให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้ในข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้กำหนดหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไว้ ๓ ข้อ ดังนี้ (๑) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรม และเคารพตอกฎหมายของบานเมือง (๒) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมไมประพฤติหรือกระทำการใดๆ อันอาจเปนเหตุใหเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แหงวิชาชีพ (๓) ผูประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไมคำนึงถึงฐานะเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง[382]

ดังนั้น ในการพิจารณาว่า ผู้ประกอบวิชาชีพให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นผู้ประพฤติผิดจริยธรรมหรือไม่ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้หลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ๓ ข้อนี้มาเป็นหลักในการวินิจฉัยและลงความเห็นต่อไป

๒) ผู้ประกอบวิชาชีพให้บริการเกี่ยวกับการอุ้มบุญได้ทำผิดจริยธรรมอย่างไร การวิเคราะห์เรื่องนี้ควรพิจารณาแต่ละประเด็น คือ

(๑) พิจารณาว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมให้บริการเกี่ยวกับการอ้มบุญได้ดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรมและเคารพตอกฎหมายของบานเมือง” หรือไม่ ให้พิจารณาคำว่า "ดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรม” คำนี้มีความหมายกว้างมาก เพราะคำว่า “ควร” เป็นศัพท์ทางจริยศาสตร์ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมจะต้องนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่

---

381 ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แพทย์สภา, แพทยสภาแถลงข่าวกรณี พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยี ช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, <http://www. tmc.or.th /detail_ news.php?news_id=829&id=4>, เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

382 แพทยสภา, ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา, <http://www. tmc.or.th/news_file/tmc-rule-2549.pdf>, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑..

ละสังคม และต้อง “เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง” ที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมให้บริการเกี่ยวกับการอ้มบุญ เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

ในประเด็นนี้ หากพิจารณาในช่วงที่เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก ที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ สังคมไทยยังขาดกฎหมายการตั้งครรภ์ที่มีความชัดเจน ดังนั้นการกระทำใด ซึ่งไม่ขัดกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ขณะนั้น ก็ถือว่า ได้เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง กรณีนี้จึง “ไม่ผิดจริยธรรม” แต่ถ้าการกระทำใดขัดกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ขณะนั้น ก็ถือว่าไม่เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง กรณีนี้จึง “ผิดจริยธรรม”

(๒) พิจารณาว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้ประพฤติหรือกระทำการใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ” หรือไม่ คนในสังคมไทยส่วนใหญ่ให้เกียรติและให้ความเชื่อถือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมสูง ดังนั้น หากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ยอมไม่ประพฤติหรือกระทำการใดๆ อันอาจเปนเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ กรณีนี้จึง “ไม่ผิดจริยธรรม” หากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้กระทำสิ่งอันอาจเปนเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ กรณีนี้จึง “ผิดจริยธรรม”

(๓) พิจารณาว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้ประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไมคำนึงถึงฐานะเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง” หรือไม่ หากได้ประพฤติให้เป็นไปตามหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม กรณีนี้ถือว่าเป็นการประพฤติ “ไม่ผิดจริยธรรม” หากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมมิได้ประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยคำนึงถึงฐานะเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง กรณีนี้ถือว่าประพฤติ “ผิดจริยธรรม”

ดังนั้น การพิจารณาว่าแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้ประพฤติ “ผิดจริยธรรม” หรือไม่จึงอยู่ที่ว่าได้ปฏิบัติตามหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมทั้ง ๓ ข้อ ที่กล่าวมาแล้วอย่างไร หากประพฤติตามหลักการดังกล่าวถือว่า “ไม่ผิดจริยธรรม” หากประพฤติตรงข้ามถือว่า “ผิดจริยธรรม” เพราะได้ประพฤติตรงข้ามกับข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙

โดยทั่วไป ทุกสังคมจะมีจริยธรรมพื้นฐานด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าจริยธรรมเหล่านั้นอาจมีเนื้อหาผิดแผกกันบ้าง จริยธรรมพื้นฐานมักแฝงอยู่ในรูปของกฎหมาย ประเทศที่ไม่มีกฎหมายสำหรับปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและกำหนดหน้าที่ที่ผู้คนต้องกระทำต่อสังคม ย่อมไม่อาจเป็นประเทศได้ กฎหมายคือข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุดสำหรับความสงบสุข เนื้อหาของกฎหมายเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วก็คือส่วนที่เป็นรายละเอียดที่ขยายความออกไปจากจริยธรรมพื้นฐานของสังคมนั้นเอง” และนักวิชาการของไทยท่านนี้ก็ได้ให้ความเห็นว่า “ศีลห้าคือจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา”[383]

จากความเห็นของนักวิชาการของไทยจะเห็นว่า กฎหมายก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แฝงอยู่กับจริยธรรม หากคนในสังคมไทยทำผิดกฎหมายก็ถือว่า ได้ทำผิดจริยธรรมด้วย และศีลห้าก็จัดเป็นจริยธรรมของคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในสังคมไทย คนทำผิดศีลห้าก็ถือว่าได้ทำผิดจริยธรรมด้วยเช่นกัน ประเด็นกฎหมายของได้มีการวิเคราะห์ผ่านมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ สำหรับศีลห้าซึ่งเป็นจริยธรรม

---

383 สมภาร พรมทา, **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๔-๕๕.

พื้นฐานในพระพุทธศาสนา ในหัวข้อต่อไปจะได้วิเคราะห์ประเด็นมุมมองของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการอ้มบุญในสังคมไทย

๓. ด้านอื่นๆ

การตั้งครรภ์ที่ผ่านมายังไม่มีกฎหมายคุ้มครองทุกฝ่ายรวมทั้งฝ่ายแพทย์ เมื่อเกิดปัญหาจึงไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งระบบ ปัญหาของการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทยและต่างประเทศมีต่างกัน หากเด็กมีความน่ารักสุขภาพสมบรูณ์ มักไม่มีปัญหาแก่ทุกฝ่าย แต่หากเด็กมีความพิการ ก็เกิดปัญหาไม่มีใครอยากเลี้ยงดูเด็กคนนั้น ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอย่างยิ่ง เพราะไม่มีใครรับผิดชอบเด็ก จึงมีเพียงแม่ตั้งครรภ์รับเลี้ยงดูไว้

ปัญหาของการตั้งครรภ์ที่ปรากฏในสื่อ ได้แก่ ปัญหาแย่งเด็กถ้าเด็กน่ารัก แต่ถ้าเกิดความผิดพลาด เด็กออกมาพิการไม่สมประกอบ ปัญหาจะกลายเป็นตรงข้ามแทน ตามกฎหมายไทยแม่เด็กก็คือคนคลอด ต้องรับเลี้ยงเด็ก กระบวนการกำเนิดโดยการตั้งครรภ์แทน มีความซับซ้อนมากบางทีถึงขั้นผู้จ้างพาผู้หญิงที่รับจ้างตั้งครรภ์ไปทำบัตรประชาชน ปลอมให้เป็นชื่อหญิงฝ่ายผู้จ้าง แล้วเอาบัตรประชาชนนั้นไปคลอดที่โรงพยาบาลต่างจังหวัดก็มี เพื่อให้ผู้จ้างเป็นแม่ตามกฎหมายแล้วก็ใช้ประเด็นนี้ข่มขู่ ฝ่ายตั้งครรภ์ก็มีชนักติดหลักฐานใช้เอกสารเท็จทำให้มีปัญหาต่อไปอีกไม่สิ้นสุด[384]

ทัศนะเกี่ยวกับสถานการณ์การตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย มีดังต่อไปนี้

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา/ผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทยด้านการแพทย์

ปัญหา ผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์ที่มีต่อสังคมไทยว่า มีอยู่ ๓ ประการ[385] คือ

๑) จริงอยู่ว่าสังคมหรือคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรมีช่องทางเลือกมายิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการตั้งครรภ์ก็อาจมีปัญหาตามมา เช่น การแสดงความรู้สึกของผู้ให้กำเนิดและของผู้ว่าจ้างอุ้มบุตรหรือผู้เป็นเจ้าของไข่ ก็จะเกิดการแสดงการเป็นเจ้าของบุตรที่เกิดขึ้นด้วย

๒) แม้ว่าคู่สมรสสามารถจะมีบุตรของตนเองได้ แต่ความรู้สึกขอองสังคมก็ไม่มีความสนิทใจมากนักว่าเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์เป็นลูกที่แท้จริงของคู่สมรสดังกล่าว

๓) เนื่องจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ของการให้กำเนิด โดยการตั้งครรภ์เป็นเทคโนโลยีการผสมพันธุ์ขั้นสูง อาจจะสำเร็จหรือไม่ก็ได้ สำหรับแพทย์เองที่มุ่งมั่นเกี่ยวกับเทคโนโลยีนี้ก็จะมีเวลาน้อยลงในการให้บริหารทางการแพทย์ต่อคนไข้ที่มีปัญหาสุขภาพในเรื่องอื่นๆ เท่ากับว่าเป็นการสูญเสียบริการทางการแพทย์เฉพาะทางในโรคอื่นๆ อีกด้วย

๒. ด้านศีลธรรมและจริยธรรม

ทางการแพทย์เกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทนด้านศีลธรรมจริยธรรมมีบริบทคล้ายๆ กับทางด้านพระพุทธศาสนา[386] กล่าวคือ

---

[๓๘๔] พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘, ตอนที่ ๓๘ ก หน้า๑-๑๒, **ออนไลน์**, แหล่งที่มา, http:// www.krisadika.co.th .สืบค้น ๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

385 **สัมภาษณ์**, นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

386 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์, เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๑) ในส่วนของจริยธรรมทางการแพทย์ แพทย์เองอาจจะมีการลักลอบกระทำในแนวทางที่ผิดไปจากกฎหมายอนุญาต อันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวเองก็ได้

๒) มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์ทั้งในตัวแพทย์และแม่ที่ตั้งครรภ์

๓) มีข้อขัดแย้งที่ไม่ตรงกันระหว่างเหตุผลทางการแพทย์และเหตุผลทางกฎหมายในเรื่องที่ว่า ใครจะเป็นพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนซึ่งทางด้านศีลธรรมจริยธรรมก็ไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้

ทัศนะพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน ประเด็นที่นำมาใช้ในการพิจารณา ได้แก่

(๑) ทัศนะพื้นฐานด้านกฎหมายของประเทศไทย จากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยการตั้งครรภ์แทนและ เป็นการควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เพื่อมิให้มีการนำตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ไปใช้แสวงหาประโยชน์ตนและผู้อื่นในทางที่ไม่ถูกต้อง

(๒) ทัศนะพื้นฐานทางการแพทย์ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ผู้รับบริการทางการแพทย์ ถือว่าเป็นผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษาจากแพทย์ ผู้ให้บริการทางการแพทย์ ถือว่าแพทย์เป็นผู้มีหน้าที่ต้องให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้ป่วยให้หายจากโรค หากสามารถทำได้ประสบผลสำเร็จ ผู้ป่วยหายจากความเป็นโรคแล้ว แพทย์ก็มีความยินดีและมีความสุข

(๓) ทัศนะพื้นฐานของพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาลยังไม่พบว่าได้มีการนำเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มาใช้ จึงไม่พบว่ามีการทำตั้งครรภ์ในสมัยนั้น ทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์ปกติทั่วไปจะตั้งครรภ์ได้ต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กัน หญิงอยู่ในวัยที่จะให้กำเนิดทารกได้ และมีคันธัพพะปรากฏ (ปฏิสนธิวิญญาณ) พระพุทธศาสนามิได้มีข้อห้ามหรือสนับสนุนเกี่ยวกับการทำตั้งครรภ์

บุคคลผู้เกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่ในการทำตั้งครรภ์แทนมีอยู่สามฝ่าย คือ คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนเกี่ยวข้องในฐานะผู้ต้องการมีบุตร แต่ภรรยาของสามีคู่นี้ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ จำเป็นต้องอาศัยหญิงอื่นให้เป็นผู้ตั้งครรภ์แทน โดยมีข้อตกลงไว้กับหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์ว่า หลังจากได้คลอดทารกแล้ว ต้องให้ทารกนั้นแก่คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนเกี่ยวข้องในฐานะเป็นผู้ตั้งครรภ์แทน โดยมีข้อตกลงไว้กับสามีและภรรยาที่ต้องการมีบุตรนั้นว่า หลังจากได้คลอดทารกแล้ว ต้องให้ทารกนั้นแก่คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนและแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนเกี่ยวข้องในฐานะเป็นผู้ให้บริการทางการแพทย์ มีหน้าที่ให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้รับบริการหรือผู้ป่วยหายจากโรค

นอกจากนั้นยังมีทัศนะเกี่ยวกับสถานการณ์การตั้งครรภ์ในสังคมไทย สรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. พระพุทธศาสนามีหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์อย่างไร

พระพุทธศาสนามีแนวคิดพื้นฐานของการตั้งครรภ์แทนคือ ความเป็นชีวิตเกิดขึ้น ตั้งแต่ Sperm ผสมกับไข่ ในหลอดแก้วแล้ว เมื่อผสมกันสำเร็จก็เกิดปฏิสนธิวิญญาณขึ้น และเกิดการแบ่งตัว

โตขึ้นเรื่อยๆ ในหลอดแก้วที่ทำให้สภาพแวดล้อมเป็นเช่นเดียวกันในโพรงมดลูก รอเวลาจนกว่าจะพร้อมที่จะทำสิ่งที่มีชีวิตที่ไปฉีดเข้าไปในโพรงมดลูกของแม่ที่จะทำการตั้งครรภ์[387]

ดังนั้น จึงต้องอาศัยไข่ของคนอื่นในการสร้างตัวอ่อน แบบนี้เรียกว่าตั้งครรภ์เทียม อีกกรณีคือนำไข่ของแม่มาปฏิสนธิกับเชื้อของพ่อแล้ว อาศัยมดลูกของคนอื่นอุ้มท้องแทน แบบนี้เรียกว่าตั้งครรภ์แท้ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อมดลูกของแม่ มีปัญหาจนไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม แต่รังไข่ของแม่ ยังใช้งานได้ดี สามารถผลิตไข่ได้ตามปกติ เช่น กรณีที่คนไข้ถูกตัดมดลูกแต่ยังมีรังไข่ หรือกรณีแม่ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้เองในขณะนั้น เช่น คนไข้รายหนึ่งที่มีอาการแพ้ยาแก้ปวดอย่างมากหลังผ่าตัด ทำให้เข็ดขยาด กลัวและไม่ยินยอมเข้ารับการผ่าตัดอีกอย่างแน่นอน คนไข้รายนี้ เคยมีอาการอาเจียนอย่างรุนแรงตลอดเวลาหลังหยอดตัวอ่อนผ่านทางหน้าท้อง (ZIFT) ในครั้งแรก จนทำให้รู้สึกกลัวการเจาะท้องส่องกล้องหยอดตัวอ่อน ที่สำคัญคือการหยอดตัวอ่อนครั้งแรกประสบความล้มเหลว จึงทำให้หมดกำลังใจที่จะเสี่ยงในระยะเวลาอันใกล้

การตั้งครรภ์นั้น โดยหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายทั้งสูตินรีแพทย์ นักวิทยาศาสตร์พยาบาล และวิสัญญีแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นต้น การมองอาชีพเหล่านี้ ในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมในฐานะบุคคลผู้แก้ปัญหาร่วมกัน เมื่อพิจารณาในแง่ของบุคคลย่อมต้องการประโยชน์ ในการประกอบอาชีพคือการได้ทรัพย์ แต่ในพุทธจริยธรรมได้พิจารณาการประกอบสัมมาอาชีวะนั้น นอกจากเรื่องของทรัพย์อันเป็นประโยชน์ส่วนตนแล้ว ยังมุ่งถึงการเสียสละตนเอง เพื่อคนอื่นในฐานะเป็นการสร้างกรรมดี หรือสั่งสมความดีในชาตินี้ด้วยการเสียสละตนเอง เพื่อช่วยเหลือหรือแบ่งปันอันเป็นการสร้างประโยชน์ให้คนอื่นและตนเองได้รับผลแห่งกรรมดีนั้นต่อไป[388]

การพิจารณานี้ เป็นการมองไปถึงผู้ที่ทำหน้าที่ต้องพิจารณา ถึงความเหมาะสมของการทำดีด้วยตนเองถึงหลักการที่อนุญาตหรือห้ามโดยพิจารณาจากข้อกำหนดนั้น เกี่ยวกับมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.๒๕๔๐ ตามข้อ ๒ ผู้ดำเนินการสถานพยาบาลหรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมซึ่งมีหน้าที่ในลักษณะเดียวกัน ในหน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทั้งของรัฐและเอกชน จะต้องรับผิดชอบ หรือจัดให้มีผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม เป็นผู้รับผิดชอบในการบริการดังกล่าว และ ข้อ ๓ ผู้รับผิดชอบในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ตามข้อ ๒ ของหน่วยงานใด จะต้องได้รับหนังสือรับรองจากราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในหน่วยงานใด ซึ่งให้บริการก่อนวันที่ประกาศฉบับนี้ใช้บังคับให้ดำเนินการขอหนังสือรับรองจากราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย ภายในร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศนี้ใช้บังคับ[389]

๒. มโนทัศน์ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรมหรือไม่อย่างไร

---

[387] **สัมภาษณ์,** ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

[388] อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์,** ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

[389] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา, **กฎหมายการแพทย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓-๕๖.

การจะผิดจริยธรรมหรือไม่นั้น ต้องคำนึงถึงเจตนา เมื่อมาดูจุดประสงค์ที่แท้จริงหรือถูกต้องของการตั้งครรภ์แทนคือ เกิดขึ้นได้จากการที่พ่อหรือแม่ที่ต้องการมีลูก แต่มีปัญหาทางด้านร่างกายหรือสรีรวิทยา คือมีความบกพร่องในร่างกาย จนไม่สามารถมีลูกได้ หรือถ้าต้องตั้งครรภ์เองก็อาจจะทำให้ตนเองต้องเสียชีวิตได้ จึงเกิดการจ้างงานหรือต้องการตอบแทนบุญคุณ (ส่วนใหญ่ก็เป็นเงิน) ให้ผู้เสียสละที่จะต้องตั้งท้องให้กับลูกของเขาเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ดี พ่อแม่ เหล่านั้นก็ต้องการลูกซึ่งเป็นมนุษย์และต้องการฟูมฟักให้เจริญเติบโตให้เป็นคนดีที่สุดของสังคมเท่ากับเป็นการสร้างมนุษย์ที่มีคุณภาพ นับเป็นบุญอย่างยิ่ง ดังนั้นถ้าเจตนาบริสุทธิ์จึงไม่ผิดจริยธรรม

๓. พระพุทธศาสนามีทางออกของปัญหาการตั้งครรภ์ให้กับสังคมไทยอย่างไร

พระพุทธศาสนาต้องแสดงจุดยืนหรือประกาศให้ทราบทั่วกันถึงจุดประสงค์ของการตั้งครรภ์ที่ถูกต้องในสังคม สิ่งใดที่เป็นบุญและเป็นบาปต่อการตั้งครรภ์ต้องแจงให้ชัดเจน อาจต้องนำเสนอต่อรัฐบาล หรือตามโรงพยาบาล แผนกสูติศาสตร์ ควรเปิดหลักสูตร ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ทางพระพุทธศาสนา

นอกจากนั้น ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์[390] ยังอธิบายต่อในแง่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการแพทย์ ว่าการตั้งครรภ์อาจมีปัญหาเรื่องการทำแท้งได้ง่าย เพราะคนตัดสินใจไม่ใช่เป็นคนตั้งครรภ์เอง สำหรับประเทศไทย มีการศึกษาค้นคว้าและนำเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ เข้ามาใช้เป็นครั้งแรก เมื่อใดนั้นไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัด แต่ได้มีการกล่าวถึงเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์แบบการผสมเทียมกันอย่างเปิดเผย ดังตัวอย่างเมื่อในปี พ.ศ.๒๕๑๒ จากรายงานการศึกษาของเสบียง ศรีวรรณ์บูรณ์ ที่ได้ศึกษาผู้ขอรับการทำเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ แบบการผสมเทียมที่โรงพยาบาลศิริราช ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยใช้น้ำเชื้อ อสุจิของผู้บริจาคทั้งหมด ๔๕ ราย พบว่า หญิงผู้ขอรับบริการดังกล่าวมีการตั้งครรภ์แทน ๒๙ ราย คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๔ ซึ่งมีจำนวนเกินกว่าครึ่งของผู้ขอรับบริการ[391]

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้ทำการ ศึกษาค้นคว้าโดยการนำน้ำเชื้ออสุจิของเพศชายและเซลล์ไข่ของเพศหญิงผสมในหลอด ทดลองแล้วย้ายตัวอ่อน (In Vitro Fertilization and Embryo Transfer = IVF, ET) ได้เป็นผล ซึ่งเป็นการทดลองในสามีภรรยาคู่หนึ่งที่สามีอายุ ๓๒ ปี ภรรยาอายุ ๓๓ ปี แต่งงานกันมานาน ๗ ปี แต่ไม่สามารถมีบุตรได้ จากการตรวจสามีพบว่า น้ำเชื้อมีตัวอสุจิประมาณ ๓๗.๔ ถึง ๘๘ ล้านตัวต่อมิลลิลิตรเคลื่อนไหวดีร้อยละ ๘๐ ถึง ๙๐ มีรูปร่างสมบูรณ์ร้อยละ ๙๒ เมื่อตรวจภรรยาพบว่า เลือดและปัสสาวะปกติปริมาณน้ำตาลในเลือดภาวะต่อมธัยรอยด์ และระดับโปรแลคตินในเลือดปกติ หลังจากที่คณะแพทย์ได้ทำการตรวจในขั้นตอนต่างๆ แล้วและลงความเห็นว่าไม่สามารถมีบุตรได้ แพทย์จึงได้นำน้ำอสุจิของสามีและเซลล์ไข่ของ ภรรยาออกมาผสมในหลอดทดลองแล้วย้ายตัวอ่อนเข้าสู่โพรงมดลูก หลังจากนั้นสิบเก้าวัน ภรรยาไม่มีประจำเดือน อุณหภูมิร่างกายสูงตลอดเวลา แพทย์ได้ทำการตรวจ Human Chorionic Gonadotrophin (HCG) ในเลือดได้ ๑๓๐๐ ยูนิต จึงวินิจฉัยว่า ตั้งครรภ์และประมาณเดือนสิงหาคม

---

390 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

391 เสบียง ศรีวรรณ์บูรณ์, **ภาวการณ์มีบุตรยาก,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, ๒๕๒๖), หน้า ๙๔-๙๕.

๒๕๓๐ แพทย์ได้ตรวจครรภ์พบว่า อายุครรภ์ครบตามกำหนดแล้ว จึงได้ผ่าตัดเด็กออกทางหน้าท้อง เป็นทารกเพศชายมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงและปกติดีทุกอย่างเหมือนกับทารกที่ตั้งครรภ์โดยธรรมชาติ[392]

จากการนำตัวอสุจิของสามีและเซลล์ไข่ของภรรยามาผสมภายนอก แล้วนำเข้าไปใส่โพรงมดลูกของหญิงอื่นที่มารับการตั้งครรภ์แทน (In Vitro Fertilization and Embryo Transfer = IVF, ET) จึงนำไปสู่ประเด็นปัญหาจริยธรรมว่าใครคือ มารดาที่แท้จริงระหว่างหญิงที่มารับการตั้งครรภ์แทน ตามกรอบแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ เชื่อว่า ผู้ที่ให้เซลล์ไข่ คือ มารดาที่แท้จริง เหตุผลที่สนับสนุนประการแรกจากความหมายของมารดา ชนนีหรือชนยนฺตี มาตาหรือชเนตฺตีหรือชนกา ที่หมายถึง ผู้ให้บุตรกำเนิดหรือผู้ให้กำเนิดบุตร หรือผู้ที่ให้การเริ่มต้นของการกำเนิดชีวิต ซึ่งการกำเนิดชีวิตมนุษย์ต้องอาศัยเซลล์ไข่ของเพศหญิงกับน้ำเชื้ออสุจิของเพศชายมาผสมกัน จนเกิดการปฏิสนธิวิญญาณ (Rebirth Consciousness) จึงกล่าวได้ว่า การกำเนิดชีวิตมนุษย์ ขึ้นมาต้องอาศัยน้ำเชื้ออสุจิของเพศชายกับเซลล์ไข่ของเพศหญิงผสมกัน เหตุผลที่สนับสนุนประการที่สองจากข้อความในมัชฌิมนิกายมูลปัณณาสก์[393] กล่าวว่า การที่ชีวิตมนุษย์คนใดคนหนึ่งกำเนิดขึ้นมาได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยสามประการมาประจวบเหมาะกัน ชีวิตมนุษย์จึงถือกำเนิดขึ้นมาได้ คือ (๑) ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศถึงจุดหลั่งน้ำอสุจิหรือการนำตัวอสุจิของเพศชายมา ผสมกับเซลล์ไข่ของเพศหญิงด้วยวิธีการเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ (๒) ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศอยู่ในช่วงระยะเวลาที่เซลล์ไข่สุกพอเหมาะ และ (๓) ตัวอสุจิของเพศชายกับไข่ของเพศหญิงผสมกันจนเกิดการปฏิสนธิวิญญาณ

๒) ด้านศีลธรรมจริยธรรม

การใช้เทคโนโลยี การตั้งครรภ์แทนอาจเกิดการขาดความเมตตาต่อผู้ที่ทำการตั้งครรภ์ได้ เพราะพ่อแม่ถือเอาเงินค่าจ้างเป็นใหญ่ จึงขาดความเห็นอก เห็นใจซึ่งกันและกัน เพราะถือว่าทุกอย่างซื้อได้ด้วยเงิน

๓) ด้านอื่นๆ การเกิดปัญหาทางด้านจิตใจของเด็กตั้งครรภ์แทนในกรณีที่พ่อแม่บังเอิญมีลูกจริงขึ้นมา ผลกระทบที่ตามมา คือ (๑) เกิดความรักที่ลำเอียง (๒) อาจเกิดการแต่งงานกันเองในลูกตั้งครรภ์กับลูกจริง และ (๓) เกิดความน้อยอก น้อยใจ จากลูกตั้งครรภ์แทนเมื่อทราบความจริงจนอาจเสียคนได้

๔) แนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทย ด้านสังคมหรือกฎหมาย

- ต้องจดทะเบียนลูกตั้งครรภ์เป็นลูกจริงตามกฎหมาย
- มีการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ก่อนเกิดการตั้งครรภ์
- ควรให้แม่ที่ทำการตั้งครรภ์แทนได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่ต้องการลูก ตลอดเวลาของการตั้งครรภ์แทนเพื่อสร้างความรัก เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน
- ควรให้เด็กตั้งครรภ์รู้จักทั้งพ่อแม่ตามกฎหมาย ผู้ให้กำเนิดเพื่อให้เด็กมีความอบอุ่นใจไม่สับสน

---

[392] ประมวล วีรตุมเสน และคณะ, "การตั้งครรภ์คลอดจากการปฏิสนธินอกร่างกาย", **จุฬาเวชวารสาร ๓๑** (๑๑), ๒๕๓๐), หน้า ๙๑๑-๙๑๗.

[393] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓-๔๔๔.

๕) ด้านสิทธิมนุษยชน พ่อที่เป็นเจ้าของ Sperm แม่ที่เป็นเจ้าของของไข่ แม่ผู้ตั้งครรภ์แทนเด็กตั้งครรภ์แทนควรมีสิทธิที่จะรู้จัก เมื่อเขาโตขึ้น เขาจะมีวิจารณญาณ ในการทดแทนบุญคุณกตัญญู และควรออกกฎหมาย ห้ามทำแท้งให้หญิงตั้งครรภ์

๔.๑.๔ มโนทัศเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ผลกระทบ ด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ต่างให้ความเห็นมโนทัศเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ผลกระทบ ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้ไปนี้

การตั้งครรภ์แทนในด้านกฎหมาย สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้[394]

๑. ตัวอ่อนมนุษย์เกิดขึ้นจากการผสมกันของไข่และอสุจิในห้องทดลอง เชื่อว่ายังไม่มีชีวิตยังไม่มีวิญญาณมาปฏิสนธิ เพราะมนุษย์มีกำเนิดอย่างชลาพุชะ คือ เกิดในครรภ์จึงมีปฏิสนธิวิญญาณในครรภ์เท่านั้น การทำลายตัวอ่อนมนุษย์จึงไม่เป็นปาณาติบาต การตั้งครรภ์เป็นเหตุให้เกิดความสับสนเรื่องใครเป็นแม่ คือ มีแม่ตามกฎหมายและมีแม่ตามหลักชีววิทยา และแม่ตามหลักพระพุทธศาสนา

๒. ตามหลักพระพุทธศาสนา การตั้งครรภ์ส่งเสริมให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะละเมิดศีลธรรมได้ง่ายขึ้น คู่สมรสควรเลือกรับเด็กมาเป็นบุตรบุญธรรมที่เป็นญาติมาเป็นบุตรบุญธรรมแทนวิธีตั้งครรภ์แทนจริง ๆ แล้วการตั้งครรภ์เป็นการผิดจริยธรรมแต่ในทางพระพุทธศาสนาให้ใช้หลักเมตตาสงสารเป็นกฎแห่งกรรม

๓. พระพุทธศาสนาหาทางออกให้กับสังคมการตั้งครรภ์ดังนี้

- เมื่อคลอดแล้วต้องยกบุตรให้คู่สมรสที่ต้องการนำเด็กไปเลี้ยงดู แม้จะทำให้แม่ตั้งครรภ์แทนต้องสะเทือนใจก็ตาม
- กระบวนการตั้งครรภ์แทนต้องทำตามกฎหมายและมีความจำเป็นของครอบครัวนั้น ๆ เท่านั้น
- กระบวนการตั้งครรภ์ต้องไม่ทำให้หมิ่นเหม่ต่อการทำปาณาติบาต
- กระบวนการตั้งครรภ์ต้องไม่กระทบต่อหลักศาสนาในเรื่องของความเมตตากรุณา
- การตั้งครรภ์ต้องไม่ให้ละเมิดของหลักศีลธรรมอันดีและไม่ขัดต่อกฎหมาย

การตั้งครรภ์แทนในด้านกฎหมายมีข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาด้านกฎหมายเพิ่มในด้านสังคม[395] ดังต่อไปนี้

๑. ด้านสังคมหรือกฎหมาย

ในปัจจุบันเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและได้ช่วยคู่สมรสกอรบกับวิวัฒนาการเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ปัญหาดังกล่าว มีความซับซ้อนขึ้น การที่คู่สามีภรรยาที่ต้องการมีบุตรสามารถมีบุตรได้ด้วยการให้หญิงอื่น ตั้งครรภ์แทน หรือที่

---

394 **สัมภาษณ์**, ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล, ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเด็กและเยาวชน, ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมายทั่วไป, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

395 **สัมภาษณ์**, ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ, อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

เรียกว่าการตั้งครรภ์แทนมีอยู่ ๒ ประเภท คือ การรับตั้งครรภ์แทนโดยสมบูรณ์ หรือการตั้งครรภ์แท้ (Gestational Surrogacy) และการรับตั้งครรภ์แทนโดยไม่สมบูรณ์หรือตั้งครรภ์เทียม (Traditional Surrogacy) โดยการตั้งครรภ์แท้จะมีลักษณะใช้ไข่ของหญิงที่ว่าจ้างและเชื้ออสุจิของชาย ที่ว่าจ้าง วิธีการนี้ทางการแพทย์อนุญาตให้ทำได้ ซึ่งมักจะใช้กับกรณีที่หญิงว่าจ้างมดลูกมีปัญหา หรือไม่สามารถตั้งครรภ์ได้แต่รังไข่ยังใช้งานได้ แต่กรณีที่ใช้ไข่ของหญิงที่ตั้งครรภ์แทน จะเรียกว่า ตั้งครรภ์เทียม เนื่องจากหญิงที่ว่าจ้างไม่สามารถใช้ไข่ของตัวเองได้เลย ต้องอาศัยไข่ของหญิงที่ ตั้งครรภ์แทน ดังนี้ จึงทำให้เกิดความซับซ้อนในสถานะของบิดามารดามากขึ้น เกิดปัญหาในทาง กฎหมายครอบครัว ว่า หญิงที่ตั้งครรภ์แทนเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ประเด็นนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้ความเห็นในกรณีพิพาทเรื่องหนึ่ง ซึ่งใช้วิธีการตั้งครรภ์แท้ว่าหญิงที่ตั้งครรภ์แทนเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะเป็นผู้ให้กำเนิดทารก โดยเป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์[396]

ปัจจุบันการตั้งครรภ์แทน หรือการตั้งครรภ์แทนนั้น เป็นไปตามประกาศแพทยสภาที่ ๑/๒๕๔๐ เรื่อง มาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ และประกาศแพทยสภาที่ ๒๑/๒๕๔๕ เรื่องมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (ฉบับที่ ๒) - ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมต้องกระทำภายใต้หลักเกณฑ์ คือ ต้องไม่เป็นการกระทำในลักษณะต้องการทำสำเนาชีวิต กรณีคู่สมรสต้องการมีบุตร โดยให้ภรรยาเป็นผู้ตั้งครรภ์แทนกระทำโดยใช้เซลล์ สืบพันธุ์จาก ผู้บริจาคเพื่อการปฏิสนธิไม่ว่าจะทำภายในหรือภายนอกร่างกายหรือรับบริจาคตัวอ่อน เพื่อการตั้งครรภ์แทนและกรณีคู่สมรสต้องการมีบุตร โดยให้ผู้หญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์) จะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่ใช้ตัวอ่อนมาจากเซลล์สืบพันธุ์ (ไข่และอสุจิ) ของคู่สมรสเท่านั้น โดยมีเงื่อนไขคือไม่มีค่าตอบแทนแก่ผู้บริจาคเซลล์สืบพันธุ์ที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นการซื้อขาย ไม่มีค่าตอบแทนแก่หญิงที่ตั้งครรภ์แทน ที่อาจทำให้เข้าใจว่าเป็นการรับจ้างตั้งครรภ์แทนหญิงที่ตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติโดยสายเลือดของคู่สมรส และการตรวจวินิจฉัยโรคทางพันธุกรรมของตัวอ่อน ก่อนย้ายเข้าสู่โพรงมดลูก ให้กระทำได้ตามความจำเป็นและสมควร แต่ต้องไม่เป็นการกระทำในลักษณะที่อาจเข้าใจได้ว่าเป็นการเลือกเพศ

ตามประกาศแพทยสภาฯ ดังกล่าวไม่ได้กำหนดสถานะของบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ได้มุ่งเน้นควบคุมการกระทำในเชิงธุรกิจมากนัก ต่อมาจึงได้มีการเสนอ “ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘” ซึ่งมีเนื้อหาที่ครอบคลุมมากขึ้น โดยกำหนดให้สามีภรรยาที่ว่าจ้างเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หากว่าสามีภรรยาที่ว่าจ้างถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด หญิงที่ตั้งครรภ์แทนสามารถเป็นผู้ปกครองเด็กไปก่อนได้ นอกจากนี้ยังห้ามมิให้มีการรับจ้างตั้งครรภ์แทนในเชิงธุรกิจ หากผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษจำคุกและโทษปรับ แต่อย่างไรก็ตามร่างกฎหมายนี้ยังไม่สามารถใช้บังคับได้ และในปัจจุบัน ยังมีความเห็นที่โต้แย้งอยู่ว่าร่างกฎหมายนี้ขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หลายประการ

๒. ด้านสิทธิมนุษยชน

ปัญหาการตั้งครรภ์คือสิทธิในการกระทำ โดยพิจารณาให้เห็นเจตนาที่เกิดจากการกระทำของบุคคล โดยหลักการเหล่านี้ เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับกฎแห่งกรรม แต่จะเห็นได้ว่าผู้กระทำนั้น

---

396 ธานี วรภัทร์ และคณะ, ศึกษาและวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์, **รายงานวิจัย**, (ทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๖๑), หน้า ๙๒.

มีตนเองเป็นผู้บอกได้ว่ามีเจตนาหรือไม่ ซึ่งถ้าบุคคลนั้นมีศีลธรรมก็จะรับว่ามีเจตนาหรือไม่ แต่ถ้าไม่มีศีลธรรมหรือไม่อาจกำหนดได้ เช่น เป็นบ้า เป็นต้น ก็จำเป็นต้องอาศัยผู้วินิจฉัยที่จะชี้ว่ามีเจตนาหรือไม่ และเมื่อพิจารณาจากการตั้งครรภ์จะพบปัญหาที่นำไปสู่การชี้เจตนาบางอย่าง ๒ เรื่องด้วยกัน คือ

๑) เจตนาของบิดามารดา ทางด้านกฎหมายเนื่องจากปัญหาการตั้งครรภ์อยู่ที่การทำสัญญาการตั้งครรภ์แทนผู้หญิงที่รับจ้างตั้งครรภ์ที่เคยตกลงกันตามเงื่อนไข แต่พอเด็กออกมา ความเป็นแม่เกิดขึ้น ไม่อยากให้ลูกจากไป แม้จะทำดีแต่ปัญหาซับซ้อนจะตามมา นี่คือสิ่งที่กฎหมายกับจริยธรรมจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง[397] การที่มีการตั้งครรภ์นั้นทำให้ผู้ที่ต้องการมีบุตร สามารถมีบุตรได้ แม้ผู้อุ้มท้องจะไม่ได้เป็นคู่ครองของตนก็ตาม แต่ต้องได้รับการยินยอม ด้านบวก ทำให้เกิดความสับสนแก่เด็กที่เกิดมา เมื่อโตขึ้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก จากผู้ที่ตั้งครรภ์ว่าไม่ใช่มารดาของตน อาจเกิดปัญหาทางศีลธรรมได้ ปัญหาดังกล่าวนั้นทำให้เกิดพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ด้วยเหตุผลคือ

ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในการบำบัดรักษาภาวการณ์มีบุตรยากสามารถช่วยให้ผู้ที่มีภาวการณ์มีบุตรยากได้โดยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อันมีผลทำให้บทบัญญัติทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันในเรื่องความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในทางพันธุกรรม ดังนั้นเพื่อกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ให้เหมาะสมตลอดจนควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มิให้มีการนำไปใช้ในทางไม่ถูกต้อง[398]

ในพระราชบัญญัติได้ระบุถึง การตั้งครรภ์แทนตามมาตรา ๓ ไว้ว่า การตั้งครรภ์แทนโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ โดยหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีข้อตกลงเป็นหนังสือให้ไว้กับสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายก่อนตั้งครรภ์ว่าจะให้ทารกในครรภ์เป็นบุตรของสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น[399] การทำสัญญาดังกล่าวเป็นการยอมรับความเป็นบิดามารดาของเด็กนั้นไม่อาจพิสูจน์ความตั้งใจหรือเจตนาได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจเจตนาอันเป็นเหตุในความต้องการนั้น

๒) เจตนาของผู้รับตั้งครรภ์แทนเป็นการพิจารณาถึงผู้รับตั้งครรภ์ว่า มีเจตนาในเรื่องการตั้งครรภ์อย่างไร กล่าวคือเมื่อมีผู้ต้องการมีบุตร ก็มีผู้มารับจ้างตั้งครรภ์เป็นธรรมดา แต่จะถือว่านั่นจะ

---

397 รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน, พุทธศาสนากับจริยศาสตร์ประยุกต์ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพุทธศาสนากับการทำแท้ง, บทความเผยแพร่, **ออนไลน์**, แหล่งที่มา, http://philos-reli.human.ku.ac.th/research/ abortion .doc [๒๓ มกราคม ๒๕๖๒].

398 มาลินี คงรื่น, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ : แก้ไขปัญหาการอุ้มบุญ, หน้า ๓, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา : https://www.parliament.go.th /ewtadmin /ewt/parliament _parcy/download/article/article_20150910085802.pdf (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๐).

399 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๒, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

นำไปสู่ปัญหาสังคมหรือไม่ และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เมื่อมีการมองว่าผู้หญิงรับตั้งครรภ์มีการได้รับผลประโยชน์จะถือว่าเป็นการมองคนแค่สินค้า ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การพิจารณาในแง่ของสิทธิ โดยสิทธิในการมีบุตรเป็นเรื่องที่ซื้อขายกันได้หรือไม่ เพราะเมื่อบุคคลมองเห็นความชอบธรรมที่จะมีบุตร ก็เกิดแรงสูงใจให้เกิดการซื้อขายสิทธิในการมีบุตร ซึ่งทำให้เกิดสิทธิในการมีลูก ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดสรรเด็กเป็นเรื่องของคนที่ให้คุณค่าแก่เด็กที่สุด ซึ่งวัดจากความสามารถในการจ่าย แต่ก็ยังปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำดังกล่าวยังเกี่ยวพันธ์กับค่าใช้จ่ายบางอย่างที่ไม่อาจคาดเดาได้ รวมถึงเจตนาที่จำเป็นต้องพิจารณาให้ชัดเจน

การพิจารณาการตั้งครรภ์แทนนั้น เมื่อทุกคนมีเจตนาในการมีบุตร แต่เจตนาที่ต้องการเสวยเวทนาหรือความสุข เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวตัวตนหรือไม่ เพราะถ้าการมีบุตรนั้นมุ่งหมายแบบนั้นก็ถือว่าเจตนานั้นมุ่งไปที่ความทุกข์เป็นหลัก แม้บุตรที่เกิดมาก็จะกลายเป็นการสร้างความทุกข์ กรณีที่ไม่เป็นไปอย่างที่ใจต้องการหรือพูดให้ชัดก็คือในกรณีที่ลูกนั้นเกิดมาแล้วไม่สมประกอบก็อาจปฏิเสธเด็กคนนั้น จึงเป็นที่มาของมาตรา ๓๓ ที่ระบุว่า ห้ามมิให้สามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือสามีหรือภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร โดยการตั้งครรภ์แทน ปฏิเสธการรับเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนดังกล่าว[400] หากเจตนานั้นประกอบด้วยฉันทะจะสร้างการกระทำที่ก่อให้เกิดความดี เป็นเครื่องก่อให้เกิดความเป็นกลาง เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้น เป็นความปรารถนาที่เกิดจากความรักก่อเกิดจากความไม่ยึดมั่นในตัวตนหรือมองว่าการได้มานั้น เป็นไปเพื่อสร้างประโยชน์เป็นหลัก หรือว่าไปแล้วเป็นการเสียสละบางอย่างให้เกิดประโยชน์บางอย่าง ถ้าเราเชื่อมั่นว่าการที่เรามีบุตรนั้นก็ไม่ต่างจากการที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด เราได้เปิดประตูอมตธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว”[401]

๓. ด้านอื่นๆ

ในกรณีปัญหาว่า เมื่อมีบุตรแล้วจะถือว่าเป็นการทำตามกฎหมายหรือไม่ พ.ร.บ. ดังกล่าวนั้นไม่ถือว่าขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งว่าด้วยเรื่องกรอบ-มรดก ซึ่งสามารถบังคับได้ตามกฎหมายมรดก ส่วนร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองเด็ก ที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ให้หลักและเหตุผลว่า เพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ด้วยในปัจจุบันเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์มีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ที่มีการทดลองค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เจริญรุดหน้า ถึงขนาดสามารถสร้างตัวอ่อน ที่มีลักษณะทางพันธุกรรมแทบเหมือนเป็นคนเดียวกันกับบุคคลต้นแบบ หรือสามารถสร้างเซลล์ต้นกำเนิดเพาะขยายเป็นเนื้อเยื่อส่วนต่างๆ ของมนุษย์เพื่อการรักษาทางการแพทย์ได้ ซึ่งหากไม่มีการควบคุมขอบเขตการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว ให้ถูกต้องและเหมาะสม อาจเกิดการทดลองที่ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติได้ ตลอดจนการที่สามารถช่วยเหลือให้มีการตั้งครรภ์แทน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความลักลั่นระหว่างความสัมพันธ์ในความเป็นจริงของเด็กที่เกิดมา ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางพันธุกรรมของเด็ก ผู้อุปการะเลี้ยงดูแตกต่างไปจากผลในทางกฎหมาย

---

[400] พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๘, **ออนไลน์,** แหล่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

[401] **วิ.มหา.** (ไทย) ๔/๙/๑๕.

เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์มีผลต่อด้านสิทธิมนุษยชนหรือไม่อย่างไร[402] อธิบายได้ดังต่อไปนี้

เดิมประเทศไทย ไม่เคยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทนโดยตรงมาบังคับใช้ จะมีเพียงประกาศของแพทยสภาเพียง ๒ ฉบับ ที่ใช้เป็นแนวทางแก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม เมื่อมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทน ได้แก่ ความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน สัญญาการตั้งครรภ์แทน การทอดทิ้งเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน การจ่ายค่าตอบแทน มาตรฐานการให้บริการทางการแพทย์ จะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ตามกรณี

ในประเทศไทยได้มีปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน แต่ที่ทราบกันคือ ที่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อมวลชนต่างๆ เมื่อไม่นานคือกรณีหญิงสาวชาวไทยที่รับอุ้มท้องแทนคู่สามีภรรยาชาวออสเตรเลีย ก่อนจะให้กำเนิดทารกป่วยเป็นโรคดาวน์ซินโครม ได้กล่าวว่า พ่อชาวออสเตรเลียไม่มีสิทธินำลูกของเธอไป ภายหลังที่คู่สามีภรรยาชาวออสเตรเลียซึ่งถูกกล่าวหาว่า “ทอดทิ้งเด็ก” และข่าวหนุ่มญี่ปุ่น วัย ๒๔ ปี ที่จ้าง “ตั้งครรภ์” ซึ่งตรวจสอบพบสูติบัตรเป็นพ่อเด็กรวมทั้งหมด ๑๔ คน ทำให้มีกระแสว่า การตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย มีกฎหมายควบคุมการตั้งครรภ์แทนอย่างไร ทำให้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทยสภา ถูกกล่าวถึงว่ามีแนวทางหรือกฎหมายควบคุมอย่างไร และมีการกล่าวถึงพระราชบัญญัติคุ้มครอง เด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ขึ้นมาว่ามีผลควบคุมการตั้งครรภ์แทนอย่างไร ซึ่งเนื้อหาโดยรวม โดยเฉพาะมาตรา ๒๔ ห้ามดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า แสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ ห้ามมิให้กระทำการตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์ แต่ให้มีการตั้งครรภ์แทนเฉพาะการรักษาภาวการณ์มีบุตรยากเท่านั้น

จากการศึกษากฎหมายการตั้งครรภ์แทนในหลายประเทศ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ผศ.ดร. สุชาดา ทวีสิทธิ์ นายกสมาคมเพศวิถีศึกษา (กฎหมายตั้งครรภ์แทน: แรงขับเคลื่อนสำหรับคนอยากมีลูก ๒๕๕๗) เสนอข้อมูลการเปรียบเทียบ กฎหมายการตั้งครรภ์แทนในประเทศต่างๆ ที่น่าสนใจไว้ ๓ กลุ่มดังนี้

๑. ประเทศที่มีกฎหมายอนุญาตเพื่อมนุษยธรรมและเพื่อการพาณิชย์ ได้แก่ รัสเซีย ยูเครน แอฟริกาใต้ สหรัฐอเมริกาในบางรัฐ และอินเดีย กลุ่มประเทศเหล่านี้ นอกเหนือจากการตั้งครรภ์แทนในเชิงมนุษยธรรมในการรักษาภาวะการมีบุตรยากแล้ว ยังสามารถให้การตั้งครรภ์แทนเป็นการพาณิชย์ได้อีกด้วย ทั้งยังครอบคลุมถึงกลุ่มคนเพศเดียวกัน สามารถจ้างให้มีการตั้งครรภ์แทนอีกด้วย

๒. ประเทศที่มีกฎหมายห้ามทำเพื่อการพาณิชย์แต่อนุญาตเพื่อมนุษยธรรม ได้แก่ ออสเตรเลีย อังกฤษ แคนาดา ยกเว้นแคว้นควิแบค สหรัฐอเมริกาในบางรัฐ และอิสราเอล กลุ่มประเทศเหล่านี้ สามารถให้มีการตั้งครรภ์แทนเฉพาะแต่การรักษาการมีบุตรยากเท่านั้น การตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์เป็นสิ่งผิดกฎหมาย

๓. ประเทศที่มีกฎหมายห้ามทุกกรณี ได้แก่ สวีเดน ฝรั่งเศส แคว้นควิเบกของแคนาดา สหรัฐอเมริกาในบางรัฐ สเปน ห้ามการตั้งครรภ์แทนทุกกรณี แต่มีบางประเทศที่ไม่ห้าม หากมีการ

---

402 **สัมภาษณ์,** ทองพูล บัวศรี, นักพัฒนาเด็กและเยาวชน นักวิจัยอิสระประเด็นเด็กและสตรี มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (ครูหยุย), มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ตั้งครรภ์แทนนอกประเทศ นอกจากนี้จากการศึกษาเพิ่มเติม ยังพบว่ามีประเทศอื่นที่ห้ามการตั้งครรภ์แทนในทุกกรณี เช่น ญี่ปุ่น อิตาลี และซาอุดิอาระเบีย

ดังนั้น การศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ อันเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการตั้งครรภ์แทน ในประเด็นที่สำคัญอันอาจเกิดกรณีพิพาทได้และกฎหมายดังกล่าวอาจไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างสมบูรณ์ รวมถึงการเสนอข้อแนะนำเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอินเดียและประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่ว่าบริบทของประเทศอินเดียมีความคล้ายคลึงกับไทย ทั้งในเชิงวัฒนธรรม ความเชื่อและพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แต่ของประเทศสหรัฐอเมริกากลับแตกต่างกันทั้งพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ความเชื่อและวัฒนธรรม เป็นต้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นกฎหมายใหม่ที่ยังไม่มีกรณีพิพาทขึ้นสู่ศาล เรื่องสัญญาการตั้งครรภ์แทน และ สิทธิของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเด็ก ตามลำดับอาจด้วยความเป็นบิดา มารดา เป็นจุดประสงค์หลักของการตั้งครรภ์แทนที่คู่สมรสประสงค์จะมีบุตร และเมื่อมีบุตรย่อมต้องการเป็นบิดามารดา โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ด้วยปัญหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศในเรื่องสัญญาการตั้งครรภ์แทน บางประเทศสัญญาก็ชอบด้วยกฎหมาย บางประเทศก็ไม่ชอบด้วยกฎหมาย สิทธิของหญิงที่รับตั้งครรภ์ทนและเด็กในแต่ละประเทศก็แตกต่างกัน จากการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบกับอีก ๕ ประเด็นหลัก[403] จึงสรุปได้ดังนี้

๑. ความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ในประเทศที่มีระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อย่างสหรัฐอเมริกาใช้หลักการที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐในการตัดสินความเป็นบิดามารดาของเด็ก การบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันไปตามแต่ละมลรัฐ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือความทัดเทียมกันในการบังคับใช้กฎหมายของประชาชนที่อยู่ในประเทศเดียวกัน อันอาจเป็นช่องว่างทางกฎหมายประการหนึ่งที่ว่า หากมลรัฐหนึ่งห้าม ย่อมไปทำในมลรัฐที่ไม่ห้ามหรือมีความยุ่งยากน้อยกว่าได้ หรืออาจไปจ้างให้มีการตั้งครรภ์แทนในประเทศอื่นที่ไม่ผิดกฎหมาย ราคาในการใช้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ถูกกว่าแต่ยังยึดหลักที่สำคัญ ประการหนึ่งคือ ความผาสุกของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ แต่สำหรับประเทศไทยกับประเทศอินเดียมีความคล้ายกัน ด้วยเป็นประเทศที่เป็นระบบซีวิลล์ลอว์ทั้งคู่ ความเป็นบิดามารดา จึงถูกกำหนดไว้ในตัวบทกฎหมายอย่างชัดเจน

๒. การให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ทั้ง ๓ ประเทศค่อนข้างมีความแตกต่างกัน ในเรื่องคู่สมรสหรือสามีภรรยาที่จะให้มีการตั้งครรภ์แทน กล่าวคือ ในประเทศไทยอนุญาตให้ผู้ที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทนแทนต้องเป็นสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แม้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่มีสัญชาติไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทน ไม่จำเป็นต้องเป็นสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่จะมีผลแตกต่างกันไป ถ้าเป็นสามีภรรยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในเรื่องความเป็นบิดามารดาของเด็ก ส่วนในประเทศอินเดียกฎหมายบังคับใช้กับนางเอิงคนโสด คู่สามีภรรยาทั้งที่แต่งงานและไม่แต่งงานกัน ตลอดจนชาวต่างชาติที่จะมาใช้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ในประเทศ เห็นว่ากฎหมายของอินเดียมีลักษณะเปิดกว้างครอบคลุมมากกว่าทั้งประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การตั้งครรภ์แทน

---

403 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์,** ทองพูล บัวศรี, เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ในประเทศอินเดียเป็นที่นิยมมากขึ้น ในส่วนของประเทศไทยเองยังมี ประกาศแพทยสภาและประกาศคณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อันเป็นการกำหนดเงื่อนไข หลักเกณฑ์การให้บริการในส่วนที่กฎหมายมิได้กำหนดไว้

๓. การยุติการตั้งครรภ์ทั้ง ๓ ประเทศมีส่วนคล้ายกัน ในเรื่องเหตุผลที่ต้องยุติการตั้งครรภ์แทนคือเรื่องภาวะสุขภาพของหญิงที่ตั้งครรภ์และเด็กที่อยู่ในครรภ์ กับกรณีที่การตั้งครรภ์เกิดจากการกระทำผิดทางอาชญากรรม จะแตกต่างกันตรงที่ ประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าการยุติการตั้งครรภ์เป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ (คำตัดสินของศาลสูงประเทศ สหรัฐอเมริกา, ๒๕๕๙) และประเทศอินเดียมีกฎหมายเฉพาะสำหรับการยุติการตั้งครรภ์แทน (พระราชบัญญัติการยุติการ ตั้งครรภ์ของประเทศอินเดีย, ๒๕๖๐) แต่ของประเทศไทยมีแทรกไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้กำหนดเองการยุติการตั้งครรภ์ไว้ ภายใต้เงื่อนไขของแพทยสภา คือ ต้องมีปัญหาเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเด็กที่อยู่ในครรภ์ สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันอีกประการหนึ่งจากการศึกษาคือ ไม่พบว่าหากกรณีหญิงที่ตั้งครรภ์แทน ต้องการยุติการตั้งครรภ์แทนโดยไม่ใช่เหตุผล ทางด้านสุขภาพของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเด็กในครรภ์ (โรคที่มีความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์) แต่อาจด้วยปัญหาทางสังคม การผิดสัญญา หรือเหตุใดๆ ที่เกิดจากผู้ที่ประสงค์จะให้ตั้งครรภ์แทน หญิงที่รับตั้งครรภ์แทน จะสามารถยุติการตั้งครรภ์ได้หรือไม่อย่างไร

๔. สิทธิของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเด็ก สิทธิของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนของทั้ง ๓ ประเทศ มีส่วนที่คล้ายกันอย่างชัดเจนอยู่ประการหนึ่ง คือหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนการดูแลสุขภาพจนถึงการคลอด ส่วนค่าตอบแทนอื่นไม่ได้กล่าวไว้ชัดเจน ที่แตกต่างคือของประเทศไทย ห้ามการตั้งครรภ์แทน เพื่อประโยชน์ทางการค้า ซึ่งหากมีการจ่ายค่าตอบแทนอื่นๆ นอกจากที่กฎหมายกำหนด อาจทำให้เข้าลักษณะการค้ามนุษย์ได้ แต่ของประเทศอินเดียได้กำหนดสิทธิของเด็กไว้ชัดเจนในเรื่องการรับรู้ข้อมูลของตนเอง นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา สิทธิของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเด็กแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ แต่ส่วนใหญ่จะกำหนดไว้ในสัญญา ซึ่งสัญญามีทั้งชอบและไม่ชอบ ทั้งต้องขออนุญาตจากศาลและไม่ขอ แต่ของประเทศไทยและประเทศอินเดียได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายชัดเจน

๕. สัญญาการรับตั้งครรภ์แทน ในเรื่องสัญญาการรับตั้งครรภ์แทนในประเทศสหรัฐอเมริกา ในมลรัฐที่อนุญาตให้มีการตั้งครรภ์แทนได้ในปัจจุบันมีเพียง ๔ มลรัฐในสหรัฐ อเมริกาเท่านั้น ที่บัญญัติกฎหมายรับรองว่า สัญญารับตั้งครรภ์แทนเป็นสัญญาที่ชอบด้วยกฎหมายและสามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้คือ มลรัฐนิวแฮมเชียร์ เวอร์จิเนีย ฟลอริดา และเนวาดา ในทั้ง ๔ มลรัฐก็แตกต่างกัน บางมลรัฐต้องขออนุญาตจากศาลก่อนสัญญาจึงมีผลบังคับใช้

ในประเทศไทยและประเทศอินเดีย เรื่องสัญญารับตั้งครรภ์แทนไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ แต่อินเดียมีกฎหมายว่าด้วยเรื่องสัญญาคือ The Indian Contract Act, 1872. ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญารวมถึงสัญญาจ้างให้ตั้งครรภ์แทนด้วย ส่วนของประเทศไทย หากมีการทำสัญญาการรับตั้งครรภ์แทน ต้องนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย เรื่องสัญญามาพิจารณาสถานการณ์การตั้งครรภ์ในสังคมไทย ที่กำลังเป็นอยู่หรือกำลังเป็นไปในสังคมไทยนั้น ก่อนหน้านี้ สังคมไทยรู้จักคำว่า “ตั้งครรภ์” จากนวนิยายหรือละครเรื่องหนึ่งในโทรทัศน์เท่านั้น ต่อมาคำนี้ได้กลายมาเป็นที่รู้จัก

ของคนในสังคมไทยอย่างกว้างขวางอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๕๕๗ เมื่อสื่อมวลชนของไทยได้นำเสนอข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์การตั้งครรภ์ในประเทศไทยสองกรณี คือ

๑) กรณีคู่สามีภรรยาชาวออสเตรเลียปฏิเสธการรับทารกที่จ้างหญิงไทยตั้งครรภ์แทน เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจาก สามีและภรรยาคู่หนึ่ง ซึ่งเป็นชาวออสเตรเลียได้ถูกกล่าวหาว่าละทิ้งลูกของตนเองที่เกิดจากการจ้างหญิงไทยให้ตั้งท้องแทน เนื่องจากทารกที่เกิดมามีความพิการทางสมอง ทำให้หญิงไทยที่รับจ้างตั้งท้องแทน ต้องเป็นผู้รับภาระเลี้ยงทารกที่เกิดมาไว้ด้วยตัวเอง ส่วนคู่สามีภรรยาชาวออสเตรเลียก็ปฏิเสธว่า ตนไม่ได้ละทิ้งทารกในครรภ์ตามที่ถูกกล่าวหา แต่หญิงไทยที่รับตั้งท้องแทนปฏิเสธที่จะทำแท้งทารกในครรภ์เมื่อแพทย์ได้วินิจฉัยว่า เด็กมีความบกพร่องทางสมองตั้งแต่อยู่ในครรภ์แล้ว ทำไมยังปล่อยให้ทารกคลอดออกมา ทั้งที่รู้ว่าทารกในครรภ์มีความบกพร่องทางสมอง

๒) กรณีหนุ่มโสดชาวญี่ปุ่นจ้างหญิงไทยตั้งครรภ์แทน เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจากเศรษฐีหนุ่มโสดชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งได้ว่าจ้างให้หญิงไทยตั้งครรภ์โดยใช้อสุจิของตนเอง ต่อมาปรากฏว่าทารกตั้งครรภ์ที่เกิดจากอสุจิของชายคนนี้เป็นทารกแฝดเกิดมาในครั้งนี้ถึง ๑๕ คน ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าชาวญี่ปุ่นคนนี้อาจจะไม่ต้องการนำทารกไปเลี้ยงไว้ให้เป็นบุตรของตนเอง อาจจะนำทารกที่เกิดจากการตั้งครรภ์ไปกระทำการในสิ่งที่ละเมิดศีลธรรมหรือเข้าข่ายการค้ามนุษย์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสองกรณีกลายเป็นประเด็นถกเถียงกันในหมู่นักกฎหมาย และนักคุ้มครองสิทธิเด็กว่าประเทศไทยควรมีกฎหมายห้ามการตั้งครรภ์ในเชิงพาณิชย์หรือไม่ เนื่องจากหลายประเทศในแถบเอเชีย เช่น จีน ไต้หวัน ถือว่าการอุ้มเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ด้วยเป็นสิ่งละเอียดอ่อนเกรงว่าอาจจะขัดต่อศีลธรรมอันดี โดยเฉพาะกรณีรับจ้างอ้มบุญ เนื่องจากร่างกายของผู้หญิงไม่ใช่สิ่งที่พึงซื้อขายกันได้

ก่อนหน้านี้ ช่วงเกิดกรณีการตั้งครรภ์ใหม่ ๆ ประเทศไทยก็ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการตั้งครรภ์อย่างชัดเจน การตั้งครรภ์ในประเทศไทยจึงเติบโตค่อนข้างสูง มีคู่รักต่างชาติเข้ามามองหาแม่ตั้งครรภ์ในประเทศไทยดังที่เป็นข่าวใหญ่เมื่อปี ๒๕๕๗[404] ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การตั้งครรภ์ในสังคมไทยให้มีความชัดเจนจึงควรศึกษาทรรศนะจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในหลายภาคส่วนของสังคมที่ได้แสดงความเห็นไว้ในที่ต่าง ๆ กัน

๔.๒ การแก้ปัญหาและทางออกการให้กำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

๔.๒.๑ พระพุทธศาสนามีทางออกของปัญหาการตั้งครรภ์แทนให้กับสังคมไทยอย่างไร

จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคมไทย คือศีลห้าในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นกรอบในการพิจารณา ส่วนบุคคลผู้จะต้องถูกอภิปราย เพื่อวินิจฉัย และลงความเห็นว่าการทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดจริยธรรมหรือไม่ มีอยู่ ๓ ฝ่าย ได้แก่ คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนและแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำตั้งครรภ์โดยตรง เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมที่นำมาใช้มีอยู่ ๓ เกณฑ์[405] คือ

---

[404] สิบสถานการณ์ในรอบปี, การอุ้มบุญกับสิ่งที่สังคมไทยควรรู้, **ออนไลน์**, แหล่งที่มา, <http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2015/thai2015_18.pdf >, (๒๐ มกราคม ๒๕๖๒).

[405] อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ., ดร., เมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๑) เกณฑ์องค์ประกอบการทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ ๒) เกณฑ์หลัก คือ ความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล และ ๓) เกณฑ์ร่วม คือ ใช้มโนธรรม ความยอมรับของวิญญู ลักษณะและผลของการกระทำ

การวิเคราะห์ตัดสินด้วยองค์ประกอบของการกระทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ อาจพิจารณาว่าคู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนและแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนทำผิดศีลห้าหรือไม่ ? ในประเด็นนี้หากได้นำศีลห้ามาเรียงเป็นรายข้อตามลำดับน่าจะทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น จึงขอใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจ ดังนี้

(๑) ศีลห้าข้อที่หนึ่ง หมายถึง “เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์” เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในชีวิตของคนอื่นหรือสัตว์อื่น การทำผิดศีลข้อนี้ คือ “การฆ่าสัตว์” ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิ์ในชีวิตของคนอื่นหรือสัตว์อื่น การทำผิดศีลข้อที่หนึ่งมีองค์ประกอบ คือ สัตว์มีชีวิต รู้ว่าสัตว์มีชีวิต จิตคิดจะฆ่า ลงมือฆ่า และสัตว์ตายด้วยการลงมือฆ่า เมื่อบุคคลได้ทำครบองค์ประกอบนี้แล้วก็เป็นการทำผิดศีลห้าในข้อที่หนึ่ง ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ ในการทำตั้งครรภ์ของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ คู่สามีและภรรยา ผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน และแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน “เป็นการฆ่าสัตว์หรือไม่”

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า อสุจิและไข่ของมนุษย์รวมพร้อมมีปฏิสนธิวิญญาณเข้ามาอยู่ในนั้นแล้วคือสัตว์ชนิดหนึ่ง การพิจารณาเรื่องนี้ต้องย้อนกลับไปดูว่า บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ในการทำตั้งครรภ์แทนอย่างไรบ้างดังนี้ คือ คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนเกี่ยวข้องในฐานะผู้ต้องการมีบุตร หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนเกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ในฐานะเป็นผู้ตั้งครรภ์แทน และแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนเกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ในฐานะเป็นผู้ให้บริการทางการแพทย์ มีหน้าที่ต้องให้การบำบัดรักษา เพื่อให้ผู้รับบริการหรือผู้ป่วยหายจากโรค หากพิจารณาจากหน้าที่ในการทำตั้งครรภ์แทนของบุคคลทั้งสามฝ่ายถือว่า “ไม่เป็นการฆ่าสัตว์” เหตุผลประกอบในการพิจารณาวินิจฉัยในเรื่องนี้ คือ เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ในการตั้งครรภ์แทนของบุคคลทั้งสามฝ่ายแล้ว หากได้ทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างเที่ยงธรรม และโดยสุจริตก็จะเห็นได้ว่าทุกฝ่ายมิได้มีจิตคิดจะฆ่า เมื่อขาดองค์ประกอบข้อนี้ก็มิได้ทำผิดศีลห้าข้อที่หนึ่ง ในกรณีนี้ **“ไม่ผิดจริยธรรม”**

(๒) ศีลห้าข้อที่สอง หมายถึง “เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์” เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนอื่น การทำผิดศีลข้อนี้ คือ “การลักทรัพย์” ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนอื่น การทำผิดศีลข้อนี้มีองค์ประกอบ คือ ทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน รู้ว่าทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน จิตคิดลักในทรัพย์ ลงมือลักทรัพย์ และลักทรัพย์ได้สำเร็จ เมื่อบุคคลได้ทำครบองค์ประกอบนี้แล้วก็เป็นการทำผิดศีลห้าในข้อที่สอง ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ ในการทำตั้งครรภ์ของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนและแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน“เป็นการลักทรัพย์หรือไม่” ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า อสุจิและไข่ของมนุษย์ ตัวอ่อนเพื่อใช้ทำการตั้งครรภ์แทนหรือทารกในครรภ์ของแม่ผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์คือทรัพย์ชนิดหนึ่ง เรื่องนี้ต้องแยกพิจารณาเป็นสามกรณี ดังนี้

กรณีแรก คือ ฝ่ายสามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการฝากตั้งครรภ์กับหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน โดยพิจารณาว่าฝ่ายหนึ่งได้เป็นผู้ละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ก่อนการทำตั้งครรภ์แทนคู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์ได้ทำข้อตกลงกับหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์ไว้ว่า เมื่อคลอดทารกแล้วจะให้ทารกนั้นเป็นบุตรของสามีและภรรยาผู้

ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน หากภายหลังจากคลอดทารกแล้วหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนได้ลักทรัพย์คือเอาทารกไป โดยที่ทารกนั้นถือว่า เป็นทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน ผู้ลักทรัพย์รู้ว่าทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน จิตคิดลักในทรัพย์ ลงมือลักทรัพย์ และลักทรัพย์ได้สำเร็จ หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์ได้เป็นผู้ละเมิดสิทธิ์คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการอุ้ม ทำผิดศีลห้าข้อที่สอง กรณีนี้ถือว่า **"ผิดจริยธรรม"** หรือ หากภายหลังจากคลอดทารกแล้ว คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์ไม่ยอมรับทารกนั้นมาเป็นบุตรของตนเอง ปล่อยให้ทารกที่เกิดมาเป็นภาระของแม่ผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์เลี้ยงดู คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนได้เป็นผู้ละเมิดสิทธิ์ของหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนคือ แม่ผู้ทำการตั้งครรภ์ต้องเสียทรัพย์และเวลาในการเลี้ยงดูทารกนั้น กรณีนี้คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนทำผิดศีลห้าข้อที่สองถือว่า **"ผิดจริยธรรม"** ในทางกลับกันหากทั้งสองฝ่ายได้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำไว้ร่วมกันก่อนการทำตั้งครรภ์แทนจึงมิได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สอง กรณีนี้ถือว่า **"ไม่ผิดจริยธรรม"**

กรณีที่สอง คือ ฝ่ายคู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์กับแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนโดยพิจารณาว่า ฝ่ายหนึ่งได้เป็นผู้ละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ ตัวอย่างเช่น แพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนมีหน้าที่ให้บริการทางการแพทย์ ต้องให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้รับบริการหรือผู้ป่วยหายจากโรค เกี่ยวกับเรื่องนี้ในข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้กำหนดหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไว้ ๓ ข้อ คือ (๑) ยอมดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรม และต่อกฎหมายของบ้านเมือง (๒) ยอมไมประพฤติหรือกระทำการใด ๆ อันอาจเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แหงวิชาชีพ (๓) ยอมประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไมคำนึงถึงฐานะเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง[406] และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๔๑ ได้บัญญัติ ห้ามมิให้ผู้ใดซื้อ เสนอซื้อ ขาย นำเข้า หรือส่งออก ซึ่งอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อน[407]

ในมาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ ได้นิยามคำว่า "ขาย" หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยนหรือให้เพื่อประโยชน์ในทางการค้า หรือประโยชน์อื่นใดที่มิควรได้สำหรับตนเองหรือผู้อื่น และให้หมายความรวมถึงการเสนอขายด้วย[408] เพราะถือว่า อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อน รวมไปถึงทารกที่เกิดจากการทำตั้งครรภ์ด้วย ล้วนเป็นทรัพย์ หากมีการลักลอบเสนอซื้อขาย นำเข้าหรือส่งออกครบองค์ประกอบความผิดในศีลห้าข้อที่สองถือว่าแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์ทำผิดศีลห้าข้อที่สอง กรณีนี้ถือว่า **"ผิดจริยธรรม"** หากคู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนเป็นผู้กระทำเช่นเดียวกับแพทย์ หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์ดังที่กล่าวมาแล้ว ถือว่าได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สองด้วย กรณีนี้ถือว่า **"ผิดจริยธรรม"** ในทางกลับกันหากทั้งสองฝ่ายได้ปฏิบัติตามข้อบังคับแพทยสภาว่า ด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ รวมทั้งได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญ

---

406 แพทยสภา, **ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙**, <http://www. tmc.or.th/news_file/tmc-rule-2549.pdf>, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

407 การควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ หมวด ๕, **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘**, หน้า ๙.

408 เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

พันทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ และมิได้มีจิตคิดลักในทรัพย์ แต่ละฝ่ายมิได้ละเมิดทรัพย์สินของกันและกันจึงมิได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สอง กรณีนี้ถือว่า **“ไม่ผิดจริยธรรม”**

กรณีที่สาม คือ ฝ่ายหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนกับแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน โดยพิจารณาว่าฝ่ายหนึ่งได้เป็นผู้ละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ได้กล่าวมาแล้วว่าแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ และฝ่ายหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์กับแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนต่างฝ่ายก็ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนฐานะเป็นผู้ตั้งครรภ์แทน และแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์ก็เช่นกันมีฐานะเป็นผู้ให้บริการทางการแพทย์ มีหน้าที่ต้องให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้รับบริการหรือผู้ป่วยหายจากโรค แต่ละฝ่ายมิได้ละเมิดทรัพย์สินของกันและกันจึงมิได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สอง กรณีนี้ถือว่า **“ไม่ผิดจริยธรรม”** หากทำผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้แต่ต้น เช่น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีข้อต่อรองเพื่อเรียกร้องทรัพย์หรือประโยชน์อื่นใดในทางมิชอบซึ่งขัดแย้งกับฐานะหน้าที่และข้อตกลงร่วมกันไว้แต่ต้น ก็จะกลายเป็นผู้ละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่ง หากทำครบองค์ประกอบความผิดของศีลห้าข้อที่สองถือว่าได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สอง กรณีนี้ถือว่า **“ผิดจริยธรรม”**

(๓) ศีลห้าข้อที่สาม หมายถึง “เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม” เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในบุคคลที่คนอื่นเป็นเจ้าของอยู่ การทำผิดศีลข้อนี้ คือ “ประพฤติผิดในกาม” การทำผิดศีลข้อนี้มีองค์ประกอบ คือ หญิงหรือชายมีคนเป็นเจ้าของอยู่ จิตคิดเสพเมถุน ลงมือเสพเมถุน และอวัยวะเพศจรดกัน เมื่อบุคคลได้ทำครบองค์ประกอบนี้แล้วก็เป็นการทำผิดศีลห้าข้อที่สาม ในการทำตั้งครรภ์นี้มิได้มีขั้นตอนใดเลยที่เกี่ยวข้องกับการร่วมประเวณี ดังนั้น หากบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการทำตั้งครรภ์ได้ทำอย่างถูกต้องตามหน้าที่ของตนจึงไม่มีโอกาสทำผิดศีลห้าข้อที่สามกรณีนี้ผู้วิจัยจึงงดเว้นที่จะพิจารณาวินิจฉัยว่าการทำอ้มบุญผิดศีลห้าข้อที่สามหรือไม่

(๔) ศีลห้าข้อที่สี่ หมายถึง “เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ” เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในการรับรู้ข้อเท็จจริงของคนอื่น การทำผิดศีลข้อนี้มีองค์ประกอบ คือ เรื่องไม่จริง จิตคิดพูดให้ผิดไปจากความจริง พูดให้ผิดไปจากความเป็นจริง และคนฟังเข้าใจในคำที่พูด เมื่อบุคคลได้ทำครบองค์ประกอบนี้แล้วก็เป็นการกระทำผิดศีลห้าในข้อที่สี่ ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือในการทำตั้งครรภ์ของบุคคลสามฝ่าย ได้แก่ คู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนและแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน“เป็นการพูดเท็จหรือไม่”

กรณีนี้ แพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์ได้เป็นผู้ทำผิดศีลห้าข้อที่สี่ถือว่า **“ผิดจริยธรรม”** หรือ หากภายหลังได้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์ได้ทำตามข้อตกลง แต่หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์มิได้ทำตามข้อตกลงนั้น เช่น ทำหน้าที่ตั้งท้องแทนเพื่อแสวงหาประโยชน์อื่นใดในทางมิชอบ ซึ่งขัดแย้งกับฐานะหน้าที่และข้อตกลงร่วมกันไว้แต่ต้น หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์ก็จะกลายเป็นผู้ละเมิดสิทธิ์ในการรับรู้ข้อเท็จจริงของแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนหากหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์ทำครบองค์ประกอบความผิดของศีลห้าข้อที่สี่ถือว่าได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สี่ กรณีนี้ถือว่า **“ผิดจริยธรรม** ในทางกลับกันหากทั้งสองฝ่ายได้ปฏิบัติ

ตามข้อตกลงที่ทำไว้ร่วมกันก่อนการทำตั้งครรภ์แทนจึงมิได้ทำผิดศีลห้าข้อที่สี่ กรณีนี้ถือว่าทั้งสองฝ่าย **“ไม่ผิดจริยธรรม”**

(๕) ศีลห้าข้อที่ห้า หมายถึง “เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท” การทำผิดศีลข้อนี้มีองค์ประกอบ คือ สิ่งที่เสพเป็นสุราหรือเมรัย จิตคิดเสพ ลงมือเสพ และสิ่งที่เสพล่วงพ้นลำคอลงไป เมื่อบุคคลได้ทำครบองค์ประกอบนี้แล้วก็เป็นการทำผิดศีลห้าในข้อที่ห้า สำหรับเนื้อหาในข้อนี้อาจไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำตั้งครรภ์โดยตรง หากบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการทำตั้งครรภ์ได้ทำอย่างถูกต้องตามหน้าที่ของตนก็ไม่ถือว่าทำผิดศีลห้าข้อที่ห้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงงดที่จะนำมาวิเคราะห์ในประเด็นนี้

เด็กที่เกิดจากขั้นตอนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทำเด็กหลอดแก้ว ก่อนนำไปสู่การ ตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์แทนโดยหญิงอื่น) นั้น จะมีการนำเชื้ออสุจิของฝ่ายชายและไข่ของฝ่ายหญิงที่ เป็นคู่สมรสกันและต้องการมีบุตรออกมาทำการผสมกันในห้องทดลอง แต่ปัจจุบันกฎหมายอนุญาตให้ใช้ไข่หรืออสุจิอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ของคู่สมรสก็ได้ ดังนั้น จึงอาจมีกรณีที่ตัวอ่อนที่เกิดขึ้นใหม่จะได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม DNA จากคู่สมรสหรือบุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของไข่หรืออสุจิก็ได้

ประเด็นเรื่อง มารดาของเด็กตั้งครรภ์แทน ในทางกฎหมายให้หญิงที่เป็นคู่สมรสเป็นมารดาตามกฎหมาย ไม่ว่าไข่ที่นำมาผสมจะเป็นไข่ของหญิงคู่สมรสหรือไข่ของหญิงอื่น แต่ในทางชีววิทยา มารดาคือเจ้าของไข่ เพราะเป็นผู้ถ่ายทอดพันธุกรรม DNA ในตัวอ่อนที่ผสมแล้วและในวงการแพทย์ก็ใช้วิธีพิสูจน์ความเป็นพ่อแม่ด้วยการตรวจ DNA นั่นคือ ถ้าใช้ไข่ของหญิงคู่สมรส มารดาตามกฎหมายและมารดาตามหลักชีววิทยาจะเป็นคนเดียวกัน แต่ถ้าใช้ไข่ของหญิงอื่น มารดาตามกฎหมายและมารดาตามหลักชีววิทยาจะเป็นคนละคนกัน (ใช้ DNA เป็นตัวตัดสิน) ส่วนมารดาตามหลักพระพุทธศาสนาคือ ผู้ให้กำเนิดชีวิตในครรภ์ซึ่งได้แก่ หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้มีปัญหาข้อถกเถียงเรื่องมารดาของเด็กตั้งครรภ์ตั้งแต่ต้นว่า ใครกันแน่ คือมารดาของเด็กตั้งครรภ์แทนคนที่มีความคิด ความเชื่อ และอาศัยหลักการที่แตกต่างกันก็ได้บทสรุปที่ต่างกัน ความเชื่ออย่างหนึ่ง กฎหมายอย่างหนึ่ง ความจริงอีกอย่างหนึ่ง ทำให้มีความซับซ้อนของปัญหาเรื่องมารดาของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์[409]

นี่คือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากครอบครัวไม่ได้ทำความเข้าใจกับเด็กตั้งแต่ต้น หรือแม้แต่ตัวเด็กเองที่เกิดต่างจากเด็กทั่วไป สังคมอาจยอมรับความเป็นมารดาตามกฎหมาย แต่โตยสายเลือดและจิตที่ ผูกพัน คงเป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์และศึกษาต่อไปว่า ในระยะยาวจะปรากฏเป็นปัญหามากน้อย เพียงใด[410]

ในเรื่องมารดาของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์นี้ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เคยให้ทัศนะโดยอาศัยหลักทางพระพุทธศาสนาว่า เมื่อพูดถึงแม่ แม่เป็นชนนี้ เป็นผู้ให้กำเนิด แล้วใครเป็นชนนีคนตั้งท้อง หรือแม่เจ้าของไข่ นอกจากนั้น แม่เป็นพรหมของลูก พรหมก็คือ มี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ประการต่อมา แม่เป็นบุรพาจารย์ สอนให้ลูกได้พูด รับประทาน เป็นครูคนแรก ระบบ

---

409 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ., ดร., เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

410 เรื่องเดียวกัน, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ., ดร., เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

เหล่านี้จะหายไปหมดเลย แล้วระบบสังคม ระบบครอบครัวจะเป็นอย่างไร[411] ข้อสังเกตของพระพรหมบัณฑิตที่เป็นไปตามทัศนะของพระพุทธศาสนาก็คือ ระบบตั้งครรภ์ทำให้ ระบบครอบครัวและระบบสังคมเกิดความสับสนได้

อนึ่ง ในสมัยพุทธกาลที่ยังไม่มีเรื่องเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์มาเกี่ยวข้องกับการ เกิดปัญหาที่เหมือนกรณีตั้งครรภ์ทุกอย่างจึงยังไม่เคยเกิดขึ้นมา แต่หากจะเทียบเคียงกับเหตุการณ์ ที่มีความคล้ายคลึงว่า การคลอดบุตรออกมาแล้วยกให้คนอื่นไปเลี้ยงดูนั้น นับเป็นการทิ้งบุตรแล้ว จะมีอุทาหรณ์จากอรรถกถาธรรมบทเรื่องสามาวดี มาเทียบเคียงได้ว่า การทำเช่นนั้นก่อให้เกิด วิบากกรรมที่จะต้องได้รับผลกรรมในทำนองเดียวกัน คือ จากอดีตชาติที่นายโกตุหลิกเคยทิ้งลูก จนทำให้ลูกตายในระหว่างการเดินทาง ทำให้ภพชาติต่อๆ มาเมื่อกรรมส่งผลทำให้เกิดมาแล้ว มีเหตุให้มีเศรษฐีมาลวงพ่อแม่โดยขอไปเป็นบุตรบุญธรรม แต่แท้ที่จริงมุ่งหวังที่จะฆ่าให้ตายและจ้าง คนให้พยายามฆ่าให้ตายหลายครั้ง[412] เป็นต้น กรณีแม่ตั้งครรภ์ที่ยกลูกให้คนอื่นทำให้เด็กตกอยู่ใน สภาวะสับสนเรื่องมารดานี้ก็เช่นกัน จะกลายเป็นวงจรกฎแห่งกรรมสำหรับคนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ประเด็นพระพุทธศาสนามีทางออกของปัญหาการทำตั้งครรภ์ให้กับสังคมอย่างไร กล่าวคือ การตั้งครรภ์ด้วยจิตเมตตา เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ต้องการมีผู้สืบทอดสายเลือดก็ถือว่าเป็นบุญกุศล หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำตั้งครรภ์ใช้หลักเมตตา กรุณา คือ มีความรักอยากให้เพื่อนมนุษย์ที่ไม่มีลูกสามารถมีลูกได้อย่างมีความสุข มีความปรารถนาอยากช่วยให้เพื่อนมนุษย์ที่ไม่มีลูกให้สามารถมีลูกได้เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ และใช้หลักเมตตาในการทำตั้งครรภ์เพื่อให้เป็นทานก็จะเป็นทางเลือกหนึ่งที่เป็นทางออกของปัญหาการทำตั้งครรภ์ให้กับสังคม[413]

มุมมองของพระพุทธศาสนากับปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทย จัดเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น สรุปได้ดังนี้

๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือศีลห้ามาตรฐานจริยธรรมสังคมไทย ศีลห้าถือได้ว่าเป็นจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาและเป็นเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยปัญหาพุทธจริยธรรมในสังคมไทย ศีลห้าคือเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวินิจฉัยปัญหาพุทธจริยธรรมในสังคมไทย จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคมไทยคือศีลห้าในพระพุทธศาสนา เหตุผลเพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาและคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยเป็นปุถุชน

การทำตั้งครรภ์เป็นสิ่งผิดจริยธรรมหรือไม่ การวิเคราะห์เรื่องนี้ให้มีความชัดเจนเห็นควรพิจารณาจากแต่ละประเด็นดังนี้

๒) ทัศนะพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนประเด็นที่นำมาใช้ในการพิจารณา ได้แก่

(๑) ทัศนะพื้นฐานด้านกฎหมายของประเทศไทย จากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยการตั้งครรภ์แทนและเป็นการควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการ

---

[411] พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), “อุ้มบุญผิดหลักจริยธรรมหรือไม่”, **[บท สัมภาษณ์]**, สถานีโทรทัศน์ กองทัพบกช่อง ๙, ๒๗ กันยายน ๒๕๕๗, **[ออนไลน์],** แหล่งที่มา, http://www.youtube.com/watch?v= LqOpoVob , [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗].

[412] ข.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๒๒๙-๒๔๖.

[413] อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ศาสตราจารย์ พิเศษ รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

เจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เพื่อมิให้มีการนำตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ไปใช้แสวงหาประโยชน์ตนและผู้อื่นในทางที่ไม่ถูกต้อง

(๒) ทัศนะพื้นฐานทางการแพทย์ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ผู้รับบริการทางการแพทย์ ถือว่าเป็นผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษาจากแพทย์ ผู้ให้บริการทางการแพทย์ ถือว่าแพทย์เป็นผู้มีหน้าที่ต้องให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้ป่วยให้หายจากโรค หากสามารถทำได้ประสบผลสำเร็จ ผู้ป่วยหายจากความเป็นโรคแล้ว แพทย์ก็มีความยินดีและมีความสุข

(๓) ทัศนะพื้นฐานของพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาลยังไม่พบว่า ได้มีการนำเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มาใช้ จึงไม่พบว่า มีการทำตั้งครรภ์แทนในสมัยนั้น ทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์ปกติทั่วไปจะตั้งครรภ์แทนได้ต้องมีองค์ประกอบสามประการ คือ ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กัน หญิงอยู่ในวัยที่จะให้กำเนิดทารกได้ และมีคันธัพพะปรากฏ (ปฏิสนธิวิญญาณ) พระพุทธศาสนามิได้มีข้อห้ามหรือสนับสนุนเกี่ยวกับการทำตั้งครรภ์แทน[414]

เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม ที่นำมาใช้มีอยู่สามเกณฑ์ คือ (๑) เกณฑ์องค์ประกอบการทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ (๒) เกณฑ์หลักคือ ความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล และ (๓) เกณฑ์ร่วมคือ ใช้มโนธรรมความยอมรับของวิญญู ลักษณะและผลของการกระทำ หากคู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนและแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทนมิได้ทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ ทำด้วยจิตเป็นกุศล มีเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนชื่นชมสรรเสริญ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น การกระทำดังกล่าวนี้ ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า “ไม่ผิดจริยธรรม” ตรงกันข้ามหากทำด้วยจิตเป็นอกุศล มีเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า “ผิดจริยธรรม”

สรุป องค์ประกอบของปฏิสนธิในพระพุทธศาสนา ให้ความหมายของการปฏิสนธิต่างกัน เพราะการแพทย์ไม่ได้สนใจเรื่องปฏิสนธิจิต เนื่องจากเกินความสามารถที่จะพิสูจน์ได้ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า จริยธรรมพุทธ ต้องนำองค์ของกาเมสุมิจฉาจารมาวิเคราะห์ ผิดถูกและองค์ประกอบของการเกิด ส่วนประเด็นทางพระพุทธศาสนานั้น มีทางออกของปัญหาการทำตั้งครรภ์แทนให้กับสังคม โดยผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ถ้าไม่ใช้วิธีการทำตั้งครรภ์แทนทัศนะในทางพระพุทธศาสนาอนุโลมให้ทำได้ คือ การรับเด็กชายหรือเด็กหญิงมาทั่วไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เช่น กรณีการรับนางสามาวดีเป็นบุตรบุญธรรม ถือเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา การรับเด็กหญิงหรือชายเป็นบุตรบุญธรรมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะเป็นทางออกของปัญหาการทำตั้งครรภ์แทนให้กับสังคม

ดังนั้น พระสงฆ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาหรือปรัชญาเห็นว่า พุทธศาสนามิได้ห้ามหรือสนับสนุนให้ทำตั้งครรภ์แทนหากผู้ทำได้ทำด้วยจิตที่เป็นกุศล มีมโนธรรม และมีพรหมวิหารธรรม ไม่เป็นไปเพื่อการพานิช เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ แต่ถ้าหากทำด้วยจิตที่เป็นอกุศล ขาดมโนธรรมและขาดพรหมวิหารธรรม เป็นไปเพื่อการพานิช ก็เป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกและไม่ควรทำ เป็นต้น

---

414 เรื่องเดียวกัน, **สัมภาษณ์**, ศาสตราจารย์ พิเศษ รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ ในการบำบัดรักษาภาวการณ์มีบุตรยากสามารถช่วยให้ผู้ที่มีภาวการณ์มีบุตรยาก ได้โดยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อันมีผลทำให้บทบัญญัติทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ ในปัจจุบันในเรื่องความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิด โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในทางพันธุกรรม[415]

ดังที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ แก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนอธิบายว่าเพื่อกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ให้เหมาะสม ตลอดจนควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อน และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์มิให้มีการนำไปใช้ในทางไม่ถูกต้อง[416]

ในพระราชบัญญัติได้ระบุถึง การตั้งครรภ์แทนตามมาตรา ๓ ไว้ว่า การตั้งครรภ์แทนโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ โดยหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีข้อตกลงเป็นหนังสือให้ไว้กับสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายก่อนตั้งครรภ์ว่า จะให้ทารกในครรภ์เป็นบุตรของสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น[417] การทำสัญญาดังกล่าวเป็นการยอมรับความเป็นบิดามารดาของเด็กนั้นไม่อาจพิสูจน์ความตั้งใจหรือเจตนาได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจเจตนาอันเป็นเหตุในความต้องการนั้น

ด้านเจตนาของผู้รับตั้งครรภ์แทน เป็นการพิจารณาถึงผู้รับตั้งครรภ์ว่า มีเจตนาในเรื่องการตั้งครรภ์อย่างไร กล่าวคือเมื่อมีผู้ต้องการมีบุตร ก็มีผู้มารับจ้างตั้งครรภ์เป็นธรรมดา แต่จะถือว่านั่นจะนำไปสู่ปัญหาสังคมหรือไม่ และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เมื่อมีการมองว่าผู้หญิงรับตั้งครรภ์มีการได้รับผลประโยชน์จะถือว่าเป็นการมองคนแค่สินค้า ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การพิจารณาในแง่ของสิทธิ โดยสิทธิในการมีบุตรเป็นเรื่องที่ซื้อขายกันได้หรือไม่ เพราะเมื่อบุคคลมองเห็นความชอบธรรมที่จะมีบุตร ก็เกิดแรงสูงใจให้เกิดการซื้อขายสิทธิในการมีบุตร ซึ่งทำให้เกิดสิทธิในการมีลูก ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดสรรเด็กเป็นเรื่องของคนที่ให้คุณค่าแก่เด็กที่สุด ซึ่งวัดจากความสามารถในการจ่าย แต่การขายสิทธิการสืบพันธุ์ส่งเสริมทัศนคติการมองเด็กเป็นสินค้า ทัศนคตินี้ทำให้ความเป็นพ่อแม่เสื่อมทราม ซึ่งปทัสถานของความรักของพ่อแม่คือความคิดที่ว่าลูกเป็นสิ่งที่โอนให้แก่กันมิได้ การขายถือเป็นความผิด ซึ่งนำไปสู่การอนุญาตสืบพันธุ์นั้นเป็นการบั่นทอนความเป็นพ่อแม่ในแบบที่จะไม่เกิดขึ้น[418]

อย่างไรก็ตามการพิจารณาแง่มุมเงื่อนการซื้อขาย เนื่องจากมีการใช้จ่ายในการตั้งครรภ์และสุขภาพของหญิงผู้รับตั้งครรภ์แทนตามมาตรา ๒๕ เรื่องการขอให้มีข้อตกลงการตั้งครรภ์แทนและ

---

[415] อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ศ.ดร.นพ.เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

[416] เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์, **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ : แก้ไขปัญหาการอุ้มบุญ**, **(ออนไลน์)** แหล่งที่มา **:** https://www.parliament . go.th /ewtadmin /ewt/parliament_.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๒).

[417] พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๒**, ออนไลน์,** แหล่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๒).

[418] ไมเคิล แซนเดล, **เงินไม่ใช่พระเจ้า : ขีดจำกัดทางศีลธรรมของตลาด**, แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล, (หน้า ๘๔-๘๕.

ค่าใช้จ่าย ในการบำรุงสุขภาพของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนในขณะตั้งครรภ์แทนการยุติการตั้งครรภ์แทน การคลอด และหลังคลอด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน หลังคลอดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามสิบวัน[419] และในกรณีที่เกิดข้อผิดพลาด จึงเป็นเรื่องเสี่ยงและที่สำคัญการที่จะมีหญิงแม้จะเป็นญาติก็ตามมาก็ล้วนแต่มีเหตุให้ต้องเรียกร้องค่าใช้จ่ายบางอย่าง และปัญหานี้อาจเป็นการชี้ไปที่เจตนาของผู้ตั้งครรภ์เป็นหลักว่าทำด้วยเจตนาอย่างไร เพราะหากหญิงที่รับตั้งครรภ์นั้นมีเจตนาที่จะรับตั้งครรภ์แทน เพื่อต้องการช่วยเหลือคู่สมรสที่มีบุตรยากให้มีบุตรไว้สืบสกุล ไม่ได้มีเจตนาอื่นก็ถือว่าสามารถทำได้นั้น แต่ก็ยังปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำดังกล่าวยังเกี่ยวพันธ์กับค่าใช้จ่ายบางอย่างที่ไม่อาจคาดเดาได้ รวมถึงเจตนาที่จำเป็นต้องพิจารณาให้ชัดเจน

ด้านจริยธรรมทางการแพทย์ก็เช่นกันในแง่หนึ่งการพิจารณาปัญหาจริยธรรมของผู้เป็นแพทย์นั้นได้ถูกนำเสนอ เพื่อให้แพทย์มีการประพฤติตนตามวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม เพราะปัญหาบางอย่างทางการแพทย์ต้องการพิจารณา ในแง่จริยธรรมว่าควรที่แพทย์จะร่วมตัดสินใจอย่างไรได้บ้าง โดยแง่หนึ่งคือเป็นไปตามหลักการพุทธจริยธรรมที่วางเงื่อนไขศีลธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แต่ละคนว่า การกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ชอบ การกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม เป็นสิ่งที่เกิดจากมโนสำนึก และมโนธรรมของมนุษย์แต่ละคน[420]

นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์[421] ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบกับสังคมไทยว่า ประเทศไทยเองในเรื่องการตั้งครรภ์ยังไม่มีข้อห้ามที่ชัดเจน แต่ในเรื่องของทางการแพทย์โดยเฉพาะแพทยสภาเอง ก็ได้ออกกฎหมายมาเพื่อบังคับมีกฎเกณฑ์อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นต้องมีการพูดคุยกันใน ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายแพทยสภา ฝ่ายคู่สมรสที่ต้องการมีบุตร และฝ่ายแม่ที่รับจ้างตั้งครรภ์แทนสรุปคือ คู่สมรสที่ต้องการอยากมีบุตร แต่ไม่สามารถมีบุตรได้ ทางเลือกที่ดีคือความเป็นธรรมชาติ ใช้การดำเนินชีวิตแบบธรรมชาติ จะดีที่สุดคือมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ ยอมรับในสภาพตัวเอง

ดังนั้น แพทย์นั้น จะเป็นผู้มีจริยธรรมหรือไม่ แพทย์ประพฤติผิดจากจริยธรรมได้หรือไม่ และปัญหาเรื่องจิตใจของแพทย์ว่ามีคุณธรรมที่จะประพฤติจริยธรรมหรือไม่ ปัญหาเหล่านี้ ล้วนนำไปสู่การพิจารณาว่า มีความจำเป็นต้องให้ความรู้ด้านจริยธรรมในแพทย์ เช่น สูตินรีแพทย์ ที่ทำเกี่ยวกับเรื่องการเจริญพันธุ์ เป็นสูตินรีแพทย์ทั่วไป กุมารแพทย์ พยาบาลที่เกี่ยวข้อง อาจมีการอบรมด้านนี้เสริมไปกับการอบรมวิชาการ[422] โดยพุทธจริยธรรม ได้มองถึงความเป็นแพทย์นั้น ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ หรือทำอาชีพด้วยความสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ อาชีวะหรืออาชีพ คือการหาเลี้ยงชีพ ถ้ามองง่ายๆ คือการได้เงินได้ทอง ได้ผลตอบแทนหรือสิ่งของเครื่องใช้ เป็นเครื่องมือการเลี้ยงชีพตน ส่วนคำว่าสัมมา คือความถูกต้องเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือทำให้เกิดผลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของอาชีพนั้น ซึ่งงานทางด้านการแพทย์

---

419 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๗, **ออนไลน์** แหล่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf, (๓๐ มกราคม ๒๕๖๒).

420 มานิตย์ จุมปา**, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, (**กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย**, ๒๕๕๒), หน้า** ๓๐.

421 อ้างแล้ว, สัมภาษณ์, นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์, เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

422 พญ.จาเน็ต หลายอำนวย, สูตินรีแพทย์ แพทย์ชำนาญการ กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลเจ้าพระยายมราช จ.สุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

คือการรักษาพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยบำบัดโรค และรักษาคนไข้ให้หายเจ็บป่วย ย่อมต้องการผลที่ตรงแท้แน่นอน คือคนไข้หายเจ็บป่วย มีสุขภาพดีเป็นอาชีพที่เป็นไปเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เกื้อหนุนชีวิตและสุขภาพของประชาชน และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม[423]

การแก้ปัญหาเรื่องการตั้งครรภ์แทน ว่าผิดกฎหมายหรือผิดจริยธรรมอย่างไร สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

๑) ควรมีการแยกแยะ ถึงบุตรที่เกิดขึ้นมา ความเหมาะสมและศีลธรรม

๒) แม่ตามกฎหมายควรเป็นของใคร

๓) แม่ตามหลักชีววิทยาควรเป็นของใคร

๔) แม่ตามหลักพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน ถึงความหมาย

๕) สิทธิเสรีภาพของลูกตั้งครรภ์ที่ควรมีสิทธิรู้และเข้าใจ ในการตัดสินใจยอมรับ เพื่อไม่ให้เป็นปัญหาทางด้านจิตใจต่อไปในอนาคต สิ่งเหล่านี้ถ้าเราอธิบายให้ทั้งฝ่ายคู่สมรส ผู้รับฝากท้อง และฝ่ายบ้านเมือง เข้าใจ ปัญหาก็จะทุเลาลงได้[424]

การตั้งครรภ์แทน (Surrogacy) จะมีข้อดีในหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สามารถช่วยคู่สมรสที่ฝ่ายหญิงไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ให้สามารถมีบุตรได้อย่างไรก็ดี การตั้งครรภ์แทนอาจนำไปสู่ปัญหาหรือผลกระทบในหลายด้าน เช่น ปัญหาในทางจริยธรรม ศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน รวมทั้งปัญหาในทางกฎหมายและปัญหาด้านศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ก็ถือว่าเป็นอีกปัญหาที่มีความสำคัญ ซึ่งแต่ละประเทศจะต้องให้ความสนใจ และตระหนักถึงเรื่องนี้ด้วย[425]

เนื่องจากการตั้งครรภ์แทนนั้นมีที่มาจากหลายกรณีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์แทนที่เกิดจากอสุจิของคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรกับไข่ของผู้รับตั้งครรภ์แทน การตั้งครรภ์แทนที่เกิดจากเชื้ออสุจิกับไข่ของคู่สมรสที่ต้องการมีบุตร การตั้งครรภ์แทนที่เกิดจากเชื้ออสุจิของผู้ต้องการมีบุตรกับไข่ที่ได้รับการบริจาค การตั้งครรภ์แทนที่เกิดจากไข่ของผู้ต้องการ มีบุตรกับอสุจิที่ได้รับการบริจาค และรวมไปถึงการตั้งครรภ์แทนที่ทั้งเชื้ออสุจิและไข่มาจากการบริจาค โดยการตั้งครรภ์แทนมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์แทนที่ทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น (Attruistic Suregacy) ซึ่งทำไปเพื่อช่วยเหลือให้บุคคลอื่นสามารถมีบุตรได้ โดยไม่มีประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เข้ามาเกี่ยวข้อง และการตั้งครรภ์แทนที่ทำเพื่อประโยชน์ ในเชิงพาณิชย์ (Commercial Surrogacy) ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำไปเพราะหวังในกำไรสินจ้างเพียงอย่างเดียว[426]

ในด้านเครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทยเข้าร่วมการประชุมเพื่อหารือร่วมกันระหว่าง ภาครัฐและภาคประชาสังคม ในการรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ตามกลไก

---

423 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๕๒.

424 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

425 อ้างแล้ว, สัมภาษณ์, ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูน, เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

426 ปทิตตา ไชยปาน, ปัญหาการตั้งครรภ์แทนกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, **วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้าบทคัดย่อ.

Universal P Review (UPR) โดยได้จัดทำคำแถลงการณ์เรื่องสิทธิเด็กเพื่อขอรายงานต่อภาครัฐ ในส่วนของกลุ่มสิทธิเด็ก ซึ่งแบ่งเป็นประเด็น ๗ เรื่อง[427] ได้แก่

๑. อายุขั้นต่ำของการรับผิดทางอาญา

๒. การละเมิดและการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กที่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์

๓. การลงโทษเด็กทางร่างกาย

๔. การกำหนดสถานะบุคคลสำหรับเด็กไร้สัญชาติ

๕. ความรุนแรงต่อเด็ก

๖. สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

๗. ประเด็นด้านการศึกษาโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียน

อาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลสถานการณ์เด็กและเยาวชน จากการวิเคราะห์โดยใช้ชุดข้อมูลที่เป็นระดับชาติและมีการเผยแพร่ โดยรวมชุดข้อมูลมีจำนวนมาก และประเด็นการพัฒนาทางกายภาพค่อนข้างครบถ้วน มีบางชุดข้อมูลที่มีแหล่งข้อมูล ๒ แหล่ง และมีความไม่ตรงกันบ้าง แต่จัดว่าไม่คลาดเคลื่อนมากนัก

อย่างไรก็ตาม ความถี่ในการจัดเก็บและการเผยแพร่ข้อมูลอาจเป็นปัญหาอยู่บ้าง ยกตัวอย่างชุด ข้อมูลว่าด้วยพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในช่วงวัย ๖-๑๒ ปี พบมีการจัดเก็บ และเป็นข้อมูลระดับชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ หลังจากนั้นไม่เห็นรายงานผลข้อมูลนี้ในระดับชาติอีก ซึ่งข้อมูลด้าน IQ จัดเป็นชุดข้อมูล ที่มีความสำคัญ และควรจะมีการจัดเก็บและเผยแพร่เป็นประจำทุกปี อีกประเด็นที่ควรจะกล่าวถึงไว้ในเรื่องข้อมูล คือ เนื้อหาของข้อมูลที่ควรมีการจัดเก็บ แต่ไม่ได้เก็บ

สอดคล้องกับ นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ เลขาธิการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.)[428] กล่าวว่า ที่ผ่านมามีการตั้งครรภ์แทนและผู้ว่าจ้างนำกลับไปแล้วไม่น้อย ขณะที่ยังมีอีกมากพอสมควรที่รับจ้างโดยตั้งครรภ์อยู่เวลานี้ ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญแก้ไข เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เกี่ยวกับเด็กและผู้หญิง ซึ่งรวมถึงการผลักดันร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ให้มีผลบังคับโดยเร็ว

โดยเฉพาะพวกเรามักละเลยความสำคัญของสิทธิมนุษยชน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการเรื่องความมีศักดิ์ศรี ความยุติธรรม ความเท่าเทียม ความเคารพ และความเป็นอิสระ หลายครั้งเราจะลุกขึ้นมาต่อสู้และให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนก็ต่อเมื่อสิทธิของเราถูกละเมิด แต่ในความเป็นจริง สิทธิมนุษยชนนั้นถูกละเมิดตลอดเวลา ยังมีคนนับพันทั่วโลกที่ไม่ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และถูกจำคุกเพียงเพราะความคิดหรือความเชื่อบางอย่างของพวกเขา อีกทั้งพลเมืองยังตกเป็นเป้าโจมตีในสงคราม เด็กๆ ถูกบังคับให้ออกไปรบ การข่มขืนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทำร้ายคน นี่คือเหตุผลว่าทำไมเราจึงไม่ควรละเลยความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และทำไมสิทธิมนุษยชนจึงควรถูกคุ้มครองตามกฎหมาย เพื่อที่เราจะได้เอาผิดและดำรงความยุติธรรม เมื่อรัฐหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งละเมิดสิทธิมนุษยชน

---

427 อ้างแล้ว, สัมภาษณ์, ทองพูล บัวศรี, เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

428 บทความไทยรัฐออนไลน์, กฎหมายอุ้มบุญ, **ออนไลน์**, แหล่งที่มา, https://www.thairath.co.th /content/442052. [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

ทองพูล บัวศรี[429] ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ด้านเครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทย ได้รวมตัวกันก่อตั้งองค์กรที่ทำงานด้านเด็กในทุกมิติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกันภายในเครือข่าย ตลอดจนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคมในการดำเนินงานให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พิธีการเลือกรับที่เกี่ยวข้อง และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีพันธกิจเพื่อรณรงค์ ผลักดัน ติดตาม และเสนอแนะต่อภาครัฐและภาคประชาสังคมเกี่ยวกับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กให้เป็นไปตามอนุสัญญา ว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติและพิธีสารเลือกรับ รวมทั้งข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็กสหประชาชาติ และมีวัตถุประสงค์ คือ

๑. เป็นช่องทางการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมสร้างศักยภาพ และสนับสนุนการทำงาน กันของสมาชิก “เครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทย” ในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

๒. ประสานงาน ติดตาม และเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบของ “เครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทย” การดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับ รวมทั้งข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็ก

๓. ประสานความร่วมมือการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคมให้ ไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และพิธีสารเลือกรับ รวมทั้งข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็ก สหประชาชาติ

๔. รณรงค์ ผลักดันเชิงนโยบาย สะท้อน และให้ข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานภาครัฐ และ ประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก ให้ปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ

ข้อคิดสำหรับการแก้ปัญหา ว่าควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญา[430] โดยอาศัยเจตนารมณ์ของกฎหมาย และคุณธรรมทางกฎหมาย เป็นพื้นฐานในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ให้มีความชัดเจนแน่นอน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม สอดคล้องกับสิ่งที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๗๑ วรรคสอง และมาตรา ๒๘๙(๑) ประสงค์คุ้มครอง ไม่ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องขอบเขตความรับผิดทางอาญา กรณีที่ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุคคลผู้มีความสัมพันธ์ กับการตั้งครรภ์แทน คือ บิดามารดาผู้ว่าจ้าง ผู้บริจาคเชื้ออสุจิหรือไข่ หญิงที่ตั้งครรภ์แทน และสามี ของหญิงที่ตั้งครรภ์แทนหากมี เพื่อให้กฎหมายอาญามีความชัดเจนแน่นอนมากขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑ โดยบัญญัตินิยามศัพท์ของคำว่าบุพการี ไว้ดังนี้

ความหมายในบทนิยามศัพท์ ตามมาตรา ๑ “บุพการี หมายความว่า บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดาตามสายโลหิต ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป อันได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ทั้งนี้มิให้รวมถึงผู้บริจาคเชื้ออสุจิหรือไข่ให้คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายหญิงที่ตั้งครรภ์แทน และถ้าหากหญิงนั้นมีสามีก็มิให้รวมถึงชายผู้เป็นสามีของหญิงนั้นด้วย”[431]

---

429 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ทองพูล บัวศรี, เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

430 อ้างแล้ว, **สัมภาษณ์**, ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ, เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

431 เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕.

นอกจากนี้เหตุผลพิเศษที่มาจากอิทธิพลของศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี การกระทำความผิดเพียงเล็กน้อยต่อบุคคลในครอบครัว อำนาจรัฐก็ไม่อาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้ ในขณะที่หากเป็นการกระทำความผิดที่ร้ายแรงถึงแก่ชีวิตก็เป็นสิ่งที่ผิดบาป และเป็นอาชญากรรมที่มีความร้ายแรง อย่างยิ่งในสายตาประชาชนทั่วไป ดังนั้น จึงควรกำหนดให้การกระทำต่อบิดามารดาผู้ว่าจ้างเป็นบุพการีในประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้ขอบเขตของคำว่าบุพการีในประมวลกฎหมายอาญาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน[432]

๒. ด้านปัญหาของการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย คือ ไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับกับการตั้งครรภ์แทนอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่อาจควบคุมและบังคับให้ การตั้งครรภ์เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดสถานะของบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายดังที่เกิดเป็นกรณีพิพาทมาแล้ว แม้ว่าจะมีประกาศแพทยสภาบังคับใช้ในเรื่องนี้ แต่ก็มีหลักเกณฑ์เฉพาะในส่วนของวิธีการรับตั้งครรภ์แทนเท่านั้น เมื่อมีการเสนอ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ จึงได้มีการเพิ่มเติมในส่วนของการกำหนดสถานะ และกำหนดวิธีการตั้งครรภ์แทนให้มี ความชัดเจนขึ้นแต่ยังไม่อาจมีผลใช้บังคับได้ในปัจจุบัน เห็นควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ในการตั้งครรภ์แทน กล่าวคือ

(๑) กำหนดให้การผสมเทียมต้องกระทำต่อหญิงที่มีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว เท่านั้น และจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสามี เนื่องด้วยเหตุผลว่าการตั้งครรภ์ตลอดอายุครรภ์นั้น จะต้องอาศัยประสบการณ์ในการดูแลครรภ์ ดูแลตนเอง และมีความอดทนอย่างสูง จึงอาจเกิดปัญหากับหญิงที่ไม่เคยตั้งครรภ์แทนมาก่อน และหญิงที่มีสามีแต่ไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ตามปกติกับสามีของตนได้

(๒) การกำหนดเงื่อนไขและวิธีการดำเนินการตั้งครรภ์แทน การใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิและไข่ของสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครรภ์แทน ห้ามใช้ไข่ของหญิงที่ตั้งครรภ์แทน การกำหนดเงื่อนไขเช่นนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการรับตั้งครรภ์แทนโดยสมบูรณ์หรือการตั้งครรภ์แท้ (Gestational Surrogacy) อาจกล่างได้ว่าการกำหนดเงื่อนไขนี้ เพราะหากไม่มีการบัญญัติไว้ อาจมีการใช้วิธีการรับตั้งครรภ์แทนโดยไม่สมบูรณ์ หรือ ตั้งครรภ์เทียม (Traditional Surrogacy)

(๓) กำหนดให้คู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตร ได้เป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน เนื่องจากคู่สมรสที่มีเจตนาเริ่มแรกที่ประสงค์จะมีบุตรย่อมเป็นบุคคลที่จะเลี้ยงดูเด็ก และเป็นสถาบันครอบครัวเดียวกันกับเด็กต่อไป มิเช่นนั้นแล้วอาจทำให้หญิงที่ตั้งครรภ์แทน เป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งที่ไม่มีสายโลหิต เดียวกัน และไม่ได้เลี้ยงดูหรืออยู่อาศัยกับเด็ก นอกจากนี้หากหญิงที่ตั้งครรภ์แทนมีสามี สามีของหญิงก็จะเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ซึ่งในทางความเป็นจริง ไม่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวโยง[433]

---

[432] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

[433] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘.

การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยตามหลักพุทธจริยธรรมได้โยงกับปัญหาการตั้งครรภ์ทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านกฎหมาย การแพทย์ และจริยธรรม สรุปได้ดังนี้[434]

ตารางที่ ๔.๑ การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยตามหลักพุทธจริยธรรม

ปัญหาการตั้งครรภ์แทน	การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน	ผลที่ได้รับ	สรุป
๑. ด้านจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา			
๑.๑ ปัญหาด้านจริยธรรมสังคม - ความเป็นบิดามารดา - ความเป็นนักกฎหมายและแพทย์	**๑.๑ การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน ด้านจริยธรรมสังคมด้วย พรหมวิหาร ๔ หลักทิศ และสังคหวัตถุ ๔** - ความเป็นบิดามารดาตามหลักพรหมวิหารและหลักทิศ - ความเป็นนักกฎหมายและแพทย์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔	-หลักปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยเน้นที่หลักธรรมที่เกิดตามมานี้จึงไม่ได้มุ่งไปที่การเกิดหรือวิธีการได้มาซึ่งบุตร แต่เป็นการเน้นธรรมะหรือผลที่เกิดตามมาเป็นสำคัญ - มีหลักธรรมหรือความเป็นจริง	การตั้งครรภ์แทนทำได้
๒.๒ ปัญหาด้านจริยธรรมส่วนบุคคล - กรรม - คุณค่าทางสังคม	**๒.๒ การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน ด้านจริยธรรมส่วนบุคคลด้วยหลักการออกบวช** - ดับทุกข์ที่สาเหตุแห่งทุกข์คือความอยาก - การหลุดพ้นจากสมมติ	- ไม่สร้างกรรมใหม่ อันเป็นการสร้างทุกข์ใหม่ ทั้งในแง่ความรักที่ทำให้เกิดทุกข์ ทั้งในแง่การสร้างกรรมใหม่ ซึ่งไม่นำไปสู่ความทุกข์ไม่สิ้นสุด -ไม่ยึดติดในสมมติ เป็นผู้เห็นภัยในการเกิด และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด	**การตั้งครรภ์แทนไม่ควรทำ**
๒. ด้านการแพทย์			
๒.๑ ปัญหาด้านเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ - การเกิดของมนุษย์	**๒.๑ การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนด้านเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์** - พืชนิยาม ความจริงด้านการเกิด	- เข้าใจข้อมูลและศึกษาให้รอบด้านในเรื่องการตั้งครรภ์ด้วยการรับฟังจากแพทย์ด้านกระบวนการทางเทคโนโยลีเจริญพันธุ์	การตั้งครรภ์แทนทำได้

[434] พระมหานันทกรณ์ เกษอินทร์ ดร. และคณะ, พุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทย, **รายงานวิจัย**, ทุนอุดหนุนวิจัย งบประมาณ ๒๕๕๙, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๙๗.

- การทำลายชีวิต - ข้อกำหนดนั้นเกี่ยวกับมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.๒๕๔๐	- ศีล ข้อ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ และข้อ ๓ ห้ามประพฤติผิดในกาม - ปัญญาแบบสัมมาทิฏฐิ คือ ปรโตโฆสะ การฟังเหตุผลผู้อื่น และโยนิโสมนสิการ การรู้จักคิดถึงผลดีผลเสีย	- เรียนรู้ถึงผลดีผลเสียทางด้านศีลธรรม จากพระภิกษุหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา รวมถึงสังคมรอบข้าง - คิดพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการตัดสินใจว่าควรจะทำหรือไม่ควรทำ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์	
๒.๒ ปัญหาด้านจริยธรรมทางการแพทย์ - สิทธิในการมีชีวิต - ภาวะธรรมชาติแบบอัตวิสัยที่รู้สึกถึงผู้อื่น	**๒.๒ การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนด้านจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม** - จริยธรรมทางการแพทย์ตามหลักสัมมาอาชีวะ - ธัมมัญญู ผู้รู้จักเหตุ - อัตถัญญู ผู้รู้จักผล - อัตตัญญู ผู้รู้จักตน - มัตตัญญู ผู้รู้จักประมาณ - กาลัญญู ผู้รู้จักเวลา - ปริสัญญู ผู้รู้จักชุมชน - ปุคคลัญญู ผู้รู้จักบุคคล	- แพทย์ควรใส่ใจในชีวิตมากกว่าอาชีพหรือตนเอง เป็นการใส่ความรู้สึกมากกว่าจะใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตมากเกินไป แต่ควรช่วยส่งเสริมคุณธรรมแห่งความเป็นมนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น - รู้หลักการและข้อกำหนดต่างๆ เหล่านี้จึงสัมพันธ์กับหน่วยงานจำนวนมาก เพื่อพิจารณาในรายละเอียดผ่านการคิด พิจารณาแก้ไข ตัดสินใจ	การตั้งครรภ์ทำได้
๓. ด้านกฎหมาย			
๓.๑ ปัญหาตัวบทกฎหมาย - พระราชบัญญัติคุ้ม ครองเด็กที่เกิดด้วยอาศัยเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘	**๓.๑ การการปัญหาการตั้งครรภ์แทน ด้านตัวบทกฎหมาย** - ศีล - สัมมาวาจา เจรจาชอบ - สัมมากัมมันตะ การงานชอบ - สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ	-การจำกัดการกระทำโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น (ข้อห้าม) -ขณะเดียวกันการมีข้อควรปฏิบัติที่ต่างออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติไม่ผิดสร้างความเป็นปกติสุขให้แต่ละชีวิตไม่เป็นโทษภัยต่อกัน ก็เพื่อให้หมู่ชนไม่เบียดเบียนกันจนเดือดร้อนมากขึ้น **(ข้ออนุญาต)**	การตั้งครรภ์แทนทำได้
๓.๒ ปัญหาด้านสิทธิบุคคลตามกฎหมาย	**๓.๒ การแก้ปัญหาตั้งครรภ์แทน ด้านสิทธิบุคคล** - เจตนาของสามีภรรยา - เจตนาของผู้รับอุ้มบุญ	-เจตนาที่มีฉันทะและเมตตาของสามีและภรรยาที่ต้องการบุตรและผู้รับอุ้มบุญต้องมีเจตนาที่ไม่ได้ต้องการบางอย่าง	การตั้งครรภ์แทน ทำได้

	- ฉันทะ ความพอใจ - เมตตา ความรัก	สนองตัวเอง แต่เป็นการยืนยันให้เห็นความดีที่เด็กนั้นจะได้มีโอกาสรับการเกิดเป็นมนุษย์	

๔.๓ ข้อคิดเห็นและทางออกของการตั้งครรภ์แทน

๔.๓.๑ พระพุทธศาสนามีทางออกหรือไม่อย่างไรกับการตั้งครรภ์แทน

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า พัฒนาการกำเนิดชีวิตของมนุษย์ มีองค์ประกอบ ๒ ส่วนคือ ร่างกายกับจิตใจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า รูปกับนาม ได้แก่ขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ รูปคงเป็นรูป, เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นนาม พระผู้มีพระภาคตรัสพัฒนาการด้านร่างกายของมนุษย์ว่า รูปนี้เป็นกลละก่อน จากกลละเกิดเป็นอัพพุทะ จากอัพพุทะเกิดเป็นเปสิ จากเปสิเกิดเป็นฆนะ จากฆนะเกิดเป็น ๕ ปุ่ม มีผม ขน และเล็บเป็นต้น มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดาก็เลี้ยงอัตภาพอยู่ด้วยโภชนาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น ส่วนของจิตใจก็มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าร่างกาย จิตมีความหมายหลัก ๔ อย่างคือ

๑) คิดหรือรู้ หมายถึง รู้อารมณ์ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๒) ก่อหรือสร้าง หมายถึง ก่อหรือสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ให้วิจิตรพิสดาร รวมถึงการคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์โลกแห่งจินตนาการด้วย

๓) เก็บหรือสั่งสม หมายถึง เก็บหรือสะสมกรรมและกิเลสทั้งหลาย

๔) วิจิตร หมายถึงวิจิตรในธรรมชาติของตัวจิตเองด้วยมนุษย์เกิดมาจะมีความเจริญก้าวหน้าเป็นสมาชิกที่ดีต่อสังคม ต้องพัฒนาด้านคุณธรรมด้วย ภาวนา ๔ ประการ คือ (๑) กายภาวนา พัฒนากายคือพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือทางกายภาพ (๒) ศีลภาวนา พัฒนาศีล คือพัฒนาความประพฤติ (๓) จิตตภาวนา พัฒนาจิต คือการอบรมพัฒนาจิตใจ ๔) ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา คือฝึกอบรมพัฒนาปัญญาให้เจริญงอกงามจนเกิดความรู้แจ้งชัดตามเป็นจริง และมีพรหมวิหารธรรม คือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ ๔ อย่างคือ เมตตา ความรัก กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความเบิกบาน พลอยยินดี และ อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง

จากการตรวจสอบหลักฐานการวิจัย ยังพบว่างานวิจัยของรัตนะ ปัญญาภา ได้วิจัยและนำเสนอข้อค้นพบปัญหาการตั้งครรภ์แทนว่าอาจก่อให้เกิดปัญหาเชิงจริยศาสตร์สำคัญ ๒ ประเด็นคือ ประเด็นแรก ปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นมารดาที่แท้จริงของทารกในครรภ์ของหญิงที่ตั้งครรภ์แทน และอีกประเด็นคือปัญหาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และปัญหาเชิงจริยศาสตร์ในการค้ามนุษย์

ประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์แทนในมิติของกฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่ถือว่า มารดาผู้ตั้งครรภ์แทน ทารก และหญิงเจ้าของเชื้อ อาจมีความสัมพันธ์โดยสายโลหิตในสังสารวัฏมาก่อน การตั้งครรภ์แทนถือว่าเป็นกรรมดีถ้าทำด้วยกุศลเจตนาและมีจุดมุ่งหมายที่ชอบธรรม บุคคลที่เป็นเจ้าของ

เชื้อสืบพันธุ์เท่านั้นถือว่า เป็นบิดามารดาที่แท้จริงของทารก และการตั้งครรภ์แทนที่ทำในกรณีเพื่อการพาณิชย์ถือว่าเป็นการทำลายคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์[435]

๔.๓.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่มีต่อสังคมไทยเป็นอย่างไร

(๑) ด้านพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งด้านพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์และด้านกฎหมาย ผู้วิจัยพบว่า ต่างก็อธิบายถึงพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้ชี้ชัดว่าการตั้งครรภ์ของหญิงที่รับจ้าง หรืออุ้มท้องแทน คู่สมรสไม่ผิดศีลธรรม แต่ทั้งนี้ก็ต้องยึดหลักศีลธรรมพื้นฐาน คือศีล ๕ กล่าวคือ ศีลห้าในฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา

คำว่า “พื้นฐาน” มีความหมายว่า “สิ่งที่เป็นหลักเบื้องต้น” เมื่อกล่าวถึงศีลห้าฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา จึงมีความหมายว่า ศีลห้าเป็นหลักจริยธรรมเบื้องต้นขั้นต่ำสุด ที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องมี หากพิจารณาดูเนื้อหาของศีลห้าแต่ละข้อจะเห็นได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่จะทำให้สังคมมีความสงบ และเกิดสันติสุขได้ ทัศนะของพระพุทธศาสนาเห็นว่า หากสังคมใดขาดศีลห้าเพียงข้อหนึ่งข้อใดก็จะทำให้คนในสังคมเกิดความครั่นคร้าม ความเกรงขาม รู้สึกพรั่นพรึงสะทกสะท้านหวาดกลัว เป็นสังคมที่ขาดความงบและขาดสันติสุข

ดังนั้น ศีลห้าจึงเป็นข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุดที่แต่ละสังคมควรต้องมีสิ่งนี้ เพื่อทำให้สังคมสงบสุข ด้วยเห็นผลดังกล่าวมาแล้วเราจึงกล่าวได้ว่า “ศีลห้าฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา”

เมื่อศึกษาเข้าไปอีกจะพบว่า จุดมุ่งหมายของศีลห้าในพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธองค์นำมาสอนและแนะนำให้เรานำมาใช้ปฏิบัติ เมื่อวิเคราะห์ดูให้ดีแล้วก็คือหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมาย “เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในตัวเอง หรือสิทธิ์ในทรัพย์สิน และสิ่งที่เขารักใคร่ผูกพัน”[436] ศีลในแต่ละข้อเป็นการห้ามเพื่อมิให้ละเมิดสิทธิ์ของบุคคลอื่น ได้แก่

(๑) เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในชีวิตของคนอื่น

(๒) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนอื่น

(๓) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในบุคคลที่คนอื่นเป็นเจ้าของอยู่

(๔) เป็นผู้เว้นจากการขาดพูดเท็จ ข้อนี้เป็นการห้ามละเมิดสิทธิ์ในการรับรู้ข้อเท็จจริงของคนอื่น และ

(๕) เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นการห้ามสิ่งที่เป็นสาเหตุสนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดศีลสี่ข้อข้างต้นนั้น ศีลข้อที่ห้านี้มีจุดประสงค์หลักคือเพื่อปกป้องการละเมิดสิทธิ์ปัจเจกบุคคลในสังคมเช่นเดียวกันกับสี่ข้อข้างต้น เพียงแต่สี่ข้อข้างต้นนั้นเป็นการปกป้องสิทธิ์ของปัจเจกบุคคลโดยตรง แต่สำหรับข้อที่ห้านี้เป็นการ

---

[435] รัตนะ ปัญญาภา, “การตั้งครรภ์แทนตามแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ : อุ้มบุญหรืออุ้มบาป”**, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ : ๑๓ ฉบับที่ : ๑ เลขหน้า : ๘๙-๑๐๙ ปีพ.ศ. : ๒๕๖๐.

[436] สมภาร พรมทา, **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต,** หน้า ๖๒.

ปกป้องสิทธิ์ของปัจเจกบุคคลในสังคมโดยอ้อม คือ เมื่อบุคคลเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทหรือปราศจากสติสัมปชัญญะแล้วก็เป็นเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่นได้ด้วย

นอกจากนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะนำมาแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน คือหลักเมตตาธรรม คือในกระบวนการตั้งครรภ์ต้องอาศัยเรื่องของเมตตา เนื่องจากสังคมมองว่า การรับตั้งครรภ์แทนนั้น จัดว่าเป็นความเมตตา ช่วยเหลือให้คู่สมรสที่ไม่สามารถ ตั้งครรภ์ได้ ได้มีบุตรสมความปรารถนา จะได้มีครอบครัวที่สมบูรณ์ สำหรับประเด็นนี้ ผู้วิจัย วิเคราะห์แล้วมีความเห็นแตกต่างคือ ในกระบวนการตั้งครรภ์นั้นมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง การจะสรุปว่า การตั้งครรภ์นั้น ถือเป็นการกระทำที่เกิดจากความเมตตาหรือไม่ ควรมีการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่ายอย่างครอบคลุม เมตตาคือปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ แต่ถ้าการเมตตาฝ่ายหนึ่ง เป็นเหตุให้ขาดความเมตตาต่อผู้อื่นซึ่งเป็นอีกฝ่าย แล้วจะสรุปว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเกิดจากความเมตตาคงไม่ได้ ซึ่งกระบวนการตั้งครรภ์นี้ก็เป็นเช่นนั้น คือ มีความเมตตาเกิดขึ้นก็จริง แต่ไม่ได้เมตตาต่อทุกฝ่าย ซึ่งสิทธิความเป็นมนุษย์นั้น ทางสังคมถือว่า ชีวิตทุกชีวิตมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่มีใครมีสิทธิเหนือชีวิตของผู้อื่น การทำลายหรือเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เพื่อสร้างความสุขแก่ตนเองนั้น ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์พึงมีต่อกัน จาก แนวคิดนี้ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์คุณธรรมเรื่องความเมตตาระหว่างหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนกับคู่สมรส และหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนกับชีวิตที่เกิดมาใหม่จากการตั้งครรภ์

(๒) ด้านการแพทย์

จากการศึกษาค้นคว้าและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งด้านพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์ พบว่า เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ ต้องมีกฎหมายที่ชัดเจนรองรับ ดังที่แพทยสภาได้ประกาศพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘

นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้อธิบายว่า เพื่อป้องกันปัญหาวุ่นวายที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กในอนาคต ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อมีการบริจาคเซลล์สืบพันธุ์ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเชื้ออสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อน ซึ่ง นำมาใช้ในการปฏิสนธิ ผู้บริจาคตัวอ่อน และเด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนที่บริจาคดังกล่าวก็ไม่สมควรจะ มีสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดกอีกต่อไป ด้วยเหตุผลเพราะว่าการออกกฎหมายกำหนดจำกัดสิทธิระหว่างกันของผู้ที่บริจาคไปแล้ว ก็ไม่ควรที่จะให้มีความเกี่ยวพันใด ๆ กันต่อไปอีก เพราะหากไม่มีกฎหมาย บัญญัติไว้เช่นนี้อาจจะก่อให้เกิดการกล่าวอ้างหรือความสับสนแก่เด็กต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุดก็ได้

ด้านมาตรการควบคุมและกำกับดูแลเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ประเด็นนี้ ในทางการศึกษา พบว่า สามารถกำหนดมาตรการควบคุมและกำกับดูแลเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ๓ แนวทาง คือ

๑) การจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิด โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์(กคพ.) เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีลักษณะเป็นกฎหมายแม่บทจึงควรมีการยืดหยุ่นเกี่ยวกับการควบคุมเทคโนโลยี ช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ และกำกับนโยบาย เพื่อคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญ พันธุ์ทางการแพทย์ ตลอดทั้งทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน การศึกษาวิจัยทางจริยธรรมกฎหมาย หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ดังนั้น การให้ความเห็นชอบต่อแพทยสภาในการออกประกาศเกี่ยวกับการให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการ ใช้ตัวอ่อนที่เหลือใช้

จากการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตร ยากของสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อการศึกษาวิจัย จึงเป็นสิ่งที่ควรนำมากำหนดไว้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ (กคพ.) โดยให้กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินการของคณะกรรมการ ดังกล่าว

๒) การกำหนดหลักเกณฑ์การให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ดังต่อไปนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีคุณสมบัติและต้องปฏิบัติตามมาตรฐานในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามที่แพทยสภาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศกำหนด ก่อนให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ จะต้องจัดให้มีการตรวจ และประเมินความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจและสภาพแวดล้อมของผู้ขอรับบริการและของผู้บริจาคอสุจิ หรือไข่ที่จะนำมาใช้ดำเนินการ รวมทั้งการป้องกันโรคที่ อาจมีผลกระทบต่อเด็กที่จะเกิดมาด้วย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่แพทยสภาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศกำหนด การสร้าง เก็บรักษา ใช้ประโยชน์จากตัวอ่อน หรือทำให้สิ้นสภาพการเป็นตัวอ่อน ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่แพทยสภา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศกำหนด แต่จะกำหนดให้เก็บรักษา หรือใช้ประโยชน์จากตัวอ่อนที่มีอายุ เกินกว่าสิบสี่วันนับแต่วันปฏิสนธิไม่ได้ ทั้งนี้ อายุของตัวอ่อนไม่นับรวมระยะเวลาในการแช่แข็งตัวอ่อน

ในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ ผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อาจทำการตรวจวินิจฉัยโรคทางพันธุกรรมในตัวอ่อนที่อาจเกิดขึ้นได้ตาม ความจำเป็นและสมควร ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำในลักษณะที่อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเลือกเพศ การตรวจวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่แพทยสภา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศกำหนด ในการให้บริการเกี่ยวกับการผสมเทียมต้องกระทำต่อหญิงที่มีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และการผสมเทียมโดยใช้อสุจิของผู้บริจาค จะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ที่ประสงค์ให้มีการผสมเทียม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่แพทยสภาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศกำหนด

๓) การกำหนดมาตรการควบคุมเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ดังต่อไปนี้ ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิใช่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ รวมทั้งรับฝากรับบริจาค ใช้ประโยชน์จากอสุจิ ไข่ หรือ ตัวอ่อน หรือทำให้สิ้นสภาพการเป็นตัวอ่อน ห้ามมิให้ผู้ใดสร้างตัวอ่อนเพื่อใช้ในกิจการใด ๆ เว้นแต่เพื่อใช้ในการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยากของสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ประสงค์จะใช้ตัวอ่อนที่ เหลือใช้จากการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยากของสามีและภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการศึกษาวิจัย ต้อง ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการฯ โดยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา และการศึกษาวิจัยตัวอ่อนที่มีอายุเกินกว่าสิบสี่ วันนับแต่วันปฏิสนธิจะกระทำมิได้ ทั้งนี้อายุของตัวอ่อน ไม่นับรวมระยะเวลาในการแช่แข็งตัวอ่อน ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการใด ๆ เพื่อมุ่งหมายให้เกิด มนุษย์โดยวิธีการอื่นนอกจากการปฏิสนธิระหว่างอสุจิกับไข่

ส่วนจริยธรรมของแพทย์[437] ในเรื่องการรับตั้งครรภ์แทน หรือตั้งครรภ์นี้ อธิบายว่า

๑) ในส่วนของจริยธรรมทางการแพทย์ แพทย์เองอาจจะมีการลักลอบกระทำในแนวทางที่ผิดไปจากกฎหมายอนุญาต อันจะเพื่อประโยชน์ของตัวเองก็ได้

๒) มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์ ทั้งในตัวแพทย์และแม่ที่ตั้งครรภ์

๓) มีข้อขัดแย้งที่ไม่ตรงกันระหว่างเหตุผลทางการแพทย์และเหตุผลทางกฎหมายในเรื่องที่ว่า ใครจะเป็นพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ซึ่งทางด้านด้านศีลธรรมจริยธรรมก็ไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้

นอกจากนั้นนายแพทย์ ดร. บรรพต ยังกล่าวเพิ่มเติมในด้านสังคมว่า คู่สามีภรรยาที่ไม่สามารถตั้งครรภ์แทน สามารถให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนหรือตั้งครรภ์ได้ แต่ตั้งทำตามกรอบกฎหมายศีลธรรมของบ้านเมืองกล่าวคือ

๑. ส่วนในมุมมองของพระพุทธศาสนา หญิงที่ตั้งครรภ์แทนเป็นมารดาของเด็กที่เกิดในครรภ์ เพราะวิญญาณมาปฏิสนธิในครรภ์ของตน การที่หญิงตั้งครรภ์ทำเช่นนี้กับบุตรของตนนับเป็นการกระทำตรงกันข้ามพฤติกรรมของมารดาที่ควรมีเมตตาต่อบุตร ดังเนื้อความที่ปรากฏในเมตตสูตรว่า “บุคคลมีอัธยาศัย ประกอบด้วยเมตตาในบุตรคนเดียวที่น่ารัก ฉันใด ภิกษุพึงมีอัธยาศัยประกอบด้วยเมตตาในสัตว์ ทั้งปวงในที่ทุกแห่ง ฉันนั้น”[438] และอธิบายเพิ่มในอรรถกถาว่า “มารดาบิดาพึงเป็นผู้มีเมตตา คือ พึงแสวงหาประโยชนโดยส่วนเดียว ในบุตรคนเดียวผู้เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ”[439] นั่นแสดงว่า ในทางพระพุทธศาสนา ยกย่องความเมตตาที่มารดามีต่อบุตรว่า จะต้องทำแต่ประโยชน์ให้เกิดแก่บุตรที่อุ้มท้องมาตลอด ๔ เดือนจนคลอดออกมาจึงจะได้ชื่อว่ามีเมตตาต่อบุตร ดังนั้น ถ้ามีพฤติกรรมเหมือนหญิงที่รับตั้งครรภ์กระทำต่อทารกในครรภ์ตลอดจนเมื่อคลอดออกมาแล้วยกให้ผู้อื่นจึงนับว่า “ขาดความเมตตาต่อบุตร”

๒. หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนได้ชื่อว่ามีความเมตตาต่อคู่สมรสหรือไม่ สาเหตุหลักๆ ที่หญิงตั้งครรภ์รับตั้งครรภ์แทนหญิงคู่สมรสที่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ การทำเช่นนี้ ทำให้ในที่สุดคู่ สมรสจะได้มีบุตรสืบสกุลตามกฎหมาย ได้สมความปรารถนา ตลอดจนมีครอบครัวสมบูรณ์พร้อม พ่อ แม่ ลูก และพ้นจากความทุกข์จากการไม่มีบุตร การทำเช่นนี้ของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน จึงนับว่าเป็นความเมตตาที่มีต่อคู่สมรสตรงตามนิยามคำว่า “เมตตา” ในพระพุทธศาสนา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข[440]

๓. หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนได้ชื่อว่ามีความเมตตาต่อชีวิตที่เกิดใหม่หรือไม่ ข้อนี้นับว่า ขาดความเมตตาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในมุมมองของพระพุทธศาสนาหรือชีววิทยาก็ตาม ในแง่ชีววิทยา ขณะที่ตั้งครรภ์แม้ฮอร์โมนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของหญิงที่ตั้งครรภ์จะก่อให้เกิดความรักต่อทารกในครรภ์ก็จริง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นนั้น หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนจะต้องฝืนความรู้สึกไม่ให้รัก ทารกในครรภ์เพื่อป้องกันความรู้สึกผูกพันที่อาจเกิดขึ้นจนไม่อยากยกทารกที่เกิดมาให้แก่คู่สมรสในภายหลัง

---

437 อ้างแล้ว, สัมภาษณ์ **นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์,** เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

438 ขุ.เถร.เอกฺก. (ไทย) ๒๖/๓๓/๑๓๕.

439 ขุ.เถร.เอกฺก. (ไทย) ๕๐/๑๗๐/๒๐๖.

440 ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๒/๓๘๖/๔๔.

และอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับหญิงตั้งครรภ์ขณะที่ตั้งครรภ์ก็ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของทารกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ต่อมาเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว ก็ไม่ให้ดื่มน้ำนมจากอกเพื่อไม่ให้เกิดความผูกพันเช่นกัน ทำให้เด็กเกิดใหม่ไม่ได้รับสารอาหารที่สำคัญที่มีอยู่ในน้ำนมตามธรรมชาติ และเมื่อยกเด็กทารกให้คู่สมรสไปเลี้ยงก็เสมือนเป็นการพรากลูกจากอกแม่

(๓) ด้านสังคมหรือกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน

ตามหลักพุทธจริยธรรมการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย พบว่าการแก้ไขปัญหาทางด้านกฎหมาย ใช้หลักศีลโดยขยายตามหลักในมรรค คือ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ เพื่อเป็นการพิจารณาข้อห้ามและข้ออนุญาตในการตั้งครรภ์อย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเรื่องสิทธิด้วยหลักเจตนาอันประกอบด้วยฉันทะและเมตตา แก้ปัญหาทางด้านแพทย์ด้วยการเข้าใจหลักพีชนิยาม หลักศีลในข้อห้ามฆ่าสัตว์และประพฤติผิดในกาม และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยหลักโยนิโสมนสิการในการตัดสินใจทำการตั้งครรภ์แทนและแก้ปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม เพื่อเข้าใจหลักการและข้อกำหนดต่างๆ ในการตัดสินใจ สุดท้ายคือด้านศีลธรรมอันดีตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ หลักทิศ หลักสังคหวัตถุ ๔ ให้เกิดธรรมะเจริญขึ้นในการตั้งครรภ์แทนและหากต้องการพิจารณาไปถึงการออกกฎในการปัญหาการตั้งครรภ์ที่สาเหตุคือความอยากด้วยการไม่ควรทำการตั้งครรภ์แทนแต่ควรดับทุกข์ภายใน ไม่ยึดติด เพื่อหลุดพ้นจากความอยากนี้

ปัญหาคือ รัฐบาลไทยไม่ออกกฎหมายที่ทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น สิทธิผู้หญิงน้อยมาก การตั้งครรภ์แทนเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ปกติ อาจเกิดภาวะเสี่ยง ถึงแม้จะมีความก้าวหน้าในการดูแลผู้หญิงก่อนคลอดก็ตาม หากสามารถยอมรับได้ เราควรจะดูว่าจะทำอย่างไรให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง เราจะดูแลสุขภาพอนามัยหญิงอย่างไร ปัญหาด้านสุขภาพของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์แทน กระบวนการปฏิสนธิจะดำเนินการอย่างไร มีกฎหมายหลายฉบับที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง เช่น ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานการทำแท้ง ในระหว่างก่อนลงนามในสัญญาการจ้างตั้งครรภ์แทนหากไม่มีการเข้าไปดูแลคุ้มครอง ในการทำสัญญามักมีการให้ค่าตอบแทนที่ต่ำ อีกทั้งการมองถึงเสรีภาพในการเดินทาง สิทธิในการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร เป็นสิ่งที่ต้องมีความละเอียดอ่อน

ในระยะหลังคลอด กรณีมีการรับโฮโมน อาจมีปัญหาภาวะที่ได้รับผลกระทบจากการที่ใช้เทคโนโลยี ผู้หญิงควรได้รับการดูแลระยะยาว ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักไม่ปรากฏในสังคม เมื่อกล่าวถึงสิทธิในตัวอ่อน อาจมีโอกาสในการมีบุตรแฝดสูง มักจะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพผู้หญิง รวมถึงควรมีการตรวจสุขภาพของเด็กในครรภ์ ดังนั้นสิทธิในการตัดสินใจการยุติการตั้งครรภ์แทนควรจะเป็นของใคร หากผู้หญิงต้องการยุติการตั้งครรภ์จะสามรถทำได้หรือไม่ ในส่วนกรณีการตั้งครรภ์แทนกับการค้ามนุษย์แตกต่างอย่างไร ในอนาคตอาจมีคดีที่เชื่อมโยงกับการค้ามนุษย์ อาจมีการหลอกลวงหญิงเพื่อนบ้านให้เข้ามาตั้งครรภ์แทนและมีกระบวนการบังคับซึ่งลักษณะดังกล่าวยังคงมีในประเทศไทย และยังเป็นปัญหาที่ไม่มีข้อยุติ

(๔) ด้านอื่นๆ

ปัญหาสำคัญของ “การตั้งครรภ์แทน” คือ “ความพร้อม” และ “ความไม่พร้อม” ทางด้านเศรษฐกิจ ถ้าเราศึกษาที่มาของปัญหา จะพบว่าเป็นประเด็นท้าทาย ระหว่าง คุณค่าทางด้านจิตใจและมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ สมดุลและความลงตัวของ “ปัญหาการตั้งครรภ์แทน” ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านจริยธรรม หรือปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประเด็นข้อกฎหมาย จึงอยู่ที่การออกกฎหมายที่สอดคล้องตรงกับ “เทคโนโลยี” ซึ่งเปลี่ยนแปลงและประเทศไทยเองต้องปรับเปลี่ยนกฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องตรงกับ “กระแสโลกาภิวัตน์” ซึ่งเทคโนโลยีต่างๆ กำลังเข้ามามีบทบาท “ทำลายล้าง” หรือ disrupt ธุรกิจต่างๆ ซึ่ง “ธุรกิจตั้งครรภ์แทน” เอง ก็ตกอยู่ใต้กระแสการทำลายล้างของเทคโนโลยีเชิงนวัตกรรมทันสมัยต่างๆ เช่นกัน ไม่แตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ ดังนั้น สมดุลระหว่าง “คุณค่า” ทางจิตใจ กับ “มูลค่า” ที่เป็นตัวเงิน สร้างงาน จ้างงาน และทำให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับเงินค่าตอบแทนอย่างมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ต้อง “สมดุล” โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ของพระพุทธศาสนาและหลัก “สุข ๔ ประการ” ไปปรับใช้ใน “การตั้งครรภ์แทน” ให้ถูกต้องชอบธรรมต่อไป

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปได้จาก ๓ ประเด็นหลักที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นไว้ คือมุมมองทางพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์ ด้านนักกฎหมาย และนักสิทธิมนุษยชน ซึ่งสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาให้แนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยตามว่าให้ยึดหลักพุทธจริยธรรม ใช้หลักศีลโดยขยายตามหลักในมรรค คือ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ เพื่อเป็นการพิจารณาข้อห้ามและข้ออนุญาตในการตั้งครรภ์แทนอย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเรื่องสิทธิด้วยหลักเจตนาอันประกอบด้วยฉันทะและเมตตา แก้ปัญหาทางด้านแพทย์ด้วยการเข้าใจหลักพีชนิยาม หลักศีลในข้อห้ามฆ่าสัตว์และประพฤติผิดในกาม และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยหลักโยนิโสมนสิการ

ในการตัดสินใจทำการตั้งครรภ์แทน และแก้ปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม เพื่อเข้าใจหลักการและข้อกำหนดต่างๆ ในการตัดสินใจ ด้านศีลธรรมอันดีตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ หลักทิศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ ให้เกิดธรรมะเจริญขึ้นในการตั้งครรภ์แทน และหากต้องการพิจารณาไปถึงการออกในการปัญหาการตั้งครรภ์แทนที่สาเหตุ คือความอยากด้วยการไม่ควรทำการตั้งครรภ์แทน แต่ควรดับทุกข์ภายใน ไม่ยึดติด เพื่อหลุดพ้นจากความอยากนี้

ในทางพระพุทธศาสนามิได้ห้ามเรื่องการตั้งครรภ์แทนถ้าผู้ทำตั้งครรภ์นั้นทำด้วยจิตใจที่ดีงาม ประสงค์จะอนุเคราะห์ ด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าผู้ทำตั้งครรภ์ทำด้วยจิตที่เป็นอกุศล โดยให้ตัวเองเป็นทางผ่าน เอาทารกมาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่นในทางมิชอบ เท่ากับเป็นการลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ขาดพรหมวิหารธรรม เป็นสิ่งไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรทำ

๔.๔.๒ ด้านการแพทย์

ความก้าวหน้าในรูปแบบในใหม่ตามทัศนะของวงการแพทย์ที่ทำให้คู่สมรสที่อยากมีบุตรแต่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้และถือว่าเป็นเรื่องที่น่ามหัศจรรย์ที่ แพทย์มีความสุขหากสามารถให้บริการรักษาผู้ป่วยได้ประสบผลสำเร็จ เพราะผู้ป่วยที่เข้ามาให้แพทย์รักษามีความคาดหวังในผลสำเร็จสูงมาก ในขณะที่อัตราการตั้งครรภ์มีอยู่ที่ร้อยละ ๕๐ - ๖๐ เท่านั้น แต่ความคาดหวังของผู้ป่วยมีถึงร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ เพราะการทำตั้งครรภ์ในทุกขั้นตอนมีทั้งโอกาสที่จะสำเร็จและไม่สำเร็จ

แพทย์ผู้รักษาควรคำนึกถึงจริยธรรมในหลายๆ ด้านด้วย เช่นด้านจริยธรรม อีกปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยมีการแสดงทัศนะ คือ ปัญหาด้านจริยธรรมของแพทย์ มีการวิพากษ์ วิจารณ์ว่าแพทย์ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นการทำผิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ หรือไม่ อย่างไร ประเด็นที่ควรนำมาวิเคราะห์ในเรื่องนี้ คือ จริยธรรมผู้ประกอบวิชาชีพให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เป็นอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้ในข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้กำหนดหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไว้ ๓ ข้อ ดังนี้

(๑) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ยอมดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรม และเคารพตอกฎหมายของบ้านเมือง

(๒) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมไมประพฤติหรือกระทำการใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แหงวิชาชีพ

(๓) ผูประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไมคำนึงถึงฐานะเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง

ด้านผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทน ผิดศีลธรรมจริยธรรมหรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์อธิบายว่า มีข้อขัดแย้งที่ไม่ตรงกันระหว่างเหตุผลทางการแพทย์และเหตุผลทางกฎหมายในเรื่องที่ว่า ใครจะเป็นพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนซึ่งทางด้านด้านศีลธรรมจริยธรรมก็ไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้ และยังมีสาเหตุทางด้านพาณิชย์ คือทำให้เกิดสัญญารับตั้งครรภ์จะมีข้อตกลงให้ผู้ขอให้ตั้งครรภ์เป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดอันเกิดจากการตั้งครรภ์แทน เช่น ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าเดินทางไปพบแพทย์ ค่ายา ค่าอาหารเสริม ค่าเสื้อผ้า ค่าประกันสุขภาพ ค่าขาดประโยชน์จากการทำงาน เป็นต้น นอกจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ข้างต้นแล้ว อาจมีการให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้รับตั้งครรภ์แทนเพื่อตอบแทนในการที่ผู้รับตั้งครรภ์แทนที่รับตั้งครรภ์แทนตนตามสัญญา ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านกฎหมาย จริยธรรมทางการแพทย์และศีลธรรมอันดีของสังคมตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา[441]

ปัญหาด้านการทำหน้าที่แพทย์ คือ แพทย์ประสบปัญหาการให้บริการรักษาผู้ป่วยที่มาให้แพทย์รักษาโรคที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนดังนี้ (๑) ปัญหาด้านกฎหมาย ก่อนวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ คนในสังคมไทยบางกลุ่มเห็นแย้งกันว่า แพทย์ผู้ให้การรักษาโรคที่เกิดจากการตั้งครรภ์ทำผิดกฎหมาย แต่ข้อเท็จจริงสรุปได้ว่ามิใช่เป็นปัญหา“แพทย์ทำตั้งครรภ์เป็นสิ่งผิดกฎหมาย” แต่เป็นปัญหา “แพทย์ทำตั้งครรภ์ขาดกฎหมาย” เพื่อใช้ดำเนินการตั้งครรภ์ที่ชัดเจน หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วเห็นว่ายังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย หละหลวม เพราะมิได้อธิบายว่าแพทย์ทำผิดผิดกฎหมายฉบับไหน มาตราใด ยังขาดหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อถือ ดังนั้น ทัศนะของกลุ่มคนที่เห็นว่า “แพทย์ทำตั้งครรภ์เป็นสิ่งผิดกฎหมาย” จึงมีน้ำหนักน้อย (๒) ปัญหาด้านจริยธรรม คนใน

441 อ้างแล้ว, สัมภาษณ์ **นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์,** เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สังคมไทยบางกลุ่มเห็นแย้งกันว่า “แพทย์ทำตั้งครรภ์เป็นสิ่งผิดจริยธรรม” หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วเห็นว่ายังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย หละหลวม เพราะมิได้อธิบายว่าผิดจริยธรรมระดับใด ยังขาดหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อถือ ทัศนะดังกล่าวจึงมีน้ำหนักน้อย

๔.๔.๓ ด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

แพทยสภาเคยออกข้อบังคับกำหนดให้หญิงที่ตั้งท้องแทนต้องเป็นญาติพี่น้องเท่านั้น และคณะกรรมการแพทยสภาผู้ดูแลด้านกฎหมายได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ให้มีความยืดหยุ่น แต่พบปัญหาว่าหญิงที่ต้องการมีลูกแต่ไม่มีญาติเป็นหญิงก็ไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าว จึงต้องมีการทบทวนและให้มีการจัดทำหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา เรื่องการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ควรถึงเวลาที่ประเทศไทยต้องมีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับ เรื่องนี้ โดยกฎหมายดังกล่าวควรคำนึงถึงสิทธิของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่ เกิดจากการตั้งครรภ์แทน บุคคลที่ต้องการมีลูก ซึ่งอาจเป็นสามีภรรยาต่างเพศที่มีบุตรยาก คนรักเพศเดียวกัน หรือคนโสด ผู้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทน และแพทย์ ผู้ให้บริการ เพื่อให้กฎหมายนี้มีความรอบด้าน สอดคล้อง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมสาระของกฎหมาย เรื่องนี้จึงไม่ควรมีลักษณะอนุรักษ์นิยม หรือสวนทางกับกระแสการเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิมนุษยชนของประชากร หลายกลุ่ม กฎหมายด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อการปกป้อง คุ้มครองสิทธิของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

การทำให้การตั้งครรภ์แทนแทนที่รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนเป็นเรื่องผิดกฎหมาย โดยหวังผลในการขจัดเรื่องนี้ให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทยเป็นสิ่ง ที่เป็นไปไม่ได้ เมื่อคำนึงถึงจำนวนความต้องการบุตรที่มีอยู่ ในทางตรงกันข้ามการออกกฎหมายห้ามจะทำให้ขบวนการ รับจ้างตั้งครรภ์แทนมีความซับซ้อนและหลบซ่อนตัวมากขึ้น เอื้อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น ซึ่งจะยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ถึงแม้ว่าการรับ ตั้งครรภ์แทนอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิด จริยธรรมและการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออาจจะสร้าง ปัญหาในเรื่องสิทธิทางกฎหมายของบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าหากสังคมไทยพัฒนาการกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยให้ น้ำหนักกับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมากกว่าการจับกุม และปราบปราม ปัญหาความเสี่ยงเหล่านั้นก็จะได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ถูกซุกไว้ใต้พรม เหมือนที่เกิดขึ้นกับกรณีการค้าประเวณีและการทำแท้ง

ผู้มีบทบาทด้านกฎหมาย รัฐจำเป็นต้องออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการรับตั้งครรภ์แทน โดยเป็นมาตรการทางอาญาเพื่อป้องกัน การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเพื่อคุ้มครองหากรัฐยังคงเลือกไม่ใช้ มาตรการทางอาญาในการควบคุมการรับตั้งครรภ์แทน หรือเลือกใช้บังคับเฉพาะในเชิงพาณิชย์ รัฐควรมี มาตรการเสริมอย่างอื่นเพื่อควบคุมไม่ให้มีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เช่น กำหนดกระบวนการใน การคัดเลือกบุคคลที่ต้องการมีบุตรด้วยการรับต้องครรภ์แทน อาทิ อายุ ภูมิลำเนา สถานภาพ การสมรส ประวัติในการมีบุตรหรือเลี้ยงดูบุตร ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนกับคู่สมรส เป็นต้น ดังที่ พระราชบัญญัติคุ้มครอง เด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ขึ้นมาว่ามีผลควบคุมการตั้งครรภ์แทน อย่างไร ซึ่งเนื้อหาโดยรวม โดยเฉพาะมาตรา ๒๔ ห้ามดำเนินการให้มีการ

ตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า แสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ ห้ามมิให้กระทำการตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์ แต่ให้มีการตั้งครรภ์แทน เฉพาะการรักษาภาวการณ์มีบุตรยากเท่านั้น

นอกจากนี้ รัฐต้องสร้างกลไกให้ ทั้งสองฝ่ายทราบถึงกฎหมายของการตั้งครรภ์แทนเพื่อกำหนด หน้าที่ สิทธิและความรับผิดชอบของทั้งสองฝ่ายด้วย การรับตั้งครรภ์แทนอาจก่อให้เกิดข้อถกเถียงระหว่าง ผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน การสร้างความพอใจให้กับทุกฝ่ายขึ้นอยู่กับกฎหมายฉบับนั้นเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมี ส่วนร่วมในการบัญญัติมากน้อยเพียงไร ดังนั้น เมื่อคู่สมรสมาขอใช้กรรมวิธีช่วยการเจริญพันธุ์มากขึ้นปัญหา ดังกล่าวข้างต้นจึงมีมากขึ้น หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงได้ยกร่างกฎหมายเพื่อผลักดันตราเป็นพระราชบัญญัติ ใช้บังคับต่อไป

แผนผังองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

บทที่ ๕
สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” นี้ มีวัตถุประสงค์อยู่ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมา ปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทน และ ๓) เพื่อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงผสม กล่าวคือการค้นคว้าเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การตั้งครรภ์แทน (การอุ้มบุญ) หมายถึง การให้หญิงอื่นตั้งท้องแทน การกระทำลักษณะดังกล่าวเป็นการยืมมดลูกหญิงอื่นเพื่อให้ตั้งท้องแทน ใช้ในกรณีผู้ประสงค์มีบุตร แต่ไม่สามารถตั้งท้องเองได้ โดยมีภาวะที่ทำให้ตัวอ่อนไม่ฝังตัวในมดลูก ภาวะไร้มดลูกหรือมดลูกมีความผิดปกติใด ๆ ทำให้ไม่สามารถเป็นที่อาศัยของตัวอ่อนได้

กระบวนการให้เกิดการตั้งครรภ์ คือ การนำอสุจิของชายและไข่ของหญิงมาผสมกันภายนอกร่างกาย (เช่นเดียวกับกระบวนการทำเด็กหลอดแก้ว (IVF)) เสร็จแล้วจึงนำไข่ที่มีการปฏิสนธิหรือตัวอ่อน (Embryo) ฉีดเข้าไปในมดลูกของฝ่ายหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน เพื่อให้มีการตั้งครรภ์

ด้านพระพระพุทธศาสนาอธิบายองค์ประกอบของปฏิสนธิในพระพุทธศาสนาให้ความหมายของการปฏิสนธิต่างกัน เพราะการแพทย์ไม่ได้สนใจเรื่องปฏิสนธิจิต เนื่องจากเกินความสามารถที่จะพิสูจน์ได้ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า จริยธรรมต้องนำองค์ของกาเมสุมิจฉาจารมาวิเคราะห์ผิดถูกและองค์ประกอบของการเกิด ประเด็นทางพระพุทธศาสนานั้น มีทางออกของปัญหาการตั้งครรภ์แทนให้กับสังคม

ดังที่มีนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเห็นว่า พุทธศาสนามิได้ห้ามหรือสนับสนุนให้ทำอุ้มบุญ หากผู้ทำได้ทำด้วยจิตที่เป็นกุศล มีมโนธรรม และมีพรหมวิหารธรรม ไม่เป็นไปเพื่อการพาณิชย์เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ แต่ถ้าหากทำด้วยจิตที่เป็นอกุศล ขาดมโนธรรม และขาดพรหมวิหารธรรมเป็นไปเพื่อการพาณิชย์ก็เป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกและไม่ควรทำ เป็นต้น

๕.๑.๑ สรุปการตั้งครรภ์แทน และความเป็นมา

จากการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจะได้สรุปถึงความเป็นมาของการตั้งครรภ์แทน โดยสรุปได้ดังนี้

๑) การตั้งครรภ์แทน หรือการอุ้มบุญ หมายถึง การให้หญิงอื่นตั้งท้องแทนลักษณะดังกล่าวเป็นการยืมมดลูกหญิงอื่นเพื่อให้ตั้งท้องแทน ใช้ในกรณีผู้ประสงค์มีบุตรแต่ไม่สามารถตั้งท้องเองได้ โดยมีภาวะที่ทำให้ตัวอ่อนไม่ฝังตัวในมดลูก ภาวะไร้มดลูกหรือมดลูกมีความผิดปกติใด ๆ ทำให้ไม่สามารถเป็นที่อาศัยของตัวอ่อนได้ กระบวนการทำอุ้มบุญคือนำอสุจิของชายและไข่ของหญิงมา

ผสมกันภายนอกร่างกายเช่นเดียวกับกระบวนการทำเด็กหลอดแก้ว (IVF) เสร็จแล้วจึงนำไข่ที่มีการปฏิสนธิหรือตัวอ่อน (Embryo) ฉีดเข้าไปในมดลูกของฝ่ายหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนเพื่อให้มีการตั้งครรภ์

๒) เด็กหลอดแก้วและตั้งครรภ์แทน ความเป็นมาคือ (๑) เด็กหลอดแก้ว คือ เทคโนโลยีที่ช่วยในการปฏิสนธิระหว่างไข่และอสุจิภายนอกร่างกายมนุษย์ เด็กหลอดแก้วคนแรกถือกำเนิดในประเทศอังกฤษเป็นผลงานทางการแพทย์ ของโรเบิร์ต เอ็ดเวิร์ด โดยการผสมเทียมในหลอดแก้วด้วยเทคนิคการปฏิสนธินอกร่างกายให้กับหญิงที่มีบุตรยากคนหนึ่งชื่อ “เลสลีย์ บราวน์” ในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๑ เธอก็ได้ให้กำเนิดทารกหลอดแก้วคนแรกเป็นเพศหญิง ชื่อว่า หลุยส์ บราวน์ (๒) การอุ้มบุญ คือ พัฒนาการทางการแพทย์ที่เพิ่มโอกาสให้หญิงผู้ประสบปัญหามีบุตรยาก กระบวนการทำอุ้มบุญคือนำอสุจิของชายและไข่ของหญิงมาผสมกันภายนอกร่างกายมนุษย์เช่นเดียวกับกระบวนการทำเด็กหลอดแก้ว

๓) ประเภทการตั้งครรภ์แทนหรืออุ้มบุญ มี ๒ ประเภท ประกอบด้วย (๑) การอุ้มบุญแท้ คือ ใช้อสุจิจากฝ่ายชายคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรผสมกับไข่ของหญิงผู้อุ้มบุญ ฉีดเข้าในมดลูกของหญิงผู้อุ้มบุญเพื่อให้ทำหน้าที่ตั้งท้องแทน (๒) การอุ้มบุญเทียม คือ ใช้อสุจิของฝ่ายชายผสมกับไข่ของฝ่ายหญิงที่เป็นคู่สมรสแล้วฉีดเข้าในหมดลูกของหญิงผู้ทำหน้าที่อุ้มบุญเพื่อให้ทำหน้าที่ตั้งท้องแทน

๕.๑.๒ การตั้งครรภ์แทนหรือการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจักได้แยกประเด็นไว้ ๓ ประเด็น คือ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์ และด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน โดยสถานการณ์การตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยสรุปได้ดังนี้

๑) ทัศนะพระพุทธศาสนา ในทางพระพุทธศาสนามิได้ห้ามเรื่องการตั้งครรภ์แทน ถ้าผู้ทำการตั้งครรภ์แทนนั้นทำด้วยจิตใจที่ดีงาม ประสงค์จะอนุเคราะห์ ด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าผู้ทำการตั้งครรภ์แทนทำด้วยจิตที่เป็นอกุศล โดยให้ตัวเองเป็นทางผ่าน เอาทารกมาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่นในทางมิชอบ เท่ากับเป็นการลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ขาดพรหมวิหารธรรม เป็นสิ่งไม่ดี ไม่ถูกและไม่ควรทำ

ในสังคมไทยการตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญ มีการแก้ปัญหาการมีบุตรยากของคู่สมรสที่อยากมีบุตรแต่ไม่สามารถตั้งครรภ์แทนได้ ด้วยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ แต่ต่อมาได้ใช้นำมาใช้กับการตั้งครรภ์แทน โดยการนำเชื้ออสุจิของฝ่ายชายที่ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์มาฉีดเข้าไปในโพรงมดลูกของหญิง ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น และมีข้อสัญญาที่แต่ละฝ่ายจะตกลงกันก่อนที่จะมีการรับตั้งครรภ์แทนทำให้เกิดปัญหาทางด้านต่างๆ คือ ปัญหาทางด้านศีลธรรม ปัญหาการอุ้มบุญแม้จะอ้างถึงการเกิดจากครรภ์ก็ตาม แต่เป็นการเกิดขึ้นที่ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ แต่เป็นไปตามเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ แม้การแพทย์แผนปัจจุบันจะอธิบายการเจริญเติบโตของทารกตั้งแต่ปฏิสนธิจนกลายเป็นทารก โดยไม่กล่าวถึงการมีจิตหรือวิญญาณมาปฏิสนธิในครรภ์มารดา และอำนาจของกรรมที่ทำให้เกิดรูปร่างและลักษณะหน้าตาที่แตกต่างกัน และปัญหาทางด้านจริยธรรม

ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาได้ให้แนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในสังคมไทยตามว่า ให้ยึดหลักพุทธจริยธรรม ใช้หลักศีลโดยขยายตามหลักในมรรค คือ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ เพื่อเป็นการพิจารณาข้อห้าม

และข้ออนุญาตในการตั้งครรภ์แทนอย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเรื่องสิทธิด้วยหลักเจตนาอันประกอบด้วยฉันทะและเมตตา แก้ปัญหาทางด้านแพทย์ด้วยการเข้าใจหลักพืชนิยาม หลักศีลในข้อห้ามฆ่าสัตว์และประพฤติผิดในกาม และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยหลักโยนิโสมนสิการ ในการตัดสินใจทำการตั้งครรภ์แทน และแก้ปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม เพื่อเข้าใจหลักการและข้อกำหนดต่างๆ ในการตัดสินใจ

สุดท้าย คือ ด้านศีลธรรมอันดีตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ หลักทิศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ ให้เกิดธรรมะเจริญขึ้นในการตั้งครรภ์แทน และหากต้องการพิจารณาไปถึงการออกกฎหมาย ในการปัญหาการตั้งครรภ์แทน ที่สาเหตุคือความอยากด้วยการไม่ควรทำการตั้งครรภ์แทน แต่ควรดับทุกข์ภายใน ไม่ยึดติด เพื่อหลุดพ้นจากความอยากนี้

ปัญหาที่พุทธจริยธรรมให้การอธิบายและใช้เป็นเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาความถูกหรือผิด กล่าวคือ เจตนาระหว่างมารดาต่อผู้รับอุ้มบุญ ก็ต้องปฏิบัติและผู้รับอุ้มบุญอย่างดี คิดว่าเขาก็ช่วยเรา เพราะตัวเองไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ และผู้รับอุ้มบุญก็ต้องพึงระลึกเสมอว่า ตนเป็นเหมือนผู้ที่ช่วยให้คู่สามีภรรยาสมหวัง ก็ต้องทำตามที่สัญญาว่าจะให้ลูกกับเค้า ต้องดูแลตนเองขณะตั้งครรภ์ให้ดี แพทย์ก็ต้องมีเจตนาที่ดีในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด อย่าทำเพื่อเงินแล้วขัดต่อกฎหมาย จึงจำเป็นต้องพิจารณาเจตนาในการอุ้มบุญนั้นเกี่ยวข้องกับเจตนาที่ประกอบด้วยตัณหา ฉันทะ และเมตตา

๒) ทัศนะด้านการแพทย์

เป็นความก้าวหน้าในรูปแบบในใหม่ตามทัศนะของวงการแพทย์ที่ทำให้คู่สมรสที่อยากมีบุตร แต่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้และถือว่าเป็นเรื่องที่น่ามหัศจรรย์ที่ แพทย์มีความสุขหากสามารถให้บริการรักษาผู้ป่วยได้ประสบผลสำเร็จ แต่เวลาที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็ทำให้เครียดไปด้วย เพราะผู้ป่วยที่เข้ามาให้แพทย์รักษามีความคาดหวังในผลสำเร็จสูงมาก ในขณะที่อัตราการตั้งครรภ์มีอยู่ที่ร้อยละ ๕๐ - ๖๐ เท่านั้น แต่ความคาดหวังของผู้ป่วยมีถึงร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ เพราะการทำอุ้มบุญในทุกขั้นตอนมีทั้งโอกาสที่จะสำเร็จและไม่สำเร็จ

นอกจากนั้น แพทย์ผู้รักษาควรคำนึงถึงจริยธรรมในหลายๆ ด้านด้วย เช่นด้านจริยธรรมอีกปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยมีการแสดงทัศนะ คือ ปัญหาด้านจริยธรรมของแพทย์ มีการวิพากษ์ วิจารณ์ว่าแพทย์ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนเป็นการทำผิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ หรือไม่ อย่างไร ประเด็นที่ควรนำมาวิเคราะห์ในเรื่องนี้ คือ จริยธรรมผู้ประกอบวิชาชีพให้บริการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนเป็นอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้ในข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้กำหนดหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไว้ ๓ ข้อ ดังนี้

(๑) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ยอมดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรม และเคารพตอกฎหมายของบ้านเมือง

(๒) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมไม่ประพฤติหรือกระทำการใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แหงวิชาชีพ

(๓) ผูประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไมคำนึงถึงฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง

ด้านผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทน ผิดศีลธรรมจริยธรรมหรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์อธิบายว่า บริบทก็จะคล้ายๆ กับทางด้านพระพุทธศาสนา กล่าวคือ

๑) ในส่วนของจริยธรรมทางการแพทย์ แพทย์เองอาจจะมีการลักลอบกระทำในแนวทางที่ผิดไปจากกฎหมายอนุญาต อันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวเองก็ได้

๒) มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ ในทางพาณิชย์ทั้งในตัวแพทย์และแม่ที่ตั้งครรภ์แทน

๓) มีข้อขัดแย้งที่ไม่ตรงกันระหว่างเหตุผลทางการแพทย์และเหตุผลทางกฎหมายในเรื่องที่ว่า ใครจะเป็นพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ซึ่งทางด้านด้านศีลธรรมจริยธรรมก็ไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้ และยังมีสาเหตุทางด้านพาณิชย์ คือทำให้เกิดสัญญารับตั้งครรภ์แทน จะมีข้อตกลงให้ผู้ขอให้อุ้มบุญเป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด อันเกิดจากการตั้งครรภ์แทน เช่น ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าเดินทางไปพบแพทย์ ค่ายา ค่าอาหารเสริม ค่าเสื้อผ้า ค่าประกันสุขภาพ ค่าขาดประโยชน์จากการทำงาน เป็นต้น นอกจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ข้างต้นแล้ว อาจมีการให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้รับตั้งครรภ์แทน เพื่อตอบแทนในการที่ผู้รับตั้งครรภ์แทน ที่รับตั้งครรภ์แทนตนตามสัญญา ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านกฎหมาย จริยธรรมทางการแพทย์ และศีลธรรมอันดีของสังคมตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

ปัญหาด้านการทำหน้าที่แพทย์ คือ แพทย์ประสบปัญหาการให้บริการรักษาผู้ป่วยที่มาให้แพทย์รักษาโรคที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ดังนี้ (๑) ปัญหาด้านกฎหมาย ก่อนวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ คนในสังคมไทยบางกลุ่มเห็นแย้งกันว่า แพทย์ผู้ให้การรักษาโรคที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนทำผิดกฎหมาย แต่ข้อเท็จจริงสรุปได้ว่ามิใช่เป็นปัญหา“แพทย์ทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดกฎหมาย” แต่เป็นปัญหา “แพทย์ทำตั้งครรภ์แทนขาดกฎหมาย” เพื่อใช้ดำเนินการตั้งครรภ์แทนที่ชัดเจน หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วเห็นว่ายังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย หละหลวม เพราะมิได้อธิบายว่าแพทย์ทำผิดผิดกฎหมายฉบับไหน มาตราใด ยังขาดหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อถือ ดังนั้น ทัศนะของกลุ่มคนที่เห็นว่า “แพทย์ทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดกฎหมาย” จึงมีน้ำหนักน้อย (๒) ปัญหาด้านจริยธรรม คนในสังคมไทยบางกลุ่มเห็นแย้งกันว่า “แพทย์ทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดจริยธรรม” หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วเห็นว่ายังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย หละหลวม เพราะมิได้อธิบายว่าผิดจริยธรรมระดับใด ยังขาดหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อถือ ทัศนะดังกล่าวจึงมีน้ำหนักน้อย

๓) ทัศนะทางกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการแพทยสภาผู้ดูแลด้านกฎหมายได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนให้มีความยืดหยุ่น แพทยสภาเคยออกข้อบังคับกำหนดให้หญิงที่ตั้งท้องแทนต้องเป็นญาติพี่น้องเท่านั้น แต่พบปัญหาว่าหญิงที่ต้องการมีลูกแต่ไม่มีญาติเป็นหญิงก็ไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าว จึงต้องมีการทบทวนและให้มีการจัดทำหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา สถานการณ์เรื่องการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ชี้ว่าถึงเวลาที่ประเทศไทย ต้องมีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยกฎหมายดังกล่าวควรคำนึงถึงสิทธิของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน บุคคลที่ต้องการมีลูก ซึ่งอาจเป็นสามีภรรยาต่างเพศที่มีบุตรยาก คนรักเพศเดียวกันหรือคนโสด ผู้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทน และแพทย์ผู้ให้บริการ เพื่อให้กฎหมายนี้มีความรอบด้าน สอดคล้องและทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงของสังคมสาระของกฎหมาย เรื่องนี้จึงไม่ควรมีลักษณะอนุรักษ์นิยม หรือสวนทางกับกระแสการเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิมนุษยชนของประชากร หลายกลุ่ม กฎหมายด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อการปกป้อง คุ้มครองสิทธิของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย การทำให้การตั้งครรภ์แทนที่รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนเป็นเรื่องผิดกฎหมาย โดยหวังผลในการขจัดเรื่องนี้ให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทยเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เมื่อคำนึงถึงจำนวนความต้องการบุตรที่มีอยู่ ในทางตรงกันข้ามการออกกฎหมายห้ามจะทำให้ขบวนการ รับจ้างตั้งครรภ์แทนมีความซับซ้อนและหลบซ่อนตัวมากขึ้น เอื้อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น ซึ่งจะยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ถึงแม้ว่าการรับ ตั้งครรภ์แทนอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิด จริยธรรมและการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออาจจะสร้าง ปัญหาในเรื่องสิทธิทางกฎหมายของบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าหากสังคมไทยพัฒนาการกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยให้ น้ำหนักกับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมากกว่าการจับกุม และปราบปรามปัญหาความเสี่ยงเหล่านั้นก็จะได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ถูกซุกไว้ใต้พรมเหมือนที่เกิดขึ้นกับกรณีการค้าประเวณีและการทำแท้ง

ผู้มีบทบาทด้านกฎหมาย รัฐจำเป็นต้องออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการรับตั้งครรภ์แทน โดยเป็นมาตรการทางอาญาเพื่อป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเพื่อคุ้มครองหากรัฐยังคงเลือกไม่ใช้มาตรการทางอาญาในการควบคุมการรับตั้งครรภ์แทน หรือเลือกใช้บังคับเฉพาะในเชิงพาณิชย์ รัฐควรมีมาตรการเสริมอย่างอื่นเพื่อควบคุมไม่ให้มีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เช่น กำหนดกระบวนการในการคัดเลือกบุคคลที่ต้องการมีบุตรด้วยการรับต้องครรภ์แทน อาทิ อายุ ภูมิลำเนา สถานภาพ การสมรส ประวัติในการมีบุตรหรือเลี้ยงดูบุตร ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนกับคู่สมรส เป็นต้น ดังที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ขึ้นมาว่ามีผลควบคุมการตั้งครรภ์แทน อย่างไร ซึ่งเนื้อหาโดยรวม โดยเฉพาะมาตรา ๒๔ ห้ามดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า แสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ ห้ามมิให้กระทำการตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์ แต่ให้มีการตั้งครรภ์แทน เฉพาะการรักษาภาวการณ์มีบุตรยากเท่านั้น

นอกจากนี้ รัฐต้องสร้างกลไกให้ทั้งสองฝ่ายทราบถึงกฎหมายของการตั้งครรภ์แทนเพื่อกำหนดหน้าที่ สิทธิและความรับผิดชอบของทั้งสองฝ่าย ด้วยการรับตั้งครรภ์แทนอาจก่อให้เกิดข้อถกเถียงระหว่าง ผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน การสร้างความพอใจให้กับทุกฝ่ายขึ้นอยู่กับกฎหมายฉบับนั้นเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบัญญัติมากน้อยเพียงไร ดังนั้น เมื่อคู่สมรสมาขอใช้กรรมวิธีช่วยการเจริญพันธุ์มากขึ้น ปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีมากขึ้น หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงได้ยกร่างกฎหมายเพื่อผลักดันตราเป็นพระราชบัญญัติใช้บังคับต่อไป

๕.๑.๓ ปัญหาจริยธรรมการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

ศีลธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แต่ละคนว่าการกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ชอบ การ กระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ผิด ศีลธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากมโนสำนึกและมโนธรรมของมนุษย์แต่ละคน

การศึกษาปัญหาจริยธรรมการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยมีประเด็นน่าสนใจสรุปได้ดังนี้

๑) ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน มีหลายด้าน เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาคอร์รัปชั่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความมั่นคงของชาติ ปัญหาการศึกษา ปัญหาโสเภณีและปัญหาการค้ามนุษย์ เป็นต้น

๒) ปัญหาจริยธรรมการอ้มบุญในสังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาดังนี้ คือ

ด้านความประพฤติ เช่น ทำผิดกฎหมาย จารีต ประเพณี และศีลธรรมอันดีงามของสังคม ด้านจิตใจ เช่น สมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิต ต่ำลง มีความวิตกกังกล การคิดทำประโยชน์เพื่อสังคมมีน้อย ขาดที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจ สภาพจิตใจมีทุกข์

ด้านความรู้ เช่น การศึกษามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คุณภาพบัณฑิตไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ดังนั้น ปัญหาจริยธรรมการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย จึงเป็นปัญหาของบางคนในสังคมไทย ประพฤติผิดศีล จิตเป็นอกุศล ขาดปัญญาเพื่อใช้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สาเหตุและผลกระทบของการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทย สาเหตุการตั้งครรภ์แทนมาจากแนวคิดทางด้านสังคมที่ชีวิตมีความต้องการเอาชีวิตรอด และต้องการสืบเผ่าพันธุ์ ตามความคิดนี้ทำให้มนุษย์สร้างสังคมขึ้น และการจะมีสังคมได้ต้องเริ่มต้นจากการที่คนจะอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นการสร้างสังคมบนฐานของความต่างทางเพศ เป็นการพยายามเรียนรู้กันและกันระหว่างสามีภรรยาและลูก ซึ่งมีผลกระทบตามมาว่า หากมีเพียงสามีภรรยา แต่ไม่มีลูกก็ไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้น และการอยู่ร่วมกันแบบไม่สมบูรณ์ก็ทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์ สาเหตุทางการแพทย์ แม้การตั้งครรภ์แทนจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องทำให้มีบุตรไว้สืบสกุล เป็นการลดปัญหาการมีภรรยาน้อย ลดความแตกร้าวในชีวิตครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวสมบูรณ์ขึ้น เป็นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น มีค่าใช้จ่ายสูง มีอัตราสำเร็จต่ำ หาหญิงที่จะมารับตั้งครรภ์แทนยาก และปัญหาเรื่องสิทธิในตัวเด็กที่เกิดมา เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว ในทางปฏิบัติแล้วการรับตั้งครรภ์แทนให้แก่กันมีหลายรูปแบบ เช่น การที่แพทย์นำอสุจิของสามี ผสมกับไข่ของภริยานอกมดลูกจนเกิดเป็นตัวอ่อนแล้วนำตัวอ่อนไปฝากใส่ไว้ในครรภ์ของหญิงซึ่งตกลงรับ ตั้งครรภ์ให้ หรือการนำเชื้ออสุจิของสามีไปฉีดใส่มดลูกของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนโดยตรงหรือที่เรียกว่า “การผสมเทียม” วิธีดังกล่าวมักทำกันโดยไม่เปิดเผยเนื่องจากมีปัญหาทางกฎหมายว่า สัญญารับตั้งครรภ์แทนเป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีหรือไม่ เด็กที่เกิดจากการรับตั้งครรภ์แทนควรมี สถานภาพทางกฎหมายอย่างไร ผู้ใดเป็นบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ปัญหาทางจริยธรรมว่า การรับตั้งครรภ์แทนเป็นการกระทำที่ขัดศีลธรรมหรือไม่เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย “เรื่องมโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการค้นคว้า สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์ ด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้วิจัยขอข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การตั้งครรภ์แทนเป็นปัญหาของคนบางกลุ่มในสังคมไทยเช่น กลุ่มที่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ กลุ่มแพทย์ กลุ่มรับจ้างตั้งครรภ์ และภาครัฐเองซึ่งเป็นผู้ควบคุม

กฎหมาย ก่อให้เกิดการประพฤติผิดศีลธรรม จิตเป็นอกุศล ขาดปัญญาในดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งหาข้อยุติมิได้ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรยึดหมั่นในหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลัก นอกจากนั้นผู้วิจัยใคร่เสนอแนะดังต่อนี้

๑) ฝ่ายรัฐบาล โดยผู้รับผิดชอบด้านนโยบาย ควรมีนโยบายกำหนด ควบคุม ที่เข้มแข็ง เพื่อไม่เปิดช่องว่างให้กลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ดำเนินการได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลตามมา ทั้งเรื่องของคู่สามีภรรยาที่อยากมีลูก ผู้รับจ้างตั้งครรภ์ (ตั้งครรภ์แทน) และแพทย์ผู้รักษา

๒) ฝ่ายการศึกษา กฎทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดวิชาด้านพระพุทธศาสนาไว้ในทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาลถึงระดับปริญญาตรี เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ซึมซับในเรื่องศีลธรรม ซึ่งการวิจัยพบว่า หลักธรรมสามารถนำมาป้องกันแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนได้ เช่น ศีล ๕ ศีลห้าในพระพุทธศาสนา เป็นมาตรฐานของจริยธรรมในสังคมไทย เหตุผลสนับสนุนในเรื่องนี้ คือ เพราะคนในสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและเป็นปุถุชน พรหมวิหาร ๔ หลักทิศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น หรือเมื่อเกิดการตั้งครรภ์แทนแล้ว จะแก้ปัญหาอย่างไรเป็นต้น

๓) ฝ่ายมหาเถรสมาคม โดยสำนักงานพระพุทธศาสนา ควรจัดให้มีการอบรมให้คำแนะนำและให้หลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาให้ตรงตามเป้าหมาย อธิบายชี้แจงข้อควรพิจารณาในเรื่องตั้งครรภ์แทนอย่างละเอียด โดยมองการตั้งครรภ์แทนในฐานะเป็นปัญหาที่ควรมีการแก้ไขด้วยหลักการแห่งปัญญา นำเสนอหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ เช่น พรหมวิหาร สังคหวัตถุ เป็นต้น

๔) ฝ่ายมนุษย์และสังคม ควรเผยแพร่ผลกระทบที่ตามมา หรือผลดีที่เกิดขึ้น และควรหาข้อสรุปร่วมกันทางสังคมที่ทุกคนยอมรับร่วมกันได้ และหาข้อสรุปที่มีเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านกระบวนการตั้งครรภ์แทน เพราะบางครั้งการเปิดให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยไร้เงื่อนไขก็อาจนำไปสู่ปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น การซื้อขายเด็ก เป็นต้น แต่หากเปิดให้ทุกคนทำตั้งครรภ์แทนโดยไม่พิจารณาเงื่อนไขก็อาจนำไปสู่ปัญหาการทอดทิ้งเด็กได้ เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

ผู้สนใจที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปปฏิบัติ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑) ภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำรูปแบบและแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน ปัญหาของสังคม ตลอดจนสถาบันทางครอบครัว ปัญหาสิทธิของผู้เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทน และเด็กที่เกิดมา การซื้อขายเด็ก โดยเฉพาะภาครัฐ ควรศึกษาปัญหาจากกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและมีการตรากฎหมายลูกในการพิจารณาปัญหาด้านจริยธรรมทางสังคม และจัดทำแผนการศึกษาเรื่องเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ การตั้งครรภ์แทน ศีลธรรมอันดีในการเป็นพ่อและแม่ในรายวิชาของหมวดการศึกษาสังคม

๒) การบังคับกฎหมาย กล่าวคือ การรับจ้างตั้งครรภ์ได้หรือไม่ กฎหมายอธิบายว่า หญิงไม่สามารถรับจ้างตั้งครรภ์ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๒๔ ห้ามมิให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้ารวมทั้งห้ามกระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้า โดยเรียกรับหรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อเป็นการตอบแทนในการจัดการหรือชี้ช่องให้มีการรับตั้งครรภ์แทน (มาตรา ๒๗) และห้ามประกาศโฆษณาไขข่าวให้แพร่หลายด้วยประการใดๆ เกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนว่ามีหญิงที่ประสงค์จะเป็นผู้รับตั้งครรภ์แทนผู้อื่น หรือมีบุคคลที่ประสงค์จะให้หญิงอื่นเป็นผู้รับ

ตั้งครรภ์แทน (มาตรา ๒๘) นอกจากนี้ผู้ใดฝ่าฝืนรับจ้างตั้งครรภ์ตามมาตรา ๒๔ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกิน สองแสนบาท (มาตรา ๔๘)

๓) ด้านหลักธรรมในพุทธศาสนา คู่สามีภรรยาผู้ต้องการมีบุตร แต่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ แต่ต้องการให้หญิงอื่นผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนแทน ต้องสำนึกว่ามิได้ทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ ทำด้วยจิตเป็นกุศล มีเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนชื่นชมสรรเสริญ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น การกระทำดังกล่าว ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า “การทำตั้งครรภ์แทนไม่เป็นสิ่งผิดจริยธรรม” ตรงกันข้ามหากทำด้วยจิตเป็นอกุศล มีเจตนาที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและผู้อื่น ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า “การทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดจริยธรรม”

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “โนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องมโนทัศน์ในพระพุทธศาสนา และปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยที่ผลต่อพระพุทธศาสนา ด้านกฎหมาย จริยธรรมทางการแพทย์ ฉะนั้น จึงขอเสนอแนะหัวข้อให้ผู้ที่สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ทำต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยความเป็นบิดามารดากับบุตรที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน

๒) ควรมีการศึกษาพฤติกรรมบุตรที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ทั้งด้านสังคม การศึกษา และการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์หลักสิทธิมนุษยชนกับการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

๔) ควรมีการวิจัยสังคมได้อะไรกับการกำหนดให้มีการตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์แทน) ได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ, ๒๕๐๐.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กฤษดา กรุดทอง, ดร. **Fundamental Chemistry หลักเคมีเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๒๘.

กีรติ บุญเจือ. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๒.

คณาจารย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **ชีววิทยา เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป..

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์**. จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๘.

เชาวน์ ชิโนรักษ์ และ พรรณี ชิโนรักษ์. **ชีววิทยา เล่ม ๑ (ฉบับพิมพ์รวมเล่ม).** กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๕๒.

เซซี สตาร์ร (Cecie Starr) (ผู้เขียน). **ชีววิทยา ๒ (Biology : concept and application)**. แปลโดย ทีมคณาจารย์ภาควิชาชีววิทยามหาวิทยาลัยขอนแก่น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เซนเกจ เลินนิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. **จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม** กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๔.

เนื่องน้อย บุณยเนตร. **จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

บุตร ประดิษฐวณิช. **แพทย์ ยา วิชาชีพหรือการค้า**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๒.

บรรจบ บรรณรุจิ. **ปฏิจจสมุปบาท กระบวนธรรมเพื่อความเข้าใจชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ไบรอัน แยพพ์ (ผู้เขียน), ดร. **ธาตุออกซิเจน (OXYGEN)**. แปลโดย ผ.ศ. วิไลวรรณ ถิรวณิชย์. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. **โอสาเรตัพพธรรม**. พระนคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๕.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์** ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ช่อระกา, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)**. ธรรมนูญชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖**.**

----------**. พุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

----------**. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓**.**

_____ . **การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยา, ๒๕๓๘.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระประมวล อุตฺตราสโย (น้อยทรง). **เปรียบเทียบจริยศาสตร์ ทฤษฎีว่าด้วยความดี**. กรุงเทพมหานคร: เฉลิมมงคลการพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

----------**. การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑.

พระมหาสมปอง มุทิโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.

มหาวิทยาลัยมหิดล, ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์. **ชีววิทยา ๑**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิโสภาการพิมพ์, ๒๕๕๑.

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ. **สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, ๒๕๒๓.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์. พ.ศ. ๒๕๕๘**. เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ศักดิโสภาการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ลำดวน ศรีมณี. **จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, มปป.

_____ . **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘.

วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เม็ดทราย, ๒๕๔๙.

วิทย์ วิศเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

ศักดิ์ สนองชาติ. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, ๒๕๓๙.

ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดสุรินทร์, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุรินทร์. **สรุปสาระสำคัญของ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑.** สุรินทร์ : เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๕๖, หน้า ๓๒.

สมภาร พรมทา. **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมาคมวัดสระเกศ. **อรรถกถาอัฏฐสาลินี ภาค ๓**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, ๒๕๐๙.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. **พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๓๕.**

สุชาดา ทวีสิทธิ์. “ข้อถกเถียงของนักสตรีนิยมต่อกรณี การอุ้มบุญ”. **ประชากรและการพัฒนา**, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒, ธันวาคม ๒๕๕๗.

(๒) รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์

เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์. “พุทธจริยศาสตร์กับการตั้งครรภ์”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,** ฉบับที่ ๖ (๑). สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๗.

จุฑามาศ น้ำเงิน. “ความรับผิดทางอาญากรณีรับตั้งครรภ์แทน”. **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต.** คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และคณะ. “การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน”**, รายงานการวิจัย** (ฉบับสมบูรณ์). ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย”, **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๕๘.

ธัญรดี ไตรวัฒนวงษ์. “ปัญหาจริยธรรมและปัญหากฎหมาย : การรับตั้งครรภ์แทน”. **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต.** วิทยาลัยศาสนา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

พระศรีคัมภีรญาณ, รศ. ดร. “การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

รัตนะ ปัญญาภา. “พุทธจริยศาสตร์กับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์”. **รายงานวิจัย**. ทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ.๒๕๕๘ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. (สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๘.

(๓) สื่อออนไลน์

แพทยสภา. ระเบียบ / ประกาศต่างๆ (ประกาศแพทยสภา). **ออนไลน์.** แหล่งที่มา, .https://www.tmc.or.th /service_law03_7.php, ๓ มกราคม ๒๕๖๒.

ช่วงแรกจะเกิดการปฏิสนธิ. ออนไลน์. แหล่งที่มา. http://www.love4home.com /index.php?lay=show&ac= article&Id=108461 &Ntype=3, ๓ มกราคม ๒๕๖๒.

เด็กเจริญเต็มที่ ความยาวโดยเฉลี่ย ๓๖ เซนติเมตร. ออนไลน์. แหล่งที่มา, http://hpe4.anamai .moph.go.th/hpe/mch/prenatal.php, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

รวมภาพวิวัฒนาการ การเกิดของมนุษย์. **ออนไลน์**ใ แหล่งที่มา. http://www.thaiparents.com /dvelopbaby.html. ๓ มกราคม ๒๕๖๒.

โอภาส เศรษฐบุตร, น.พ.. เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted reproductive technology). ออนไลน์, แหล่งที่มา. http://www.med.cmu.ac.th/dept/obgyn/2011 /index.php?option=com content &view, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

(๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษ ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาเอกทวิปริญญา สาขาบริหารธุรกิจ, **Apollo University, Charisma University,** สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ .

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์ อาจารย์คณะแพทย์ศาสตร์ ศิริราชพยาบาล , ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ดร.นพ. บรรพต ต้นธีรวงศ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูน อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางสาวทองพูล บัวศรี นักพัฒนาเด็กและเยาวชน นักวิจัยอิสระประเด็นเด็กและสตรี มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (แทน) คุณวัลลภ ตังคณานุรักษ์ กรรมการและเลขาธิการ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒.

๒) ภาษาอังกฤษ

Athena Liu. **Artificial Reproduction and Reproductive Right**. UK :Dartmouth, 1991.

Ber, Rosalie. **Ethical Issues in Gestational Surrogacy**. Theoretical Medicine and Bioethics. April 2000, Vol.21.

Charles M. Culver. Bernard Gert, **Philosophy in Medicine – Conceptual and Ethical Issues in Medicine and Psychiatry.** Oxford University Press, New York, 1982.

Geoffrey M. Cooper and Robert E. Hausman. **The Cell : A Molecular Approach**. Fifth Edition. Washinton, D.C. : ASM PRESS, 2009.

Gerald Karp. **Cell Biology : International Student Version**. sixth edition. Singapore : John Wiley & Son (Asia) Pte Ltd, 2010.

Hammalawa, Saddhatissa. **Buddhist Ethics**. Boston: Wisdom Publications, 2003.

John Harris. **The Value of Life**. London : Routledge and Kegan Paul.

Joel Feinberg, **Social Philosophy**, (New Jersey : Printice-Hall,1973.

Lawrence 0. Gostin, "Surrogacy from the Perspectives of Economic and Civil Liberties". **Journal of Contemporary Health Law & Policy**. Volume 17, 2001.

Lori D. Andrew, "Surrogate Motherhood : The challenge for feminist", **Surrogate motherhood : Politics and Privacy**, ed. By Larry Gostin, (Bloomington and Indiapolist : Indiana University Press, 1990.

Peter, Harvey. **An Introduction to Buddhist Ethics**. United Kingdom: Cambridge University Press, 2000.

Richard T. Hull. **Ethical Issues in the New Reproductive Technologies**. California : Wadsworth Publishing Company, 1990.

Tom L. Beauchamp and J.F. Childress, **Principle of Biomedical Ethics**, (Oxford : Oxford University, 1989.

Speroff L, Fritz MA. **Assisted reproductive technologies. In : Clinical gynecologic endocrinology and infertility**. 7th ed. Philadelphia: Lippincott Willoams & Wilkins, 2005.

Steptoe PC, Edwards RG. **Birth after the reimplantation of a human embryo**. Lancet. 1978 Aug 12.

Utian, W.H., Sheean, L.A.Golddfarb, J.M.,Kiwi, R.. **Succesful pregnancy after in vitro fertilization and embryo transfer from an infertile woman to a surrogate**. New Englang Journal Medicine. 1985.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก บทความวิจัย

ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ และผลที่ได้รับจากโครงการ

ภาคผนวก ง แบบบันทึกเก็บข้อมูลจากเอกสาร และแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก จ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิขอสัมภาษณ์ แบบบันทึกเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยการขอเข้าสัมภาษณ์

ภาคผนวก ฉ รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก ช แบบสรุปโครงการวิจัย

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

บทความวิจัย

มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน
The Concept of Mother in Buddhism : Case Study of the Process of Birth in the Carrier Pregnancy

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ, ดร.[442]
Phramaha Chiravat Kantawanno, Dr. [443]
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมา ปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทน ๓) เพื่อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน โดยดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กับนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์ด้านการแพทย์ รวมถึงนักกฎหมายและสิทธิมนุษยชนด้วย ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า :

มโนทัศน์เรื่อง “แม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของปัญหาของกระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” นั้น พระพุทธศาสนามีทางออกของปัญหาเรื่องดังกล่าวว่า เป็นปัญหาสังคมที่เริ่มมีผลกระทบมากยิ่งขึ้น ทุกภาคส่วนควรมีนโยบายในการป้องกันและจากการศึกษาทำให้ทราบถึงผลกระทบที่มีต่อผู้มาขอตั้งครรภ์แทน และผู้รับตั้งครรภ์แทน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านแม่ผู้ตั้งครรภ์แทน ไม่ยอมมอบเด็กให้ ปัญหาเรื่องสิทธิ และปัญหาด้านการซื้อขายเด็ก ล้วนนำไปสู่ผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรตระหนักและหามาตรการในการแก้ปัญหาด้วยการออกนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไข ซึ่งพอจะแนะนำได้ ดังนี้

ศาสนาพุทธไม่ได้คัดค้าน หรือเห็นว่า ขัดต่อหลักคำสอนของการรับตั้งครรภ์แทน ทว่าการกระทำนั้นประกอบด้วยเจตนาบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายที่ต้องการมีบุตรและผู้ที่ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน เพราะถือว่า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้สมปรารถนา แสดงออกถึงความมีเมตตากรุณา ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางจริยธรรมนั้นแม้ว่า ศาสนาพุทธอาจจะไม่ได้คัดค้าน หากว่าช่วยผู้อื่นด้วย

---

[442] อาจารย์ ประจำหลักสูตรภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

[443] Lecturer, Department of Buddhism, Faculty of Buddhism, Mahachulalongkorn rajavadyalaya University.

ความบริสุทธิ์ใจ แต่อาจจะมีผู้ที่เห็นว่า การรับตั้งครรภ์แทนนั้น เป็นการกระทำที่ผิดหลักจริยธรรม เพราะอาจนำไปสู่การค้าเชิงพาณิชย์ (การขายเด็ก) หรือปัญหาเรื่องชาติกำเนิดและความรู้สึกของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ส่วนปัญหาทางกฎหมาย ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายข้อบัญญัติทางอาญาใดที่บังคับหรือลงโทษ ห้ามมิให้รับการตั้งครรภ์แทน แม้ว่าการกระทำนั้น จะเป็นไปในเชิงการค้าก็ตาม มีเพียงการร่างพระราชบัญญัติการรับตั้งครรภ์แทน เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดขึ้นมาเท่านั้น จึงนับได้ว่า เป็นช่องว่างที่สามารถฉวยโอกาสหาผลประโยชน์จากการรับตั้งครรภ์แทนได้โดยง่าย

ส่วนปัญหาพุทธจริยศาสตร์กับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัญหาเชิงจริยธรรมที่พบในทุกกรณีคือการทำลายตัวอ่อน ปัญหาสถานะของพ่อแม่ที่แท้จริง การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๒) ปัญหาเชิงจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ มี ๓ ประเด็น คือ การระบุสถานะความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการค้ามนุษย์ ซึ่งจำเป็นต้องวินิจฉัยตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ๓) การตัดสินปัญหาจริยธรรมมี ๒ ประเด็นคือ (๑) พิจารณาจากเกณฑ์หลัก คือ เจตนา ถ้ามีการทำลายตัวอ่อนถือเป็นการฆ่า การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เพื่อหวังช่วยผู้อื่นสามารถยอมรับได้ในเชิงจริยธรรม (๒) พิจารณาจากเกณฑ์ร่วม พบว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ที่ก่อให้เกิดการตำหนิตัวเอง วิญญูชนและสังคมไม่ยอมรับ มีโทษต่อสังคม ถือว่าผิดศีลธรรม ส่วนเรื่องสถานะความเป็นพ่อแม่ หญิงชาย ผู้เป็นเจ้าของเชื้อกำเนิดคือพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ถ้าทำเพื่อการค้าหรือใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือถือเป็นการค้ามนุษย์และทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในพุทธจริยศาสตร์

สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญของ “การตั้งครรภ์แทน” คือ “ความพร้อม” และ “ความไม่พร้อม” ทางด้านเศรษฐกิจ ถ้าเราศึกษาที่มาของปัญหา จะพบว่าเป็นประเด็นท้าทาย ระหว่าง “คุณค่า” ทางด้านจิตใจ และ “มูลค่า” ทางด้านเศรษฐกิจ สมดุลและความลงตัวของ “ปัญหาการอุ้มบุญ” ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านจริยธรรม หรือปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประเด็นข้อกฎหมาย จึงอยู่ที่การออกกฎหมาย ที่สอดคล้องตรงกับ “เทคโนโลยี” ซึ่งเปลี่ยนแปลง และประเทศไทยเองต้องปรับเปลี่ยนกฎ ระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องตรงกับ “กระแสโลกาภิวัตน์” ซึ่งเทคโนโลยีต่างๆ กำลังเข้ามามีบทบาท “ทำลายล้าง” หรือ disrupt ธุรกิจต่างๆ ซึ่ง “ธุรกิจตั้งครรภ์แทน” เอง ก็ตกอยู่ใต้กระแสการทำลายล้างของเทคโนโลยีเชิงนวัตกรรมทันสมัยต่างๆ เช่นกัน ไม่แตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ ดังนั้น สมดุลระหว่าง “คุณค่า” ทางจิตใจ กับ “มูลค่า” ที่เป็นตัวเงิน สร้างงาน จ้างงาน และทำให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับเงินค่าตอบแทนอย่างมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ต้อง “สมดุล” โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ของพระพุทธศาสนา และหลัก “สุข ๔ ประการ” ไปปรับใช้ใน “การตั้งครรภ์แทน” ให้ถูกต้องชอบธรรมต่อไป

คำสำคัญ : มโนทัศน์เรื่องแม่, กระบวนการกำเนิด, การตั้งครรภ์แทน

Abstract

This research has three objectives; 1) to study the concept of mother in Buddhism, 2) to study the concept and the background, and the problem of the process of surrogacy, 3) to criticize and to interpret the process of birth by the surrogacy. This is the qualitative research and in-depth interview to Buddhist scholars, medical scientist, including to the lawyers and human right in the case of the problem of surrogacy in Thai society.

The result of research found that:-

The concept of mother in Buddhism: a case study of the concept and background of the problem of the process of birth by the surrogacy, Buddhism has the solution of problem of the surrogacy which is the problem more increasing in the society, and all sectors should have the policy for solution of this problem. From the study, it makes us know the impact to people requesting for surrogacy and the surrogated one in both direct and indirect way. Especially the problem of surrogated mother refused giving a child, the problem of right, and the problem of children trafficking, these problems lead to the impact to Thai society inescapably. Therefore, all relevant sectors should realize and find out by issuing the policy for protection and solution of problems.

Buddhism agree or disagree with the surrogacy, but the action is consisted of the purified volition in both one who want to have children and one who is a surrogated. Because it is to help other fulfil their wishing, it is to express the loving-kindness and compassion. So, it can be seen that Buddhism although may not object the ethical problem if it is to help other with sincerity. But some people may see that the surrogacy is the ethical misconduct, because it may lead to the commercial trade (children trafficking) or the problem of birth and feeling of children born from surrogacy. Then, there is no any criminal law or regulations in Thailand to receive the surrogacy. Although the action is commercial surrogacy, it just has only the draft of the Born Children Right Protection Surrogacy Act. It can be said that it is the chance for benefit from the surrogacy easily.

The Buddhist ethics and the assisted reproductive technology found that; 1) the ethical problem found all cases, they are: the destruction of the embryo, the problem of the genetic mother status, the destruction of the human dignity. 2) Ethical the assisted reproductive technology according to Buddhist ethics, they are three aspects: the identification of parental status of children born under reproductive technology, the destruction of human dignity, and human trafficking, these should be diagnosed by Buddhist ethics. 3) The judgement of ethical issues,

there are two aspects: (1) the main ethical judgment is an intention, the destruction of the embryo is a killing, and the assisted reproductive technology to help other is ethically acceptable. (2) The secondary ethical judgment found that the assisted reproductive technology that caused the self-criticism, unaccepted by the reasonable person and social member, it harmed to the society, it is immoral. The parental status of children born under assisted reproductive technology: the donor of sperm and ovum are the parent of children born under the reproductive technology. The commercial assisted reproductive technology treating human as the object or tool is recognized as the human trafficking and human dignity destruction in Buddhist ethics.

It is concluded that the main problem of “surrogacy” is “readiness” and “unreadiness” on the economics. If we studied the statement of the problem, it found that the challenge issue on mental and economic value is balance of the surrogacy problem, it is no matter the problem of ethic or the human right which are the issues of the law. It depended on laid down the law concerning with the technology that changed, and Thailand also must change the laws and regulations to respond the globalization. The technology has the role for destruction or disrupt all businesses, the “surrogacy business” also is under the destruction of innovative technology. So, the balance between the value of mind and cost of money to create the job, employment, and to do the person who get payment happily. It is the balance by holding the Middle Way of Buddhism and the four happiness to improve on the surrogacy correctly.

Keywords: Mother’s Concept, The Process of Birth, Surrogacy

บทนำ

ทัศนะพื้นฐานของพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาลยังไม่พบว่า ได้มีการนำเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มาใช้ จากการสืบค้นในคัมภีร์จึงไม่พบว่ามีการอุ้มบุญเกิดขึ้นในสมัยนั้น ทัศนะของพระพุทธศาสนานั้นถือว่ามนุษย์ปกติทั่วไปจะตั้งครรภ์ได้ต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ (๑) ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กัน (๒) หญิงอยู่ในวัยที่จะให้กำเนิดทารกได้ และ (๓) มีคันธัพพะปรากฏ (ปฏิสนธิวิญญาณ) ดังมีพุทธพจน์ว่า

> *“ภิกษุทั้งหลาย เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดายังไม่มีระดู และคันธัพพะ ยังไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้*

ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู แต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ แต่เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้น เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกันอย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้"[444]

พุทธพจน์ที่ยกมานี้ เป็นสิ่งบอกให้ทราบเกี่ยวกับเรื่องการตั้งครรภ์ตามหลักพระพุทธศาสนาของมนุษย์ปกติทั่วไป ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน ***ส่วนแรก*** เป็นองค์ประกอบด้านชีวภาพ คือ ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กันและหญิงอยู่ในวัยที่จะให้กำเนิดทารกได้ *ส่วนที่สอง* เป็นองค์ประกอบด้านนามธรรม คือ คันธัพพะหรือปฏิสนธิวิญญาณ เข้าไปอยู่ในไข่ของหญิงที่ได้รับการผสมกับอสุจิของชายเรียบร้อยแล้ว องค์ประกอบทั้งสองส่วนนี้ต้องเกิดพร้อมในเวลาเดียวกัน การตั้งครรภ์จึงมีได้ และเมื่อองค์ประกอบดังกล่าวเกิดครบถ้วนชีวิตมนุษย์ก็ได้เกิดขึ้นแล้วโดยสมบูรณ์

บุคคลผู้เกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่ในการทำตั้งครรภ์แทน หากพิจารณาการทำตั้งครรภ์แทนจะพบว่าบุคคลผู้เกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่ในการทำตั้งครรภ์แทนโดยตรงมีอยู่ ๓ ฝ่าย ดังนี้คือ

๑) คู่สามีและภริยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทนในฐานะผู้ต้องการมีบุตร แต่ภริยาของสามีคู่นี้ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ จำเป็นต้องอาศัยหญิงอื่นให้เป็นผู้ตั้งครรภ์แทน โดยมีข้อตกลงไว้กับหญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนว่า หลังจากได้คลอดทารกแล้วต้องให้ทารกนั้นแก่คู่สามีและภริยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน

๒) หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทนในฐานะเป็นผู้ตั้งครรภ์แทน โดยมีข้อตกลงไว้กับสามีและภริยาที่ต้องการมีบุตรนั้นว่า หลังจากได้คลอดทารกแล้ว ต้องให้ทารกนั้นแก่คู่สามีและภริยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน

๓) แพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทนในฐานะเป็นผู้ให้บริการทางการแพทย์ มีหน้าที่ต้องให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้รับบริการหรือผู้ป่วยหายจากโรค หากสามารถทำได้ประสบผลสำเร็จก็มีความยินดีและมีความสุข

ส่วนการทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดจริยธรรมหรือไม่ การจะตอบปัญหานี้ให้ชัดเจนจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของจริยธรรมที่นำมาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาให้ชัดว่าเป็นจริยธรรมระดับใด ก่อนหน้านี้ได้เคยกล่าวมาแล้วว่าพุทธจริยศาสตร์มีสามระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง สำหรับงานวิจัยนี้จำกัดขอบเขตอยู่ที่การหาคำตอบเกี่ยวกับพุทธจริยธรรมกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคมไทยคือศีลห้าในพระพุทธศาสนา เพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาและเป็นปุถุชน ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงต้องใช้จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคมไทยคือศีลห้าในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นกรอบในการพิจารณา ส่วนบุคคลผู้จะต้องถูกอภิปราย เพื่อวินิจฉัย และลงความเห็นว่าการทำตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดจริยธรรมหรือไม่ มีอยู่ ๓ ฝ่าย ได้แก่ คู่สามีและภริยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน และ

---

[444] **ม.มู.** (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓-๔๔๔.

แพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำตั้งครรภ์แทนโดยตรง ๆ[445]

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การตั้งครรภ์แทน จะถือเป็นการช่วยเหลือให้ครอบครัว ที่มีปัญหาในการมีบุตรได้มีบุตรไว้สืบสกุล แต่ในอีกด้านหนึ่ง ได้มีข้อเท็จจริงจากข่าวสารบ้านเมือง และการศึกษาวิจัยหลายสาขาวิชาที่พบว่า การตั้งครรภ์แทนนำมาสู่ปัญหาทางสังคมตามมามากมาย เช่น การลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสมือนเป็นเพียงสินค้า ความขัดแย้งเรื่องสิทธิในการเลี้ยงดูบุตร การทำแท้งเมื่อเด็กพิการ ตลอดจนการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ ยังนำมาซึ่งข้อถกเถียง ซึ่งเป็นพื้นฐานและยังหาข้อยุติไม่ได้ เช่น ใครเป็นแม่ของทารก ระหว่างผู้ที่ตั้งครรภ์หรือเจ้าของเชื้ออสุจิและไข่ หรือผู้ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์แทน[446] ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า ถ้าสามารถสร้างความชัดเจนในเรื่องนี้ได้ น่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ตามมา อีกทั้งจะเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนต่อกัน ระหว่างเด็กที่เกิดมากับผู้ที่ทำให้เกิดแต่ละฝ่ายต่อไปเพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ วิพากษ์ และตีความทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ปัญหาการตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์แทน) ในสังคมไทย เป็นปัญหาเนื่องจากคนในสังคมไทยส่วนหนึ่งเห็นว่า ผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทนได้รับการว่าจ้างให้เป็นผู้ตั้งครรภ์แทน การกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชั่ว ไม่ถูก ไม่ควร ผิดจริยธรรม เข้าข่ายการค้ามนุษย์ ผิดกฎหมาย ผิดจารีต ประเพณี และศีลธรรมอันดีงามของสังคมไทย สำหรับพุทธศาสนาเถรวาทได้ให้มุมมองเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า หากผู้ทำหน้าที่รับจ้างตั้งครรภ์แทนกระทำลงโดยมีเจตนาที่เกิดจากอกุศลมูล ๓ อย่าง ได้แก่ โลภะ ความอยากได้ โทสะ ความคิดประทุษร้าย โมหะ ความหลง และเมื่อพิจาณาตามสภาวะแล้วเห็นว่าเป็นสภาพที่ไม่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ไม่ทำให้จิตสบาย ปลอดโปร่ง ผ่องใส สมบูรณ์ การกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชั่ว ไม่ถูก ไม่ควร จัดอยู่ในประเภทของการทำผิดจริยธรรม จึงถือว่า เป็นปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย[447]

ประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์แทน) ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย วิเคราะห์ผ่านมุมมองของพุทธจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาท แบ่งออกเป็น ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) ประเด็นมุมมองของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๒) ประเด็นมุมมองของนักวิชาการการแพทย์ ๓) ประเด็นมุมมองของนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ต่อแนวคิดที่เห็นแย้งกันเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์แทน) ในสังคมไทย ซึ่งแต่ละประเด็นจะได้ศึกษาตามลำดับ ดังนี้

๑) ประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์แทน (ตั้งครรภ์แทน) มุมมองของพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวถึงหลักจริยธรรมเป็นข้อประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับกฎศีลธรรม หรือหลักการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม จริยธรรมของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น การวิเคราะห์คำกล่าวที่ว่า *“การตั้งครรภ์แทนผิดจริยธรรม”* จึงควรใช้

---

[445] **น.พ.โอภาส เศรษฐบุตร, เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted reproductive technology),** ออนไลน์**,** แหล่งที่มา , http://www.med.cmu.ac.th/dept/obgyn/2011/index.php?content &view, (๓ มกราคม ๒๕๖๒).

[446] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

[447] ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย”, **รายงานการวิจัย,** (มหาวิทยาลัยมหาจุฬลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๕๘), หน้า ๕๑.

จริยธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการวิเคราะห์ โดยทั่วไปจริยธรรมในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับต้น ได้แก่ ศีลห้า ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถสิบ และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์แปด นักวิชาการของไทยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาสอนว่า

> *"จริยธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาสอนมีมากมาย แต่อาจจำแนกได้เป็นสองส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เป็นจริยธรรมพื้นฐาน กับส่วนที่เป็นจริยธรรมที่เลยขึ้นไปจากพื้นฐานนั้น จริยธรรมพื้นฐาน คือหลักธรรมขั้นต่ำสุดที่สังคมจะต้องมี หากไม่มีหลักธรรมขั้นพื้นฐานนี้ ผู้คนในสังคมจะไม่อาจอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข จริยธรรมพื้นฐานเป็นข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุด (minimum requirement) สำหรับความสงบสุขของสังคม กล่าวง่าย ๆ อย่างภาษาชาวบ้านก็คือ หากผู้คนในสังคมต้องการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ไม่กระทบกระทั่งกัน คนเหล่านั้นต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่ว่านี้หลักธรรมนี้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสงบสุขของสังคม ผู้คนในสังคมอาจทำดีมากกว่านี้ก็ได้ แต่จะทำดีน้อยกว่าหลักธรรมพื้นฐานเหล่านี้ระบุเอาไว้ไม่ได้ ไม่เช่นนั้นสังคมจะปั่นป่วนวุ่นวายหมด....."* [448]

ดังนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งถือเจตนาเป็นสำคัญ จึงทำให้พอสรุปได้ว่า สำหรับกรณีการตั้งครรภ์แทนดังกล่าว จึงไม่ถือว่าเป็นการนอกใจ หรือประพฤติผิดในกามตามศีลข้อที่สาม เพราะอย่างน้อยหญิงที่ตั้งครรภ์แทนมิได้มีเจตนาที่จะเป็นชู้กับชายอื่นและมิได้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายผู้เป็นเจ้าของอสุจิแต่อย่างใด สำหรับอีกประเด็นหนึ่ง ที่สังคมมักตั้งคำถามและยังมีความไม่ลงรอยกันทางความคิด ระหว่างมุมมองทางการแพทย์กับมุมมองทางกฎหมาย คือ ประเด็นว่าเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ควรจะถือว่า เป็นลูกของใครโดยทางการแพทย์เห็นว่าผู้เป็นเจ้าของไข่และอสุจิ คือ พ่อแม่ที่แท้จริง ในขณะที่ทางกฎหมายใช้เกณฑ์ที่ว่าผู้ใดคลอดผู้นั้นเป็นแม่ของเด็กที่เกิดออกมา และสามีของผู้คลอดก็ถือว่าเป็นพ่อของเด็กที่ชอบด้วยกฎหมาย จากปัจจัยและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า เมื่อพิจารณาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นแล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดแล้ว สามารถระบุได้หรือไม่ว่าใครคือ แม่ที่แท้จริงของเด็กและเพราะเหตุใด

๒) ประเด็นมุมมองของนักวิชาการการแพทย์ เกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมของแพทย์เริ่มขึ้นอยู่กับจิตใจของแพทย์ตามหลักจริยธรรมของแพทย์ที่ถือกันว่า "แพทย์ต้องไม่ประกอบวิชาชีพของตนด้วยอิทธิพลแรงจูงใจ แห่งเจตนาที่จะหาผลกำไร"[449] เพราะสาเหตุสำคัญที่ทำให้แพทย์ใช้ความรู้ไปในทางที่ทำให้เกิดปัญหานั้นล้วนเป็นไปตามโลกาภิวัฒน์ที่ครอบงำโลก หรือปัญหาการโฆษณา และการใช้ข่าวสารเพื่อหาผลประโยชน์จากข้อมูลต่างๆ และปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่ซับซ้อน เพราะความก้าวหน้าทำให้มนุษย์สามารถประดิษฐ์อุปกรณ์เทคโนโลยีมาใช้มากมาย ทำให้เรามีเครื่องมือที่ก้าวหน้า แต่มนุษย์รวมทั้งแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายก็ยังรู้ความจริงของธรรมชาติไม่เพียงพอ ยังรู้ไม่เท่าทันความจริงของชีวิต โดยเฉพาะผลกระทบ ในกรณีการตั้งครรภ์แทนทำให้เกิดปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากความต้องการดังกล่าวและทำให้ความเป็นแพทย์ที่มีลักษณะของความช่วยเหลือ ความเมตตาสูญเสียไป หรือในกรณีที่แพทย์อาจจะมีเจตนาดีอยากให้ทุกฝ่ายมีความสุข แต่

---

[448] สมภาร พรมทา, **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๔-๕๕.

[449] A doctor must practice his profession uninfluenced by motives of profit", คำกล่าวของ International Code of Medical Ethics ในสมาคมแพทย์แห่งโลก World Medical Association อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑),

ด้วยไม่เข้าใจเทคโนโลยีว่าได้ทำลายชีวิตหรือสร้างปัญหากับเด็กที่เกิดขึ้น และกลายเป็นปัญหาสังคมตามมา ฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงถือว่า แพทย์ผู้ทำด้วยเงื่อนไขทางด้านความโลภอันเกิดจากยุคสมัย หรือสภาพเศรษฐกิจก็ตามนั้น ก่อให้เกิดความทุกข์ตามมา ขณะที่ความไม่รู้หรือเข้าใจในเทคโนโลยี ถือว่าไม่เข้าใจความจริง และเมื่อมีความไม่รู้เป็นต้นเหตุ ก็จะมีความทุกข์ตามมาอีกเช่นกัน ลักษณะของแพทย์ที่ใช้การตั้งครรภ์แทนทั้งในแง่ของความอยากทั้งในแง่ความโลภ และแม้ไม่มีความโลภแต่ไม่มีความรู้เข้าใจที่มากพอล้วนแต่นำปัญหามาให้ทั้งสิ้น

๓) ประเด็นมุมมองของนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน จากประเด็นปัญหาด้านกฎหมาย ที่ทำให้เห็นว่า “การตั้งครรภ์แทน” ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยช่วงเวลาดังกล่าวมิใช่เป็นปัญหา เรื่อง *“การทำผิดกฎหมาย”* แต่เป็นปัญหา เรื่อง *“การขาดกฎหมาย”* ที่จะนำมาใช้ดำเนินการในปัญหาที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนหรือเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายที่มีอยู่ในสังคมไทยขณะนั้นยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้กับกรณีของการตั้งครรภ์แทน ให้ครอบคลุมไปถึงทารกที่อยู่ในครรภ์ของคุณแม่ผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน จึงไม่สามารถเอาผิดกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทนได้

เมื่อสังคมไทยยังขาดบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนที่มีความชัดเจน ทัศนะของคนกลุ่มที่เห็นว่า *“การตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดกฎหมาย”* หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วจะเห็นว่า ยังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย และหละหลวม เพราะไม่ได้อธิบายว่า ผิดกฎหมายนั้น หมายความว่ากระไร ผิดกฎหมายฉบับไหน มาตราใด และที่บอกว่า มีความผิดเช่นนั้น ยังขาดหลักฐานและเหตุผลมาอธิบายสนับสนุนทัศนะที่แสดงไว้ ให้มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น ทัศนะของคนกลุ่มที่เห็นว่า *“การตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดกฎหมาย”*[450] จึงมีน้ำหนักค่อนข้างน้อย

สรุปได้ว่า แนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยนั้น ในการแก้ไขปัญหาทางด้านกฎหมาย ต้องใช้หลักศีลโดยขยายตามหลักในมรรค คือ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ เพื่อเป็นการพิจารณาข้อห้ามและข้ออนุญาตในการตั้งครรภ์แทนอย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเรื่องสิทธิด้วยหลักเจตนาอันประกอบด้วยฉันทะและเมตตา แก้ปัญหาทางด้านแพทย์ด้วยการเข้าใจหลักพีชนิยาม หลักศีลในข้อห้ามฆ่าสัตว์และประพฤติผิดในกาม และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยหลักโยนิโสมนสิการในการตัดสินใจทำการตั้งครรภ์แทน และแก้ปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม เพื่อเข้าใจหลักการและข้อกำหนดต่างๆ ในการตัดสินใจ สุดท้ายคือด้านศีลธรรมอันดีตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ หลักทิศ หลักสังคหวัตถุ ๔ ให้เกิดธรรมะเจริญขึ้นในการตั้งครรภ์แทน และหากต้องการพิจารณาไปถึงการออกกฎหมาย ในการปัญหาการตั้งครรภ์แทนที่สาเหตุ คือความอยากด้วยการไม่ควรทำการตั้งครรภ์แทน แต่ควรดับทุกข์ภายใน ไม่ยึดติด เพื่อหลุดพ้นจากความอยากนี้[451]

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

---

[450] **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์, พ.ศ. ๒๕๕๘**, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๔ ก, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๑๒.

[451] อ้างแล้ว, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๗.

๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา
๒) เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมา ปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทน
๓) เพื่อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลักในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความเป็นแม่จากแนวคิดการตั้งครรภ์แทน ๓ รูปแบบ ซึ่งใช้วิธีการปฏิสนธินอกร่างกาย กล่าวคือ ๑) การตั้งครรภ์แทนแท้ ๒) การตั้งครรภ์แทนเทียม โดยใช้ไข่ของหญิงที่ต้องการมีบุตร และ ๓) การตั้งครรภ์แทนเทียมโดยใช้ไข่ที่ได้จากการบริจาค สำหรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้วิเคราะห์เรื่องความเป็นมารดามีจำนวน ๕ หลักธรรม คือ ๑) หลักปัจจัยสามในการเกิดในครรภ์ ๒) หลักกำเนิดสี่ ๓) หลักนิยามห้า ๔) หลักทิศหก และ ๕) บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เป็นแม่ตามหลักพระพุทธศาสนา

ทฤษฎีที่นำมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ นอกจากหลักธรรมดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจะได้ใช้หลักการตีความทางปรัชญา เช่น ทฤษฎีหลอมละลายความรู้ของกาดาเมอร์ และ ทฤษฎีความจริงในเรื่องเล่าของ พล ริเคอร์ มาเปรียบเทียบกับทฤษฎีการตีความเชิงพุทธ เช่น หาระ นยะ และสาสนปัฏฐานในคัมภีร์เนตติปกรณ์

๒. ขอบเขตด้านเอกสาร การวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ เอกสาร หนังสือพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่อิงเกณฑ์เชิงบรรทัดฐาน Normative) ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive) โดยได้ศึกษาจากหนังสือ ตำราวิชาการ เอกสารและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการการแพทย์ รวมถึงด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน โดยใช้วิธีการคัดเลือก*แบบเจาะจง (Purposive sampling)* เพื่อให้ทราบถึงมุมมองต่อการตัดสินใจว่า ใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหา ในการตั้งครรภ์แทนในประเทศ มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

๑. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

๑. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ.,ดร. เลขานุการอธิการบดี
ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร. บรรจบ บรรณรุจิ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ศ.ดร.อุทิส ศิริวรรณ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการโครงการปริญญาเอก DBA & PhD Program, Charisma University, BWI& Apollos University, USA

๒. นักวิชาการการแพทย์

๑. ศ.ดร.นพ.เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์ อาจารย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราช มหาวิทยาลัยมหิดล

๒. ดร.นพ.บรรพต ต้นธีรวงศ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา มจร.

๓. ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มจร.

๓. นักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

๑. ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูน อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มจร.

๒. ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มจร.

๓. น.ส.ทองพูล บัวศรี นักพัฒนาเด็กและเยาวชน,นักวิจัยอิสระประเด็นเด็กและสตรี มูลนิธิ สร้างสรรค์เด็ก (ครูหยุย)

นิยามศัพท์

พุทธจริยธรรม หมายถึง หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ในงานวิจัยนี้ หมายถึง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการตั้งครรภ์แทน ตามหลักศีล สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เจตนา ฉันทะ เมตตา พืชนิยาม ปัญญา สัปปุริสธรรม ๗ พรหมวิหาร ๔ ทิศ สังคหวัตถุ ๔ การออกบวช

มารดา (แม่) หมายถึง หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดู

เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ หมายถึง กระบวนการทางการแพทย์เพื่อที่จะทำให้เกิดการตั้งครรภ์ โดยจะต้องมีการเคลื่อนย้ายเซลล์สืบพันธุ์ของฝ่ายหญิง (เซลล์ไข่) ออกมาจากร่างกาย จากนั้นอาจจะนำกลับเข้าสู่ร่างกายและเกิดการปฏิสนธิในร่างกาย

การตั้งครรภ์แทน (การตั้งครรภ์แทน) หมายถึง การที่ผู้หญิงคนอื่นที่มิใช่ภรรยายอมรับการตั้งครรภ์ที่มีทารกในครรภ์ซึ่งเป็นของคู่สามีภรรยาที่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้

การตั้งครรภ์แทนเทียม หมายถึง การที่แม่ที่ต้องการมีบุตร (Intended mother) ให้ผู้หญิงอื่นตั้งครรภ์โดยแม่ที่ต้องการมีบุตรจะเป็นผู้ให้ไข่ (Egg) และสามีของแม่ที่ต้องการมีบุตรจะให้เชื้ออสุจิ (Sperm) ในบางครั้งใช้ไข่หรืออสุจิจากผู้บริจาคมาทำการปฏิสนธินอกร่างกาย (IVF: In vitro Fertilization) ทำให้เกิดตัวอ่อนแล้วย้ายไปยังมดลูกของแม่ตั้งครรภ์แทน (Gestation carrier) ดังนั้น แม้ตั้งครรภ์แทนจะได้มีพันธุกรรมเกี่ยวข้องกับตัวอ่อน

การตั้งครรภ์แทนแท้ หมายถึง การที่แม่ตั้งครรภ์แทนใช้ไข่ของตนเอง เพื่อผสมกับอสุจิของพ่อที่ต้องการมีบุตร หรือผู้บริจาคเชื้ออสุจิ ซึ่งอาจทำให้ทั้งการฉีดอสุจิฝังที่มดลูกของแม่ตั้งครรภ์แทน เพื่อให้เกิดการปฏิสนธิภายใน

การตั้งครรภ์แทนเชิงพาณิชย์ หมายถึง การตั้งครรภ์ที่หญิงตั้งครรภ์แทนได้รับค่าตอบแทน

การตั้งครรภ์แทนการกุศล หมายถึง การตั้งครรภ์ที่หญิงตั้งครรภ์แทนทำให้โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในปัญหาการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) โดยวิธีเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์วิเสส และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ งานนิพนธ์ของนักวิชาการร่วมสมัย และเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยและแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านกฎหมาย การแพทย์ และศีลธรรมในสังคมไทย

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) พระสงฆ์ นักวิชาการทางด้านศาสนา และนายแพทย์ นักกฎหมาย ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เน้นการสืบค้นเก็บรวมรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ ในด้านที่เกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

๓.๑) แบบบันทึกเอกสาร ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้บันทึกรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย

๓.๒) แบบสัมภาษณ์ ที่พัฒนาขึ้นจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยด้านกฎหมาย การแพทย์และศาสนา หลักพุทธจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท และบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย เครื่องมือการวิจัยทั้งสามแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เรียบร้อยแล้วจึงนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๔. การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลนี้ได้ทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีการตรวจสอบทันทีว่า ข้อมูลที่เก็บด้วยการบันทึก และสัมภาษณ์ มีความสอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใดหรือไม่ อย่างไร

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วก็จะนำข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้จัดระบบหมวดหมู่ของการวิเคราะห์เรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลวิจัย

มโนทัศน์เรื่องแม่ ทางพระพุทธศาสนามีหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนนั้น แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน ประกอบด้วย

๑. หลักอภิปรัชญา คือ “ศาสตร์ว่าด้วยความจริงแท้” ในความหมายของลัทธิจิตนิยมกับวัตถุนิยม ซึ่ง “ความจริงแท้” ในความหมายของลัทธิจิตนิยม คือ “จิต มโน วิญญาณ” ความจริงแท้ในความหมายของลัทธิวัตถุนิยมคือ “สสาร อะตอม หรือ ธาตุ ๔” แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้พูดถึงความจริงแท้อย่างที่ลัทธิทั้ง ๒ ได้นำเสนอเอาไว้ ทว่าแนวคิดอภิปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ “การตั้งครรภ์แทน” ได้แก่ “กรรม กิเลส วิบาก” “ไตรลักษณ์” “ปฏิจจสมุปบาท” “ขันธ์ ๕” เป็นต้น

๒. หลักจริยศาสตร์ กล่าวคือความประพฤติดี ชั่ว ควร ไม่ควร ถูก ไม่ถูก เหมาะ ไม่เหมาะ ดี ชั่ว เป็นต้น แนวคิดการตั้งครรภ์แทน สัมพันธ์ตรงกับ “หลักคฤหัสถ์ธรรมะ ๔ ประการกล่าวคือ อัตถิสุข มีเงินใช้ โภคสุข ได้ใช้เงิน อนณสุข มีเงินใช้หนี้ และอนวัชชสุข ทำงานที่เป็นสัมมาชีพ”

มโนทัศน์ของพระพุทธศาสนา เน้นประเด็น “ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน” “ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์” และ “ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ” ส่วนแนวคิดการตั้งครรภ์แทน หลักใหญ่ใจความสำคัญ เป็นเรื่องของ “พันธุกรรม” “ความรู้สึกเป็นแม่” และ “การตั้งครรภ์ในเชิงพาณิชย์” ซึ่งมาทดแทน “การตั้งครรภ์ธรรมชาติ” และ “การตั้งครรภ์ประดิษฐ์” ด้วย “เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยในการตั้งครรภ์”“การอัลตราซาวนด์” “การเจริญพันธุ์ข้ามแดน” ประเด็นสำคัญที่จะชี้ชัดว่า “การตั้งครรภ์แทน” เป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรมหรือไม่? หลักในการตัดสินคือ “การกระทำ” ดังกล่าวเป็นบุญ หรือเป็นบาป เท่าที่ตรวจสอบ ไม่ปรากฏเรื่องราว “การตั้งครรภ์แทน” เป็นหลักฐานชัดเจนในคัมภีร์พุทธศาสนาชั้นต้นกล่าวคือพระไตรปิฎก แต่พบเรื่องราวเทียบเคียงในหลักฐานชั้นรองอย่างคัมภีร์[452] ซึ่งสรุปเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่าง “พระปัจเจกพุทธเจ้า” คือ “คน” กับ “สุนัข”คือ “สัตว์” ซึ่งสะท้อนความจริงว่า “สัตว์ดิรัจฉานตรงไปตรงมา ไม่คดโกง ไม่ปากอย่างใจอย่างเหมือนมนุษย์” ทั้งยังขมวดปม “กรรม-กิเลส-วิบาก” เรื่องเล่า “นายโกตุหลิกะ”ซึ่งทอดทิ้งลูกกลางทางจนตายกลางทาง เลยได้เสวย “วิบาก” แห่งกรรม ถูกทอดทิ้งถึง ๗ ครั้ง และเป็นที่มา “นิทานธรรมะ” ตอกย้ำว่าอย่าดูหมิ่น “บาป” ว่าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ

แต่การตีความโดยอนุมานและเทียบเคียง โดยใช้หลัก “เศรษฐกิจ” ในการตัดสินความถูกต้องหรือความผิด จะใช้ “หลักกฎหมาย” ในการกำกับดูแลกระบวนการ “ตั้งครรภ์แทน” โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ชอบธรรม เป็นธรรม ของ “ธุรกิจตั้งครรภ์แทน” เป็นหลักใหญ่ใจความสำคัญ เมื่อพิจารณาประเด็นดังกล่าว การตั้งครรภ์แทน ถ้าผู้เกี่ยวข้องทำตามกฎหมายและปฏิบัติตามสัญญาที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายตกลงกันอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตามหลักการค้าเสรี ไม่เอารัดเอาเปรียบ จ่ายค่าตอบแทนสมน้ำสมเนื้อตามหลักการทำงานที่เน้นความเสมอภาค เป็นธรรม และทำธุรกิจตั้งครรภ์แทนตามหลักธรรมาภิบาล ก็ไม่ผิดหลักจริยธรรม แต่อย่างใด เพราะธุรกิจตั้งครรภ์แทน ไม่ทำให้ใคร

[452] ธมฺมปทฏฐกถา ภาคที่ ๒ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย หน้า ๘-๒๔.

เจ็บ ไม่ทำให้ใครตาย มีแต่ “สมหวัง” และ “สมประโยชน์” ตามแนวคิด “กาเหว่าเอย ไข่ไว้ให้แม่กาฟัก” ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี “เศรษฐกิจการรับตั้งครรภ์ระหว่างประเทศและการตลาดโลก” และแนวคิด “การใช้อัลตราซาวนด์”[453]

สรุปสาเหตุและผลกระทบของการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทย คือ สาเหตุมาจากแนวคิดทางด้านสังคมที่ชีวิตมีความต้องการเอาชีวิตรอด และต้องการสืบเผ่าพันธุ์ ตามความคิดนี้ทำให้มนุษย์สร้างสังคมขึ้น และการจะมีสังคมได้ต้องเริ่มต้นจากการที่คนจะอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นการสร้างสังคมบนฐานของความต่างทางเพศ เป็นการพยายามเรียนรู้กันและกันระหว่างสามีภริยาและลูก ซึ่งมีผลกระทบตามมาว่า หากมีเพียงสามี ภริยา แต่ไม่มีลูกก็ไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้น และการอยู่ร่วมกันแบบไม่สมบูรณ์ก็ทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์ สาเหตุทางการแพทย์ แม้การตั้งครรภ์แทนจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องทำให้มีบุตรไว้สืบสกุล เป็นการลดปัญหาการมีภริยาน้อย ลดความแตกร้าวในชีวิตครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวสมบูรณ์ขึ้น เป็นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์

ประเด็นมุมมองของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย จัดเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น สรุปได้ดังนี้

๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีลห้า มาตรฐานจริยธรรมสังคมไทย ศีลห้าถือได้ว่า เป็นจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาและเป็นเกณฑ์ สำหรับวินิจฉัยปัญหาพุทธจริยธรรมในสังคมไทย ความเป็นมาของศีลห้าในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายขณะประทับอยู่ ณ วัดเชตวัน กรุงสาวัตถี จุดมุ่งหมายศีลห้าในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิส่วนบุคคลทั้งสิทธิในตัวเอง สิทธิ์ในทรัพย์สิน และสิ่งที่เขารักใคร่ผูกพัน ศีลห้าในฐานะจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา คือ เป็นหลักจริยธรรมขั้นต่ำสุด ที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องมี เนื้อหาของศีลห้าแต่ละข้อเป็นหลักการพื้นฐานที่จะทำให้สังคมมีความสงบ และเกิดสันติสุขได้ ทัศนะของพระพุทธศาสนาเห็นว่า หากสังคมใดขาดศีลห้าเพียงข้อหนึ่งข้อใด ก็จะทำให้คนในสังคมเกิดความครั่นคร้าม ความเกรงขาม รู้สึกพรั่นพรึง สะทกสะท้านหวาดกลัว เป็นสังคมที่ขาดความสงบ และขาดสันติสุข ศีลห้าคือเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวินิจฉัยปัญหาพุทธจริยธรรมในสังคมไทย จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคมไทย คือ ศีลห้าในพระพุทธศาสนา เหตุผลเพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย นับถือพระพุทธศาสนาและคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยเป็นปุถุชน

๒) การทำผิดศีลห้าในพระพุทธศาสนา การพิจาณาว่าการกระทำเช่นไรผิดศีลห้า ให้นำองค์ประกอบของการทำผิดศีลห้าแต่ละข้อมาใช้เป็นเกณฑ์วินิจฉัยตัดสิน ซึ่งแบ่งได้เป็นสองส่วน ดังนี้ คือ ส่วนแรก เป็นข้อห้ามมิให้ละเมิดคนอื่น ซึ่งปรากฏชัดอยู่ในศีลข้อที่หนึ่ง ข้อที่สอง และข้อที่สาม ส่วนที่สอง เป็นข้อห้ามมิให้ละเมิดตนเองและผู้อื่น ปรากฏชัดอยู่ในศีลข้อที่สี่ และข้อที่ห้า การพิจารณาว่าการกระทำเช่นไรผิดศีลห้าข้อใด นอกจากจะดูว่าเข้าตามเกณฑ์องค์ประกอบของศีลห้าในข้อนั้นหรือไม่แล้ว ยังต้องใช้หลักเกณฑ์เรื่องเจตนาที่เป็นกุศลหรืออกุศลร่วมพิจารณาวินิจฉัยด้วย

๓) ทัศนะพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน ประเด็นที่นำมาใช้ในการพิจารณา ได้แก่ (๑) ทัศนะพื้นฐานด้านกฎหมายของประเทศไทย จากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การกำหนดสถานะ

---

[453] สุมนมาลย์ สิงหะ, **“ผู้หญิงอุ้มบุญ : ชาติพันธุ์วรรณนาของปฏิบัติการสร้าง “ภาพลักษณ์” ของการแพทย์ชีวภาพในประเทศไทย”**, *วารสารภาษาและวัฒนธรรมปีที่ ๓๕ ฉบับพิเศษ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙), หน้า ๑๕๐.*

ความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยการตั้งครรภ์แทน และ เป็นการควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เพื่อมิให้มีการนำตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ไปใช้แสวงหาประโยชน์ตนและผู้อื่นในทางที่ไม่ถูกต้อง (๒) ทัศนะพื้นฐานทางการแพทย์ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ผู้รับบริการทางการแพทย์ ถือว่าเป็นผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษาจากแพทย์ ผู้ให้บริการทางการแพทย์ ถือว่าแพทย์เป็นผู้มีหน้าที่ต้องให้การบำบัดรักษาเพื่อให้ผู้ป่วยให้หายจากโรค หากสามารถทำได้ประสบผลสำเร็จ ผู้ป่วยหายจากความเป็นโรคแล้ว แพทย์ก็มีความยินดีและมีความสุข (๓) ทัศนะพื้นฐานของพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาลยังไม่พบว่า ได้มีการนำเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มาใช้ จึงไม่พบว่ามีการทำตั้งครรภ์แทนในสมัยนั้น ทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์ปกติทั่วไปจะตั้งครรภ์ได้ต้องมีองค์ประกอบสาม ประการ คือ ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กัน หญิงอยู่ในวัยที่จะให้กำเนิดทารกได้ และมีคันธัพพะปรากฏ (ปฏิสนธิวิญญาณ) พระพุทธศาสนามิได้มีข้อห้ามหรือสนับสนุนเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน

สรุป เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม ที่นำมาใช้มีอยู่สามเกณฑ์ คือ (๑) เกณฑ์องค์ประกอบการทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ (๒) เกณฑ์หลัก คือ ความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล และ (๓) เกณฑ์ร่วม คือ ใช้มโนธรรม ความยอมรับของวิญญู ลักษณะและผลของการกระทำ หากคู่สามีและภรรยาผู้ต้องการมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน หญิงผู้ทำหน้าที่ตั้งครรภ์แทน และแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมการตั้งครรภ์แทน มิได้ทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ ทำด้วยจิตเป็นกุศล มีเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนชื่นชมสรรเสริญ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น การกระทำดังกล่าวนี้ ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า **“ไม่ผิดจริยธรรม”** ตรงกันข้ามหากทำด้วยจิตเป็นอกุศล มีเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า **“ผิดจริยธรรม”**

ข้อเสนอแนะ

๑.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยนี้ข้างต้น สรุปได้ว่า ต้องมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่เกิด โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ คือ ต้องมีมาตรการทางกฎหมายมหาชน โดยต้องจัดตั้ง “คณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์” (กคพ.) และ “องค์กรผู้จัดให้มีการตั้งครรภ์แทน” เพื่อกำหนดนโยบายและวิธีดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ทางกฎหมาย อีกทั้งควรบัญญัติให้มีผลย้อนหลังแก่เด็กที่เกิดก่อนการบังคับใช้กฎหมายนี้ด้วย ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายเอกชน ควรกำหนดให้คู่สมรสที่ต้องการมีบุตรเป็นบิดาและมารดา โดยชอบด้วยกฎหมายตามหลักพันธุกรรมที่แท้จริง ต้องบัญญัติให้นำเรื่องครอบครัวและมรดกมาใช้โดยอนุโลมในกฎหมายมาตรการควบคุมทางกฎหมาย ให้ครอบคลุมทั้งผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์และสถานบริการทางการแพทย์ รวมถึงการห้ามโฆษณา ห้ามกระทำการเป็น

นายหน้าหรือตัวแทนในกรณีตั้งครรภ์แทนด้วย และมาตรการบังคับทางกฎหมาย ควรกำหนดมาตรการบังคับทางแพ่ง โดยนำเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ มาใช้กับผู้ปฏิบัติผิดกฎหมายตั้งครรภ์แทน และมาตรการบังคับทางอาญา ควรกำหนดบทลงโทษจำคุกแก่ผู้ฝ่าฝืน และนำเรื่องโทษปรับมาใช้สำหรับสถานบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ด้วย

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำรูปแบบ และแนวทางการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน ปัญหาของสถาบันทางครอบครัว ปัญหาสิทธิของผู้เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์แทน และเด็กที่เกิดมา การซื้อขายเด็ก โดยเฉพาะภาครัฐ ควรศึกษาปัญหาจากกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและมีการตรากฎหมายลูกในการพิจารณาปัญหาด้านจริยธรรมทางสังคม และจัดทำแผนการศึกษาเรื่องเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ การตั้งครรภ์แทน รวมถึงคุณค่าทางศีลธรรมอันดีในการเป็นพ่อและแม่ในรายวิชาของหมวดการศึกษาสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” ทำให้ผู้วิจัย ได้องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ปัญหาสำคัญของ “การตั้งครรภ์แทน” คือ “ความพร้อม” และ “ความไม่พร้อม” ทางด้านเศรษฐกิจ ถ้าเราศึกษาที่มาของปัญหา จะพบว่าเป็นประเด็นท้าทาย ระหว่าง “คุณค่า” ทางด้านจิตใจ และ “มูลค่า” ทางด้านเศรษฐกิจ สมดุลและความลงตัวของ “ปัญหาการตั้งครรภ์แทน” ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านจริยธรรมหรือปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประเด็นข้อกฎหมาย จึงอยู่ที่การออกกฎหมาย ที่สอดคล้องตรงกับ “เทคโนโลยี” ซึ่งเปลี่ยนแปลง และประเทศไทยเองต้องปรับเปลี่ยนกฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องตรงกับ “กระแสโลกาภิวัตน์” ซึ่งเทคโนโลยีต่างๆ กำลังเข้ามามีบทบาท “ทำลายล้าง” หรือ disrupt ธุรกิจต่างๆ ซึ่ง “ธุรกิจตั้งครรภ์แทน” เองก็ตกอยู่ใต้กระแสการทำลายล้างของเทคโนโลยีเชิงนวัตกรรมทันสมัยต่างๆ เช่นกัน ไม่แตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ ดังนั้น สมดุลระหว่าง “คุณค่า” ทางจิตใจ กับ “มูลค่า” ที่เป็นตัวเงิน สร้างงาน จ้างงาน และทำให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับเงินค่าตอบแทนอย่างมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ต้อง “สมดุล” โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ของพระพุทธศาสนา และหลัก “สุข ๔ ประการ” ไปปรับใช้ใน “การตั้งครรภ์แทน” ให้ถูกต้องชอบธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทยทางด้านกฎหมาย จริยธรรมทางการแพทย์ และจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้น จึงขอเสนอแนะหัวข้อให้ผู้ที่สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ทำต่อไป ดังนี้

๑) บทบาทพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทน

๒) การบูรณาการหลักการทางศาสนาพุทธ คริสต์ เพื่อแก้ปัญหาปัญหาการตั้งครรภ์แทน

๓) คุณค่าแท้-คุณค่าเทียมของความเป็นบิดามารดากับสถานะทางศีลธรรมในปัญหาการตั้งครรภ์แทน

เอกสารอ้างอิง

๑. ภาษาไทย / ภาษาบาลี :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ, ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฺฐกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๖๓๓-๒๕๓๔.

พระพุทธโฆสาจารย์. คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑-๒ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระสิริมังคลาจารย์. มังคลัตถทีปนี. แปลโดย คณะกรรมการแผนกตำรามหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางจริยธรรมการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย”. **รายงานการวิจัย.** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๕๘.

ในสมาคมแพทย์แห่งโลก. World Medical Association A doctor must practice his profession uninfluenced by motives of profit”, คำกล่าวของ International Code of Medical Ethics อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖.กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๔ ก, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

สมภาร พรมทา. **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี การทำแท้งและการุณยฆาต.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุมนมาลย์ สิงหะ. “ผู้หญิงตั้งครรภ์แทน : ชาติพันธุ์วรรณนาของปฏิบัติการสร้าง “ภาพลักษณ์” ของการแพทย์ชีวภาพในประเทศไทย”. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม.** ปีที่ ๓๕ ฉบับพิเศษ (มกราคม-มิถุนายน ๒๖๓๙).

(๒) สื่อออนไลน์

โอภาส เศรษฐบุตร,น.พ. เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted reproductive technology). **ออนไลน์.** แหล่งที่มา. http://www.med.cmu.ac.th/dept/obgyn/2011/index.php?option=com content &view, (๓ มกราคม ๒๕๖๒).

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

กราบเรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เกล้าฯ ผศ.ดร. สุเทพ พรมเลิศ ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง **"มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน"** ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของพระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู), ดร. โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☑ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน
☑ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จนถึง ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดีอย่างยิ่งแก่นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ในรายวิชา ๑๐๓ ๔๓๐ ศาสนากับสถานภาพสตรี ดังนี้

ได้นำการศึกษา**"มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน"** นี้ ไปพัฒนาการเรียนการสอน ใช้เป็นกรอบทิศทางประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงค้นคว้า และพัฒนาคุณภาพของงานของนิสิตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ขอรับรองว่า ข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....
(ผศ.ดร. สุเทพ พรมเลิศ)
ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มจร.

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ และผลที่ได้รับจากโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการ และผลที่ได้รับจากโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
๑.เพื่อศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา	เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	- ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่วางแผนไว้ด้วยดังนี้ ๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง ๒. เก็บโดยให้นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนาชั้นปีที่ ๓ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ๑๐๓ ๔๓๐ ศาสนากับสถานภาพสตรี (Religion and Women's Status) เข้ามาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย	ผลที่ได้รับจากโครงการมีดังต่อไปนี้ ๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัย กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ สามารถนำไปใช้ออกแบบเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในราวิชาศาสนากับสถานภาพสตรีได้ด้วย ๒. คณาจารย์และนิสิตนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้สอนและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ด้วย ๓. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการอธิบายตอบมโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน" ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ด้วย
๒.เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทน	- เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง - สัมภาษณ์นักวิชการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักกฎหมายและนักสิทธิมนุษยชน	- ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่วางแผนไว้ด้วยดังนี้ ๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง ๒. เก็บโดยให้นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนาชั้นปีที่ ๓ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ๑๐๓ ๔๓๐ ศาสนากับสถานภาพสตรี (Religion	ผลที่ได้รับจากโครงการมีดังต่อไปนี้ ๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัย กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ สามารถนำไปใช้ออกแบบเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนากับสถานภาพสตรี ได้ด้วย ๒. คณาจารย์และนิสิตนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้สอนและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ด้วย ๓. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการอธิบายตอบปัญหามโนทัศน์เรื่องแม่ใน

		and Women's Status) เข้ามาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย	พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน" ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ด้วย
๓. เพื่อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน	วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาทกับปัญหาทางพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย	เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วก็นำข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้จัดระบบหมวดหมู่ของการวิเคราะห์เรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	ผลที่ได้รับจากโครงการมีดังต่อไปนี้ ๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัย กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ สามารถนำไปใช้ออกแบบเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนากับสถานภาพสตรี ได้ด้วย ๒. คณาจารย์และนิสิตนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้สอนและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ด้วย ๓. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการอธิบายตอบปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์และปัญหาศีลธรรมการตั้งครรภ์แทนที่เกิดขึ้นในสังคมได้ด้วย ๔. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทนองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาท และองค์ความรู้เกี่ยวกับบทวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาทกับปัญหาทางจริยธรรมการตั้งครรภ์แทนในสังคมไทย ๕. ผลการวิจัยได้ตีพิมพ์เผยแผ่วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๖๑): หน้า ๑๒๐.

ภาคผนวก ง

แบบบันทึกเก็บข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน”

ผู้ให้สัมภาษณ์ :

๑. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
๒. นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์
๓. นักวิชาการด้านกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ประกอบการศึกษาวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน”
๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ทำขึ้นเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น
๓. ผู้ให้สัมภาษณ์จะได้รับแบบสัมภาษณ์เพื่อประกอบการสัมภาษณ์ ๑ ชุด
๔. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๕ ตอน คือ
    ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
    ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่สัมภาษณ์ด้านพระพุทธศาสนา
    ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่สัมภาษณ์ด้านการแพทย์
    ตอนที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่สัมภาษณ์ด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน
    ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์

ขออนุโมทนาและขอบคุณในความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

(พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ, ดร.)
หัวหน้าโครงการวิจัย
อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา, คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-นามสกุล .....
๒. อาชีพ .....
๓. ตำแหน่งทางวิชาการ .....
๔. สังกัด .....
๕. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน .....

ตอนที่ ๒ : ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่สัมภาษณ์ด้านพระพุทธศาสนา

๒.๑ พระพุทธศาสนามีหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนอย่างไร
.....
.....
.....

๒.๒ ทัศนะของพระพุทธศาสนาการตั้งครรภ์แทนเป็นสิ่งผิดจริยธรรมหรือไม่ อย่างไร
.....
.....
...
.....

๒.๓ พระพุทธศาสนามีทางออกของปัญหาการการตั้งครรภ์แทนให้กับสังคมอย่างไร
.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ : ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่สัมภาษณ์ด้านการแพทย์

๓.๑ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา/ผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทยอย่างไร
๓.๑.๑ ด้านการแพทย์
.....
.....
.....
๓.๑.๒. ด้านศีลธรรมจริยธรรม
.....

.....

.....

๓.๑.๓ ด้านอื่นๆ

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ : ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสัมภาษณ์ด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

๔.๑ แนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนที่มีต่อสังคมไทยเป็นอย่างไร และควรเป็นอย่างไร

๔.๑.๑ ด้านสังคมหรือกฎหมาย

.....

.....

.....

๔.๑.๒ ด้านสิทธิมนุษยชน

.....

.....

.....

๔.๑.๓ ด้านอื่นๆ

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาการวิจัยหรือไม่ ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

ผู้ประสานงาน : พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ, ดร. มือถือ ๐๖๓ : ๑๕๖ ๕๓๙๔

หมายเหตุ ท่านสามารถส่งคำตอบได้ ๒ วิธี

๑. ตอบคำถามโดยเขียนคำตอบลงในกระดาษคำตอบที่เตรียมไว้ให้ (ส่งคำตอบ
หน่วยงานท่านหรือผู้ประสานงานโดยตรง)

๒. พิมพ์คำตอบแล้วส่งคำตอบผ่าน **E-mail: guntawanno@hotmail.com**

ภาคผนวก จ
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิขอสัมภาษณ์ และ
แบบบันทึกเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ
โดยการขอเข้าสัมภาษณ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิขอสัมภาษณ์
แบบบันทึกเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการขอเข้าสัมภาษณ์

๑. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

๑.๑ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.,ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑.๒ ศาสตราจารย์พิเศษ ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ	อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑.๓ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ	ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาเอกทวิปริญญา สาขาบริหารธุรกิจ, **Apollo University, Charisma University.**

๒. นักวิชาการด้านการแพทย์

๒.๑ ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์	อาจารย์คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล
๒.๒ ดร.นพ. บรรพต ต้นธีรวงศ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.๓ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์	อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. นักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

๓.๑ ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ	อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓.๒ ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูน	อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓.๓ นางสาวทองพูล บัวศรี	นักพัฒนาเด็กและเยาวชน นักวิจัยอิสระประเด็นเด็กและสตรี มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (แทน) คุณวัลลภ ตังคานุรักษ์ กรรมการและเลขาธิการ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๓๐๖๒/๑๗

๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร.นพ.เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง "**มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน**" ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

มือถือ ๐๖๓-๑๕๖-๕๓๙๔
Email : guntawanno@hotmail.com

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๒๒๔

๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง "**มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน**" ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาล
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๓๐๒/๑๒๙

๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตร ดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง "**มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน**" ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

15 ก.ย. 2562

ผ.ศ.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ

มือถือ ๐๖๓-๑๕๖-๕๓๙๔
Email : guntawanno@hotmail.com

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๒

๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณวัลลภ ตังคณานุรักษ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง **"มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน"** ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

ยินดีให้สัมภาษณ์
และทำการสัมภาษณ์
ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
(นางสาวทองทูล มากดี)
๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๗

๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ ศิริวรรณ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง **"มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน"** ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

ได้รับทราบหลักการและเหตุผล
และยินยอมให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
สำหรับการวิจัยในครั้งนี้
"มโนทัศน์เรื่องแม่ฯ" ต่อไป
๒๖ ก.พ.๒๕๖๒

ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ
PROF. DR. UTHIT SIRIWAN
มือถือ ๐๖๓-๑๕๖-๕๓๙๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๒๒๗

๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ศาสตราจารย์พิเศษ ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณฺโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง **"มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน"** ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณฺโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณฺโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

๒๔ ม.ค. ๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๒๙

มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล
สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นสำคัญในการขอสัมภาษณ์

ด้วย พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙, ดร. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง **"มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน"** ทั้งนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการแพทย์ และนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๙ ท่าน เพื่อทราบแนวคิดที่มีต่อการตัดสินใจว่าใครควรเป็นแม่ของเด็กที่เกิดจากกระบวนการตั้งครรภ์แทน และเพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างไร

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาตมาจึงใคร่ขอโอกาสให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ มาขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ดังแนบมาพร้อมนี้ ส่วนวันเวลานั้น อาตมาได้มอบหมายให้พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ขอโทรศัพท์มานัดหมายวันเวลาที่ท่านสะดวกอีกครั้งหนึ่ง

อาตมภาพหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอเจริญพรขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.,ดร.)
คณบดีคณะพุทธศาสตร์

ยินดีให้ความอนุเคราะห์ค่ะ
ดร. สุภาพรรณ

มือถือ ๐๖๓-๑๕๖-๕๓๙๔
Email : guntawanno@hotmail.com

ภาคผนวก ฉ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์ **พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.**
ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๒.๑๐ น.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ พิเศษ รท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๑.๑๐ น.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิส ศิริวรรณ
ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาเอกทวิปริญญา สาขาบริหารธุรกิจ,
BWI & Apollos University, USA**, Charisma University.**
วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๐.๐๐ น.

๒. นักวิชาการด้านการแพทย์

สัมภาษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์
อาจารย์คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๒.๔๐ น.

สัมภาษณ์อาจารย์ นายแพทย์ ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๒.๐๐ น.

สัมภาษณ์ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์
อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๐๙.๓๐ น.

๓. นักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

สัมภาษณ์ ดร.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ
อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๐๙.๓๐ น.

สัมภาษณ์ ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูน
อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๔.๓๐ น.

สัมภาษณ์ นางสาวทองพูล บัวศรี
นักพัฒนาเด็กและเยาวชน นักวิจัยอิสระประเด็นเด็กและสตรี มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (แทน)
คุณวัลลภ ตังครานุรักษ์ กรรมการและเลขาธิการ
มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กกรรมการและเลขาธิการ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ : เวลา ๑๓.๓๐ น.

ภาคผนวก ช

แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ : ว.๐๑๕ / ๒๕๕๙
ชื่อโครงการ : มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน
หัวหน้าโครงการ : พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ ดร.
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา Email : guntawanno@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

หลักคิดและหลักปฏิบัติหลายประการที่กล่าวถึงบิดามารดา เช่น ในคำสอนเรื่องทิศหก ซึ่งกลุ่มคนที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดามารดานั้น ได้ถูกจัดในทิศเบื้องหน้าแยกจากกลุ่มคนอื่นๆ พร้อมทั้งให้หลักปฏิบัติในการปรนนิบัติบำรุงพวกท่านไว้อย่างชัดเจน หรือแม้กระทั้งในหลักธรรมที่ซับซ้อนดังเช่นหลักกรรมที่แบ่งประเภทของกรรมตามความหนักเบาของการกระทำบาปไว้เป็นหลายระดับ และการฆ่าบิดามารดา ได้ถูกจัดไว้ในหมวดของกรรมที่หนักที่สุดอันเรียกว่า อนันตริยกรรม ซึ่งจัดอยู่ในหมวดเดียวกันกับการฆ่าพระอรหันต์หรือทำร้ายพระพุทธเจ้าจนห้อพระโลหิต หรือทำให้คณะสงฆ์แตกแยกกัน อันจะได้รับผลกรรมถึงขั้นตกนรกขั้นที่ต่ำที่สุด คือ อเวจี ดังนั้น กลุ่มคนที่เราเรียกว่าแม่ หรือบิดามารดานั้นจึงถือเป็นกลุ่มคนที่เราควรเคารพยกย่องและปฏิบัติต่อท่านอย่างเหมาะสม

ในสังคมไทยได้ยกย่องบิดามารดาเสมือนเป็นพระอรหันต์ของลูก หรือพระอรหันต์ในบ้าน เพราะนอกจากท่านจะเป็นผู้ให้กำเนิดแล้ว ท่านยังอบรมเลี้ยงดู และสั่งสอนสิ่งดีงามให้กับเราจนได้อีกสมญาหนึ่งว่าพ่อแม่เป็นเสมือนครูคนแรกของลูก จึงจะเห็นได้ว่าท่านมิได้ทำหน้าที่ของทิศเบื้องหน้าเท่านั้น หากแต่ท่านยังเป็นทั้งครู และนักบวชสำหรับลูกๆ อีกด้วย ในขณะที่บุญคุณลักษณะพิเศษที่บุคคลกลุ่มอื่นทำแทนไม่ได้เลย แต่มีเพียงพ่อแม่ที่ทำให้กับเราทุกคนได้ คือ การกำเนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เรามีโอกาสได้ทำความดีและพัฒนาตนเองไปสู่ความหลุดพ้นได้ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ดังนั้นการให้กำเนิด หรือการให้ชีวิตแก่ลูกจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดที่บุคคลกลุ่มอื่นจะให้แก่เราได้ โดยเฉพาะมารดาหรือแม่ ที่เป็นคนที่ต้องเผชิญกับการตั้งครรภ์และการคลอด ซึ่งเป็นบทบาทที่หนักมากและมีความเสี่ยงถึงชีวิต ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ตามปกติผู้ที่เป็นแม่จะมีบทบาทตั้งแต่การมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การคลอดและการเลี้ยงดู แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันคนที่เป็นหมันโดยกำเนิด หรือไม่สามารถมีบุตรได้ด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม สามารถที่จะมีบุตรที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของจนได้ โดยใช้วิทยาการสมัยใหม่ทางการแพทย์ที่เรียกว่า การให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญโดยใช้เทคโนโลยีช่วยกรเจริญพันธ์แบบต่างๆ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การตั้งครรภ์แทนจะถือเป็นการช่วยเหลือให้ครอบครัวที่มีปัญหาในการมีบุตรได้มีบุตรไว้สืบสกุล แต่ในอีกด้านหนึ่งได้มีข้อเท็จจริงจากข่าวสารบ้านเมือง และการศึกษาวิจัยหลายสาขาวิชาที่พบว่า การอุ้มบุญนำมาสู่ปัญหาทางสังคมตามมามากมาย เช่น การลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมือนเป็นเพียงสิ้นค้า ความขัดแย้งเรื่องสิทธิในการเลี้ยงดูบุตร การทำแท้งเมื่อเด็กพิการ ตลอดจนการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ยังนำมาซึ่งข้อถกเถียง ซึ่งเป็นพื้นฐานและยังหาข้อยุติไม่ได้ เช่น ใครเป็นแม่ของทารก ระหว่างผู้ที่ตั้งครรภ์หรือเจ้าของเชื้ออสุจิและไข่ หรือผู้ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์แทน ซึ่งคระผู้วิจัยเชื่อว่าถ้าสามารถสร้างความ

ชัดเจนในเรื่องนี้ได้น่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ตามมา อีกทั้งจะเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนต่อกันระหว่างเด็กที่เกิดมากับผู้ที่ทำให้เกิดแต่ละฝ่ายต่อไป ก่อนอื่นเราควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์โดยสังเขป เพื่อให้เข้าใจกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์วิพากษ์ และตีความทางปรัชญาต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมา ปัญหาของกระบวนการตั้งครรภ์แทน
๓. เพื่อวิพากษ์และตีความกระบวนการให้กำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน และวิเคราะห์ แนวคิดและความเป็นมาของปัญหาของกระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทนกับปัญหาทางจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า

ด้านพระพระพุทธศาสนาอธิบายองค์ประกอบของปฏิสนธิในพระพุทธศาสนา ให้ความหมายของการปฏิสนธิต่างกัน เพราะการแพทย์ไม่ได้สนใจเรื่องปฏิสนธิจิต เนื่องจากเกินความสามารถที่จะพิสูจน์ได้ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า จริยธรรมพุทธ ต้องนำองค์ของกาเมสุมิจฉาจารมาวิเคราะห์ผิดถูกและองค์ประกอบของการเกิดครับ ส่วนประเด็นทางพระพุทธศาสนานั้น มีทางออกของปัญหาการทำอุ้มบุญให้กับสังคม

ดังที่มีพระสงฆ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาหรือปรัชญาเห็นว่า พุทธศาสนามิได้ห้ามหรือสนับสนุนให้ทำอุ้มบุญ หากผู้ทำได้ทำด้วยจิตที่เป็นกุศล มีมโนธรรม และมีพรหมวิหารธรรม ไม่เป็นไปเพื่อการพานิช เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ แต่ถ้าหากทำด้วยจิตที่เป็นอกุศล ขาดมโนธรรม และขาดพรหมวิหารธรรม เป็นไปเพื่อการพานิช ก็เป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรทำ เป็นต้น

๑. การตั้งครรภ์แทน ความสำคัญและปัญหา

จากการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจะได้สรุปถึงความเป็นมาของการตั้งครรภ์แทน โดยสรุปได้ดังนี้

๑) การตั้งครรภ์แทน หรือการอุ้มบุญ หมายถึง การให้หญิงอื่นตั้งท้องแทนลักษณะดังกล่าวเป็นการยืมมดลูกหญิงอื่นเพื่อให้ตั้งท้องแทน ใช้ในกรณีผู้ประสงค์มีบุตรแต่ไม่สามารถตั้งท้องเองได้ โดยมีภาวะที่ทำให้ตัวอ่อนไม่ฝังตัวในมดลูก ภาวะไร้มดลูกหรือมดลูกมีความผิดปกติใด ๆ ทำให้ไม่สามารถเป็นที่อาศัยของตัวอ่อนได้ กระบวนการทำอุ้มบุญคือนำอสุจิของชายและไข่ของหญิงมาผสมกันภายนอกร่างกายเช่นเดียวกับกระบวนการทำเด็กหลอดแก้ว (IVF) เสร็จแล้วจึงนำไข่ที่มีการปฏิสนธิหรือตัวอ่อน (Embryo) ฉีดเข้าไปในมดลูกของฝ่ายหญิงผู้ทำหน้าที่อุ้มบุญเพื่อให้มีการตั้งครรภ์

๒) เด็กหลอดแก้วและการอุ้ม ความเป็นมาคือ (๑) เด็กหลอดแก้ว คือ เทคโนโลยีที่ช่วยในการปฏิสนธิระหว่างไข่และอสุจิภายนอกร่างกายมนุษย์ เด็กหลอดแก้วคนแรกถือกำเนิดในประเทศอังกฤษเป็นผลงานทางการแพทย์ ของโรเบิร์ต เอ็ดเวิร์ด โดยการผสมเทียมในหลอดแก้วด้วยเทคนิคการปฏิสนธินอกร่างกายให้กับหญิงที่มีบุตรยากคนหนึ่งชื่อ “เลสลีย์ บราวน์” ในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๑ เธอก็ได้ให้กำเนิด

ทารกหลอดแก้วคนแรกเป็นเพศหญิง ชื่อว่า หลุยส์ บราวน์ (๒) การอุ้มบุญ คือ พัฒนาการทางการแพทย์ที่เพิ่มโอกาสให้หญิงผู้ประสบปัญหามีบุตรยากกระบวนการทำอุ้มบุญคือนำอสุจิของชายและไข่ของหญิงมาผสมกันภายนอกร่างกายมนุษย์เช่นเดียวกับกระบวนการทำเด็กหลอดแก้ว

๓) ประเภทการตั้งครรภ์แทนหรืออุ้มบุญ มี ๒ ประเภท ประกอบด้วย (๑) การอุ้มบุญแท้ คือ ใช้อสุจิจากฝ่ายชายคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรผสมกับไข่ของหญิงผู้อุ้มบุญ ฉีดเข้าในมดลูกของหญิงผู้อุ้มบุญเพื่อให้ทำหน้าที่ตั้งท้องแทน (๒) การอุ้มบุญเทียม คือ ใช้อสุจิของฝ่ายชายผสมกับไข่ของฝ่ายหญิงที่เป็นคู่สมรสแล้วฉีดเข้าในหมดลูกของหญิงผู้ทำหน้าที่อุ้มบุญเพื่อให้ทำหน้าที่ตั้งท้องแทน

๒. การตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญในสังคมไทย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจักได้แยกประเด็นไว้ ๓ ประเด็น คือ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์และด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน โดยสถานการณ์การอุ้มบุญในสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

๑) ทัศนะพระพุทธศาสนา ในทางพระพุทธศาสนามิได้ห้ามเรื่องการอุ้มบุญ ถ้าผู้ทำอุ้มบุญนั้นทำด้วยจิตใจที่ดีงาม ประสงค์จะอนุเคราะห์ ด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าผู้ทำอุ้มบุญทำด้วยจิตที่เป็นอกุศล โดยให้ตัวเองเป็นทางผ่าน เอาทารกมาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่นในทางมิชอบ เท่ากับเป็นการลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ขาดพรหมวิหารธรรม เป็นสิ่งไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรทำ

ในสังคมไทยการตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญ มีการแก้ปัญหาการมีบุตรยากของคู่สมรสที่อยากมีบุตรแต่ไม่สามารถตั้งครรภ์แทนได้ ด้วยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ แต่ต่อมาได้ใช้นำมาใช้กับการตั้งครรภ์แทน โดยการนำเชื้ออสุจิของฝ่ายชายที่ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์มาฉีดเข้าไปในโพรงมดลูกของหญิง ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น และมีข้อสัญญาที่แต่ละฝ่ายจะตกลงกันก่อนที่จะมีการรับตั้งครรภ์แทนทำให้เกิดปัญหาทางด้านต่างๆ คือ ปัญหาทางด้านศีลธรรมธรรม ปัญหาการอุ้มบุญแม้จะอ้างถึงการเกิดจากครรภ์ก็ตาม แต่เป็นการเกิดขึ้นที่ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ แต่เป็นไปตามเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ แม้การแพทย์แผนปัจจุบันจะอธิบายการเจริญเติบโตของทารกตั้งแต่ปฏิสนธิจนกลายเป็นทารก โดยไม่กล่าวถึงการมีจิตหรือวิญญาณมาปฏิสนธิในครรภ์มารดา และอำนาจของกรรมที่ทำให้เกิดรูปร่างและลักษณะหน้าตาที่แตกต่างกัน และปัญหาทางด้านจริยธรรม

ด้านการแก้ปัญหาผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาให้ยึดหลักพุทธจริยธรรม ใช้หลักศีลโดยขยายตามหลักในมรรค คือ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ เพื่อเป็นการพิจารณาข้อห้ามและข้ออนุญาตในการตั้งครรภ์แทนอย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเรื่องสิทธิด้วยหลักเจตนาอันประกอบด้วยฉันทะและเมตตา แก้ปัญหาทางด้านแพทย์ด้วยการเข้าใจหลักพีชนิยาม หลักศีลในข้อห้ามฆ่าสัตว์และประพฤติผิดในกาม และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยหลักโยนิโสมนสิการในการตัดสินใจทำการตั้งครรภ์แทน และแก้ปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม เพื่อเข้าใจหลักการและข้อกำหนดต่างๆ ในการตัดสินใจ

สุดท้าย คือ ด้านศีลธรรมอันดีตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ หลักทิศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ ให้เกิดธรรมะเจริญขึ้นในการตั้งครรภ์แทน และหากต้องการพิจารณาไปถึงการออกในการปัญหาการตั้งครรภ์แทนที่สาเหตุ คือความอยากด้วยการไม่ควรทำการตั้งครรภ์แทน แต่ควรดับทุกข์ภายใน ไม่ยึดติด เพื่อหลุดพ้นจากความอยากนี้

๒) การตั้งครรภ์แทนทัศนะด้านการแพทย์

เป็นความก้าวหน้าในรูปแบบในใหม่ตามทัศนะของวงการแพทย์ที่ทำให้คู่สมรสที่อยากมีบุตร แต่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้และถือว่าเป็นเรื่องที่น่ามหัศจรรย์ที่ แพทย์มีความสุขหากสามารถให้บริการรักษาผู้ป่วยได้ประสบผลสำเร็จ แต่เวลาที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็ทำให้เครียดไปด้วย เพราะผู้ป่วยที่เข้ามาให้แพทย์รักษามีความคาดหวังในผลสำเร็จสูงมาก ในขณะที่อัตราการตั้งครรภ์มีอยู่ที่ร้อยละ ๕๐ - ๖๐ เท่านั้น แต่ความคาดหวังของผู้ป่วยมีถึงร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ เพราะการทำอุ้มบุญในทุกขั้นตอนมีทั้งโอกาสที่จะสำเร็จและไม่สำเร็จ

นอกจากนั้น แพทย์ผู้รักษาควรคำนึกถึงจริยธรรมในหลายๆ ด้านด้วย เช่นด้านจริยธรรม อีกปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยมีการแสดงทัศนะ คือ ปัญหาด้านจริยธรรมของแพทย์ มีการวิพากษ์ วิจารณ์ว่าแพทย์ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการอุ้มบุญเป็นการทำผิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ หรือไม่ อย่างไร ประเด็นที่ควรนำมาวิเคราะห์ในเรื่องนี้ คือ จริยธรรมผู้ประกอบวิชาชีพให้บริการเกี่ยวกับการอุ้มบุญเป็นอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้ในข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้กำหนดหลักการทั่วไปของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไว้ ๓ ข้อ ดังนี้

(๑) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ยอมดำรงตนให้สมควรในสังคมโดยธรรม และเคารพตอกฎหมายของบ้านเมือง

(๒) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมไมประพฤติหรือกระทำการใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แหงวิชาชีพ

(๓) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยอมประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไมคำนึงถึงฐานะเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง

ด้านผลกระทบเรื่องการตั้งครรภ์แทน ผิดศีลธรรมจริยธรรมหรือไม่ ผู้เชียวชาญด้านการแพทย์อธิบายว่า บริบทก็จะคล้ายๆ กับทางด้านพระพุทธศาสนา กล่าวคือ

๑) ในส่วนของจริยธรรมทางการแพทย์ แพทย์เองอาจจะมีการลักลอบกระทำในแนวทางที่ผิดไปจากกฎหมายอนุญาต อันจะเพื่อประโยชน์ของตัวเองก็ได้

๒) มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์ทั้งในตัวแพทย์และแม่ที่อุ้มบุญ

๓) มีข้อขัดแย้งที่ไม่ตรงกันระหว่างเหตุผลทางการแพทย์และเหตุผลทางกฎหมายในเรื่องที่ว่าใครจะเป็นพ่อแม่ของเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญ ซึ่งทางด้านด้านศีลธรรมจริยธรรมก็ไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้ และยังมีสาเหตุทางด้านพาณิชย์ คือทำให้เกิดสัญญารับอุ้มบุญจะมีข้อตกลงให้ผู้ขอให้อุ้มบุญเป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดอันเกิดจากการตั้งครรภ์แทน เช่น ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าเดินทางไปพบแพทย์ ค่ายา ค่าอาหารเสริม ค่าเสื้อผ้า ค่าประกันสุขภาพ ค่าขาดประโยชน์จากการทำงาน เป็นต้น นอกจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ข้างต้นแล้ว อาจมีการให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้รับอุ้มบุญ เพื่อตอบแทนในการที่ผู้รับอุ้มบุญที่รับตั้งครรภ์แทนตนตามสัญญา ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านกฎหมายจริยธรรมทางการแพทย์ และศีลธรรมอันดีของสังคมตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

ปัญหาด้านการทำหน้าที่แพทย์ คือ แพทย์ประสบปัญหาการให้บริการรักษาผู้ป่วยที่มาให้แพทย์รักษาโรคที่เกิดจากการอุ้มบุญ ดังนี้ (๑) ปัญหาด้านกฎหมาย ก่อนวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ คนในสังคมไทยบางกลุ่มเห็นแย้งกันว่า แพทย์ผู้ให้การรักษาโรคที่เกิดจากการอุ้มบุญทำผิดกฎหมาย แต่ข้อเท็จจริงสรุปได้ว่ามิใช่เป็นปัญหา“แพทย์ทำอุ้มบุญเป็นสิ่งผิดกฎหมาย” แต่เป็นปัญหา “แพทย์ทำอุ้มบุญขาดกฎหมาย” เพื่อใช้ดำเนินการอุ้มบุญที่ชัดเจน หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วเห็นว่ายังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย หละหลวม เพราะมิได้อธิบายว่าแพทย์ทำผิดผิดกฎหมายฉบับไหน มาตราใด ยังขาดหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อถือ ดังนั้น ทัศนะของกลุ่มคนที่เห็นว่า “แพทย์ทำอุ้มบุญเป็นสิ่งผิดกฎหมาย” จึงมีน้ำหนักน้อย (๒) ปัญหาด้านจริยธรรม คนในสังคมไทยบางกลุ่มเห็นแย้งกันว่า “แพทย์ทำอุ้มบุญเป็นสิ่งผิดจริยธรรม” หากพิจารณาในแง่จริยศาสตร์แล้วเห็นว่ายังเป็นทัศนะที่เลื่อนลอย หละหลวม เพราะมิได้อธิบายว่าผิดจริยธรรมระดับใด ยังขาดหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อถือ ทัศนะดังกล่าวจึงมีน้ำหนักน้อย

๓) การตั้งครรภ์แทนทัศนะทางกฎหมาย

คณะกรรมการแพทยสภาผู้ดูแลด้านกฎหมายได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับการอุ้มบุญให้มีความยืดหยุ่น แพทยสภาเคยออกข้อบังคับกำหนดให้หญิงที่ตั้งท้องแทนต้องเป็นญาติพี่น้องเท่านั้น แต่พบปัญหาว่าหญิงที่ต้องการมีลูกแต่ไม่มีญาติเป็นหญิงก็ไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าว จึงต้องมีการทบทวนและให้มีการจัดทำหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา

สถานการณ์เรื่องการตั้งครรภ์แทนในประเทศไทย ชี้ว่าถึงเวลาที่ประเทศไทยต้องมีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับ เรื่องนี้ โดยกฎหมายดังกล่าวควรคำนึงถึงสิทธิของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่ เกิดจากการตั้งครรภ์แทน บุคคลที่ต้องการมีลูก ซึ่งอาจเป็นสามีภรรยาต่างเพศที่มีบุตรยาก คนรักเพศเดียวกัน หรือคนโสด ผู้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทน และแพทย์ ผู้ให้บริการ เพื่อให้กฎหมายนี้มีความรอบด้าน สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมสาระของกฎหมาย เรื่องนี้จึงไม่ควรมีลักษณะอนุรักษ์นิยม หรือสวนทางกับ กระแสการเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิมนุษยชนของประชากร หลายกลุ่มกฎหมายด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อการปกป้อง คุ้มครองสิทธิของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย การทำให้การตั้งครรภ์ แทนที่รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนเป็นเรื่องผิดกฎหมาย โดยหวังผลในการขจัดเรื่องนี้ให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทยเป็นสิ่ง ที่เป็นไปไม่ได้ เมื่อคำนึงถึงจำนวนความต้องการบุตรที่มีอยู่ ในทางตรงกันข้ามการออกกฎหมายห้ามจะทำให้ขบวนการ รับจ้างตั้งครรภ์แทนมีความซับซ้อนและหลบซ่อนตัวมากขึ้น เอื้อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น ซึ่งจะยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ถึงแม้ว่าการรับ ตั้งครรภ์แทนอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิดจริยธรรมและการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออาจจะสร้าง ปัญหาในเรื่องสิทธิทางกฎหมายของบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าหากสังคมไทยพัฒนาการกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยให้ น้ำหนักกับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมากกว่าการจับกุม และปราบปราม ปัญหาความเสี่ยงเหล่านั้นก็จะได้รับการ จัดการอย่างเป็นระบบ ปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ถูกซุกไว้ใต้พรม เหมือนที่เกิดขึ้นกับกรณีการค้าประเวณีและการทำแท้ง

ผู้มีบทบาทด้านกฎหมา รัฐจำเป็นต้องออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการรับตั้งครรภ์แทน โดยเป็นมาตรการทางอาญาเพื่อป้องกัน การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและเพื่อคุ้มครองหากรัฐยังคงเลือกไม่ใช้ มาตรการทางอาญาในการควบคุมการรับตั้งครรภ์แทน หรือเลือกใช้บังคับเฉพาะในเชิงพาณิชย์ รัฐควรมี มาตรการเสริมอย่างอื่นเพื่อควบคุมไม่ให้มีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เช่น กำหนดกระบวนการใน การคัดเลือกบุคคลที่ต้องการมีบุตรด้วยการรับต้องครรภ์แทน อาทิ อายุ ภูมิลำเนา สถานภาพการสมรส ประวัติในการมีบุตรหรือเลี้ยงดูบุตร ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนกับคู่

สมรส เป็นต้น ดังที่ พระราชบัญญัติคุ้มครอง เด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ขึ้นมาว่ามีผลควบคุมการตั้งครรภ์แทน อย่างไร ซึ่งเนื้อหาโดยรวม โดยเฉพาะมาตรา ๒๔ ห้ามดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า แสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ ห้ามมิให้กระทำการตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์ แต่ให้มีการตั้งครรภ์แทน เฉพาะการรักษาภาวการณ์มีบุตรยากเท่านั้น

นอกจากนี้ รัฐต้องสร้างกลไกให้ ทั้งสองฝ่ายทราบถึงกฎหมายของการตั้งครรภ์แทนเพื่อกำหนดหน้าที่ สิทธิและความรับผิดชอบของทั้งสองฝ่ายด้วย การรับตั้งครรภ์แทนอาจก่อให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน การสร้างความพอใจให้กับทุกฝ่ายขึ้นอยู่กับกฎหมายฉบับนั้นเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบัญญัติมากน้อยเพียงไร ดังนั้น เมื่อคู่สมรสมาขอใช้กรรมวิธีช่วยการเจริญพันธุ์มากขึ้นปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีมากขึ้น หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงได้ยกร่างกฎหมายเพื่อผลักดันตราเป็นพระราชบัญญัติ ใช้บังคับต่อไป

๓) ปัญหาจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทย

ศีลธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แต่ละคนว่าการกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ชอบ การกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ผิด ศีลธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากมโนสำนึกและมโนธรรมของมนุษย์แต่ละคน

การศึกษาปัญหาจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทยมีประเด็นน่าสนใจสรุปได้ดังนี้

๑) ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน มีหลายด้าน เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาคอร์รัปชั่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความมั่นคงของชาติ ปัญหาการศึกษา ปัญหาโสเภณี และปัญหาการค้ามนุษย์ เป็นต้น

๒) ปัญหาจริยธรรมการอ้มบุญในสังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาดังนี้ คือ

ด้านความประพฤติ เช่น ทำผิดกฎหมาย จารีต ประเพณี และศีลธรรมอันดีงามของสังคม ด้านจิตใจ เช่น สมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิต ต่ำลง มีความวิตกกังกล การคิดทำประโยชน์เพื่อสังคมมีน้อย ขาดที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจ สภาพจิตใจมีทุกข์

ด้านความรู้ เช่น การศึกษามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คุณภาพบัณฑิตไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ดังนั้นปัญหาจริยธรรมการอุ้มบุญในสังคมไทยจึง เป็นปัญหาของบางคนในสังคมไทยประพฤติผิดศีล จิตเป็นอกุศล ขาดปัญญาเพื่อใช้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สาเหตุและผลกระทบของการอุ้มบุญที่มีต่อสังคมไทย สาเหตุการอุ้มบุญมาจากแนวคิดทางด้านสังคมที่ชีวิตมีความต้องการเอาชีวิตรอด และต้องการสืบเผ่าพันธุ์ ตามความคิดนี้ทำให้มนุษย์สร้างสังคมขึ้น และการจะมีสังคมได้ต้องเริ่มต้นจากการที่คนจะอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นการสร้างสังคมบนฐานของความต่างทางเพศ เป็นการพยายามเรียนรู้กันและกันระหว่างสามีภริยาและลูก ซึ่งมีผลกระทบตามมาว่า หากมีเพียงสามี ภริยา แต่ไม่มีลูกก็ไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้น และการอยู่ร่วมกันแบบไม่สมบูรณ์ก็ทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์ สาเหตุทางการแพทย์ แม้การตั้งครรภ์แทนจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องทำให้มีบุตรไว้สืบสกุล เป็นการลดปัญหาการมีภริยาน้อย ลดความแตกร้าวในชีวิตครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวสมบูรณ์ขึ้น เป็นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น มีค่าใช้จ่ายสูง มีอัตราสำเร็จต่ำ หาหญิงที่จะมารับตั้งครรภ์แทนยาก และปัญหาเรื่องสิทธิในตัวเด็กที่เกิดมา เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว ในทางปฏิบัติแล้วการรับตั้งครรภ์แทนให้แก่กันมีหลายรูปแบบ เช่น การที่แพทย์นำอสุจิของสามี ผสมกับไข่ของภริยานอกมดลูกจนเกิดเป็นตัวอ่อนแล้วนำตัวอ่อนไปฝากใส่ไว้ในครรภ์ของหญิงซึ่งตกลงรับ ตั้งครรภ์ให้ หรือการนำเชื้ออสุจิของสามีไปฉีดใส่มดลูกของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนโดยตรงหรือที่เรียกว่า “การผสมเทียม” วิธีดังกล่าวมักทำกันโดยไม่เปิดเผยเนื่องจากมีปัญหาทางกฎหมายว่า สัญญารับ

ตั้งครรภ์แทนเป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีหรือไม่ เด็กที่เกิดจากการรับตั้งครรภ์แทนควรมี สถานภาพทางกฎหมายอย่างไร ผู้ใดเป็นบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ปัญหาทางจริยธรรมว่า การรับตั้งครรภ์แทนเป็นการกระทำที่ขัดศีลธรรมหรือไม่เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย “เรื่องมโนทัศมโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิด โดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการค้นคว้า สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการแพทย์ ด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้วิจัยขอข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยพบว่าการตั้งครรภ์แทนเป็นปัญหาของคนบางกลุ่มในสังคมไทยเช่น กลุ่มที่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ กลุ่มแพทย์ กลุ่มรับจ้างตั้งครรภ์ และภาครัฐเองซึ่งเป็นผู้ควบคุมกฎหมาย ก่อให้เกิดการประพฤติผิดศีลธรรม จิตเป็นอกุศล ขาดปัญญาในดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งหาข้อยุติมิได้ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรยึดหมั่นในหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลัก นอกจากนั้นผู้วิจัยใคร่เสนอแนะดังต่อนี้

๑) ฝ่ายรัฐบาล โดยผู้รับผิดชอบด้านนโยบาย ควรมีนโยบายกำหนด ควบคุม ที่เข้มแข็ง เพื่อไม่เปิดช่องว่างให้กลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ดำเนินการได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลตามมา ทั้งเรื่องของคู่สามีภรรยาที่อยากมีลูก ผู้รับจ้างตั้งครรภ์(อุ้มบุญ) และแพทย์ผู้รักษา

๒) ฝ่ายการศึกษา กฎทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดวิชาด้านพระพุทธศาสนาไว้ในทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาลถึงระดับปริญญาตรี เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ซึมซับในเรื่องศีลธรรม ซึ่งการวิจัยพบว่าหลักธรรมสามารถนำมาป้องกันแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนได้ เช่น ศีล ๕ ศีลห้าในพระพุทธศาสนา เป็นมาตรฐานของจริยธรรมในสังคมไทย เหตุผลสนับสนุนในเรื่องนี้ คือ เพราะคนในสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและเป็นปุถุชน พรหมวิหาร ๔ หลักทิศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น หรือเมื่อเกิดการตั้งครรภ์แทนแล้ว จะแก้ปัญหาอย่างไรเป็นต้น

๓) ฝ่ายมหาเถรสมาคม โดยสำนักงานพระพุทธศาสนา ควรจัดให้มีอบรมให้คำแนะนำและให้หลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาให้ตรงตามเป้าหมาย อธิบายชี้แจงข้อควรพิจารณาในเรื่องอุ้มบุญอย่างละเอียด โดยมองการอุ้มบุญในฐานะเป็นปัญหาที่ควรมีการแก้ไขด้วยหลักการแห่งปัญญา นำเสนอหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ เช่น พรหมวิหาร สังคหวัตถุ เป็นต้น

๔) ฝ่ายมนุษย์และสังคม ควรเผยแพร่ผลกระทบที่ตามมา หรือผลดีที่เกิดขึ้น และควรหาข้อสรุปร่วมกันทางสังคมที่ทุกคนยอมรับร่วมกันได้และหาข้อสรุปที่มีเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านกระบวนการอุ้มบุญ เพราะบางครั้งการเปิดให้มีการอุ้มบุญโดยไร้เงื่อนไขก็อาจจำไปสู่ปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น การซื้อขายเด็ก เป็นต้น แต่หากเปิดให้ทุกคนทำอุ้มบุญโดยไม่พิจารณาเงื่อนไขก็อาจนำไปสู่ปัญหาการถอดทิ้งเด็กได้เป็นต้น

(๒) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

ผู้สนใจที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปปฏิบัติ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑) ภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำรูปแบบและแนวทางการแก้ปัญหาการอุ้มบุญ ปัญหาของของสังคม ตลอดจนสถาบันทางครอบครัว ปัญหาสิทธิของผู้เกี่ยวข้องกับการอุ้มบุญ และเด็กที่เกิดมา การซื้อขายเด็ก โดยเฉพาะภาครัฐ ควรศึกษาปัญหาจากกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและมีการตรากฎหมายลูกในการ

พิจารณาปัญหาด้านจริยธรรมทางสังคม และจัดทำแผนการศึกษาเรื่องเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ การอุ้มบุญ ศีลธรรมอันดีในการเป็นพ่อและแม่ในรายวิชาของหมวดการศึกษาสังคม

๒) การบังคับกฎหมาย กล่าวคือ การรับจ้างตั้งครรภ์ได้หรือไม่ กฎหมายอธิบายว่า หญิงไม่สามารถรับจ้างตั้งครรภ์ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๒๔ ห้ามมิให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อ ประโยชน์ทางการค้า รวมทั้งห้ามกระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้า โดยเรียก รับหรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อเป็นการตอบแทนในการจัดการหรือชี้ช่องให้มีการรับตั้งครรภ์แทน (มาตรา ๒๗) และห้ามประกาศโฆษณาไขข่าวให้แพร่หลายด้วยประการใดๆ เกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนว่ามีหญิงที่ประสงค์จะเป็น ผู้รับตั้งครรภ์แทนผู้อื่น หรือมีบุคคลที่ประสงค์จะให้หญิงอื่นเป็นผู้รับตั้งครรภ์แทน (มาตรา ๒๘) นอกจากนี้ผู้ใดฝ่าฝืนรับจ้างตั้งครรภ์ตามมาตรา ๒๔ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกิน สองแสนบาท (มาตรา ๔๘)

๓) ด้านหลักธรรมในพุทธศาสนา คู่สามีภรรยาผู้ต้องการมีบุตร แต่ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ แต่ต้องการให้หญิงอื่นผู้ทำหน้าที่อุ้มบุญแทน ต้องสำนึกว่ามิได้ทำผิดศีลห้าแต่ละข้อ ทำด้วยจิตเป็นกุศล มีเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนชื่นชมสรรเสริญ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น การกระทำดังกล่าว ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า ***"การทำอุ้มบุญไม่เป็นสิ่งผิดจริยธรรม"*** ตรงกันข้ามหากทำด้วยจิตเป็นอกุศล มีเจตนาที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่เป็นสิ่งที่บัณฑิตชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและผู้อื่น ทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า ***"การทำอุ้มบุญเป็นสิ่งผิดจริยธรรม"***

(๓) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง มโนทัศมโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากระบวนการกำเนิดโดยใช้วิธีการตั้งครรภ์แทน ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องมโนทัศน์ในพระพุทธศาสนา และปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยที่ผลต่อพระพุทธศาสนา ด้านกฎหมาย จริยธรรมทางการแพทย์ ฉะนั้น จึงขอเสนอแนะหัวข้อให้ผู้ที่สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ทำต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยความเป็นบิดามารดากับบุตรที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน

๒) ควรมีการศึกษาพฤติกรรมบุตรที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ทั้งด้านสังคม การศึกษา และการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์หลักสิทธิมนุษยชนกับการอุ้มบุญในสังคมไทย

๔) ควรมีการวิจัยสังคมได้อะไรกับการกำหนดให้มีการตั้งครรภ์แทน (อุ้มบุญ) ได้

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ด้านวิชาการ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับมโนทัศมโนทัศน์เรื่องแม่ในพระพุทธศาสนา การอุ้มบุญในสังคมไทยซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงในเชิงวิชาการได้

๒. ด้านนโยบาย ฝ่ายการศึกษา กฎทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดวิชาด้านพระพุทธศาสนาไว้ในทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาลถึงระดับปริญญาตรี เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ซึมซับในเรื่องศีลธรรม ซึ่งการวิจัยพบว่าหลักธรรมสามารถนำมาป้องกันแก้ปัญหาการตั้งครรภ์แทนได้ เช่น ศีล ๕ ศีลห้าในพระพุทธศาสนา เป็นมาตรฐานของจริยธรรมในสังคมไทย

๓. ฝ่ายมนุษย์และสังคม สมมารถนำข้อมูลเผยแพร่ถึงผลกระทบที่ตามมา หรือผลดีที่เกิดขึ้น และควรหาข้อสรุปทางสังคมที่ทุกคนยอมรับร่วมกันได้และหาข้อสรุปที่มีเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านกระบวนการอุ้มบุญ การเปิดให้มีการอุ้มบุญโดยไร้เงื่อนไขก็อาจจำไปสู่ปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น การซื้อขายเด็ก เป็นต้น แต่หากเปิดให้ทุกคนทำอุ้มบุญโดยไม่พิจารณาเงื่อนไขก็อาจนำไปสู่ปัญหาการถอดทิ้งเด็กได้เป็นต้น

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู), ดร.

ชื่อ นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Chiravat Kantawanno (Kanjoo), Dr.

ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์

สถานที่ทำงาน คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โทร.๐๓๕-๒๔๘ ๗๙๖

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์มือถือ. ๐๖๓ ๑๕๖ ๕๓๙๔
Email : guntawanno@hotmail.com

การศึกษา

- พธ.ด. คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ศศ.ม. คณะพัฒนาสังคม สาขาวิชา เอกวิเคราะห์และวางแผนนโยบายทางสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)
- พธ.บ. คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เปรียญธรรม ๙ ประโยค

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ภาษาบาลี, พระพุทธศาสนา, พัฒนาสังคม, คอมพิวเตอร์

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดและบทบาทองค์กรทางศาสนา พุทธ คริสต์” ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๖๐ (หัวหน้าโครงการวิจัย)

บทความทางวิชาการที่เผยแพร่ :

๑. บทความ“การวิเคราะห์การตีความว่า “ธรรม”ของพุทธทาสภิกขุ”ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวารสารเซนต์จอห์น ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒๗ ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๖๐

๒. บทความ“พุทธศิลป์:พุทธชินราช”ตีพิมพ์ในวารสาร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ คณะพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ ๑/๒๕๖๐

๓. บทความ“ศาสนาพุทธกับโลกสมัยใหม่:สตรีกับศาสนา” ตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนาสังคม(JMSD)ภาควิชาพัฒนาสังคมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๖๐

๔. บทความ“หลักสิทธิมนุษยชนตามหลักในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท” ตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนาสังคม(JMSD) ภาควิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๖๐

๒. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	**พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ) รศ.ดร.**
ชื่อ นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)	Assoc. Prof. Phra Rajapariyattimuni (Thiab Siriñāṇo), Ph.D.
ตำแหน่งทางวิชาการ	รองศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน	คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โทร.๐๓๕-๒๔๘ ๗๙๖
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ก.๑๙ แขวงพระบรมมหาราชวังเขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐ โทร.๐๘๔-๕๑๙-๙๕๕๙
การศึกษา	- สำนักเรียนวัดพระเชตุพน เขตพระนคร ปีที่จบการศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๐ วุฒิที่ได้รับ เปรียญธรรม ๙ ประโยค - มหาวิทยาลัยปูนา ประเทศอินเดีย ปีที่จบการศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๔ วุฒิที่ได้รับ ปริญญาโท สาขาวิชา บาลี-สันสกฤต - มหาวิทยาลัยปูนา ประเทศอินเดีย ปีที่จบการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๑ วุฒิที่ได้รับ ปริญญาเอก สาขาวิชา ภาษาบาลี

บทความทางวิชาการที่เผยแพร่ :

๑. วยาสสุภาษิต แปลจากภาษาสันสกฤต ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ ๒

๒. ประชุมสุภาษิตสันสกฤต (๒๐๐ โศลก) **I** แปลจากภาษาสันสกฤต. ประชุมสุภาษิตสันสกฤต (๒๐๐ โศลก) **II** แปลจากภาษาสันสกฤต (ปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ ๒)

๓. การใช้ภาษาบาลี (Usage of Pali)

๔. สัทธัมโมปายนะ ตรวจสอบชำระจากอักษรโรมัน

๕. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่อง : Kaccayana – Vyakarana : A Critical Study Vols. I – II Department of Sanskrit And Prakrit Languages, University Of Poona ,

๖. งานวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ : An Analytical Study of Knowledge on Buddhism in Buddhist Texts at Watsungmen in Phrae Province, ๒๕๕๔ March, 1997.

๗. งานวิจัย เรื่อง “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของสังคมไทย” (ได้ทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ๒๕๕๕ : นักวิจัย ในโครงการของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

๘. งานวิจัย เรื่อง ความจริงจากการวิจัย “กรรม”, ๒๕๕๖

๑๐. งานวิจัย เรื่อง พระพุทธศาสนาในประเทศพม่า (เมียนมาร์) : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม The Buddhism in Burma (Myanmar) : History Cultural and Social Relationship, ๒๕๕๖

๓. ผู้ร่วมวิจัยคนที่สาม

ชื่อ (ภาษาไทย) นายสุรัตน์ คำโสภา

(ภาษาอังกฤษ) Mr. Surat Khamsopha

ตำแหน่งปัจจุบัน นักจัดการงานทั่วไป

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๔๓ วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) สาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- พ.ศ. ๒๕๕๘ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๒๑

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญ การพัฒนาสังคม, การใช้คอมพิวเตอร์, การตรวจปรู๊ฟงานหนังสือ

ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับงานวิจัย

– การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม”

- การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดลำปาง (ผู้วิจัยร่วม)